

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Wydział Filozofii i Nauk Społecznych

Sławomir Stępski

**Dostęp do informacji w językach migowych
w programach telewizyjnych
europejskich nadawców publicznych**

Rozprawa doktorska

przygotowana pod kierunkiem

dr hab. Małgorzaty Fedorowicz-Kruszewskiej, prof. UMK

Toruń 2023

Mojej Mamie

Spis treści

Wykaz skrótów	8
Wstęp	11
Wprowadzenie	11
Kontekst teoretyczny.....	15
Stan badań	17
Przedmiot, pytania badawcze oraz cele pracy	19
Uzasadnienie wyboru przedmiotu badań	21
Konceptualizacja.....	22
Metody i techniki badawcze	24
Etapy postępowania badawczego	26
Struktura pracy.....	26
Podziękowania.....	28
Rozdział 1. Niepełnosprawność słuchu – etiologia, istota, następstwa	30
1.1. Kryteria podziału uszkodzeń słuchu	30
1.1.1. Etiologia uszkodzeń słuchu.....	31
1.1.2. Stopień uszkodzenia słuchu	31
1.1.3. Czas nastania uszkodzenia słuchu	33
1.1.4. Umiejscowienie uszkodzenia słuchu	35
1.2. Podział osób z uszkodzeniem słuchu	36
1.3. Uszkodzenie słuchu i terapia logopedyczna, a znajomość języka dźwiękowego	38
1.4. Rozstrzygnięcia terminologiczne	41
Rozdział 2. Osoby głuche a dostęp do informacji	43
2.1. Wstępna charakterystyka głuchego użytkownika informacji	43

2.2. Informacja.....	43
2.3. Dostęp do informacji.....	48
2.3.1. Teoria i praktyka dostępu do informacji.....	50
2.4. Bariery informacyjne.....	53
2.4.1. Bariery informacyjne a głusi użytkownicy informacji.....	55
2.4.2. Pokonywanie barier informacyjnych.....	58
2.4.2.1. Kształcenie	59
2.4.2.2. Dostępność	60
2.5. Dostęp do informacji i przeciwdziałanie barierom informacyjnym w świetle dokumentów międzynarodowych.....	63
2.5.1. Dokumenty o charakterze ogólnym.....	64
2.5.2. Dostęp do stron internetowych i informacji audiowizualnej	67
2.5.3. Języki migowe w dokumentach europejskich.....	70
Rozdział 3. Języki migowe w Europie – historia, charakterystyka, uwarunkowania prawne.....	72
3.1. Historia współczesnych społeczności głuchych i języków migowych w Europie	73
3.1.1. Osoby głuche do XVIII wieku	73
3.1.2. Rewolucja przemysłowa i jej konsekwencje	74
3.1.3. Początki szkolnictwa dla głuchych.....	75
3.1.4. Kongres mediolański i jego konsekwencje.....	82
3.2. Charakterystyka języków migowych	84
3.2.1. Języki dźwiękowe i języki migowe – fonologia	85
3.2.2. Alfabety palcowe (daktylografia) i liczebniki proste	87
3.2.3. Wybrane charakterystyczne cechy gramatyczne i leksykalne języków migowych	90
3.3. Sposoby zapisu języków migowych	95
3.4. Wpływ języków dźwiękowych na języki migowe.....	97
3.5. Języki migowe w legislacji krajów europejskich.....	99
3.5.1. Konstytucje	100
3.5.2. Ustawy	100
Rozdział 4. Języki migowe w programach telewizyjnych europejskich nadawców publicznych – historia, legislacja, aspekty techniczne.....	104

4.1. Kształtowanie się oferty programów telewizyjnych w językach migowych....	104
4.2. Obowiązki prawne nadawców	121
4.3. Realizacja programów telewizyjnych w językach migowych oraz z tłumaczeniem na język migowy	127
4.3.1. Tłumaczenia programów na język migowy	128
4.3.1.1. Terminologia	128
4.3.1.2. Wsparcie dla tłumacza języka migowego	129
4.3.1.3. Warunki wykonywania tłumaczeń	130
4.3.1.4. Tłumacze głusi.....	132
4.3.2. Programy telewizyjne w językach migowych.....	133
4.3.2.1. Serwisy informacyjne	134
4.3.2.2. Magazyny	136
Rozdział 5. Metodologia badań.....	139
5.1. Przedmiot badań, pytania oraz cele badawcze.....	139
5.2. Teren badań i próba badawcza.....	140
5.3. Organizacja i przebieg badań.....	140
5.4. Metody badawcze.....	141
5.5. Narzędzie badawcze – klucz kategoryzacyjny i instrukcja kodowania	143
5.5.1. Kategorie „identyfikacyjne”	144
5.5.2. Kategorie „operacyjne”.....	145
5.5.2.1. Czas trwania jednego wydania programu	146
5.5.2.2. Tygodniowy czas trwania programu.....	146
5.5.2.3. Dzień / dni emisji.....	147
5.5.2.4. Pory dnia emisji.....	147
5.5.2.5. Rodzaje i gatunki programów	148
5.5.2.6. Wiekowe grupy docelowe	149
5.5.2.7. Aspekt niepełnosprawności.....	149
5.5.2.8. Źródło języka migowego.....	150
5.5.2.9. Układ ekranu	150
5.5.2.10. Wysokość tłumacza	152
5.5.3. Dostęp do informacji w programie – ocena punktowa.....	155
5.5.3.1. Wprowadzenie.....	155
5.5.3.2. Podstawa obliczeń	156

5.5.3.3. Ocena dnia / dni emisji.....	156
5.5.3.4. Ocena pory dnia emisji	156
5.5.3.5. Ocena rodzaju i gatunku programu.....	157
5.5.3.6. Ocena wiekowej grupy docelowej.....	158
5.5.3.7. Ocena aspektu niepełnosprawności	158
5.5.3.8. Ocena źródła języka migowego.....	159
5.5.3.9. Ocena układu ekranu.....	159
5.5.3.10. Ocena wysokości tłumacza	160
5.5.3.11. Metoda obliczania	160
Rozdział 6. Wyniki badań	162
6.1. Objaśnienia wstępne.....	162
6.2. Zagadnienia statystyczne	163
6.3. Sposób prezentacji wyników badań	165
6.4. Cechy programów – ujęcie całościowe	167
6.4.1. Pory dni emisji	167
6.4.2. Rodzaje i gatunki.....	168
6.4.3. Wiekowe grupy docelowe.....	169
6.4.4. Aspekty niepełnosprawności.....	169
6.4.5. Źródła języka migowego	169
6.4.6. Układy ekranu	170
6.4.7. Wysokości tłumacza	171
6.5. Oferty programów przeznaczone dla wspólnot użytkowników języków migowych w Europie – ocena i opis	171
6.6. Wnioski.....	185
Zakończenie.....	190
Załączniki	194
Załącznik 1. Lista państw, wspólnot użytkowników języków migowych oraz nadawców	194
Załącznik 2. Katalog programów telewizyjnych	196
Załącznik 3. Tabele danych.....	344
Bibliografia.....	351
Źródła	351

Opracowania.....	363
Indeks przedmiotowy.....	380
Wykaz ilustracji.....	384
Wykaz tabel.....	388
Wykaz wykresów.....	389
Streszczenie	390
Streszczenie w polskim języku migowym	393
Summary	394

Wykaz skrótów¹

ARD	—	Arbeitsgemeinschaft der öffentlich-rechtlichen Rundfunkanstalten der Bundesrepublik Deutschland
BBC	—	British Broadcasting Corporation
BHRT	—	Radiotelevizija Bosne i Hercegovine
BIAP	—	Bureau International d'Audiophonologie
BNT	—	Българска национална телевизия (Bulgarian National Television)
BSL	—	British Sign Language
BT (БТ)	—	Белтэлерадыёкампанія (Beltelecompagny)
CAPD	—	Central Auditory Processing Disorder
ČT	—	Česká televize
CYBC	—	Cyprus Broadcasting Corporation
ČZJ	—	Český znakový jazyk
dB	—	Decybel
DGS	—	Deutsche Gebärdensprache
DR	—	Danmarks Radio
DSGS	—	Deutscheschweizer Gebärdensprache
DTS	—	Dansk tegnsprog
ENG (ΕΓΓ)	—	Ελληνική νοηματική γλώσσα
ERR	—	Eesti Rahvusringhääling
ERT	—	Hellenic Broadcasting Corporation (Ελληνική Ραδιοφωνία Τηλεόραση)
EUD	—	European Union of the Deaf
EVK	—	Eesti viipekeel
france·tv	—	France Télévisions
GjShK	—	Gjuha e Shenjave Kosovare
GJSHSH	—	Gjuha e Shenjave Shqipe
HamNoSys	—	Hamburg Notation System
HRT	—	Hrvatska radiotelevizija
HZJ	—	Hrvatski znakovni jezik
IFAP	—	Information for All Programme
IFLA	—	International Federation of Library Associations and Institutions

¹ Skróty nazw w alfabetach cyrylicy i greckim w celach porządkowania poprzedzono ich transkrypcją polską, względnie oficjalnym skrótem międzynarodowym, jeśli istnieje.

IS	—	International Sign
ISL	—	Irish Sign Language
ITM	—	Islensk táknmál
JD	—	język dźwiękowy
JM	—	język migowy
KNG (KNT)	—	Κυπριακή νοηματική γλώσσα
LGK	—	Lietuvių gestų kalba
LGP	—	Língua gestual portuguesa
LIS	—	lingua dei segni italiana
LMG	—	Limbajul mimico-gestual
LRT	—	Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija
LSBF	—	Langue des signes de Belgique francophone
LSC	—	Llengua de signes catalana
LSE	—	Lengua de signos española
LSF	—	Langue des signes française
LSM	—	Latvijas Sabiedriskais medijs
LTUS	—	Logopedyczna Typologia Uszkodzeń Słuchu
LZV	—	Latviešu zīmju valoda
MRT	—	Македонска Радио Телевизија (Macedonian Radio Television)
MTVA	—	Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap
MZJ (M3J)	—	Македонски знаковен јазик
NGT	—	Nederlandse Gebarentaal
NPO	—	Nederlandse Publieke Omroep
NRK	—	Norsk Rikskringkasting
NTS	—	Norsk tegnspråk
ÖGS	—	Österreichische Gebärdensprache
ONZ	—	Organizacja Narodów Zjednoczonych
ORF	—	Österreichischer Rundfunk
ORT (OPT)	—	Общественное российское телевидение
OTR (OTP)	—	Общественное телевидение России
PBS	—	Public Broadcasting Service
PE	—	Parlament Europejski
PJM	—	Polski język migowy
PZG	—	Polski Związek Głuchych
RAI	—	Radiotelevisione Italiana
RSI	—	Radiotelevisione svizzera di lingua italiana
RTBF	—	Radio Télévision Belge Francophone
RTCG	—	Radiotelevizija Crne Gore
RTÉ	—	Raidió Teilifís Éireann
RTK	—	Radio Televizioni i Kosovës
RTP	—	Rádio e Televisão de Portugal
RTS (PTC)	—	Радио Телевизија Србије / Radio Televizija Srbije
RTS	—	Radio télévision suisse

RTSH	—	Radio Televizioni Shqiptar
RTV Slo	—	Radiotelevizija Slovenija
RTVE	—	Radiotelevisión Española
RTVS	—	Rozhlas a televízia Slovenska
RÚV	—	Ríkisútvarpið
RŽJa (PЖЯ)	—	Русский жестовый язык
SJM	—	System językowo-migowy
SPJ	—	Slovenský posunkový jazyk
SRF	—	Schweizer Radio und Fernsehen
STS	—	Svenskt teckenspråk
SVK	—	Suomalainen viittomakieli
SVT	—	Sveriges Television
SW	—	SignWriting
SZJ	—	Slovenski znakovni jezik
SZJ (C3J)	—	Српски знаковни језик
TRM	—	Teleradio-Moldova
TV2	—	TV 2 Danmark A/S
TVP	—	Telewizja Polska
TVR	—	Televiziunea Română
UA:PBC	—	Національна суспільна телерадіокомпанія України (National Public Broadcasting Company of Ukraine)
UE	—	Unia Europejska
UNESCO	—	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
UŽM (УЖМ)	—	Українська жестова мова
VGT	—	Vlaamse Gebarentaal
VRT	—	Vlaamse Radio- en Televisieomroeporganisatie
WCAG	—	Web Content Accessibility Guidelines
WFD	—	World Federation of the Deaf
YLE	—	Yleisradio Oy
ZDF	—	Zweites Deutsches Fernsehen

Wstęp

Wprowadzenie

Telewizja jest medium, będącym połączeniem obrazu i dźwięku o charakterze linearnym i nadawanym masowo. Nadal jest rentownym środkiem przekazu, nawet jeśli obecne młodsze pokolenie uważa je za medium tradycyjne i częściej korzysta z interaktywnych i nielinearnych treści dostępnych w Internecie.

Oglądając telewizję, jesteśmy przyzwyczajeni do tego, że na ekranie występują osoby dominującej w danym kraju narodowości, biegle posługujące się urzędowym w danym kraju (lub części kraju) językiem. Bywa, że jesteśmy odbiorcami treści z innych obszarów językowych, zaopatrzonych jednak w adekwatny, uprzednio przygotowany przez nadawcę przekład audiowizualny (wersję lektorską, dubbing lub napisy).

Treści telewizyjne w języku macierzystym otrzymuje większość członków społeczeństwa danego kraju. W mniejszym zakresie mogą na to liczyć mniejszości narodowe, etniczne, imigranci, uchodźcy, ale także część osób z niepełnosprawnością. W tym ostatnim przypadku chodzi o osoby z niepełnosprawnością sensoryczną, które rzadko mają okazję skorzystać z treści telewizyjnych we własnym języku, a jeśli ma to już miejsce, to najczęściej za pośrednictwem tłumaczeń dokonywanych w większości na żywo na antenach telewizyjnych nadawców publicznych. Grupą tą są osoby głuche¹ posługujące się językami migowymi (JM) jako pierwszymi, które stanowią od 0,07% do 0,1% światowej populacji².

¹ O możliwej pisowni słowa „głuchy” od wielkiej litery zob. w części *Konceptualizacja* w niniejszym *Wstępie*.

² Zob. np. P. Boyes Braem, Ch. Rathmann, *Transmission of sign languages in Northern Europe* [w:] *Sign Languages*, red. D. Brentari, Cambridge 2010, s. 20; G.H. Turner, *How many people use British Sign Language? Scotland's 2011 Census and the demographic politics of disability and linguistic identity* [w:] *Language on the Move Across Domains and Communities: Selected Papers from the 12th Triennial Forum for Research on the Languages of Scotland and Ulster*, red. J. Kopaczyk, R. McColl Millar, Aberdeen 2020, s. 45.

Współczesne wspólnoty osób głuchych zaczęły kształtować się przełomie XVIII i XIX w., kiedy to na fali rewolucji przemysłowej osoby głuche zaczęły emigrować w poszukiwaniu pracy do miast. Drugim impulsem do budowania się społeczności głuchych były idee Oświecenia, które zaowocowały powstaniem szkół dla osób z niepełnosprawnościami, do tamtej pory nieobjętych kształceniem powszechnym, w tym osób głuchych³. Dzięki temu, że osoby głuche zaczęły się systematycznie i w zorganizowany sposób koncentrować w przestrzeniach miejskich i szkolnych, z potrzeby komunikacji między sobą, doszło do samorzutnego rozwoju języków migowych⁴.

Należy podkreślić, że języki migowe, wbrew stereotypowi, nie są językiem międzynarodowym – chociaż ze względu na paradygmat wizualny cechują się podobieństwami gramatycznymi (relacje przestrzenne są postrzegane podobnie przez wszystkich ludzi). Ich słownictwo znacznie różni się między sobą (nawet na poziomie dialektów jednego JM)⁵. Wbrew kolejnemu stereotypowi, języki migowe nie są osnute wyłącznie na ruchach rąk: mimika twarzy oraz ruchy całego ciała mogą pełnić zarówno funkcję leksykalne, jak i gramatyczne⁶.

Tylko w ok. 4% przypadków osób głuchych języki migowe są przekazywane w rodzinie, pozostałe ok. 96% dzieci głuchych rodzi się w rodzinach słyszących⁷. Dzieci te opanowują język migowy dopiero w szkole dla głuchych, co powoduje długofalowe negatywne konsekwencje natury psychologicznej (zob. syndrom deprywacji językowej)⁸. Większość osób głuchych nie posługuje się biegle językiem dźwiękowym w formie pisemnej – ze względu na to, że nie słyszą go w dzieciństwie, nie są w stanie go rozwinąć

³ S. McBurney, *History of sign languages and sign language linguistics* [w:] *Sign Language. An International Handbook*, red. R. Pfau, M. Steinbach, B. Woll, Berlin – Boston 2012, s. 910.

⁴ S. D. Fischer, *Sign languages in their historical context* [w:] *The Routledge Handbook of Historical Linguistics*, red. C. Bowen, B. Evans, London 2015, s. 442.

⁵ Zob np.: W. C. Stokoe, *An Enlarged Perspective*, „Sign Language Studies” 1983, nr 38, s. 86-87; B. LeMaster, L. Monaghan, *Variation in Sign Languages* [w:] *A Companion To Linguistic Anthropology*, red. A. Duranti, Hoboken 2005, s. 141-164.

⁶ P. Tomaszewski, *Not by the Hands Alone: Functions of Non-Manual Features in Polish Sign Language* [w:] *Studies in the Psychology of Language and Communication*, red. B. Bokus, Warszawa 2010, s. 290.

⁷ R. E. Mitchell, M. Karchmer, *Chasing the Mythical Ten Percent: Parental Hearing Status of Deaf and Hard of Hearing Students in the United States*, „Sign Language Studies” 2004, vol. 4, nr 2, s. 157. Chociaż badania dotyczą Stanów Zjednoczonych, wzmiankowana proporcja dotyczy całego świata.

⁸ Syndrom deprywacji językowej to nieprzyswojenie przez człowieka pierwszego języka w okresie krytycznym (do ok. 7 roku życia), co może skutkować szeregiem negatywnych (w zróżnicowanym nasileniu) konsekwencji o charakterze psychologicznym (nieodporność, impulsywność, wybuchowość, braki w umiejętnościach miękkich), a w konsekwencji prowadzi do obniżenia jakości życia i podniesienia poziomu stresu. Zob. np. W. C. Hall, L. L. Levin, M. L. Anderson, *Language deprivation syndrome: a possible neurodevelopmental disorder with sociocultural origins*, „Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology” 2017, vol. 52, iss. 6, s. 761-776.

w nauczaniu szkolnym bez odpowiednich metod nauczania⁹. Dlatego ich wypowiedzi pisemne są często mało zrozumiałe, podobne do wypowiedzi obcokrajowców¹⁰. Często niezrozumiała, a bywa że budząca niechęć otoczenia, jest też ich mowa¹¹.

Niepełnosprawność i wynikająca z niej nieznamość języka, także w formie pisanej, rodzi szereg trudności z dostępem do informacji wśród osób głuchych. Pierwszym miejscem, gdzie się uwidaczniają jest środowisko domowe, gdzie, jak już wspomniano, 96% dzieci głuchych nie ma dostępu do informacji o charakterze pierwotnym, pochodzącym z wychowania, od rodziców. Słyszący rodzice bowiem nie znają języka migowego. Kolejnym miejscem, gdzie głuche dziecko napotyka trudności w dostępie do informacji, jest szkoła. Nauczyciele często nie władają językiem migowym, a podręczniki są napisane w nieznanym uczniowi głuchemu języku dźwiękowym¹². Trudności w dostępie do informacji i porozumiewaniu się zdarzają się również w środowisku zawodowym – nie jest wyjątkiem, że przedsiębiorstwa zatrudniające osoby głuche nie zapewniają tłumaczy języka migowego na wystarczającą liczbę godzin¹³.

Ograniczenia w dostępie do informacji osób głuchych mają też miejsce na poziomie szczegółowym. Przykładowo, mogą mieć one trudności z zapoznawaniem się z szeroko pojętymi dokumentami, komunikowaniem się z osobami nieznanymi języka migowego, nie mogą korzystać z telefonów w tym samym zakresie, jak osoby słyszące (np. do wezwania służb ratunkowych) oraz z informacji przekazywanej wyłącznie w sposób dźwiękowy (głosowy), napotykają na bariery uczestnicząc w wydarzeniach publicznych i podczas korzystania – co jest przedmiotem badań autora – z programów telewizyjnych¹⁴.

Żeby zapewnić osobie głuchej najpełniejszy dostęp do programu telewizyjnego, można zaopatrzyć go w tłumaczenie na język migowy lub wyprodukować go w języku

⁹ M. Januszewicz, *Język polski jako obcy dla Głuchych – w poszukiwaniu dobrego terminu*, „Acta Universitatis Lodzianensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców” 2019, nr 1, s. 303.

¹⁰ B. Ziarkowska-Kubiak, *O potrzebie zmian w programach i metodach nauczania Głuchych Polaków języka polskiego* [w:] *Edukacja niesłyszących. Publikacja konferencyjna*, red. E. Twardowska i M. Kowalska, Łódź 2011, s. 82-86.

¹¹ D. J. Mroczek, *Wpływ głuchoty całkowitej na język pisany* [w:] *Stan badań nad Polskim Językiem Migowym*, red. E. Twardowska, Łódź 2008, s. 210.

¹² K. Krakowiak, *Fonogesty jako narzędzie formowania języka dzieci z uszkodzonym słuchem*, Lublin 1995. Cyt. za: Tejże, *Wychowanie językowe i terapia logopedyczna w programie wczesnego wspomagania rozwoju dzieci z głębokimi uszkodzeniami słuchu*, „Logopedia” 2016, vol. 45, s. 248-249.

¹³ J. Napier, A. Cameron, L. Leeson, C. Rathmann, C. Peters, H. Sheikh, J. B. Conama, R. Moisselle, *Employment for Deaf Signers in Europe*, Dublin 2020, s. 54-55.

¹⁴ P. Kowalski, A. Sacha, M. Szczygielska, *Dostępność* [w:] *Sytuacja osób głuchych w Polsce*, red. M. Świdziński, Warszawa 2014, s. 36.

migowym, z udziałem osoby głuchej jako prowadzącego. W drugiej kolejności program można zaopatrzyć w napisy dla niesłyszących¹⁵.

Pierwszym programem telewizyjnym w historii Europy wyemitowanym w języku migowym był najprawdopodobniej program dla dzieci z udziałem tłumacza brytyjskiego języka migowego (*British Sign Language* – BSL) wyemitowany w BBC w 1952 r.¹⁶ Z kolei pierwszym programem z udziałem osoby głuchej jako prowadzącym był magazyn poświęcony bieżącym aktualnościom oraz sprawom osób głuchych, wyemitowany w 1970 r. w duńskiej Danmarks Radio (DR)¹⁷.

Z czasem szereg państw wprowadziło w ustawach dotyczących środków masowego przekazu wymogi udostępniania w ich programach treści w językach migowych¹⁸. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że od lat 80. minionego wieku wspólnota państw europejskich podejmowała działania w zakresie zapewniania dostępu do informacji osobom głuchym posługującym się JM, które nie pozostawały bez wpływu na regulacje na poziomie pojedynczego państwa. W 1988 r. Parlament Europejski (PE) przyjął *Uchwałę w sprawie języków migowych osób głuchych*, gdzie wskazano, że większość osób głuchych nigdy nie osiągnie biegłości w języku dźwiękowym. Jednocześnie podkreślono, że głusi mogą pozyskiwać informacje za pośrednictwem JM. W dokumencie tym wezwano do tłumaczenia na te języki programów telewizyjnych¹⁹. W kolejnej przyjętej w 1998 r. przez PE *Uchwale w sprawie języków migowych* podkreślono, że języki migowe często są jedynym środkiem komunikacji osób głuchych, brak jest wystarczającej liczby tłumaczy, a dostęp do informacji poprzez środki masowego przekazu nie zawsze jest tym osobom zapewniony²⁰.

W 2010 r. w Unii Europejskiej unormowano kwestię dostępu do informacji w kontekście usług medialnych. Kraje członkowskie zobowiązane zostały do wdrożenia przepisów *Dyrektywy o audiowizualnych usługach medialnych*²¹. Stanowiła ona m.in., że

¹⁵ Zob. uzasadnienie wyboru przedmiotu badań w niniejszym *Wstępie*.

¹⁶ M. Saul, *Vision On* [online] [dostęp 3 grudnia 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://televisionheaven.co.uk/reviews/vision-on>.

¹⁷ *Historie* [online] [dostęp 21 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.deaftv.dk/om-dovefilm/historie>.

¹⁸ Zob. szerzej podrozdział 4.2. w niniejszej pracy.

¹⁹ *Resolution on sign languages for the deaf, Doc. 51987IP0302*, Official Journal of the European Communities 1988, ser. C, vol. 187, poz. 236.

²⁰ *Resolution on sign languages, Doc. 51998IP0985*, Official Journal of the European Communities 1998, ser. C, vol. 379, poz. 66.

²¹ *Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/13/UE z dnia 10 marca 2010 r. w sprawie koordynacji niektórych przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich dotyczących świadczenia audiowizualnych usług medialnych (dyrektywa o audiowizualnych usługach medialnych)*, Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej 2010, ser. L, nr 95, bez num. poz.

język migowy jest jednym ze środków umożliwiających dostęp do audiowizualnych usług medialnych oraz wymaga ciągłego zwiększania poziomu dostępności tak języka migowego, jak i innych udogodnień (np. napisów dla niesłyszących). Ponadto wskazywała, że informacje o charakterze nadzwyczajnym (włączając informacje o klęskach żywiołowych) mają być podawane za pośrednictwem m.in. języka migowego²².

Kontekst teoretyczny

Głównym kontekstem rozważań zawartych w niniejszej dysertacji jest **dostęp do informacji**²³ (ang. *access to information*) oraz podporządkowane mu zagadnienie **równości w dostępie do informacji** (ang. *equity of access to information*)²⁴ osób z niepełnosprawnościami, co sytuuje przedmiot dysertacji w ramach dyscypliny nauki o komunikacji społecznej i mediach, w szczególności jej subdyscypliny jaką jest bibliologia i informatologia.

Paradygmat **dostępu do informacji** polega na tym, że każdy powinien mieć możliwość lub prawo do skorzystania z informacji (np. za pośrednictwem medium elektronicznego). Dostęp do informacji jest ponadto warunkiem podstawowym do brania udziału w procesach demokratycznych – stanowi on zdolność, możliwość lub prawo do wykorzystania technologii wraz z ofertą w niej zawartą oraz zasadę jakościową będącą bazową motywacją do otrzymania wykształcenia wysokiej jakości²⁵.

Znaczenie dostępu do informacji podkreślane jest na arenie międzynarodowej od końca lat 40. XX wieku – *Powszechna Deklaracja Praw Człowieka* Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ) z 1948 r. uznała za jedno z praw wolność poszukiwania, otrzymywania i przekazywania informacji²⁶. *Karta praw podstawowych Unii Europejskiej* z 2000 r. gwarantuje brak ingerencji władz publicznych w przekazy medialne oraz postuluje szacunek dla pluralizmu mediów²⁷. UNESCO (Organizacja Narodów Zjednoczonych do spraw Oświaty, Nauki i Kultury) w swoim międzyrządowym programie *Information for All* (IFAP) z 2001 r. określa jako jeden z

²² Tamże.

²³ Wyróżnienia w tekście pochodzą od autora dysertacji, chyba że zaznaczono inaczej.

²⁴ L. Lievrouw, S. E. Farb, *Information and equity*, „Annual Review of Information Science and Technology” 2003, vol. 37, iss. 1, s. 502; R.E. Rice, M. McCreadie, S.L. Chang, *Accessing and Browsing Information and Communication*, London 2001, s. 45-55.

²⁵ *Dictionary of Information Science and Technology*, red. M. Khosrow-Pour, Hershey – London – Melbourne – Singapore 2007, s. 2; J. Stevenson, P. H. Collins, *Dictionary of Information and Library Management. Second Edition*, London 2006, s. 2.

²⁶ *Powszechna Deklaracja Praw Człowieka* [online] [dostęp 16 sierpnia 2021]. Dostępny w World Wide Web: <http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/onz/1948.html>.

²⁷ *Karta praw podstawowych Unii Europejskiej* [online] [dostęp 29 sierpnia 2021]. Dostępny w World Wide Web: http://oide.sejm.gov.pl/oide/?option=com_content&view=article&id=14428&Itemid=422.

priorytetów szeroko pojęty dostęp do informacji, w tym potrzeby informacyjne osób z niepełnosprawnościami²⁸. Znaczenie dostępu do informacji oraz środków komunikacji dla osób z niepełnosprawnością podkreśla *Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych* z 2006 r. Poza wspomnianym już prawem do poszukiwania, otrzymywania i przekazywania informacji, wskazano tu konieczność zapewnienia dostępu do informacji w odpowiednich formach i technologiach, w tym w językach migowych²⁹. W 2015 r. ONZ przyjęło dokument *Przekształcamy nasz świat: Agenda na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030* (w skrócie: *Agenda 2030*) określany jako plan działania na rzecz ludzi, planety oraz dobrobytu. Jednym z 169 zadań powiązanych z 17 Celami Zrównoważonego Rozwoju jest zapewnienie publicznego dostępu do informacji³⁰.

Warto na marginesie zaznaczyć, że dostęp do informacji bywa również postrzegany wężej, jako dostęp do informacji publicznej (tj. prawo do oraz tryb postępowania w celu uzyskania informacji zawartej w nieopublikowanych dokumentach instytucji rządowych)³¹.

Konceptowi dostępu do informacji podlega zagadnienie **równości w dostępie do informacji**. Zakłada ono, że zasoby powinny być dostępne dla każdego chcącego z nich skorzystać, przy czym wyrównywanie dostępu do informacji jest jedną z podstawowych zasad etyki w zawodach informacyjnych³². Dostęp do informacji wyrównuje się poprzez zapewnienie wszystkim grupom użytkowników tej samej informacji, wraz z właściwymi udogodnieniami, które pozwolą przedstawicielom tych grup na zapoznanie się z daną informacją³³. Przykładem może być zapewnienie informacji w języku migowym osobom głuchym³⁴.

²⁸ *Information for All Programme. Consolidating Information and Knowledge Societies. Empowering Peoples and Nations*, Paris 2007.

²⁹ *Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych* [online] [dostęp 29 sierpnia 2021]. Dostępny w World Wide Web: <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/konwencja-onz-o-prawach-osob-niepelnosprawnych>.

³⁰ *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development* [online] [dostęp 8 listopada 2021]. Dostępny w World Wide Web: <https://sdgs.un.org/2030agenda>.

³¹ *Podręczny słownik bibliotekarza*, opr. G. Czapnik, Z. Gruszka przy współpr. H. Tadeusiewicz, Warszawa 2011, s. 71.

³² A. Koford, *People with Disabilities* [w:] *Encyclopedia of Library and Information Sciences. Fourth Edition*, red. J.D. McDonald, M. Levine-Clark, Boca Raton 2019, s. 3573.

³³ Zob. np. M. Minow, *Equality vs. Equity*, „American Journal of Law and Equality” 2021, iss. 1, s. 168.

³⁴ O relacjach między informacją, a jej głuchymi użytkownikami traktuje rozdz. 2.

Stan badań³⁵

Na gruncie polskim zagadnienie języków migowych w telewizji w kontekście szeroko pojmowanej równości w dostępie do informacji pojawiało się w opracowaniach naukowych z zakresu bibliologii i informatologii³⁶. Wskazywano funkcję tłumaczonych na języki migowe programów telewizyjnych w porozumiewaniu się i życiu kulturalnym osób głuchych³⁷. Przedstawiano tłumaczenia na język migowy w telewizji jako środek ograniczający wykluczenie społeczne³⁸, zwracano też uwagę na migowe adaptacje filmowe utworów literackich³⁹. Zagadnienie to pojawiało się również w publikacjach naukowych marginalnie, przy okazji omawiania działalności bibliotek i innych instytucji kultury na rzecz osób z niepełnosprawnością, w tym głuchych⁴⁰.

Poza wspomnianymi już artykułami z zakresu bibliologii i informatologii zbliżone tematycznie do niniejszej pracy jest opracowanie Pauli Wieczorek dotyczące m.in. długości trwania, różnorodności rodzajowo-gatunkowej oraz czasu emisji programów z

³⁵ Stan badań sporządzony m.in. na podstawie analizy zawartości bibliograficznych baz międzynarodowych (Web of Science, Scopus i LISTA – Library, Information Science & Technology Abstracts oraz polskich (Przewodnika Bibliograficznego, Polskiej Bibliografii Bibliologicznej, Bibliografii Zawartości Czasopism oraz Bibliografii Analitycznej Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej). Ponadto wykorzystano specjalistyczną wyszukiwarkę Google Scholar, katalog NUKAT oraz bibliografie załącznikowe w literaturze przedmiotu.

³⁶ Po wejściu w życie Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 20 września 2018 r. w sprawie dziedzin nauki i dyscyplin naukowych oraz dyscyplin artystycznych (Dz. U. 2019, poz. 1818), dyscyplina bibliologia i informatologia utraciła swoją samodzielność i zmieniła przynależność dziedzinową z obszaru nauk humanistycznych na obszar nauk społecznych. Nie oznacza to, że nie zachowała swojej specyfiki i odrębności badawczej. Dlatego autor będzie posługiwał się nazwą bibliologia i informatologia, a także bibliotekoznawstwo i informacja naukowa, która to dyscyplina funkcjonuje w zagranicznych bibliograficznych bazach danych. Jednocześnie autor będzie odwoływał się do dorobku w zakresie innych subdyscyplin nauki o komunikacji społecznej i mediach, czyli nauk o mediach, nauk o poznaniu i komunikacji społecznej, jeśli w tym zakresie prowadzono badania wpisujące się w zakres niniejszej dysertacji. Zob. B. Koredczuk, J. Woźniak-Kasperek, *Bibliologia i informatologia w naukach o komunikacji społecznej i mediach – odrębność czy komplementarność?*, „Medioznawstwo” 2019, nr 3, s. 212-224; *Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 8 sierpnia 2011 r. w sprawie obszarów wiedzy, dziedzin nauki i sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych*, Dz. U. 2011, nr 179, poz. 1065; *Zależności między nową klasyfikacją dziedzin i dyscyplin a wcześniej obowiązującym wykazem i systematyką OECD* [online] [dostęp 8 stycznia 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://konstytucjadlanauki.gov.pl/content/uploads/2018/09/nowy-podzia-dyscyplin-tabela.pdf>.

³⁷ B. Woźniczka-Paruzel, *Multimedia w komunikacji, czytelnictwie i życiu kulturalnym osób z dysfunkcją słuchu*, Toruń 2016, s. 93-98.

³⁸ M. Fedorowicz-Kruszewska, Magdalena J. Cyrklaff, *Media w środowisku osób zagrożonych wykluczeniem społecznym*, Toruń 2006, s. 108-110.

³⁹ M. Fedorowicz, *Specjalne materiały czytelnicze dla osób niepełnosprawnych*, Toruń 2002, s. 102-103.

⁴⁰ Zob. np. M. Czerwińska, *Osoby z niepełnosprawnością wzroku w świecie kultury – specyfika i uwarunkowania uczestnictwa inkluzywnego*, „Kultura i Edukacja” 2019, nr 1, s. 68; E. B. Zybert, „Pracujmy dla przyszłości. Odkrywaj-Dyskutuj-Prezentuj-Prowokuj-Rozwiązuj”. *Światowy Kongres Bibliotek i Informacji i 86. Konferencja Generalna IFLA (17-19 sierpnia 2021)*, „Przegląd Biblioteczny” 2021, nr 4, s. 558.

tłumaczeniem na język migowy na wybranych kanałach telewizyjnych w Polsce lokujące się w naukach o mediach⁴¹.

Problematyka dostępu do informacji w językach migowych pojawiała się również w opracowaniach popularnonaukowych oraz poradnikowych. Dotyczyły one zapewniania dostępności treści multimedialnych oraz organizacji wydarzeń dla osób z uszkodzeniami słuchu⁴².

W piśmiennictwie zagranicznym omawiana problematyka była poruszana głównie w ramach badań z zakresu translatoryki⁴³, a sporadycznie w obszarze informatyki⁴⁴, socjolingwistyki⁴⁵ i kulturoznawstwa⁴⁶.

⁴¹ P. Wieczorek, *Przekaz telewizyjny dla osób niesłyszących i niedosłyszących: studium analityczne wybranych kanałów telewizyjnych w Polsce*, Kraków 2016.

⁴² Zob. np. K. Kotyniewicz, A. Sacha, P. Kowalski, *Kiedy stosować napisy a kiedy język migowy? Głusi i słabosłyszący odbiorcy internetu*, Warszawa 2015; M. Szczygielska, A. Kalata-Zawłocka, *Wytyczne na czas kryzysu w sprawie sposobu realizacji i jakości tłumaczeń na język migowy w utworach audiowizualnych*, Warszawa 2020; A. Sacha, *Czy będzie telefon dla Głuchych i słabosłyszących?*, „Krakowski Semestralnik Studentów Niepełnosprawnych” 2013, nr 2, s. 18; M. Szczygielska, M. Trzeciakiewicz, M. Kasperkowiak, *Dostępne wydarzenia w praktyce*, Warszawa 2015.

⁴³ Zob. np. B. Steiner, *Signs from the void: The comprehension and production of sign language on television*, „Interpreting” 1998, vol. 3, iss. 2, s. 99-146; C. Stone, *Deaf access for Deaf people: the translation of the television news from English into British Sign Language [w:] Media for All. Subtitling for the Deaf, Audio Description, and Sign Language*, red. J. Díaz Cintos, P. Orero, A. Remael, Amsterdam – New York 2007, s. 71-88; I. Kurz, B. Mikulasek, *Television as a Source of Information for the Deaf and Hearing Impaired. Captions and Sign Language on Austrian TV*, „Traduction audiovisuelle / Audiovisual Translation” 2004, nr 1, s. 81-88; A. McDonald, *The In-vision Sign Language Interpreter in British Television Drama [w:] Audiovisual Translation and Media Accessibility at the Crossroads*, red. A. Remael, P. Orero, M. Carroll, Amsterdam – New York 2012, s. 189-205; M. De Meulder, I. Heyerick, *(Deaf) Interpreters on television: Challenging power and responsibility [w:] Sign Language Research, Uses and Practices. Crossing Views on Theoretical and Applied Sign Language Linguistics*, red. L. Meurant, A. Sinte, M. Van Herreweghe, M. Vermeerbergen, Boston – Berlin 2013, s. 111-137; S. Rovira-Esteva, I. Tor-Carroggio, *Television in Catalan for All: a study on sensory accessibility services in Catalan-language broadcasters*, „Communication & Society” 2019, nr 4, s. 29-45; M. Bosch-Baliarda, O. Soler-Vilageliu, P. Orero, *Sign language interpreting on TV: a reception study of visual screen exploration in deaf signing users*, „MonTI. Monografias De Traducción E Interpretación” 2020, nr 12, s. 108-143; J. Neves, *Of Pride and Prejudice. The Divide between Subtitling and Sign Language Interpreting on Television*, „The Sign Language Translator and Interpreter” 2007, nr 1, s. 251-274; V. García-Prieto, C. Ponte, *Pluralismo mediático e inclusión social: la accesibilidad de la programación infantil y juvenil de RTP para menores con discapacidad*, „Observatorio” 2020, vol. 14, nr 4, s. 21-41; R. Sinu, *Audiovisual Translation in Romanian TV News Programmes*, „Linguaculture” 2018, vol. 9, nr 2, s. 129-145; C. J. Kellett Bidoli, *Interpreting from speech to sign: Italian television news reports*, „The interpreter's newsletter” 2010, nr 15, p. 173-191.

⁴⁴ Zob. np. P. Zatloukal, Z. Švachula, M. Bernas, *Relationship between Intelligibility and Visual Quality in Czech Sign Language as a Supplement to Television Broadcasting*, „International Journal of Software and Web Sciences (IJSWS)” 2013, vol. 1, iss. 5, s. 1-6; Z. Švachula, M. Bernas, P. Zatloukal, L. Klabanová, *Investigation of Regions of Interest for Deaf in Czech Sign Language Content*, „International Journal of Software and Web Sciences” 2013, vol. 1, nr 3, s. 44-49.

⁴⁵ Zob. np. P. Ladd, *Signs of Change: Sign Language and Televisual Media in the UK [w:] Minority Language Media. Concepts, Critiques and Case Studies*, red. M. Cormack, N. Hourigan, Bristol 2007, s. 229-247.

⁴⁶ Zob. np. F. Utray, E. Gil Sabroso, *Diversidad cultural, lengua de signos y televisión en España*, „Fonseca. Journal of Communication” 2014, nr 9, s. 118-143.

Ujęcia bliskie prezentowanej dysertacji reprezentują artykuły Sary Roviry-Estevy i Irene Tor-Carroggio⁴⁷ oraz Francisco Utraya i Esther Gil Sabroso⁴⁸ poświęcone spełnianiu przez nadawców ilościowych powinności legislacyjnych w zakresie dostępności języka migowego, odpowiednio w programach telewizyjnych katalońskich oraz ogólnohiszpańskich. Poza Hiszpanią podobne badania przeprowadzone zostały przez Ingrid Kurz oraz Brigitte Mikulasek w Austrii⁴⁹.

Analiza literatury przedmiotu wykazała, że problematyka programów telewizyjnych w językach migowych jest podejmowana zarówno za granicą, jak i w Polsce sporadycznie. Zazwyczaj odnosi się do jednego obszaru językowego, ewentualnie regionu. Brakuje opracowań syntetycznych w tym zakresie, które dałyby asumpt do porównań i wypracowania najlepszych rozwiązań, chociażby o zasięgu europejskim. Brakuje również narzędzi do badania tego środka przekazu informacji, a prób oceny jakościowej i badań porównawczych programów telewizyjnych w językach migowych w skali europejskiej do tej pory nie podejmowano. Problematyka ta rzadko jest rozpatrywana z perspektywy dostępu do informacji oraz równości w dostępie do informacji osób z niepełnosprawnościami. Dlatego zamierzeniem autora niniejszej dysertacji jest wypełnienie tej luki.

Przedmiot, pytania badawcze oraz cele pracy

Przedmiotem niniejszej dysertacji są osoby głuche posługujące się językami migowymi jako pierwszymi i adresowane do nich programy telewizyjne tłumaczone na języki migowe i produkowane w językach migowych używanych przez 51 wspólnot osób głuchych zamieszkujących 45 krajów Europy, będących w zasięgu 50 nadawców publicznych.

Rozważania na temat przedmiotu badań obejmują szereg problemów badawczych, które można sformułować w postaci następujących pytań:

1. Na jakie trudności w dostępie do informacji natrafia głuchy użytkownik informacji, czym są one spowodowane i w jaki sposób mogą być przełamywane?
2. Jak kształtowała się oferta programów w językach migowych na antenach telewizyjnych nadawców publicznych w Europie będących w zasięgu poszczególnych wspólnot użytkowników języków migowych i jak prezentuje się ona współcześnie?

⁴⁷ S. Rovira-Esteva, I. Tor-Carroggio, dz. cyt.

⁴⁸ F. Utray, E. Gil Sabroso, dz. cyt.

⁴⁹ I. Kurz, B. Mikulasek, dz. cyt.

3. W jaki sposób można dokonać oceny dostępu do informacji w językach migowych rozpowszechnianej w programach telewizyjnych?
4. Czy istnieją różnice w dostępie do informacji w językach migowych rozpowszechnianej w programach telewizyjnych na antenach nadawców publicznych w Europie?

Aby udzielić odpowiedzi na wymienione pytania badawcze, autor dysertacji określił następujące cele, mające charakter eksploracyjny, opisowy i wyjaśniający:

1. Syntetyczny opis przyczyn i wynikających z nich trudności w dostępie do informacji głuchych użytkowników informacji oraz sposobów przełamywania tych trudności.
2. Chronologiczne przedstawienie kształtowania się oferty programów w językach migowych na antenach telewizyjnych nadawców publicznych w Europie będących w zasięgu poszczególnych wspólnot użytkowników języków migowych i opis współczesnego stanu tego zjawiska.
3. Poszerzenie instrumentarium badawczego nauk o komunikacji społecznej i mediach, poprzez opracowanie narzędzia metodologicznego do oceny dostępu do informacji w językach migowych prezentowanej w programach telewizyjnych.
4. Ocena i porównanie dostępu do informacji w językach migowych rozpowszechnianej w programach telewizyjnych prezentowanych na antenach nadawców publicznych w Europie.

Jak już wcześniej wspomniano głównym kontekstem rozważań było zagadnienie dostępu do informacji i równość w dostępie do informacji osób głuchych posługujących się językiem migowym jako pierwszym. Warto jednocześnie zaznaczyć, że zagadnienia niepełnosprawności słuchu, języków migowych i komunikowania się w tych językach, stanowiące podbudowę teoretyczną rozważań zawartych w niniejszej dysertacji, są eksplorowane w takich dyscyplinach jak audiofonologia (dział medycyny), surdologopedia, surdopedagogika, językoznawstwo i psychologia, z którego dorobku autor korzystał⁵⁰.

⁵⁰ Zob. np. G. Gunia, *Terapia logopedyczna dzieci z zaburzeniami słuchu i mowy. Wybrane problemy teorii i praktyki surdologopedycznej*, Kraków 2006; B. Hoffmann, *Surdopedagogika w teorii i praktyce*, Warszawa 2001; H. Skarżyński, M. Mueller-Malesińska, W. Wojnarowska, *Klasyfikacje zaburzeń słuchu*, „Audiofonologia” 1997, tom 10, s. 49-60; *Surdologopedia. Teoria i praktyka*, red. nauk. E. Muzyka-Furtak, Gdańsk 2015; P. Tomaszewski, P. Rosik, *Czy polski język migowy jest prawdziwym językiem?* [w:] *Człowiek wobec ograniczeń. Niepełnosprawność – Komunikacja – Terapia*, red. G. Jastrzębowska, Z. Tarkowski, Lublin 2002, s. 133-165; D. Wiśniewska, *Zdrowie psychiczne głuchych Polaków a organizacja*

Należy podkreślić, że z racji czysto eksploracyjnego charakteru oraz opisowego podejścia do badania nie są stawiane hipotezy⁵¹.

Uzasadnienie wyboru przedmiotu badań

Naukowym uzasadnieniem podjęcia tematu programów telewizyjnych tłumaczonych na języki migowe i produkowanych w językach migowych znajdujących się w ofercie nadawców publicznych w Europie, jest dotychczasowy brak jego wieloaspektowego opracowania. Jak wykazano w części poświęconej omówieniu stanu badań, mamy do czynienia z nielicznymi opracowaniami, które albo skupiają się na wybranych aspektach przedmiotowych programów telewizyjnych, albo dotyczą tylko wybranych krajów lub ich terytoriów, ewentualnie omawiają ten temat na marginesie innych rozważań. Brakuje przy tym narzędzi do badania tych programów, a co za tym idzie możliwości porównania tego zjawiska na szerszym geograficznie terytorium. Niniejsza dysertacja zakładająca jednolitą, wieloaspektową i obszerną geograficznie analizę wymienionych programów ma wypełnić tę lukę.

Wybór tematu ma również związek z osobistymi doświadczeniami piszącego te słowa, wypływającymi z kontaktów (mających miejsce od 2013 r.) z osobami głuchymi działającymi na rzecz dostępności w różnych organizacjach pozarządowych w Polsce. Zauważono, że działacze nie dysponowali bieżącymi i udokumentowanymi informacjami na temat sytuacji języka migowego w telewizji w innych krajach. Nie mogli zatem dokonać porównań w tym zakresie, a w konsekwencji efektywnie wysuwać postulatów wobec polskich nadawców. To skłoniło autora do przygotowania pierwszych analiz na wewnętrzne potrzeby aktywistów, które z czasem nabrały charakteru systematycznego, uniwersalnego i międzynarodowego, realizowanego w dużej mierze za pośrednictwem autorskiego serwisu internetowego⁵².

Tytułowe zagadnienie rozważano w kontekście dostępu do informacji i równości w dostępie, przy czym autor ma świadomość, że programy telewizyjne w językach migowych są jednym z kilku kanałów dostępu do informacji dla osób głuchych od urodzenia, dla których pierwszym językiem jest język migowy. Dużą rolę w dostępie do informacji osób głuchych odgrywa również Internet. Treści w językach migowych (np.

pomocy psychiatryczno-psychologicznej [w:] Osoby głuche w Polsce. Wyzwania i rekomendacje. Raport komisji ekspertów ds. osób głuchych, red. B. Imiołczyk, Warszawa 2010, s. 63-68.

⁵¹ T. Sosnowski, *Docenimy badania eksploracyjne*, „Roczniki Psychologiczne” 2012, nr 3, s. 54.

⁵² Zob. S. Stępski, *Sign Language Television for the Deaf* [online] [dostęp 8 stycznia 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://signlangtv.org/>. Z chwilą podjęcia przez autora pracy studiów doktoranckich aktualizacja serwisu została wstrzymana.

tworzone indywidualnie⁵³ i przez organizacje pozarządowe⁵⁴) oraz tłumaczone na język migowy inne treści (np. teksty kultury⁵⁵) mogą być bowiem w nieskrępowany sposób umieszczane w witrynach internetowych oraz w mediach społecznościowych.

Poza tym programy telewizyjne mogą być również zaopatrywane w napisy, przy czym bardziej pożądane są w tym kontekście napisy dla niesłyszących, a nie napisy dialogowe. Różnica polega na tym, że napisy dialogowe zawierają wyłącznie tłumaczenie tekstów wypowiedzi oraz ewentualnie tekstów zapisanych będących częścią materiału. Napisy dla niesłyszących natomiast zawierają dodatkowo np. identyfikację mówiącego (jeśli nie jest widoczny na ekranie) i/lub opisy dźwięków mających wpływ na przebieg fabuły, których źródła nie widać⁵⁶. Istnieje możliwość opracowania dwóch wersji napisów dla niesłyszących – pełnych oraz uproszczonych, bardziej uwzględniających sytuację językową osób głuchych, dla których pierwszym językiem jest język migowy⁵⁷. Warto zaznaczyć, że niektóre osoby głuche wykorzystują w celu zrozumienia materiału audiowizualnego odczytywanie mowy z ruchu warg⁵⁸.

Konceptualizacja

Ważną częścią ramy teoretycznej pracy naukowej jest warstwa pojęciowa. Aby zapewnić jednoznaczność i precyzję wyводу koniecznym jest wyjaśnienie podstawowych terminów pojawiających się w pracy. Ponieważ przedmiotem rozważań niniejszej dysertacji są programy telewizyjne w językach migowych znajdujące się w ofercie nadawców publicznych, warto wyjść od trzech pojęć tutaj wskazanych.

Języki migowe to naturalne języki, których słowa mają postać kinetyczną (nie dźwiękową), na którą składają się ruchy rąk, mimika i ruchy całego ciała, a odbierane są zmysłem wzroku (nie słuchu). Użytkownikami języków migowych są osoby głuche oraz słyszący członkowie ich rodzin, a także inne osoby komunikujące się z osobami głuchymi⁵⁹.

⁵³ Zob. np. M. Dunaj, *Praktyki epistemiczne głuchych*, „Etnografia. Praktyki, Teorie, Doświadczenia” 2018, nr 4, s. 103-116.

⁵⁴ Np. Polski Związek Głuchych udostępnia na swoim kanale na YouTube treści z czasopisma „Świat Ciszy”. Zob. ZG PZG [online] [dostęp 13 lipca 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.youtube.com/@zgpzg5385/videos>.

⁵⁵ Zob. np. *Adapter* [online] [dostęp 13 lipca 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://adapter.pl/>.

⁵⁶ A. Szarkowska, *Przekład audiowizualny w Polsce – perspektywy i wyzwania*, „Przekładaniec” 2008, nr 20, s. 17.

⁵⁷ I. Künstler, U. Butkiewicz, *Napisy dla osób niesłyszących i słabosłyszących – zasady tworzenia*, Warszawa 2019, s. 1-2.

⁵⁸ A. Szarkowska, M. Laskowska, *Jakie powinny być napisy? Raport z badania preferencji widzów na temat napisów telewizyjnych*, Warszawa 2014, s. 5.

⁵⁹ U. Bartnikowska, *Sytuacja społeczna i rodzinna słyszących dzieci niesłyszących rodziców*, Toruń 2010, s. 86-91; M. Garncarek, *Nauczanie słyszących polskiego języka migowego*, niepublikowana praca doktorska

Program telewizyjny (względnie: pozycję programową lub audycję) definiuje się na potrzeby niniejszej pracy jako dokument audiowizualny (względnie: słuchowo-oglądowy), multimedialny – stanowiący zapis lub transmisję obrazów i dźwięków, stanowiący odrębną, zamkniętą całość pod względem treści, formy i przeznaczenia, emitowaną w określonym paśmie czasowym⁶⁰. Natomiast **nadawcę publicznego** rozumie się jako podmiot prowadzący działalność na rynku medialnym, zajmujący się produkcją przekazów informacyjnych i rozrywkowych rozpowszechnianych masowo i docierających jednocześnie do wielkich rozproszonych zbiorowości odbiorców, będący we własności publicznej, mający utrzymywać niezależność redakcyjną, utrzymujący się (przynajmniej częściowo) z abonamentu radiowo-telewizyjnego⁶¹.

Koniecznym jest także konceptualizacja pojęcia osoba **głucha**⁶². Autor będzie posługiwał się tym terminem w odniesieniu do osób o głębokiej wadzie słuchu, które nie są w stanie naturalną drogą opanować języka dźwiękowego (fonicznego) używanego przez większościowe, słyszące otoczenie, a ich pierwszym i preferowanym językiem jest język migowy⁶³. Przy czym jako **wspólnotę** (względnie: społeczność) **użytkowników języka migowego** autor rozumie zbiorowość osób głuchych, która posługuje się językiem migowym na terytorium danego kraju lub jego jednostki administracyjnej.

Na podstawie uprzednio zdefiniowanych pojęć wyłania się również koncept **oferty programowej** (względnie: repertuaru) – składają się na nią wszystkie programy

wyk. pod kier. prof. dr. hab. G. Majkowskiego na Wydz. Humanistycznym AHE w Łodzi, Łódź 2017. Manuskrypt publicznie dostępny w serwisie Centrum Edukacji Języka Migowego „Migaj naturalnie” [online] [dostęp 10 stycznia 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.migajnaturalnie.pl>; M. Świdziński, *Języki migowe* [w:] *Podstawy neurologopedii. Podręcznik akademicki*, red. T. Gałkowski, E. Szela, G. Jastrzębowska, Opole 2005, s. 679-681; P. Tomaszewski, T. Piekot, *Język migowy w perspektywie socjolingwistycznej*, „Socjolingwistyka” 2015, t. XXIX, s. 63-64; P. Tomaszewski, P. Rosik, dz. cyt., s. 162.

⁶⁰ M. Danesi, *Dictionary of Media and Communication*, Armonk – London 2009, s. 241; *Dictionary of Media Studies*, London 2006, s. 29, 185; *Podręczny słownik bibliotekarza...* s. 69; *Słownik encyklopedyczny informacji, języków i systemów informacyjno-wyszukiwawczych*, opr. B. Bojar, Warszawa 2002, s. 50; *Słownik terminologiczny informacji naukowej*, red. nac. M. Dembowska, Wrocław 1979, s. 38; *Słownik terminologii medialnej*, red. W. Pisarek, Kraków 2006, s. 163.

⁶¹ T. Goban-Klas, *Media i medioznawstwo* [w:] *Słownik wiedzy o mediach*, red. E. Chudziński, Warszawa – Bielsko-Biała 2007, s. 9; M. Guzek, *Polski system telewizji publicznej a rozwiązania europejskie*, [w:] *Współczesne oblicza mediów*, red. J. Marszałek-Kawa, Toruń 2005, s. 304-310.; J. Watson, A. Hill, *Dictionary of Media and Communication Studies*. 8th Edition, London 2012, s. 247; B. Nierenberg, *Przedsiębiorstwo medialne* [w:] *Słownik wiedzy o mediach...*, s. 431; B. Nierenberg, *Publiczne przedsiębiorstwo medialne. Determinanty, systemy, modele*, Kraków 2007, s. 19.

⁶² Należy podkreślić, że w tekstach, w których zasadniczym przedmiotem rozważań jest tożsamość kulturowa osób posługujących się językiem migowym jako pierwszym, słowo „głuchy” może być zapisywane od wielkiej litery, czego w niniejszej pracy, ze względu na wielość przyjmowanych perspektyw, nie wykorzystano. Zob. np. P. Tomaszewski, K. Kotowska, P. Krzysztofiak, *Paradygmaty tożsamości u g/Głuchych: przegląd wybranych koncepcji* [w:] *Edukacja niesłyszących – wczoraj, dziś i jutro*, red. E. Woźnicka, Łódź 2017, s. 111-112.

⁶³ Osobom z wadą słuchu, jak i samym wadom słuchu i opanowywaniu języka dźwiękowego poświęcony jest rozdz. 1.

telewizyjne wyprodukowane w lub tłumaczone na język migowy emitowane przez nadawcę publicznego lub nadawców publicznych będących w zasięgu danej wspólnoty użytkowników języka migowego.

Jak już wskazano wcześniej, kontekstem dla rozważań zawartych w niniejszej dysertacji jest dostęp do informacji i równość w tym dostępie. Autor za międzynarodowymi wydawnictwami encyklopedycznymi przyjął, jak już wspomniano, że **dostęp do informacji** to możliwość lub prawo do skorzystania z informacji (np. za pośrednictwem medium elektronicznego⁶⁴, tutaj: nadawcy telewizyjnego). Wyjaśnienia w tym miejscu wymaga kwestia terminu o tym samym rdzeniu słowotwórczym jak słowo dostęp, a mianowicie **dostępność** (w języku angielskim odpowiednio: *access* i *accessibility*). Chociaż potocznie używa się ich wymiennie (a dodatkowo przymiotnik odrzeczownikowy od obu terminów brzmi identycznie: **dostępny**) w literaturze przedmiotu wskazuje się, że dostępność to cecha lub zestaw cech przekazu pozwalających na skorzystanie z treści informacji przez osoby z niepełnosprawnością sensoryczną (np. osoby głuche)⁶⁵. Można stwierdzić zatem, że każdy aspekt dostępności jest również aspektem dostępu do informacji, natomiast nie każdy aspekt dostępu do informacji jest aspektem dostępności, tak więc dostęp do informacji jest pojęciem bardziej pojemnym zakresowo. W związku z powyższym autor będzie używał pojęcia „dostęp” w odniesieniu do uniwersalnych cech przedmiotowych programów telewizyjnych, podczas gdy pojęcie „dostępność” będzie się pojawiało w odniesieniu do specyficznych cech związanych z obecnością języka migowego w danej pozycji programowej.

Metody i techniki badawcze

Do realizacji wskazanych wcześniej celów wykorzystano metodę analizy i krytyki piśmiennictwa, oraz metodę analizy zawartości (ang. *content analysis*), a ponadto metodę statystyczną oraz porównawczą.

Metoda analizy i krytyki piśmiennictwa (zwana również analizą krytyczną) została wykorzystana do realizacji celów o charakterze opisowym, a zatem do scharakteryzowania przyczyn i trudności w dostępie do informacji osób głuchych funkcjonalnie oraz przedstawienia porządku kształtowania się ofert programów telewizyjnych dla poszczególnych wspólnot użytkowników JM.

⁶⁴ *Dictionary...*, red. M. Khosrow-Pour, s. 2; J. Stevenson, P. H. Collins, dz. cyt., s. 2.

⁶⁵ *Dictionary...*, red. M. Khosrow-Pour... s. 2; L. Bell, *Accessibility* [w:] *Encyclopedia...*, s. 14-17.

Zastosowanie tej metody zakłada, że nowe problemy badawcze należy dostosować do wiedzy dotychczasowej, czego można dokonać poprzez np. wykazywanie wiedzy oraz niewiedzy na temat omawianych zagadnień, a także udowadnianie różnic i podobieństw oraz związków i zależności wśród hipotez, założeń, idei, przekonań i poglądów⁶⁶. Najważniejszą cechą analizy i krytyki piśmiennictwa jest odwoływanie się do publicznie dostępnej literatury fachowej i naukowej: opracowań mogących reprezentować odmienne paradygmaty i punkty widzenia⁶⁷.

Cele odnoszące się do opracowania narzędzia metodologicznego do oceny dostępu do informacji w językach migowych znajdującej się w ofercie programów telewizyjnych, dokonania opisu współczesnej oferty programów w językach migowych na antenach telewizyjnych nadawców publicznych w Europie oraz oceny i porównania dostępu do tejże informacji wśród poszczególnych wspólnot osób głuchych zrealizowano natomiast za pomocą metody **analizy zawartości** (ang. *content analysis*).

Współczesny kodyfikator metody analizy zawartości Bernard Berelson zakłada, że służy ona do obiektywnego, systematycznego i ilościowego opisywania jawnej zawartości komunikacji, co praktycznie odbywa się poprzez określenie cech oraz własności jednostek analizy (tu: programów telewizyjnych) za pośrednictwem systemu cech i wartości odzwierciedlonego w tzw. kluczu kategoryzacyjnym⁶⁸.

W analizie zawartości istnieje także paradygmat statystyczny, w którym dąży się do możliwie systematycznego i zorganizowanego opisu wycinka rzeczywistości medialnej – liczb, częstotliwości, rozmiarów, nasilenia, znaczenia określonych elementów i cech jednostek analizy⁶⁹, co pokrywa się z założeniami metody statystycznej, która polega na wyciąganiu wniosków z określonych zbiorów elementów⁷⁰. Wyniki uzyskane za pomocą analizy zawartości były również zestawiane ze sobą przy pomocy metody porównawczej, w rezultacie czego uzyskano stwierdzenia tożsamości całkowitej lub częściowej rzeczy porównywanych⁷¹.

⁶⁶ J. Zieliński, *Metodologia pracy naukowej*, Warszawa 2012, s. 49.

⁶⁷ S. Cisek, *Metoda analizy i krytyki piśmiennictwa w nauce o informacji i bibliotekoznawstwie w XXI wieku*, „Przegląd Biblioteczny” 2010, z. 3, s. 274-275.

⁶⁸ M. Lisowska-Magdziarz, *Analiza zawartości mediów: przewodnik dla studentów*, Kraków 2004, s. 18, 55. O kategoryzacji w niniejszej pracy zob. podrozdz. 5.5. Zob. również: B. Berelson, *Content Analysis in Communication Research*, Glencoe 1952; tegoż, *Analiza treści [w:] Teoria i metodologia badań nad prasą za granicą (przekłady). Analiza zawartości*, Kraków 1970, s. 5-62.

⁶⁹ M. Lisowska-Magdziarz, dz. cyt., s. 52.

⁷⁰ J. Apanowicz, *Metodologia ogólna*, Gdynia 2000, s. 72; J. Zieliński, dz. cyt., s. 45.

⁷¹ J. Zieliński, dz. cyt., s. 46.

Etapy postępowania badawczego

Badania prowadzono od października 2018 r. do maja 2022 r. Na podstawie przedstawionego stanu badań stwierdzono, że przedmiot badań został opisany w literaturze naukowej w niezadowalającym stopniu. Sformułowano swoistą ścieżkę teoretyczną prowadzącą od teorii niepełnosprawności słuchu, przez lingwistyczne jej następstwa oraz skutki w aspekcie dostępu do informacji (barier informacyjnych), po czym opisano języki migowe jako sposób przełamywania owych barier. Dokonano następnie wstępnego przeglądu informacji dostępnej u poszczególnych nadawców publicznych w celu stwierdzenia, czy cel jest możliwy do zrealizowania. Następnie sformułowano problemy i pytania badawcze oraz określono cele dysertacji. Sporządzono roboczy wykaz zmiennych oraz możliwych wskaźników (tj. zarys klucza kategoryzacyjnego stanowiącego istotę analizy zawartości). Wstępne wyniki tych analiz, stanowiące badania pilotażowe, opublikowano w 2019 roku⁷². Należy podkreślić, że w miarę zwiększania się ilości materiału badawczego oraz jego kolejnych aktualizacji zwiększała się również liczba wskaźników, co zaowocowało koncepcją zbiorczej liczbowej oceny poziomu dostępu do informacji w języku migowym. Dane uzupełniano stopniowo w bazie danych, którą ostatecznemu przeglądowi i pełnej aktualizacji poddano w maju 2022 r.

Struktura pracy

Na zasadniczy zrąb pracy (poza niniejszym *Wstępem* oraz *Zakończeniem*) składa się sześć rozdziałów, z których rozdziały 1-4 stanowią część eksploracyjno-opisową, rozdział 5. ma charakter metodologiczny, a rozdział 6. – empiryczny.

W rozdziale **pierwszym** omówiono specyfikę niepełnosprawności słuchu w ujęciach medycznym (typologie uszkodzeń słuchu). Dokonano funkcjonalnego, logopedycznego i pedagogicznego podziału osób z wadą słuchu. Przedstawiono wynikające z wad słuchu trudności z opanowywaniem języka dźwiękowego. Ponadto dokonano ujednoznacznienia podstawowych terminów związanych z wadami słuchu.

Rozdział **drugi** dotyczy trudności na jakie napotykają osoby głuche w z dostępie do informacji opartej na języku dźwiękowym oraz możliwych sposobów niwelowania tych trudności. Dokonano również przeglądu szeregu dokumentów ogólnoswiatowych i

⁷² S. Stępski, *Dostęp do informacji w językach migowych w programach telewizyjnych publicznych nadawców usług medialnych w UE – przyczynek do badań*, „Toruńskie Studia Bibliologiczne” 2019, nr 2, s. 69-90.

europejskich sankcjonujących bądź zalecających udostępnianie informacji w językach migowych zarówno w środkach masowego przekazu, jak i poza nimi.

W rozdziale **trzecim** podjęto próbę chronologizacji konstytuowania się poszczególnych wspólnot użytkowników języków migowych w Europie. Następnie zarysowano specyfikę wizualno-przestrzennych języków migowych osób głuchych oraz, ze względu na to, że praca lokuje się głównie w obszarze nauk o komunikacji społecznej i mediach, a nie językoznawstwie, dokonano również niezbędnych wyjaśnień i porównań z używanymi przez słyszącą większość językami dźwiękowymi, opisano wybrane cechy charakterystyczne języków migowych niewystępujące w językach dźwiękowych oraz wpływ języków dźwiękowych na języki migowe. Ponadto dokonano syntezy przepisów prawa regulujących funkcjonowanie języków migowych w poszczególnych krajach.

W rozdziale **czwartym** chronologicznie przedstawiono kształtowanie się oferty programów w językach migowych na antenach nadawców publicznych w poszczególnych krajach i niektórych regionach Europy, opisano obowiązki nadawców związanych z językami migowymi zamieszczone w ustawach medialnych poszczególnych krajów oraz podjęto próbę opisania praktycznych zagadnień dotyczących realizacji programów powstających bezpośrednio w językach migowych, jak i procesu powstawania tłumaczeń programów.

W rozdziale **piątym** przedstawiono metodologię badań empirycznych. Przedstawiono przedmiot badań, pytania oraz cele badawcze, teren badań i próbę, jak również organizację i przebieg badań. Omówiono również budowę narzędzia badawczego – tj. klucza kategoryzacyjnego wraz ze sposobem kodowania oraz metodę dokonywania oceny dostępu do informacji w językach migowych w programach telewizyjnych.

W rozdziale **szóstym** przedstawiono wyniki badań empirycznych. Najpierw zaprezentowano strukturę czasu badanych programów pod względem poszczególnych cech statystycznych.. Następnie dokonano opisu oraz oceny dostępu do informacji w językach migowych w ofertach programowych przeznaczonych dla poszczególnych wspólnot użytkowników języków migowych w Europie. Podsumowanie rozdziału stanowią wnioski wyprowadzone z badań.

Aparat naukowy prezentowanej dysertacji, oprócz **przypisów i bibliografii**, stanowi również **wykaz skrótów** oraz **indeks** przedmiotowy.

Uzupełnieniem zasadniczego zrębu niniejszej dysertacji są **załączniki**. W **Załączniku 1**. znajduje się wykaz krajów Europy stanowiących teren badań, wspólnot

użytkowników języków migowych zamieszkujących te kraje oraz będących w zasięgu poszczególnych wspólnot nadawców publicznych, których programy poddano analizie. **Załącznik 2.**, będący najobszerniejszym załącznikiem, jest katalogiem programów, który stanowi podstawę materiałową dla wyników badań opisanych w rozdziale 6. Katalog programów telewizyjnych w językach migowych emitowanych na antenach nadawców publicznych w Europie został uporządkowany alfabetycznie według krajów. W obrębie krajów programy uszeregowano alfabetycznie według nazw wspólnot użytkowników języków migowych zamieszkujących w tych krajach, a następnie według tytułów programów. **W Załączniku 3.** zamieszczono natomiast tabele wyników badań empirycznych – wykaz wszystkich badanych ofert (z oceną oraz czasem trwania) oraz strukturę czasu poszczególnych ofert pod względem poszczególnych cech statystycznych.

Podziękowania

Niniejsza dysertacja nie powstałaby gdyby nie wiedza, życzliwość, cierpliwość, wyrozumiałość, empatia oraz chęć pomocy szeregu osób (wymienionych chronologicznie). A są to: dr **Justyna Kowal** z Uniwersytetu Wrocławskiego (która cierpliwie odpowiadała na setki pytań dotyczących społeczności głuchych oraz zachęcała do zbierania informacji na temat telewizji w językach migowych), **Anna Sacha** (dawniej dziennikarka ONSI.pl, aktywistka na rzecz dostępności, z którą autor współtworzył Inicjatywę na rzecz dostępności „Napisy Plus”), **Bartosz Marganiec** (również aktywista na rzecz dostępności, dawniej w Fundacji Promocji Kultury Głuchych „KOKON”, ostatnio w inicjatywie „Dostępny tłumacz PJM”), **Dorijana Kavčić** (tłumaczka telewizyjna języka migowego oraz językoznawczyni i leksykograf), **Kamila Skalska** (również tłumaczka telewizyjna języka migowego), dr **Monika Szczygielska** z Uniwersytetu Warszawskiego (zajmująca się naukowo i zawodowo dostępnością wydarzeń) oraz **Joanna Wójcicka** z Pracowni Lingwistyki Migowej Uniwersytetu Warszawskiego (językoznawczyni).

Odrębne podziękowania należą się dr **Joannie Karłowskiej-Pik** i dr hab. **Veslavie Osińskiej**, prof. UMK – za konsultacje w zakresie statystyki oraz dr hab. **Wandzie A. Ciszewskiej-Pawłowskiej**, prof. UMK – za konsultacje problematyki edytorskiej. Poza tym autor pragnie podziękować dr hab. **Małgorzacie Kowalskiej-Chrzanowskiej**, prof. UMK za długoterminowe wypożyczenie pewnych kluczowych publikacji.

Cechami wymienionymi na początku tych podziękowań (acz w zwiększonym zakresie) charakteryzuje się również moja Opiekun Naukowa oraz Promotor, dr hab. **Małgorzata Fedorowicz-Kruszewska**, prof. UMK, która nieustrudzenie czuwała nad należytyym kształtem dysertacji.

Rozdział 1

Niepełnosprawność słuchu – etiologia, istota, następstwa

Niepełnosprawność słuchu (względnie: uszkodzenie słuchu, wada słuchu, ubytek słuchu) w zależności od ujęcia jest przedmiotem zainteresowań różnych dyscyplin naukowych. Oprócz audiologii (będącej działem otolaryngologii, dziedziny medycyny), leży ona w polu zainteresowań dyscyplin takich jak surdologopedia¹, surdopedagogika² czy psychologia³. W niniejszym rozdziale autor korzystał z ustaleń tych dyscyplin by dokonać charakterystyki uszkodzeń słuchu, podziałów funkcjonalnych osób z niepełnosprawnością słuchu oraz konsekwencji uszkodzeń słuchu.

1.1. Kryteria podziału uszkodzeń słuchu

Uszkodzenia słuchu mogą być dzielone pod względem różnych kryteriów audiologicznych⁴, np. etiologii uszkodzenia słuchu, stopnia uszkodzenia słuchu, czasu nastania uszkodzenia oraz jego lokalizacji (rodzaju)⁵.

¹ G. Gunia, *Terapia logopedyczna dzieci z zaburzeniami słuchu i mowy. Wybrane problemy teorii i praktyki surdologopedycznej*, Kraków 2006; K. Plutecka, *Nurty rozwojowe w polskiej surdologopedii*, „Logopedia” 2017, t. 47, s. 93-103; *Surdologopedia. Teoria i praktyka*, red. nauk. E. Muzyka-Furtak, Gdańsk 2015.

² A. Kołodziejewska, *Surdopedagogika polska – oblicza przemian*, „Niepełnosprawność. Dyskursy pedagogiki specjalnej” 2015, nr 17, s. 9-13; E. Nurowski, *Surdopedagogika polska: zarys historyczny*, Warszawa 1984; B. Szczepankowski, *Z historii polskiej surdopedagogiki – trudne początki*, „Studia Edukacyjne” 2017, nr 45, s. 95-106;

³ T. Gałkowski, *Niektóre psychologiczne i społeczne problemy osób głuchych*, „Kosmos. Problemy Nauk Biologicznych” 1998, t. 47, nr 3, s. 237-242; D. Podgórska-Jachnik, *Otwarcie na integrację w systemie edukacji – co powinien wiedzieć każdy pedagog o psychologicznych aspektach uszkodzenia słuchu?*, „Studia Edukacyjne” 2009, nr 9, s. 135-154; D. Wiśniewska, *Psychologiczne i etyczne konteksty diagnozy słyszących dzieci niesłyszących rodziców*, „Psychologia Wychowawcza” 2019, nr 15, s. 242-251.

⁴ A. Pruszewicz, *Diagnostyka ogólna zaburzeń słuchu*, [w:] *Audiologia kliniczna. Zarys*, red. tenże, A. Obrębowski, Poznań 2010, s. 329.

⁵ J. Góral-Pótróla, M. Romaniec, *Zaburzenia mowy u osób z uszkodzonym narządem słuchu*, [w:] *Patologia mowy*, red. nauk. Z. Tarkowski, Gdańsk 2017, s. 316.

1.1.1. Etiologia uszkodzeń słuchu

Pod względem etiologii wady słuchu można zasadniczo podzielić na uwarunkowane genetycznie, wrodzone i nabyte⁶.

Prostszy podział uwzględnia uszkodzenia o **charakterze genetycznym** w ramach wad wrodzonych, przy czym należy podkreślić, że uszkodzenie, które pojawiło już po urodzeniu, może być spowodowane opóźnionym działaniem czynnika etiologicznego, który zaistniał jeszcze przed porodem⁷. Najczęstszą przyczyną wrodzonych uszkodzeń słuchu są czynniki genetyczne, nabyte w wieku szkolnym – wysiękowe zapalenie ucha środkowego (choroba zakaźna), a w wieku podeszłym – niedosłuch starczy⁸.

Poza czynnikami genetycznymi **wrodzoną** wadę słuchu spowodować mogą leki zażywane przez matkę, choroby (np. różyczka, toksoplazmoza⁹), infekcje oraz czynniki okołoporodowe (np. wcześniactwo, niedotlenienie lub uraz)¹⁰.

Oprócz chorób zakaźnych (poza wysiękowym zapaleniem ucha wadę słuchu może spowodować także np. zapalenie opon mózgowych, świnka, odra¹¹) oraz hałasu¹² i podeszłego wieku, **nabyte** uszkodzenie słuchu mogą spowodować infekcje, zatrucia, (np. antybiotykami, chininą, arsenem¹³), urazy, choroby alergiczne, autoimmunologiczne, rozrostowe, demielinizacyjne oraz zaburzenia naczyniowe i hematologiczne¹⁴.

1.1.2. Stopień uszkodzenia słuchu

Podstawowym kryterium podziału uszkodzeń słuchu jest stopień uszkodzenia słuchu. Mierzony jest on w decybelach (dB) i pozwala na przyporządkowanie badanego do określonej grupy osób z uszkodzonym słuchem¹⁵. Istnieją liczne klasyfikacje definiujące owe grupy, wśród których przykładowo można wymienić klasyfikacje opracowane przez Council of Physical Therapy (CPT), Donalda R. Calverta i S. Richarda Silvermana, Antoniusa van Udena czy Thomasa Hopkinsa Gallaudeta¹⁶. W praktyce jednak najczęściej wykorzystywana jest klasyfikacja Międzynarodowego Biura

⁶ A. Pruszewicz, *Etiologia zaburzeń słuchu u dzieci*, [w:] *Audiologia...*, s. 355.

⁷ H. Skarżyński, M. Mueller-Malesińska, W. Wojnarowska, *Klasyfikacje zaburzeń słuchu*, „Audiofonologia” 1997, tom 10, s. 52.

⁸ J. Kuczkowski, *Fizjologia i patologia narządu słuchu*, [w:] *Surdologopedia...*, s. 29.

⁹ A. Pruszewicz, *Etiologia...*, s. 361.

¹⁰ H. Skarżyński, M. Mueller-Malesińska, W. Wojnarowska, dz. cyt., s. 53.

¹¹ A. Pruszewicz, *Etiologia...*, s. 353.

¹² J. Kuczkowski, dz. cyt., s. 30..

¹³ A. Pruszewicz, *Etiologia...*, s. 353.

¹⁴ H. Skarżyński, M. Mueller-Malesińska, W. Wojnarowska, dz. cyt., s. 53.

¹⁵ B. Szczepankowski, *Niestyszący – głusi – głuchoniemi. Wyrównywanie szans*, Warszawa 1999, s. 34.

¹⁶ Zob. przegląd klasyfikacji w: Tamże, s. 35-41.

Audiofonologii¹⁷ (BIAP, fr. Bureau International d'Audiophonologie). Klasyfikacja BIAP dzieli uszkodzenia słuchu na sześć kategorii¹⁸.

U osób należących do kategorii pierwszej, z uszkodzeniem słuchu do 20 dB, uważanych za osoby o słuchu **normalnym** lub **poniżej normy** (ang. *normal or subnormal hearing*), występują tylko nieznaczne zaburzenia postrzegania tonów. Wada ta nie ma konsekwencji w funkcjonowaniu społecznym¹⁹. Osoby te mogą mieć problemy z usłyszeniem np. szmeru liści w bezwietrzny dzień, oddechu bądź szeptu²⁰.

Ubytek słuchu wyższy niż 20 dB a mniejszy niż 41 dB cechuje osoby kwalifikujące się do kategorii drugiej, o uszkodzeniu słuchu w stopniu **lekkim** (ang. *mild hearing loss*). W tym przypadku odbierana jest mowa o normalnej głośności, problemy pojawiają się gdy głos jest niski lub jego źródło jest oddalone od słuchacza²¹. Osoby te mogą mieć problemy z wyodrębnianiem wypowiedzi innego człowieka w hałasie²². Z racji tego, że skuteczne słuchanie w takich warunkach wymaga ciągłej koncentracji (co jest niemożliwe), dzieci w wieku szkolnym z niewykrytym ubytkiem o tej głębokości posądza się o roztargnienie czy nieuwagę, natomiast po wykryciu zaleca się dobranie słabych aparatów słuchowych²³. Osoby z tą głębokością ubytku słuchu nie uchwycą już nieco bardziej różnorodnych dźwięków, od atmosfery cichego pomieszczenia (np. czytelnia), przez darcie papieru (z odległości 1 metra), po cichą ulicę²⁴.

Do trzeciej kategorii, wad słuchu stopnia **umiarkowanego** (ang. *moderate hearing loss*), należą osoby o ubytku pomiędzy 41 a 70 dB – osoby o tym stopniu ubytku słuchu odbierają tylko głośną mowę i rozumieją ją lepiej, gdy mogą spoglądać na rozmówcę²⁵. Konieczne jest dobranie aparatu słuchowego i prowadzenie rehabilitacji²⁶.

¹⁷ *BIAP Recommendation 02/1: Audiometric Classification of Hearing Impairments*, 1996. Dostępny w World Wide Web: <https://www.biap.org/en/recommendations/recommendations/tc-02-classification/213-rec-02-1-en-audiometric-classification-of-hearing-impairments/file>.

¹⁸ Przy czym kategoria pierwsza i ostatnia czasem nie są uwzględniane w ogóle, ponieważ kategoria pierwsza (ang. *normal or subnormal hearing*) uznawana jest za normę, a ostatnia (ang. *total hearing loss – cophosis*) – za całkowity brak słuchu, co nie potrzebuje dodatkowego opisu, ponieważ stanowi go wartość graniczna kategorii poprzedniej. Zob. *BIAP Recommendation 02/1...*; B. Szczepankowski, *Niesłyszący...*, s. 31-32; H. Skarżyński, M. Mueller-Malesińska, W. Wojnarowska, dz. cyt., s. 49-60.

¹⁹ *BIAP Recommendation 02/1...*

²⁰ B. Szczepankowski, *Niesłyszący...*, s. 56.

²¹ *BIAP Recommendation 02/1...*

²² H. Skarżyński, M. Mueller-Malesińska, W. Wojnarowska, dz. cyt., s. 55.

²³ Tamże. Aparaty słuchowe są zminiaturyzowanymi urządzeniami elektroakustycznymi wspomagającymi narząd słuchu, modyfikującymi m.in. natężenie i widmo dźwięków docierających do ucha. Kompensują one wadę słuchu poprzez dopasowanie do dynamiki resztek słuchowych pacjenta. Zob. J. Kuczkowski, Ł. Olszewski, *Protezy słuchowe: urządzenia tradycyjne i implanty*, [w:] *Surdologopedia...*, s. 44.

²⁴ B. Szczepankowski, *Niesłyszący...*, s. 56.

²⁵ *BIAP Recommendation 02/1...*

²⁶ H. Skarżyński, M. Mueller-Malesińska, W. Wojnarowska, dz. cyt., s. 56.

Osoby te nie usłyszą najprawdopodobniej dzwonu kościelnego (z odległości 400 m), maszyny do szycia i odgłosu pracy silnika samochodu osobowego (z odległości 6 m)²⁷.

Osoby o wadzie słuchu lokującej się pomiędzy 71 a 90 dB należą do kategorii czwartej, osób ze **znacznym** ubytkiem słuchu (ang. *severe hearing loss*) – słyszą one mowę wyłącznie głośną, której źródło mieści się blisko ucha²⁸. Tak jak w poprzedniej kategorii, konieczne jest dobranie aparatów słuchowych – bez nich osoba z takim ubytkiem funkcjonuje jak osoby z kategorii piątej i szóstej²⁹. Z tym stopniem ubytku słuchu można nie usłyszeć np. dzwonka telefonu (z odległości 2 m), krzyku (z odległości 1 m), a nawet świdra pneumatycznego (z odległości 2 m)³⁰.

Mowy nie słyszą w ogóle osoby o ubytku między 91 a 119 dB, tj. o ubytku **bardzo znacznym** (ang. *very severe hearing loss*)³¹. Podobnie jak w poprzedniej kategorii, konieczny jest dobór aparatów słuchowych, przy czym w ok. 15% przypadków osób z tą głębokością wady, dla postrzegania dźwięków konieczne jest wszczępienie implantu ślimakowego³². Te osoby nie usłyszą np. klaksonu samochodowego (z odległości 5 m), odgłosu przemieszczania się pociągu pospiesznego lub metra (z odległości 3 m) czy dźwiękowego ambientu dyskoteki.

Za osoby, które nie słyszą niczego uznaje się osoby o uszkodzeniu słuchu rzędu 120 dB i więcej – ich wada określana jest jako **absolutne** bądź **całkowite** uszkodzenie słuchu (ang. *total hearing loss – cophosis*)³³. Aparaty słuchowe mogą w tym przypadku pełnić funkcję pobudzającą nerw słuchowy, którego funkcjonowanie jest jednym z czynników przy kwalifikowaniu do wszczępienia implantu ślimakowego³⁴.

1.1.3. Czas nastania uszkodzenia słuchu

Innym, lecz nie mniej ważnym kryterium podziału wad słuchu jest **czas pojawienia się uszkodzenia słuchu**. Tradycyjnie dzielono uszkodzenia słuchu pod tym kątem na intralingwalne (nastąpiły między 2. a 4. rokiem życia) oraz postlingwalne (po zakończeniu

²⁷ B. Szczepankowski, *Niesłyszący...*, s. 56.

²⁸ *BIAP Recommendation 02/1...*

²⁹ H. Skarżyński, M. Mueller-Malesińska, W. Wojnarowska, dz. cyt., s. 56.

³⁰ B. Szczepankowski, *Niesłyszący...*, s. 56.

³¹ *BIAP Recommendation 02/1...*

³² H. Skarżyński, M. Mueller-Malesińska, W. Wojnarowska, dz. cyt., s. 56.

³³ *BIAP Recommendation 02/1...*

³⁴ H. Skarżyński, M. Mueller-Malesińska, W. Wojnarowska, dz. cyt., s. 56. Implanty ślimakowe stymulują elektrycznie narząd receptorowy ślimaka w celu wzbudzenia w nim określonych potencjałów czynnościowych z pominięciem uszkodzonych struktur drogi słuchowej. Implant składa się z części wewnętrznej wszczepianej chirurgicznie (stąd inna nazwa „wszczep ślimakowy”) oraz zewnętrznej, składającej się m.in. z mikrofonu oraz procesora przetwarzającego dźwięki na postać cyfrową, „zrozumiałą” dla części wewnętrznej. Zob. J. Kuczkowski, Ł. Olszewski, dz. cyt. s. 50.

procesu rozwoju mowy)³⁵. Większość uszkodzeń słuchu, zwłaszcza stopnia znacznego, bardzo znacznego i głębokiego powstaje przed 5. rokiem życia (nie dotyczy uszkodzeń słuchu spowodowanych starzeniem się)³⁶.

Obecnie dzieli się je na **prelingwalne wrodzone** (powstałe przed urodzeniem i w trakcie porodu), **prelingwalne nabyte** (od ostatniego trymestru ciąży do 1. roku życia), **perilingwalne** (w czasie rozwoju mowy, od 2. do 7. roku życia) oraz **postlingwalne** (po okresie rozwoju mowy)³⁷.

Istnieje również bardziej szczegółowy podział na pięć okresów, gdzie uszkodzenia perilingwalne i postlingwalne dzielone są dodatkowo na wczesne i późne³⁸. Z uszkodzeniem **perilingwalnym wczesnym** ma się do czynienia, kiedy uszkodzenie słuchu następuje, gdy dziecko opanowało umiejętność posługiwania się holofrazami³⁹, ale przed ukształtowaniem się systemu językowego (budowania zdań), z **perilingwalnym późnym** – po ukształtowaniu się systemu językowego⁴⁰. W tym drugim przypadku, pod warunkiem zapewniania odpowiedniej stymulacji, dziecko nie traci elementarnych wykształconych uprzednio umiejętności posługiwania się mową⁴¹. Podobne wsparcie potrzebne jest w przypadku uszkodzenia **postlingwalnego wczesnego** (tj. od 6. do 12. r. życia). Potrzeba taka maleje w przypadku uszkodzeń **postlingwalnych późnych** (tj. od 12 r. życia wzwyż)⁴².

Warto zauważyć, że istnieje jeszcze jeden aspekt postrzegania uszkodzeń słuchu związany z czasem – rozpiętość czasu, na który przypada rozwój uszkodzenia słuchu. Łatwiej dostosować się do wady słuchu osobie, u której proces rozwoju uszkodzenia następuje **postępująco**, niż u takiej, gdzie do uszkodzenia doszło w sposób **nagły**⁴³.

Im później nastąpi uszkodzenie, tym bardziej prawdopodobne i skuteczne jest opanowanie mowy.

³⁵ T. Gałkowski, G. Jastrzębowska, M. Kukuła, A. Łukaszewicz, *Mowa dzieci niedosłyszących i głuchych*, [w:] *Logopedia – pytania i odpowiedzi. Podręcznik akademicki. Tom 2. Zaburzenia komunikacji językowej u dzieci i osób dorosłych*, red. T. Gałkowski, G. Jastrzębowska, Opole 2003, s. 212.

³⁶ B. Szczepankowski, *Niesłyszący...*, s. 74.

³⁷ H. Skarżyński, M. Mueller-Malesińska, W. Wojnarowska, *Klasyfikacje...*, s. 50.

³⁸ K. Krakowiak, *Typologia uszkodzeń słuchu i osób nimi dotkniętych*, [w:] *Logopedia. Teoria zaburzeń mowy*, red. nauk. S. Grabias, M. Kurkowski, Lublin 2012.

³⁹ Tj. jednowyrazowymi odpowiednikami całych zdań, np. „Jeszcze?” zamiast „Czy mógłbym dostać jeszcze trochę?”. Zob. J. Berko Gleason, N. Bernstein Ratner, *Przyswajanie języka*, [w:] *Psycholingwistyka*, pod red. tychże, Gdańsk 2005, s. 388-389.

⁴⁰ K. Krakowiak, *Typologia uszkodzeń...*, s. 231.

⁴¹ Tamże.

⁴² Tamże.

⁴³ H. Skarżyński, M. Mueller-Malesińska, W. Wojnarowska, dz. cyt., s. 51.

1.1.4. Umiejscowienie uszkodzenia słuchu

Uszkodzenia słuchu pod względem umiejscowienia grupuje się obecnie w trzy kategorie: wady słuchu przewodzeniowe, odbiorcze i mieszane (przewodzeniowo-odbiorcze).

Dawniej wymienione trzy kategorie klasyfikowano jako podkategorie **obwodowych** uszkodzeń słuchu, a drugą główną kategorią było uszkodzenie słuchu **centralne**⁴⁴, które obecnie traktowane jest jak osobne zagadnienie pod nazwą centralnych zaburzeń przetwarzania słuchowego (ang. *Central Auditory Processing Disorders, CAPD*)⁴⁵.

Uszkodzenie słuchu o charakterze **przewodzeniowym** można w dużym uproszczeniu scharakteryzować jako częściową blokadę przepływu fal dźwiękowych poprzez ucho zewnętrzne i część ucha wewnętrznego. Nie jest zakłócone przetwarzanie fal dźwiękowych na impulsy elektryczne przebiegające w aparacie odbiorczym⁴⁶. Wada zwykle nie przekracza 60 dB (tj. stopnia uszkodzenia średniego), zachowana jest droga słyszenia kostnego⁴⁷, mowa rozwija się naturalnie (choć możliwe są opóźnienia)⁴⁸. Można stwierdzić, że pokrywa się ono ze stereotypowym postrzeganiem wady słuchu, ponieważ ma ono znamiona prostego obniżenia głośności słyszanych dźwięków⁴⁹. Skutki uszkodzenia o charakterze przewodzeniowym z powodzeniem niwelują aparaty słuchowe⁵⁰. Uszkodzenie tego rodzaju może być leczone zachowawczo i/lub operacyjnie⁵¹.

Bardziej złożony charakter ma uszkodzenie słuchu o charakterze **odbiorczym**⁵². Dochodzi tu bowiem do problemów z funkcjonowaniem aparatu odbiorczego (narządu Cortiego⁵³, nerwu słuchowego, dróg słuchowych centralnych). Wrażliwość słuchowa zmniejsza się w różnym zakresie dla poszczególnych częstotliwości, na których operuje mowa ludzka, co oznacza, że wahania słuchu mogą być obserwowane nawet na poziomie pojedynczego słowa. Stopień uszkodzenia jest zazwyczaj znacznie głębszy, niż przy uszkodzeniu o charakterze przewodzeniowym⁵⁴, możliwe jest nawet całkowite

⁴⁴ M. Góralówna, *Ocena utraty słuchu różnymi metodami pomiarowymi*, [w:] *Wybrane zagadnienia z surdopedagogiki*, red. U. Eckert, Warszawa 1998, s. 18.

⁴⁵ Z. M. Kurkowski, *Centralne zaburzenia przetwarzania słuchowego*, [w:] *Surdologopedia...*, s. 54-64.

⁴⁶ T. Gałkowski, G. Jastrzębowska, M. Kukuła, A. Łukaszewicz, dz. cyt., s. 215.

⁴⁷ O. Périer, *Dziecko z uszkodzonym narządem słuchu*, tłum. T. Gałkowski, Warszawa 1992, s. 22.

⁴⁸ K. Krakowiak, *Typologia uszkodzeń...*, s. 216.

⁴⁹ M. Góralówna, dz. cyt., s. 18.

⁵⁰ A. Pruszevicz, *Diagnostyka ogólna...*, s. 337.

⁵¹ M. Góralówna, dz. cyt., s. 19.

⁵² T. Gałkowski, G. Jastrzębowska, M. Kukuła, A. Łukaszewicz, dz. cyt., s. 216.

⁵³ Odbiorczy narząd zmysłu słuchu, zbudowany z komórek słuchowych i zrębowych, rozciągający się wzdłuż większości przewodu ślimakowego. Zob. J. Kuczkowski, dz. cyt., s. 27.

⁵⁴ O. Périer, dz. cyt., s. 24.

zatrzymanie rozwoju mowy⁵⁵. Ze względu na charakter uszkodzenia, korzystanie z aparatów słuchowych daje zróżnicowane rezultaty, najczęściej gorsze niż przy uszkodzeniu przewodzeniowym⁵⁶.

Uszkodzenie słuchu o charakterze **mieszanym** (przewodzeniowo-odbiorczym) jest z jednej strony współlistnieniem dwóch wyżej wymienionych charakterów uszkodzeń, z drugiej strony łączy je związek przyczynowo-skutkowy – ze względu na osłabienie bodźców docierających do aparatu odbiorczego z powodu uszkodzenia przewodzeniowego, czynność narządu Cortiego wygasa, co powoduje powstanie dodatkowego uszkodzenia o charakterze odbiorczym⁵⁷. Leczenie zachowawcze i/lub operacyjne może usunąć przewodzeniowy „komponent” uszkodzenia i doprowadzić do poprawy jakości słyszenia⁵⁸.

1.2. Podział osób z uszkodzeniem słuchu

Typologie zarysowane w podrozdziale 1.1., jak już wspomniano, mają charakter audiologiczny, tj. medyczny. Określenie wymienionych parametrów pozwala chociażby na podjęcie decyzji w zakresie leczenia (farmakologicznego lub chirurgicznego), dobrania odpowiedniego aparatu słuchowego, czy podjęcia decyzji o dokonaniu wszczepienia implantu ślimakowego⁵⁹. Ze względu na to, że wady słuchu diagnozowane są wcześniej, możliwa jest też wczesna interwencja⁶⁰. Po przeprowadzeniu badań, doborze protezy i kilkuletnim rehabilitowaniu mamy do czynienia z osobą, którą można postrzegać przez pryzmat sposobów i zdolności porozumiewania się. Jak podaje Bogdan Szczepankowski:

Zdarzają się przypadki osób, u których stwierdza się znaczny lub głęboki ubytek słuchu [wg BIAP – przyp. aut.], a które dzięki wczesnej diagnozie i zastosowaniu aparatów słuchowych, a następnie skutecznie prowadzonemu procesowi rewalidacji potrafią tak korzystać ze swych resztek słuchu, że opanowują mowę dźwiękową i funkcjonują społecznie jak osoby słabosłyszące. Zdarzają się także przypadki odwrotne – osób, u których badanie audiometryczne wykazuje uszkodzenie w stopniu umiarkowanym, a więc słabosłyszących, które w wyniku zaniedbań wychowawczych nie opanowały mowy dźwiękowej.⁶¹

⁵⁵ K. Krakowiak, *Typologia uszkodzeń...*, s. 217.

⁵⁶ A. Pruszevicz, *Diagnostyka ogólna...*, s. 337.

⁵⁷ T. Gałkowski, G. Jastrzębowska, M. Kukuła, A. Łukaszewicz, dz. cyt., s. 220.

⁵⁸ M. Góralówna, dz. cyt., s. 20.

⁵⁹ K. Krakowiak, *Typologia uszkodzeń...*, s. 217.

⁶⁰ O zagadnieniach wczesnej interwencji w warunkach polskich zob. np. M. Czajkowska-Kisil, *Wczesna interwencja*, [w:] *Edukacja głuchych*, red. M. Sak, Warszawa 2014, s. 35-43.

⁶¹ B. Szczepankowski, *Niesłyszący...*, s. 34.

Kazimiera Krakowiak podnosi wątpliwości, co do podziału osób z niepełnosprawnością słuchu według stopnia ubytku słuchu wyrażonego w decybelach:

Tradycyjnie stosowana w pedagogice specjalnej klasyfikacja osób z uszkodzonym słuchem na słabosłyszących (niedosłyszących) i niesłyszących (głuchych) okazuje się ciągle przydatna, chociaż nie jest precyzyjna. Jej przydatność wynika z tego, że umożliwia ona wyjaśnienie istoty zróżnicowania potrzeb rehabilitacyjnych i edukacyjnych poszczególnych osób. Klasyfikacja ta nie może jednak bazować wyłącznie na audiologicznym ustaleniu stopnia utraty wrażliwości słuchowej. Nie jest najważniejsze, czy średnia ubytku słuchu w badaniu bez aparatów słuchowych osiąga wartość bliską 70 dB, czy jest bliska 90 dB albo nawet przekracza 90 dB. Znacznie ważniejsze jest, czy dana osoba korzystając z aparatów słuchowych może odróżniać i rozpoznawać dźwięki mowy. Nie ma sensu dyskusja, czy za głuchych należy uznać osoby ze średnim ubytkiem powyżej 70 dB, czy powyżej 90 dB. Podział powinien opierać się na ustaleniu, czy i w jakim stopniu dana osoba wykorzystuje słuch w komunikowaniu się językowym⁶².

Krytykująca podejście do typologii uszkodzeń słuchu opartych na jednym kryterium K. Krakowiak jest autorką regularnie doskonalonej (od 2003 r.⁶³), wieloczynnikowej klasyfikacji zwanej logopedyczną (wcześniej: pedagogiczną) typologią uszkodzeń słuchu (w skrócie LTUS, przytaczanej na podstawie wersji z 2015 r.⁶⁴). Klasyfikacja⁶⁵ oparta jest nie tylko na omówionych już kryteriach audiologicznych. Brane pod uwagę są również czynniki psycholingwistyczne⁶⁶ – faktyczne funkcjonowanie w trakcie rehabilitacji oraz z odpowiednio dobraną protezą⁶⁷.

LTUS wyodrębnia cztery grupy osób różniących się znacznie pod względem funkcjonowania mowy: funkcjonalnie słyszące, niedosłyszące, słabosłyszące i niesłyszące (głuche)⁶⁸.

Osoby **funkcjonalnie słyszące** osiągają umiejętność posługiwania się mową na poziomie osoby bez żadnego uszkodzenia słuchu, a jeżeli uszkodzenie słuchu jest niskiego stopnia, może tego dokonać nawet bez użycia protez; rzadka jest też konieczność interwencji logopedycznej⁶⁹.

⁶² K. Krakowiak, *Typologia uszkodzeń...*, s. 223.

⁶³ Tejże, *Zaburzenia mowy u dzieci z uszkodzeniami słuchu*, [w:] K. Krakowiak, *Studia i szkice o wychowaniu dzieci z uszkodzeniami słuchu*, Stalowa Wola 2003, s. 25-56.

⁶⁴ K. Krakowiak, *Typologia zaburzeń mowy u osób z uszkodzonym słuchem*, [w:] *Surdologopedia...*, s. 114-133.

⁶⁵ Autor pracy jest świadom różnic między typologią a klasyfikacją, ale cytowana K. Krakowiak używa tych terminów zamiennie.

⁶⁶ K. Krakowiak, *Typologia zaburzeń mowy ...*, s. 118.

⁶⁷ Zob. drugi cytat blokowy w bieżącym podrozdziale.

⁶⁸ K. Krakowiak, *Typologia zaburzeń mowy...*, s. 118.

⁶⁹ Tamże, s. 119.

W grupie osób **niedosłyszących** mowa rozwija się spontanicznie, ale ze znacznym opóźnieniem. Konieczne jest zastosowanie protez oraz interwencja logopedyczna. Słuch nadal pozostaje jednak zmysłem dominującym w odbiorze mowy, a wzrok (odczytywanie mowy z ruchu warg) pełni funkcję drugorzędną⁷⁰.

Odczytywanie mowy z ruchu warg jest natomiast dominującym sposobem postrzegania mowy u osób z grupy **słabosłyszących**, u których ponadto mowa nie rozwija się już spontanicznie i wymaga o wiele bardziej intensywnej interwencji logopedycznej⁷¹.

Nie ma mowy o spontanicznym rozwoju mowy również w przypadku osób **funkcjonalnie niesłyszących (głuchych)**, przy czym nawet przy starannym wsparciu może nie rozwinąć się ona wystarczająco – potrzeby komunikacyjne mogą być wtedy zaspokajane z wykorzystaniem języków migowych⁷².

Jak już wspomniano, prezentowana klasyfikacja nosiła niegdyś nazwę pedagogicznej. Należy jednak również przypomnieć, że tradycyjna klasyfikacja pedagogiczna jest prostsza – dzieli ona osoby z wadą słuchu na dwie grupy: **głuche** lub **niesłyszące** i **niedosłyszące** bądź **słabosłyszące**⁷³, to jest odpowiednio takie, których prymarnym zmysłem wykorzystywanym w komunikacji jest wzrok oraz słuch.

1.3. Uszkodzenie słuchu i terapia logopedyczna, a znajomość języka dźwiękowego

Warto poczynić w tym miejscu pewną obserwację związaną z dotychczasowymi rozważaniami – otóż do tej pory mowa była wyłącznie o odbiorze, percepcji, postrzeganiu, rozumieniu, opanowywaniu i rozwoju **mowy**. Nawiązywano do konieczności interwencji **logopedycznej** (lub braku takiej potrzeby), rzadziej wspomniano o **komunikacji**. Warto na tym etapie włączyć do rozważań również pojęcie **języka**.

Na konieczność rozróżniania tych trzech pojęć wskazuje Deborah Deutsch Smith⁷⁴. Według tej autorki:

- Język jest metodą komunikacji rządzącą się pewnymi regułami, obejmującą rozumienie oraz wykorzystywanie znaków i symboli reprezentujących idee⁷⁵.
- Mowa jest głosowym wytwarzaniem języka⁷⁶.

⁷⁰ Tamże, s. 119-122.

⁷¹ Tamże, s. 123-128.

⁷² Tamże, s. 128. Charakterystyce języków migowych poświęcono rozdz. 3. niniejszej pracy.

⁷³ U. Eckert, *Pedagogika niesłyszących i niedosłyszących – surdopedagogika*, [w:] *Pedagogika specjalna*, red. W. Dykik, Poznań 2009, s. 168.

⁷⁴ D. Deutsch Smith, *Pedagogika specjalna 1. Podręcznik akademicki*, tłum. T. Hołówka i A.P. Zakrzewski, Warszawa 2008, s. 177.

⁷⁵ Tamże.

⁷⁶ Tamże.

- Komunikacja jest procesem wymiany wiedzy, idei, opinii i uczuć za pomocą języka werbalnego lub niewerbalnego (np. gesty)⁷⁷.

Po zdefiniowaniu tych pojęć warto nawiązać do typowego postrzegania logopedy i jego pacjenta. Otóż typowy pacjent logopedy jest postrzegany jako dziecko, które zna **język**, potrafi posługiwać się nim w **mowie** oraz **komunikuje** się w nim – zadaniem logopedy jest w tym wypadku „tylko” dokonanie korekt zaburzeń **mowy** i poprawa jakości **komunikacji**.

Jeśli, jak już wspomniano, **mowa** jest głosowym wytwarzaniem **języka** (tj. jest wtórna w stosunku do języka), to zasadne jest pytanie, jak dochodzi do przyswajania i opanowania języka przez ludzi. Odpowiedzi na to pytanie dostarcza psycholingwistyka rozwojowa⁷⁸. Szczególnie ważny jest warunek wstępny – do nieskrępowanego przyswajania języka potrzebny jest nieuszkodzony słuch⁷⁹. Im trudniejsze jest funkcjonowanie jednostki wg LTUS, tym bardziej mozolne i mniej skuteczne jest opanowanie języka.

Podkreślenie tego aspektu jest ważne z powodu stereotypu, że osoby z wadą słuchu mogą mieć problemy z mową, ale możliwe jest bezproblemowe porozumiewanie się z nimi na drodze pisemnej. Nie zawsze jest to prawda – język pisany jest subkodem języka mówionego, co oznacza, że stopień komunikatywności na piśmie odpowiada poziomowi znajomości języka dźwiękowego⁸⁰, który, jak już wspomniano, w niesprzyjających warunkach może być bardzo niski i przypominać wypowiedzi początkującego cudzoziemca⁸¹.

Postulat rozszerzenia typowego sposobu postrzegania logopedii w kontekście osób głuchych (funkcjonalnie niesłyszących) wysuwa Marek Świdziński:

Logopeda, według dzisiejszych standardów, to nie terapeuta mowy, tylko języka [...] powinien się odznaczać wysokimi kwalifikacjami lingwistycznymi. Byłoby pożądane, aby znał nie tylko własny język ojczysty, ale również inne języki – i aby miał świadomość glottodydaktyka, czyli nauczyciela języków obcych. Pacjent logopedy

⁷⁷ Tamże.

⁷⁸ G. H. Yeni-Komshian, *Percepcja mowy*, [w:] *Psycholingwistyka...*, s. 158.

⁷⁹ J. Berko Gleason, N. Bernstein Ratner, dz. cyt., s. 376.

⁸⁰ Na gruncie bibliologii i informatologii zwracały na to uwagę m.in. Małgorzata Fedorowicz-Kruszewska oraz Bronisława Woźniczka-Paruzel. Zob. M. Fedorowicz, *Specjalne materiały czytelnicze dla osób niepełnosprawnych*, Toruń 2002, s. 19; B. Woźniczka-Paruzel, *Biblioterapeuta w świecie ciszy (o specyfice pracy z niesłyszącymi użytkownikami biblioteki)* [online] [dostęp 1 listopada 2021]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.ebib.pl/publikacje/matkonf/wroclaw/paruzel.php>.

⁸¹ W odniesieniu do Polski i języka polskiego zob. np. M. Januszewicz, *Rola sprawności czytania i pisania w nauczaniu głuchych języka polskiego jako obcego*, [w:] *Edukacja niesłyszących. Publikacja konferencyjna*, red. M. Kowalska, E. Twardowska, Łódź 2011, s. 111-122; J. Kowal, *Język polski jako obcy a edukacja niesłyszących*, [w:] *Edukacja niesłyszących...*, s. 93-110.

przychodzi doń bowiem zwykle z zaburzeniami języka – z językiem „uszkodzonym”, więc jakimś „innym”. Czasem nawet wydaje się terapeutom, że pacjent nie włada w ogóle żadnym językiem. [...] Ważne, by logopeda był świadom istnienia „mowy” niesłyszących⁸².

Należy również zwrócić uwagę na mniej jednoznaczne językowo przypadki osób głuchych, o których piszą Małgorzata Czajkowska-Kisil, Agnieszka Siepkowska i Marcin Jura:

[...] często dzieci niedosłyszące lub głuche, które dobrze opanowały mowę na **poziomie komunikacji codziennej**, mają bardzo **niskie kompetencje językowe**, co oznacza, że mówią, ale **nie do końca rozumieją**, co mówią i czytają. Ponieważ jednak ich mowa może być wyraźna i poprawna, nikomu nie przychodzi do głowy sprawdzenie rozumienia języka. Problem wychodzi na jaw, kiedy uczniowie zaczynają mieć problemy w nauce na wyższych poziomach edukacji. Wtedy nierzadko trafiają do szkół specjalnych, gdzie dopiero rozpoczyna się właściwa edukacja⁸³.

Uszkodzony słuch i problemy z opanowaniem języka dźwiękowego są jednak tylko pierwszym komponentem trudności lingwistycznych, które napotyka osoba głucha (funkcjonalnie niesłysząca). Drugim z komponentów jest to, że ok. 96% takich osób rodzi się w rodzinach osób słyszących, gdzie JM jest nieznan. Jak już wspomniano, w wielu przypadkach taka osoba nie opanowuje w dzieciństwie żadnego języka – pierwszy język (migowy) opanowuje dopiero w środowisku rówieśniczym – w szkole dla głuchych (czyli wg teorii akwizycji języka – bardzo późno)⁸⁴. Trzeci z kolei komponent trudności czyni to, że brak dobrej znajomości pierwszego języka (w tym przypadku: migowego) rozwijanej od dziecka, skutkuje trudnościami w opanowywaniu języków kolejnych⁸⁵ – w tym języka dźwiękowego (JD), którym posługuje się większość społeczeństwa, a w dalszej kolejności – języków dźwiękowych (lub migowych) obcych (np. j. angielskiego, czy np. niemieckiego bądź ukraińskiego JM)⁸⁶.

⁸² M. Świdziński, *Języki migowe*, [w:] *Podstawy neurologopedii. Podręcznik akademicki*, red. T. Gałkowski, E. Szelaż i G. Jastrzębowska, Opole 2005, s. 679.

⁸³ M. Czajkowska-Kisil, A. Siepkowska, M. Sak, *Edukacja głuchych w Polsce*, [w:] *Sytuacja osób głuchych w Polsce*, red. M. Świdziński, Warszawa 2014, s. 21.

⁸⁴ M. Januszewicz, *Język polski jako obcy dla Głuchych – w poszukiwaniu dobrego terminu*, „Acta Universitatis Lodzianae. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców” 2019, nr 1, s. 303.

⁸⁵ P. Garncarek, *Nauczanie dzieci języków obcych w kontekście akwizycji pierwszego języka*, „Postscriptum Polonistyczne” 2018, nr 2, s. 14-15.

⁸⁶ M. Świdziński, *Jak Głusi przyswajają język: o językach migowych i miganych*, [w:] *Materiały konferencyjne. Sympozjum Naukowe w Malborku, 31.03.2007 r. „Język migowy we współczesnym szkolnictwie na świecie i w Polsce”*, red. nac. I. Grzesiak, Malbork 2007, s. 16.

1.4. Rozstrzygnięcia terminologiczne

Jak już wspomniano, przy ustaleniach o charakterze audiologicznym używano terminów „uszkodzenie słuchu”, „wada słuchu” i podobnych, by dokonać precyzyjnego opisu przyczyn niepełnosprawności słuchu, których źródłem jest uszkodzenie słuchu. Z kolei w podrozdziale 1.2. zaprezentowano terminologię odnoszącą się do praktycznego funkcjonowania społecznego osób z niepełnosprawnością słuchu, zwłaszcza w odniesieniu do nabywania kompetencji językowych i komunikacyjnych. Nie wyczerpują one jednak aparatury pojęciowej pojawiającej się w kontekście osób z niepełnosprawnością słuchu.

Rozważania można zacząć od terminów „**niedosłuch**” i „**głuchota**”, które świadomie pominięto przy konstruowaniu opisu klasyfikacji BIAP. Są one nieostre⁸⁷ i można znaleźć przekazy mówiące o „niedosłuchu rzędu X dB” lub „głuchocie rzędu X dB”⁸⁸, chociaż teoretycznie implikują one odpowiednio odbiór mowy drogą słuchową i wykorzystywanie jej w komunikacji oraz brak odbioru mowy drogą słuchową i (najprawdopodobniej) komunikowanie się za pomocą języka migowego.

Paradoksalnie, mimo pochodzenia z tego samego rdzenia słowotwórczego, powyższe dotyczy w mniejszym stopniu terminów „**niedosłyszający**” i „**głuchy**”. Liczni autorzy lokują te terminy dosyć jednoznacznie, tak jak powinno to mieć miejsce przy głuchocie i niedosłuchu – zapewne dlatego, że ma się tu do czynienia z odniesieniem do osób, a nie zjawiska; wpływ ma tutaj podejście funkcjonalne, tj. faktyczne zdolności komunikacyjne⁸⁹.

Nie budzi kontrowersji para terminów „**niedosłyszający**” i „**słabosłyszający**”. Rzecz w tym, że wspomniana propozycja K. Krakowiak⁹⁰, by różnicować te pojęcia na podstawie dominującego zmysłu odbioru mowy (tj. w wypadku niedosłyszających – słuchu, a słabosłyszających – wzroku) ma charakter innowacyjny⁹¹ i nie jest szeroko znana w środowisku tych osób. Najczęściej funkcjonują one jako synonimy, które oznaczają osoby, które mają uszkodzenie słuchu, a funkcjonują językowo na podstawie języka dźwiękowego⁹².

⁸⁷ B. Hoffmann, *Surdopedagogika w teorii i praktyce*, Warszawa 2001, s. 29.

⁸⁸ B. Szczepankowski, *Niesłyszący...*, s. 12.

⁸⁹ Np. U. Eckert, dz. cyt., s. 168; K. Krakowiak, *Typologia uszkodzeń...*, s. 223; B. Szczepankowski, *Niesłyszący...*, s. 20.

⁹⁰ K. Krakowiak, *Typologia zaburzeń mowy ...*, s. 118.

⁹¹ Tamże, s. 123-128.

⁹² B. Szczepankowski, *Niesłyszący...*, s. 32.

Termin „**głuchy**” można pod względem znaczeniowym zestawić z terminem „**niesłyszący**”. Teoretycznie ten drugi termin miał być bardziej poprawny politycznie, stanowić formę „ucieczki” przed mającym negatywne konotacje wśród słyszącej większości słowem „głuchy”⁹³. Określa osobę nieodbierającą mowy i posługującą się językiem migowym. Jest używany w przewidziany sposób i jest politycznie poprawny, ale dosyć często dochodzi też do używania go jako terminu „parasolowego” określających wszystkie osoby z wadą słuchu, przez co traci ostrość⁹⁴.

Negatywne konotacje w środowisku osób z niepełnosprawnością słuchu mają terminy „**głuchoniemy**” i „**głuchoniemota**”. Jeśli chodzi o podejście funkcjonalne, znaczenie tożsame jest ze słowem „głuchy”. Istnieją dwa argumenty przemawiające za nieużywaniem tego terminu. Pierwszy ma charakter psychologiczny – może ono zniechęcić dziecko z wadą słuchu do rehabilitacji mowy, drugi ma charakter lingwistyczny – nie jest głuchoniemym ten, kto posługuje się jakimś językiem, nieważne, czy dźwiękowym, czy migowym⁹⁵.

Terminami odnoszonymi się do wad słuchu są również „**ogłuchły**” i „**późnoogłuchły**”. Oba odnoszą się do osób, które utraciły słuch po opanowaniu języka i mowy, przy czym w przypadku osób ogłuchłych utrata słuchu może mieć zarówno charakter nagły, jak i stopniowo postępujący, podczas gdy w przypadku osób późnoogłuchłych mowa jest najczęściej o stopniowo postępującej głuchocie starczej.

* * *

W niniejszym rozdziale zarysowano zagadnienia niepełnosprawności słuchu oraz jego lingwistycznych konsekwencji. Niepełnosprawność słuchu przedstawiono przez pryzmat medyczny (etiologię, stopnie, czas pojawienia się oraz umiejscowienie uszkodzenia słuchu) oraz pryzmat funkcjonalny (opisano trudności z opanowaniem języka dźwiękowego wynikające z poszczególnych rodzajów uszkodzeń słuchu), ponadto uporządkowano oraz ujednoznaczono terminologię dotyczącą wad słuchu oraz osób nimi dotkniętych, która będzie wykorzystywana w niniejszej pracy.

⁹³ B. Trębicka-Postrzygacz, A. Antas, *Wokół zagadnień terminologicznych w surdopedagogice*, „Rozprawy Społeczne” 2012, nr 1, s. 32.

⁹⁴ Zob. np. M. Szczygielska, *Dostępne multimedia*, Warszawa 2016, s. 13.

⁹⁵ O. Périer, dz. cyt., s. 18.

Rozdział 2

Osoby głuche a dostęp do informacji

Sporządzenie charakterystyki użytkownika informacji (osoby lub zespołu osób korzystających z informacji, względnie odbiorcy komunikatów¹) jest niezbędne do zdefiniowania barier informacyjnych, z którymi musi się mierzyć.

2.1. Wstępna charakterystyka głuchego użytkownika informacji

Na podstawie rozważań przeprowadzonych w podrozdziale 1.1. można scharakteryzować użytkownika informacji będącego przedmiotem zainteresowania niniejszej pracy. Otóż jest to osoba głucha (funkcjonalnie niesłysząca), o znacznym, bardzo znacznym bądź całkowitym stopniu uszkodzenia słuchu, najprawdopodobniej o charakterze odbiorczym bądź mieszanym, które to uszkodzenie pojawiło się w okresie pre- lub perilingwalnym. Jej pierwszym językiem jest język migowy, a drugim – język dźwiękowy, przy czym jego znajomość jest słaba (również w piśmie), raczej bierna, zatem ograniczony jest nie tylko odbiór informacji i możliwość porozumiewania się drogą dźwiękową, ale także odbiór (w nieco mniejszym stopniu) i wymiana (w nieco większym) informacji drogą pisemną.

2.2. Informacja

Douglas Raber, emerytowany profesor University of Tennessee oraz University of Missouri² pisze w swoim podręczniku *The Problem of Information. An Introduction to Information Science*³:

Mierzymy się zatem z dylematem nauki o informacji. Jak tworzyć wiedzę na temat **informacji i dostępu**, która ulepszy **dostęp do informacji**, jeżeli zarówno

¹ *Słownik encyklopedyczny informacji, języków i systemów informacyjno-wyszukiwawczych*, opr. B. Bojar, Warszawa 2002, s. 288; *Słownik terminologiczny informacji naukowej*, red. nacz. M. Dembowska, Wrocław 1979, s. 119.

² *Doug Raber* [online] [dostęp 16 sierpnia 2021]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.linkedin.com/in/doug-raber-96038a44>.

³ D. Raber, *The Problem of Information. An Introduction to Information Science*, Lanham, MD, 2003.

"informacja", jak i "dostęp" są z natury niejednoznacznymi i niestabilnymi pojęciami teoretycznymi? Pamiętajmy, że nieokreśloność tych znaków oraz zjawisk, do których się one odnoszą, nie bierze się stąd, że nie można ich zdefiniować, ale stąd, że można je przekonująco i użytecznie zdefiniować na różne sposoby. Ich interpretacja i znaczenie, a co więcej, ich rzeczywistość, są względne i zależne od kontekstu. Na pytanie, które z nich uprzywilejować, można odpowiedzieć wyłącznie, że zależy to od tego, czego chcemy dokonać⁴.

Według autorów *Concise Dictionary of Information Science* z 2000 r. informacja jest czymś, czego można się dowiedzieć, zebranymi faktami lub miarą zawartości przekazu (ang. *message*). Można sprzeczać się (ang. *it can be argued*), czy jest produktem, towarem, zasobem lub procesem. Może być postrzegalną (ang. *sensible*) wypowiedzią (ang. *statement*), opinią, faktem, pojęciem lub ideą, względnie skojarzeniem wypowiedzi, opinii albo idei⁵. Ponadto słownik ten podaje, że informacja ściśle wiąże się z wiedzą, do której wytworzenia się dochodzi poprzez przyswojenie (ang. *assimilation*), zestawienie (ang. *correlation*) oraz zrozumienie⁶. Wieloznaczność licznych słów użytych w tej definicji⁷ nasuwa skojarzenie z myślą D. Rabera o „niestabilności” pojęcia informacji cytowaną na początku niniejszego podrozdziału.

Jako wiedzę podaną komuś w **zrozumiałej** formie definiują pojęcie informacji autorzy *Dictionary of Information and Library Management* wydanego w roku 2006⁸ – co, jak pokażą rozważania w kolejnych podrozdziałach niniejszej pracy, jest definicją w dużej mierze przystającą do jej celu. Jedną ze zrozumiałych form może być program telewizyjny wyprodukowany w języku migowym lub tłumaczony na język migowy.

Według *Online Dictionary for Library and Information Science*, którego ostatnia aktualizacja pochodzi z 2014 r., informacja to dane przedstawione w **łatwo zrozumiałej** formie, do której przyporządkowano znaczenie w kontekście jej użycia. W bardziej dynamicznym sensie jest to przekaz (ang. *message*) relacjonowany za pośrednictwem środka przekazu (ang. *medium of communication*) lub wyrażania się (ang. *expression*)⁹. Walory informacyjne danego przekazu zależą częściowo od subiektywnego postrzegania odbiorcy. Konkretnie rzecz biorąc na informację składają się wszystkie fakty, wnioski,

⁴ D. Raber, dz. cyt., s. 23-24.

⁵ S. Keenan, C. Johnson, *Concise Dictionary of Library and Information Science. Second Edition*, München 2000, s. 133.

⁶ Tamże.

⁷ Stąd duża liczba gloss anglojęzycznych przypadających na jedną definicję.

⁸ J. Stevenson, P. H. Collins, *Dictionary of Information and Library Management. Second Edition*, London 2006, s. 100.

⁹ J. M. Reitz, *Online Dictionary for Library and Information Science*, 2014 [online] [dostęp 1 marca 2022]. Dostępny w World Wide Web: https://products.abc-clio.com/ODLIS/odlis_i.

pomysły oraz rezultaty pracy twórczej ludzkiego umysłu oraz wyobraźni, które zostały wyrażone w jakiegokolwiek formie. Ta definicja, oprócz zrozumiałej formy, zwraca też uwagę na środek przekazu, którym może być np. eksplorowana w niniejszej pracy telewizja.

Dwadzieścia jeden definicji informacji wraz z próbą ich podziału (na semiotyczne, oparte na działaniu, sądzeniowe (ang. *propositional*), strukturalne, społeczne, wielorodzajowe (ang. *multi-type*) oraz dekonstrukcjonistyczne) zawiera *Encyclopedia of Library and Information Sciences* z 2017 r. W artykule zaznacza się, że pojęcie informacji jest ogromnie ważne dla wszystkich dyscyplin nauki z nią związanych i zapewne dlatego było definiowane niezliczoną liczbę razy, przy czym nie ma definicji informacji, która uzyskałaby szeroką akceptację¹⁰. Z racji tematu niniejszej dysertacji bliżej przyjrzano się definicjom społecznym, które są rezultatem podejścia nomotetycznego, tj. podstawowego dążenia nauk do odkrywania powodów, efektów, wzorców oraz tendencji leżących u podstaw zróżnicowania oraz osobliwości życia¹¹. Ian Cornelius zauważa, że do powstania informacji dochodzi na drodze praktyk (ang. *practices*) będących spójnymi zestawami działań oraz poglądów, których przestrzega się wspólnie z innymi osobami stosującymi nasze praktyki – a więc poza tymi praktykami (np. zawodowymi lub zasadami jakiejś gry) nie można wyodrębnić niezależnego pojęcia informacji¹². Według Josepha Goguena z kolei jednostka informacji jest interpretacją układu znaków (ang. *configuration of signs*), za którą odpowiadają członkowie jakiejś grupy społecznej¹³. Wydaje się, że jedną z „praktyk” wg I. Corneliusa mogłoby być posługiwanie się jednym językiem (w tej dysertacji: językiem migowym), natomiast w przypadku definicji J. Goguena swoisty paralelizm terminologiczny z językoznawstwem (które określa język jako system znaków właśnie) również skłania do podkreślenia aspektu języka, w tym przypadku języka migowego – języka grupy społecznej (wspólnoty) użytkowników tego języka.

Zarówno *Słownik encyklopedyczny informacji, języków i systemów informacyjno-wyszukiwawczych*, jak i *Podręczny słownik bibliotekarza* notują, że **informacja** jest

¹⁰ M. J. Bates, *Information*, [w:] *Encyclopedia of Library and Information Sciences. Fourth Edition*, red. J. D. McDonald, M. Levine-Clark, Boca Raton 2019, s. 2048-2049.

¹¹ Tamże, s. 2054.

¹² I. Cornelius, *Information and interpretation*, [w:] *Integration in Perspective. Proceedings of CoLIS 2: Second International Conference on Conceptions of Library and Information Science*, red. P. Ingwersen, N. O. Pors, Copenhagen 1996, s. 19-20. Cyt. za: M. J. Bates, dz. cyt., s. 2048-2049.

¹³ J. A. Goguen, *Towards a social, ethical theory of information*, [w:] *Social Science Research, Technical Systems, and Cooperative Work: Beyond the Great Divide*, red. G. Bowker, L. Gasser, L. Star, W. Turner, Mahwah 1997, s. 32. Cyt. za: M. J. Bates, dz. cyt., s. 2048-2049.

terminem pierwotnym¹⁴. Oznacza to, że jest to wyrażenie przyjęte bez definicji¹⁵, uważane w danym systemie (języku) za semantycznie proste (elementarne), służące do definiowania innych wyrażen¹⁶. *Słownik encyklopedyczny informacji, języków i systemów informacyjno-wyszukiwawczych* dodaje, że zamieszczone pod hasłem „informacja” wyjaśnienia nie są definicjami, ponieważ jej sformułowanie wydaje się niemożliwym i mają na celu ujawnienie możliwych różnic w użyciu tego terminu¹⁷. Wyjaśnienia te ujawniają jednak aspekty użycia tego terminu, które można tropem Douglasa Rabera uznać za „przekonujące” i „użyteczne” dla użytku niniejszej pracy. Otwierające wyjaśnienie w tej pracy głosi, że

informacja to struktura relacyjna odpowiadająca sytuacji (obiektowi) źródłem informacji postrzeganej przez odbiorcę informacji odpowiadająca jej cechom relewantnym dla odbiorcy¹⁸.

Za cechę relewantną dla odbiorcy w kontekście niniejszej dysertacji można uznać sformułowanie informacji w języku migowym. Część druga wyjaśnienia sygnalizuje, że jeśli wyżej wspomnianym obiektem jest komunikat, to informacja jest treścią w postaci **tekstu języka** z semantyką¹⁹, co prowadzi do definicji **informacji językowej**, która określona jest jako „informacja zawarta w komunikacie będącym wyrażeniem tylko języka naturalnego”²⁰. Przy czym **język naturalny** (względnie: etniczny) jest definiowany jako język powstały stopniowo i samorzutnie w toku używania przez pewną grupę etniczną czego przykładem są języki narodowe, takie jak: polski, angielski, francuski, rosyjski, węgierski, szwedzki itp.²¹ Z racji braku ujęcia w definicji języków innych niż dźwiękowe można stwierdzić, że informacja językowa przeznaczona dla większości ludzi wyrażona jest w języku dźwiękowym.

Niezbędne dopełnienie rozważań o informacji na potrzeby niniejszej pracy stanowi definicja **informacji audiowizualnej** zamieszczona w *Podręcznym słowniku bibliotekarza*, która, chociaż jest definiowana jako typ informacji przekazywany za pośrednictwem **nośników audiowizualnych**²², definiowanych jako przedmioty

¹⁴ *Słownik encyklopedyczny...*, s. 89; *Podręczny słownik bibliotekarza*, opr. G. Czapnik, Z. Gruszka przy współpr. H. Tadeusiewicz, Warszawa 2011, s. 120.

¹⁵ *Słownik terminologiczny...*, s. 115; *Słownik encyklopedyczny...*, s. 277.

¹⁶ *Słownik encyklopedyczny...*, s. 277.

¹⁷ Tamże, s. 89.

¹⁸ Tamże.

¹⁹ Tamże.

²⁰ Tamże, s. 90.

²¹ *Słownik terminologiczny...*, s. 58; *Słownik encyklopedyczny...*, s. 107, *Podręczny słownik...*, s. 129.

²² *Podręczny słownik...*, s. 120.

materialne²³, to jednak hasło „nośnik” skojarzone jest z hasłem **kanal**²⁴, które określone jest z kolei jako „system przekazu informacji między nadawcą a odbiorcą, przyjmujący postać kontaktu werbalnego, pisemnego, dotykowego (pismo Braille’a), audialnego, wizualnego, audiowizualnego”²⁵. Ten termin z kolei wiąże się z definicją **nośnika informacji**, która określa go jako sygnał, który może stanowić fala akustyczna, świetlna, radiowa, pole magnetyczne, prąd elektryczny, a wspomniany już przedmiot materialny określa jako **nośnik nośnika informacji**²⁶. Ze względu na to, że praca niniejsza nie jest poświęcona informacji zamieszczonej na nośniku materialnym (np. płyta DVD), należy podkreślić relewantność definicji kanału – tym systemem przekazu informacji jest w prezentowanej dysertacji telewizja.

Definicje słownikowe mają charakter normatywno-fundamentalny, ale warto również zapoznać się z podejściem do definiowania informacji poza publikacjami leksykograficznymi.

Jadwiga Woźniak-Kasperek podaje, że duża liczba znacznie różniących się od siebie obiektów opisywanych jako informacja uniemożliwia konstrukcję uniwersalnej definicji oraz teorii informacji²⁷. Badaczka ta w swoich rozważaniach poświęconych terminom „dane”, „informacja” oraz „wiedza” (mających podstawę materiałową w cytowanych w obecnym podrozdziale słownikach polskich) stwierdza również, że lepszym podejściem od na ogół nieudanego definiowania informacji jest zdanie sprawy z różnic znaczeniowych w użyciu tych terminów²⁸.

Chociaż Jacek Wojciechowski pisze, że informacja jest trudna do zdefiniowania, ponieważ jest pojęciem pierwotnym, podstawowym, punktem wyjścia do budowania definicji innych pojęć, to jednak pokusił się o przedstawienie przykładowej definicji, wg której informacja ma być komunikatem o elemencie rzeczywistości konkretnej lub abstrakcyjnej lub dopełnieniem wiedzy o omawianym elemencie, przy czym fundamentalne znaczenie ma relacja pomiędzy sygnałem a rzeczywistością²⁹.

Z kolei Wiesław Babik zaznacza, że najprostszą, acz kontrowersyjną definicją informacji jest określenie jej jako dane, które mogą występować w różnej postaci: jako

²³ Tamże, s. 213.

²⁴ Tamże, s. 133.

²⁵ Również w tym miejscu zauważyć można prymat języka dźwiękowego, wymieniono bowiem liczne jego subkody, łącznie z pismem Braille’a (dotykowym subkodem języka dźwiękowego).

²⁶ *Słownik encyklopedyczny...*, s. 171.

²⁷ J. Woźniak-Kasperek, *Kryzys wartości wiedzy?*, „Zagadnienia Informatyki Naukowej. Studia Informatyczne” 2010, t. 48, nr 2, s. 4.

²⁸ Tejsze, *Terminologia informatyki naukowej*, [w:] *Nauka o informatyce*, red. W. Babik, Warszawa 2016, s. 54.

²⁹ J. Wojciechowski, *W kręgu informatyki i nieinformatyki*, „Bibliotekarz” 1998, nr 4, s. 2.

tekst, liczby, ale też jako dźwięki oraz zapachy, a dzięki nim odbiorca zmniejsza stopień niewiedzy³⁰.

Natomiast według Katarzyny Materskiej informacja jest kategorią ekonomiczną, która funkcjonuje w gospodarce jako zasób, środek konkurencyjności, element infrastruktury przedsiębiorstwa, produkt procesu informacyjnego, usługa, towar, dobro konsumpcyjne i inne³¹.

W niniejszym podrozdziale autor podjął próbę zdefiniowania pojęcia informacji, ponieważ uznał to za niezbędne, ze względu na główny kontekst rozważań, tj. dostęp do informacji oraz równość w dostępie do informacji. Źródła i opracowania wskazują jednak, że wskazanie najbardziej uniwersalnej definicji informacji (a nawet kilku z nich) jest praktycznie niemożliwe.

2.3. Dostęp do informacji

Międzynarodowe źródła leksykograficznie odnoszą się do pojęcia dostępu na różnorodne sposoby. Przykładowo w *Concise Dictionary of Library and Information Science* dostęp jest prezentowany wyłącznie w kontekście bibliotekoznawczym i informatycznym³². Z kolei w *Dictionary of Information and Library Management* dostęp (ang. *access*) definiuje się m.in. jako możliwość lub prawo do wykorzystania czegoś, a w przykładzie wykorzystania słowa *access* mowa jest o dostępie do informacji³³. Szersze, wieloaspektowe omówienie analizowanego hasła zawiera *Dictionary of Information Science and Technology* – poza podejściem bibliotekoznawczym i informatycznym notuje on również dostęp jako warunek wstępny do partycypowania w procesach demokratycznych; zdolność, możliwość lub prawo do wykorzystania technologii wraz z tym, co ma ona do zaoferowania oraz zasadę jakościową będącą podstawową motywacją do otrzymania wysokiej jakości edukacji³⁴. Najobszerniej (choć w kontekście bibliotekoznawczym) traktuje teorię dostępu od informacji *Encyclopedia of Library and Information Sciences*, gdzie znalazł się artykuł poświęcony etycznym aspektom bibliologii i informatologii – na jego łamach znalazły się rozważania dotyczące m.in. cenzury, prywatności, usług informacyjnych, praw autorskich, kwestii administracyjnych,

³⁰ W. Babik, *Ekologia informacji*, Kraków 2014, s. 29.

³¹ K. Materska, *Pozyskiwanie informacji gospodarczych*, [w:] *Spoleczeństwo informacyjne i jego technologie*, red. B. Sosińska-Kalata, K. Materska, W. Gliński, Warszawa 2004, s. 109.

³² S. Keenan, C. Johnson, dz. cyt., s. 2.

³³ J. Stevenson, P. H. Collins, dz. cyt., s. 2.

³⁴ *Dictionary of Information Science and Technology*, red. M. Khosrow-Pour, Hershey - London - Melbourne - Singapore, 2007, s. 2.

technologicznych, społecznych i innych³⁵. Szczególnie interesująca jest sekcja zatytułowana *Zagadnienia dostępu* (ang. *Issues of Access*), gdzie rozważa się ramy wolnego dostępu do informacji, a zwłaszcza tego, za co biblioteki mogą pobierać opłaty oraz jaki wpływ na wolny dostęp do informacji ma legislacja antyterrorystyczna (kontekst dotyczy USA) lub legislacja broniąca praw dzieci³⁶.

Polskie źródła leksykograficzne nie odnoszą się do pojęcia **dostępu**. Jest ono nieobecne w słownikach pod red. Marii Dembowskiej³⁷ i Bożenny Bojar³⁸. *Podręczny słownik bibliotekarza* zawiera cztery terminy odnoszące się do pojęcia dostępu, przy czym trzy z nich są ściśle powiązane z działalnością bibliotek (hasła „dostęp wolny do zbiorów”, „dostęp zamknięty” i „dostęp zamknięty do zbiorów (półek)”³⁹), natomiast **dostęp do informacji** definiowany jest jako „prawo do uzyskania, pod pewnymi warunkami, informacji zawartych w dokumentach instytucji rządowych”⁴⁰, co można raczej powiązać z zagadnieniem dostępu do informacji publicznej, a nie możliwością skorzystania z informacji przez osobę z niepełnosprawnością.

Skromniej rysuje się sytuacja terminu **równość w dostępie do informacji** (ang. *equity of access to information*). W międzynarodowych źródłach występuje wyłącznie w *Encyclopedia of Library and Information Sciences*, w kontekście rozważań dotyczących osób z niepełnosprawnością w bibliotekach, gdzie zdefiniowano go jako pogląd, że zasoby powinny być dostępne dla każdego z użytkowników oraz opatrzone refleksją, że wyrównywanie dostępu do informacji jest jedną z podstawowych zasad etyki w zawodach informacyjnych⁴¹. W polskich publikacjach leksykograficznych z zakresu bibliologii i informatologii brakuje tego terminu.

Pojęcie równości w dostępie do informacji rozumieć można jako sprawiedliwą (ang. *fair*) oraz rozsądną (ang. *reasonable*) dystrybucję informacji wśród osób, grup, regionów, kategorii i innych jednostek społecznych, by jednostki te otrzymały możliwość osiągnąć to, co jest dla nich ważne lub znaczące w ich życiu. W sytuacjach, gdy informacja jest niesprawiedliwie dystrybuowana, jednostki nie otrzymują takiej możliwości, co prowadzi do nierówności, w przypadku których należy sformułować

³⁵ R. Rubin, T. J. Froehlich, *Ethical Aspects of Library and Information Science*, [w:] *Encyclopedia of Library and Information Sciences...*, s. 1469-1483.

³⁶ Tamże, s. 1472.

³⁷ *Słownik terminologiczny...*, s. 39-40.

³⁸ *Słownik encyklopedyczny...*, s. 52.

³⁹ *Podręczny słownik bibliotekarza...*, s. 71.

⁴⁰ Tamże.

⁴¹ A. Koford, *People with Disabilities*, [w:] *Encyclopedia of Library and Information Sciences...*, s. 3573.

odpowiednie zasady w celu wyrównania dostępu i wykorzystania informacji⁴². Przykładowym działaniem na rzecz wyrównywania dostępu do informacji dla głuchych użytkowników informacji może być jej przygotowanie w języku migowym lub zaopatrzenie jej w tłumaczenie na język migowy.

Koncept ten można też postrzegać jako zasadę, która porządkuje, uzasadnia oraz kształtuje szeroki i złożony zestaw czynności, od umieszczania dzieł (ang. *artifacts*) w przestrzeni po wywieranie wpływu na prawodawców w celu opracowania usług i systemów cyfrowych. Dostęp oraz jego umocowanie prawne konstytuują zbiorową postawę pracowników informacji co do tego, jak ludzie i informacje powinny wpływać na siebie nawzajem oraz jakie rodzaje społecznych lub indywidualnych korzyści można z tego tytułu uzyskać⁴³.

2.3.1. Teoria i praktyka dostępu do informacji

Przeglądu paradygmatów dostępu do informacji dokonała Marzena Świgoń⁴⁴. Przy omawianiu różnych podejść do definiowania dostępu do informacji badaczka cytuje już wspomniany dostęp do informacji publicznej jako pierwszy⁴⁵, ale znacznie bardziej interesujący jest model autorstwa Christine L. Borgman (choć dotyczy dostępu do informacji w kontekście infrastruktury informatycznej)⁴⁶.

Na model ten składają się trzy elementy: możliwość uzyskania **połączenia** (ang. *connectivity*), **treści i usługi** informacyjne (ang. *content and services*) oraz **użyteczność** (ang. *usability*), na którą z kolei składają się trzy aspekty – z systemu musi być w stanie skorzystać każdy (nie tylko technik i specjalista), należy wziąć pod uwagę umiejętności użytkownika oraz formę informacji (zarówno techniczną, jak i np. językową)⁴⁷. Model ten jest wysoce uniwersalny, i to z dwóch powodów – po pierwsze, chociaż został opublikowany ponad 20 lat temu, to jego znaczenie wzrasta ze względu na przejmowanie kolejnych dziedzin życia przez mniejsze lub większe systemy informatyczne (od aplikacji na smartfony przez terminale w urzędach po serwisy internetowe); po drugie – można byłoby przeformułować go tak, by mógł służyć do opisywania funkcjonowania szeroko

⁴² L. Lievrouw, S. E. Farb, *Information and equity*, „Annual Review of Information Science and Technology” 2003, vol. 37, iss. 1, s. 502.

⁴³ R. Crooks, *Accesso Libre. Equity of Access to Information through the Lens of Neoliberal Responsibilization*, „Journal of Critical Library and Information Studies” 2019, vol. 2, nr 1, s. 4.

⁴⁴ M. Świgoń, *Bariery informacyjne. Podstawy teoretyczne i próba badań w środowisku naukowym*, Warszawa 2006, s. 14-16.

⁴⁵ Tamże, s. 14.

⁴⁶ Tamże, s. 15.

⁴⁷ Ch. L. Borgman, *From Gutenberg to the Global Information Infrastructure*, London 2000, s. 55-56.

pojętych tradycyjnych ośrodków informacji (np. biblioteki, archiwa czy urzędy). Najprostszym sposobem adaptacji mogłaby być zamiana pojęcia możliwości uzyskania połączenia na fizyczną możliwość dotarcia – resztę kryteriów można byłoby pozostawić bez zmian.

W kontekście osób głuchych w zakresie elementu uzyskania połączenia można zasugerować zatrudnienie w danej agendzie tłumacza języka migowego bądź skorzystanie z usług tłumacza zdalnego. Jeśli chodzi o treści i usługi informacyjne oraz użyteczność, to można oprócz rozwiązania zaproponowanego w zakresie uzyskania połączenia zasugerować dodanie do systemu instruktażowych treści oraz elementów interfejsu sformułowanych w JM.

Trzecim sposobem podejścia do pojęcia dostępu do informacji według M. Świgoń jest aspekt dostępu do zbiorów w instytucjach przechowujących i udostępniających informacje, takie jak biblioteki, archiwa czy muzea⁴⁸. Oprócz wspomnianych w poprzednim podrozdziale pojęć typu „dostęp wolny do zbiorów” (ang. *open access*), „dostęp zamknięty” (ang. *closed access*) i „dostęp zamknięty do zbiorów (półek)” ujmowanych w słownikach terminologicznych, badaczka uzupełnia je o pojęcia dostępu biernego (ang. *passive access*) – odnoszącego się do możliwości wypożyczenia oraz dostępu pośredniego (ang. *mediated access*) polegającego na korzystaniu ze zbiorów z pomocą personelu oraz technologii⁴⁹. Z racji tego, że padło tutaj anglojęzyczne określenie *open access*, należy zauważyć, że to określenie jest obecnie używane w kontekście swobodnego dostępu do prac naukowych za pośrednictwem Internetu⁵⁰.

M. Świgoń referuje również próbę podsumowania zjawiska dostępu do informacji⁵¹ autorstwa Ronalda E. Rice'a, Maureen McCreddie i Shan-Ju Chang⁵². Według tych autorów dostęp do informacji można postrzegać na sześć sposobów: dostęp do wiedzy, dostęp do technologii i środków przekazu, dostęp do komunikacji, dostęp do kontroli, dostęp do dóbr i dostęp do realizowania swoich praw.

Dostęp do **wiedzy** może prowadzić do podejmowania lepszych decyzji i poprawy jakości życia, a także władzy, wpływów i sposobności społecznych i ekonomicznych. Dostęp do **technologii i środków przekazu** może spowodować zwiększenie liczby

⁴⁸ M. Świgoń, *Bariery informacyjne. Podstawy...*, s. 15.

⁴⁹ Tamże.

⁵⁰ Zob. np. N. Pamuła-Cieślak, *Otwarty model publikowania naukowego – przegląd dobrych praktyk, „e-mentor”* 2019, nr 8, s. 6-13.

⁵¹ M. Świgoń, *Bariery informacyjne. Podstawy...*, s. 15.

⁵² R.E. Rice, M. McCreddie, S.L. Chang, *Accessing and Browsing Information and Communication*, London 2001, s. 45-55.

źródeł informacji, wsparcie automatyzacji procesów i uściślenia nadzoru oraz wyzwolenia kreatywności. Dostęp do **komunikacji** może zapewnić udział w demokratycznym społeczeństwie obywatelskim, wsparcie wyrównywania szans, wpływ na stosunki władzy. Dostęp do **kontroli** może prowadzić do podejmowania decyzji na korzyść własną i swojego otoczenia. Skutek dostępu do **dóbr** nie jest jednoznaczny, ale może wzmocnić bariery ekonomiczne. Wreszcie **dostęp do realizacji własnych praw** może pozytywnie wpłynąć na funkcjonowanie w społeczeństwie obywatelskim, ale może też spowodować to, że wsparcie otrzymają ci najlepiej zorientowani, a nie najbardziej potrzebujący⁵³.

W kontekście niniejszej dysertacji, warto odnieść tak szeroko postrzegany dostęp do informacji do konkretnej grupy jej użytkowników, czyli osób głuchych.

Przykładem **dostępu do wiedzy** głuchych użytkowników informacji może być chociażby szkoła, należy jednak brać pod uwagę, że, jak już wspomniano, osoba głucha nie zna lub słabo zna „z domu” język dźwiękowy (także w piśmie), zatem nauka musi być prowadzona w języku migowym. Za pośrednictwem języka migowego można nauczać głuchych języka dźwiękowego, a następnie wprowadzać jako materiał dydaktyczny teksty w znanym już języku – podejście takie znane jest jako metoda dwujęzyczna⁵⁴.

Ważnym aspektem dostępu **do technologii i środków przekazu** – jest dla osób głuchych łatwość produkcji i rozprzestrzeniania filmów informacyjnych w JM za pośrednictwem społecznych środków masowego przekazu (ang. *social media*)⁵⁵ oraz osobista wymiana informacji w kręgu znajomych i przyjaciół za pośrednictwem wideo we własnym języku – najpierw za pośrednictwem kamer internetowych i komunikatorów na komputerach, a obecnie również za pośrednictwem aplikacji dostępnych na urządzeniach mobilnych⁵⁶. Należy również podkreślić że jeden z aspektów jest bezpośrednio powiązany z tematem niniejszej pracy – chodzi o dostęp do programów telewizyjnych za pośrednictwem własnego języka – zarówno bierny (jako widzowe), jak i czynny (możliwość tworzenia własnych programów).

⁵³ R.E. Rice, M. McCreddie, S.L. Chang, dz. cyt., s. 46-47; M. Świgoń, *Bariery informacyjne. Podstawy...*, s. 15-16.

⁵⁴ Zob. więcej w podrozdz. 2.4.2.1.

⁵⁵ Zob. np. M. Dunaj, *Praktyki epistemiczne głuchych*, „Etnografia. Praktyki, Teorie, Doświadczenia” 2018, nr 4, s. 109.

⁵⁶ U. Bartnikowska, *Sytuacja społeczna i rodzinna słyszących dzieci niesłyszących rodziców*, Toruń 2010, s. 67-68.

O **dostępie do kontroli** możemy mówić m. in. w kontekście stowarzyszeń tych osób, zgodnie ze statutami przedstawicieli których mogą głosować za lub przeciw różnym inicjatywom⁵⁷. W Europie ogólnokrajowe organizacje osób głuchych mają możliwość delegowania swoich przedstawicieli do Europejskiej Unii Głuchych (ang. European Union of the Deaf, EUD)⁵⁸, a na poziomie światowym – do Światowej Federacji Głuchych (ang. World Federation of the Deaf, WFD)⁵⁹. Innym przykładem dostępu do kontroli jest istnienie ciał doradzających w sprawach osób głuchych przy instytucjach państwowych.⁶⁰ Należy również podkreślić, że osoby głuche, tak jak cała reszta obywateli mają prawo uczestniczenia w wyborach władz na wszystkich poziomach (zarówno biernie, jak i czynnie), a na terenie Europy wybierać można również deputowanych Parlamentu Europejskiego⁶¹. **Dostęp do realizacji własnych praw oraz do dóbr** wydaje się być wypadkową wcześniej wymienionych aspektów dostępu do informacji.

2.4. Bariery informacyjne

Zarówno *Słownik terminologiczny informacji naukowej*, jak i *Podręczny słownik bibliotekarza* definiują bariery informacyjne jako przeszkody, które utrudniają lub nawet uniemożliwiają wykorzystanie bądź rozpowszechnianie informacji, jako przykłady barier podają one wspólnie bariery językowe, ekonomiczne, techniczne (technologiczne), psychologiczne i ideologiczne⁶².

Wymienione przykłady barier, choć relewantne, nie są wystarczające w kontekście niniejszej pracy i potrzebne jest odwołanie się do co najmniej kilku typologii obszerniejszych i bardziej szczegółowych.

⁵⁷ Zob. np. *Statut Polskiego Związku Głuchych* [online] [dostęp 1 marca 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.pzg.org.pl/zaradz/statut/>.

⁵⁸ *Board Members. European Union of the Deaf* [online] [dostęp 21 marca 2023]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.eud.eu/eud/board-members/>.

⁵⁹ *Our Team. WFD* [online] [dostęp 21 marca 2023]. Dostępny w World Wide Web: <https://wfdeaf.org/who-we-are/our-team/>.

⁶⁰ Np. Polska Rada Języka Migowego będąca organem doradczym ministra właściwego ds. zabezpieczenia społecznego, zob. *Polska Rada Języka Migowego* [online] [dostęp 1 marca 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://niepełnosprawni.gov.pl/p,91,polska-rada-jezyka-migowego>.

⁶¹ Pierwszym głuchym posłem do PE był pochodzący z Węgier Adám Kósa (VII, VIII i IX kadencja). W 2016 r, pochodząca z Belgii Helga Stevens (VIII kadencja) kandydowała na przewodniczącą. Zob. *Adám Kósa* [online] [dostęp 21 marca 2023]. Dostępny w World Wide Web: https://www.europarl.europa.eu/meps/pl/96829/ADAM_KOSA/home; Helga Stevens [online] [dostęp 21 marca 2023]. Dostępny w World Wide Web: https://www.europarl.europa.eu/meps/en/125105/HELGA_STEVENS/history/8.

⁶² *Słownik terminologiczny...*, s. 28; *Podręczny słownik...*, s. 30.

Podobnie jak w kwestiach dostępu do informacji, najobszerniejszej analizie i syntezy zjawiska barier informacyjnych (kilkanaście propozycji) dokonała M. Świгоń⁶³. Przy próbie syntezy autorka zwraca jednak uwagę na to, że liczba barier lub ich grup w poszczególnych typologiach jest zróżnicowana. Niektóre terminy występują tylko w niektórych z nich, a te powtarzające się w różnych podziałach często nie mają tego samego znaczenia. Badaczka w związku z powyższym podporządkowała syntezę zagadnienia barier informacyjnych jednej, wybranej klasyfikacji⁶⁴ autorstwa Thomasa D. Wilsona⁶⁵, która zostanie zaprezentowana w najnowszej, zrewidowanej przez autorkę dostępnej wersji⁶⁶. Niedostatkami (w kontekście głuchych użytkowników informacji) wspomnianej typologii jest to, że w większości przypadków odnosi się ona do poszukiwania informacji na potrzeby naukowe. Autor (w podrozdziale 2.4.1) uwypuklił jednak te bariery, które są szczególnie istotne w odniesieniu do głuchych użytkowników informacji i odniósł je do pozyskiwania informacji w szerszym, aniżeli naukowe, ujęciu.

Bariery informacyjne wg T. D. Wilsona dzielą się na cztery grupy: związane z czynnikami indywidualnymi, interpersonalne, środowiskowe oraz związane ze źródłami informacji.

Do kategorii pierwszej, barier związanych z **czynnikami indywidualnymi** należą bariery nieświadomości, terminologiczna, języków obcych, niewystarczającego przygotowania do wyszukiwania informacji, braku motywacji. Przynależą tu również bariery związane z obawami i oporami przed korzystaniem z nowoczesnych technologii oraz usług różnych instytucji, np. bibliotek, ośrodków dokumentacji itp⁶⁷. Opory psychiczne użytkowników przed zadawaniem pytań specjalistom z danej dziedziny oraz brak pomocy ze strony osób będących bezpośrednim lub pośrednim źródłem informacji (np. ekspertów czy bibliotekarzy) należą do drugiej kategorii barier, tj. **barier interpersonalnych**⁶⁸. Trzecia kategoria, barier **środowiskowych**, włącza bariery prawne, finansowe, geograficzne, polityczne, kulturowe i organizacyjne⁶⁹. Do czwartej kategorii, barier związanych ze **źródłem informacji** należą bariery nadmiaru i niedoboru wiedzy, niższej jakości informacji i wiedzy, dominacja języka angielskiego, opóźnienia wydawnicze publikacji, trudności w dostępie do materiałów niepublikowanych,

⁶³ M. Świгоń, *Bariery informacyjne. Podstawy...*, s. 24-53.

⁶⁴ Tamże, s. 41.

⁶⁵ T. D. Wilson, *Information behaviour: an interdisciplinary perspective*, „Information Processing & Management” 1997, vol. 33, nr 4, s. 551-572.

⁶⁶ M. Świгоń, *Bariery informacyjne*, [w:] *Nauka o informacji*, red. W. Babik, Warszawa 2016, s. 460-462.

⁶⁷ Tamże, s. 460.

⁶⁸ Tamże, s. 461.

⁶⁹ Tamże.

informacji nierelevantnej, niedoskonałych narzędzi wyszukiwawczych oraz związanych z działalnością wszelkiego rodzaju ośrodków informacji⁷⁰.

2.4.1. Bariery informacyjne a głusi użytkownicy informacji

Pierwotną barierę informacyjną, z którą spotyka się większość osób głuchych już po narodzinach określić można jako związaną ze **źródłem informacji**. Jak już kilkakrotnie podkreślano, 96% tych osób rodzi się w rodzinach, gdzie oboje rodzice nie znają języka migowego⁷¹. Zatem w 96% przypadków dzieci głuchych ich rodzice (których można określić pierwszym źródłem informacji każdego dziecka) nie mogą należycie wypełniać swojej „funkcji”, ponieważ, jak już wspomniano, dla pełnego rozwoju języka dźwiękowego⁷² potrzebny jest słuch pozbawiony wad⁷³. Informacja w tym znaczeniu (tj. fale dźwiękowe niosące słowa i zdania języka dźwiękowego) nie docierają (z powodu wady słuchu) do mózgu dziecka w wystarczającym stopniu, by doszło do procesu przyswajania języka. Jedna z badaczek problematyki sugeruje zbliżoną do podejścia informatologicznego metaforę takiej sytuacji stwierdzając, że dziecko głuche nie otrzymuje kompletnego **zbioru danych** sensorycznych (w tym wypadku: słuchowych) i mierzy się z **barierą** fonologiczną⁷⁴.

Długotrwałe znajdowanie się dziecka głuchego w takim położeniu (w przypadku, gdy rehabilitacja nie daje rezultatów, tj. nie prowadzi do rozwoju znajomości języka dźwiękowego i mowy) prowadzi do deprywacji językowej⁷⁵. Poza szeregiem długofalowych implikacji natury psychologicznej⁷⁶, deprywacja językowa powoduje dodatkowe trudności w nauce języka dźwiękowego (tj. prymarnego środka dostępu do informacji w społeczeństwie). Uczenie się języka drugiego (w tym przypadku dźwiękowego, nawet w wersji pisanej) jest bowiem trudniejsze, jeśli przyswojenie języka

⁷⁰ Tamże, s. 461-462.

⁷¹ R. E. Mitchell, M. Karchmer, *Chasing the Mythical Ten Percent: Parental Hearing Status of Deaf and Hard of Hearing Students in the United States*, „Sign Language Studies” 2004, vol. 4, nr 2, s. 157.

⁷² Tj. takiego, który może przebiec bez procedur rehabilitacyjnych, co może być konieczne już w przypadkach osób niedosłyszących i słabosłyszących.

⁷³ G. H. Yeni-Komshian, *Percepcja mowy*, [w:] *Psycholingwistyka*, red. J. Berko Gleason, N. Bernstein Ratner, tłum. J. Bobryk, Gdańsk 2005, s. 376.

⁷⁴ K. Krakowiak, *Fonogesty jako narzędzie formowania języka dzieci z uszkodzonym słuchem*, Lublin 1995. Cyt. za: Tejże, *Wychowanie językowe i terapia logopedyczna w programie wczesnego wspomagania rozwoju dzieci z głębokimi uszkodzeniami słuchu*, „Logopedia” 2016, vol. 45, s. 248-249.

⁷⁵ A. Lis-Zaldivar, *Uszkodzenie słuchu jako problem społeczny*, „Niepełnosprawność. Dyskursy Pedagogiki Specjalnej” 2017, nr 26, s. 129.

⁷⁶ Zob. dalej w niniejszym podrozdziale.

pierwszego (tutaj: języka migowego) nastąpiło nie w rodzinie, a dopiero np. w szkole dla głuchych (tj. po osiągnięciu 5 roku życia)⁷⁷.

Logicznie następują kolejne bariery związane ze **źródłem informacji**, tym razem ściśle związane z nieznaną lub słabą znajomością języka. Nie dość, że późno wyuczony język pierwszy (migowy) może być w szkole w ogóle nieobecny jako środek przekazu informacji i wiedzy lub obecny tylko szczątkowo, to dodatkowo teksty dydaktyczne są zapisane w języku drugim (dźwiękowym), opanowanym jeszcze słabiej⁷⁸. Należy podkreślić, że, jak wspomniano wcześniej, tekst zapisany jest również prawie niedostępny dla głuchego ucznia (umiejętność czytania ze zrozumieniem jest bowiem u ucznia słyszącego rezultatem uprzedniej znajomości języka od dzieciństwa oraz nauki liter i techniki czytania, a to pierwsze nie ma miejsca w przypadku ucznia głuchego)⁷⁹. Wystąpienie tej bariery w szkole jest mniej prawdopodobne w krajach zachodniej oraz północnej Europy, ze względu na skuteczniejsze metody kształcenia w szkołach⁸⁰. W kontekście szkolnym warto też nawiązać do tego, że ze względu na późno rozpoczęty proces opanowywania języka dźwiękowego utrudniona jest nauka języka dźwiękowego „obcego” (np. języka angielskiego), co w jeszcze większym stopniu izoluje osobę głuchą od informacji⁸¹.

Bariera związana z językiem dźwiękowym występuje oczywiście również po opuszczeniu szkoły, ale zdaniem autora nabiera charakteru bardziej **interpersonalnego** – przeważnie mowa osoby głuchej jest niezrozumiała⁸², zaskakująca, a może nawet budzić niechęć słyszącego otoczenia (np. bibliotekarzy, lekarzy, urzędników, sprzedawców). Tę samą reakcję wywołać mogą teksty pisane z licznymi błędami⁸³ – negatywne reakcje otoczenia zniechęcają osoby głuche do poszukiwania informacji wśród specjalistów posługujących się wyłącznie językiem dźwiękowym i niemającym

⁷⁷ R. I. Mayberry, *Early Language Acquisition and Adult Language Ability: What Sign Language Reveals About the Critical Period for Language*, [w:] *The Oxford Handbook of Deaf Studies, Language, and Education*, vol. 2, red. M. Marschark, P. E. Spencer, Oxford 2010, s. 286.

⁷⁸ A. Mazurczak, *Wstęp*, [w:] *Edukacja głuchych*, red. M. Sak, Warszawa 2014, s. 5-7.

⁷⁹ S. Goldin-Meadow, R. I. Mayberry, *How Do Profoundly Deaf Children Learn to Read?*, „*Learning Disabilities Research & Practice*” 2002, vol. 16, iss. 4, s. 222-223.

⁸⁰ V. Krausneker, C. Beker, M. Audeoud, D. Tarcsiová, *Bilingual school education with spoken and signed languages in Europe*, „*International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*” 2022, vol. 25, nr 5, s. 1799; L. Leeson, *Signed Languages in Education in Europe – a preliminary exploration*, Strasbourg 2006, s. 9-12. O dwujęzycznej metodzie nauczania zob. 2.4.2.1. w niniejszej pracy.

⁸¹ P. Garncarek, *Nauczanie dzieci języków obcych w kontekście akwizycji pierwszego języka*, „*Postscriptum Polonistyczne*” 2018, nr 2, s. 14-15.

⁸² D. J. Mroczek, *Wpływ głuchoty całkowitej na język pisany*, [w:] *Stan Badań nad Polskim Językiem Migowym*, red. E. Twardowska, Łódź 2008, s. 210.

⁸³ B. Ziarkowska-Kubiak, *O potrzebie zmian w programach i metodach nauczania Głuchych Polaków języka polskiego*, [w:] *Edukacja niesłyszących. Publikacja konferencyjna*, red. E. Twardowska i M. Kowalska, Łódź 2011, s. 82-86.

doświadczenia pracy z osobami głuchymi⁸⁴. Działa to również odwrotnie – osoba głucha może w ogóle nie zrozumieć lub zrozumieć źle otrzymany komunikat uzyskany za pomocą prób odczytywania mowy z ruchu warg⁸⁵. Przy czym niezrozumienie lub błędne zrozumienie może się również tyczyć odpowiedzi otrzymanej na piśmie⁸⁶.

Dodatkowe nieporozumienia mogą wynikać z tego, że osoby głuche wykonując w trakcie rozmowy niewielkie kiwania głową dają do zrozumienia, że uważają na to, co mówi bądź miga rozmówca – niekoniecznie oznacza to, że się z nim zgadzają⁸⁷. Innym problemem może być to, że osoba głucha wykonuje te ruchy nawet jeśli nie rozumie komunikatu bądź treści rozmowy, by „dobrze wypaść” przed słyszącym⁸⁸.

Należy podkreślić doniosłość znaczenia tej bariery w miejscu pracy – również (a nawet szczególnie) tam głusi pracownicy obawiają się nieporozumień wynikających z niepełnej znajomości języka (także w piśmie) oraz niewyraźnej mowy⁸⁹. Jak wykazały badania przeprowadzone w Europie Zachodniej, w większości organizacji zatrudniających osoby głuche nie ma tłumaczy języka migowego bądź są oni zatrudniani na niewystarczającą liczbę godzin⁹⁰ – wydaje się, że w takim kontekście, kiedy pracodawca decyduje się na zatrudnienie osób głuchych, a nie zapewnia komfortu w porozumiewaniu się, bariera ta nabiera charakteru **środowiskowego**.

Przykładów szczegółowych zachowań wznoszących bariery informacyjne o charakterze **interpersonalnym** dostarczają badania nad audyzmem (ang. *audism*), czyli przekonaniem, że słuch czyni słyszącego lepszą osobą niż głuchy⁹¹. Prosty przykładem audyzmu są wspomniane już negatywne reakcje osób słyszących na niewyraźną mowę i błędy w pisanim tekście u osób głuchych. Innym często podawanym przykładem są spotkania dużych grup osób, gdzie głusi są mniejszością – chodzi o tzw. syndrom stołu przy obiedzie (ang. *dinner table syndrome*) – związany jest on z obserwowaniem przez

⁸⁴ *Osoby głuche w Polsce. Wyzwania i rekomendacje. Raport komisji ekspertów ds. osób głuchych*, red. B. Imiołczyk, Warszawa 2010, s. 6.

⁸⁵ M. Świdziński, M. Czajkowska-Kisil, *Czy głuchoniemy jest naprawdę niemy?*, „Kosmos. Problemy Nauk Biologicznych” 1998, nr 3, s. 244-245.

⁸⁶ J. Kotowicz, *Proces czytania głuchych*, „Rocznik Komisji Nauk Pedagogicznych” 2013, t. 66, s. 173-184.

⁸⁷ A. K. Whyte, A. L. Aubrecht, C. A. McCullough, J. L. Lewis, D. Thompson-Ochoa, *Understanding Deaf people in counseling contexts* [online] [dostęp 7 grudnia 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://ct.counseling.org/2013/10/understanding-deaf-people-in-counseling-contexts/>.

⁸⁸ D. Wiśniewska, *Zdrowie psychiczne głuchych Polaków a organizacja pomocy psychiatryczno-psychologicznej*, [w:] *Osoby głuche w Polsce...*, s. 64-65.

⁸⁹ K. Kowal, W. Stadnicki, *Raport na temat barier występujących na styku osoba Głucha – potencjalny pracodawca*, Wrocław 2013, s. 12.

⁹⁰ J. Napier, A. Cameron, L. Leeson, C. Rathmann, C. Peters, H. Sheikh, J. B. Conama, R. Moisselle, *Employment for Deaf Signers in Europe*, Dublin 2020, s. 54-55.

⁹¹ *Audism* [online] [dostęp 1 grudnia 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.britannica.com/topic/audism>.

osoby głuche rozmów dużych grup osób (np. w rodzinie, choć nie tylko), w których nie jest w stanie w pełni lub w ogóle uczestniczyć⁹². W takich sytuacjach zdarza się też często, że gdy osoba głucha usiłuje dopytać o szczegóły treści rozmowy, jej potrzeba informacyjna jest bagatelizowana i przenoszona na później – „później ci powiem” (ang. *I'll tell you later*), które to „później” nigdy nie następuje⁹³.

Poza dużymi, ogólnymi obszarami (rodzina, szkoła, praca) należy też zwrócić uwagę na wieloaspektowe bariery występujące w obszarach szczegółowych, np. oglądanie telewizji, rozmowy telefoniczne (w tym zgłoszenia alarmowe), wydarzenia odbywające się w przestrzeni publicznej, zapoznawanie się z szeroko pojętymi dokumentami⁹⁴.

Jak już sygnalizowano w niniejszym podrozdziale, deprywacja językowa dotycząca w różnym stopniu większości osób głuchych, prowadzi do szeregu długofalowych konsekwencji o charakterze psychologicznym. Osoby takie określane są jako (oczywiście, w różnych zakresach i proporcjach) jako niedojrzałe, impulsywne, wybuchowe oraz nieposiadające umiejętności miękkich⁹⁵ – np. umiejętności rozwiązywania problemów⁹⁶. Czynniki te wpływają negatywnie na poziom życia osób głuchych – osoby te są średnio bardziej podatne na stres – im gorzej się komunikują, tym gorzej akceptują własną głuchotę, co zwiększa poziom stresu oraz prawdopodobieństwo zachorowania na depresję⁹⁷. Sygnalizacja tego problemu zamyka niniejszy podrozdział ze względu na to, że wymienione potencjalne problemy psychologiczne swoiście amplifikują wszystkie bariery informacyjne w nim wymienione.

2.4.2. Pokonywanie barier informacyjnych

Istnieją dwa sposoby pokonywania wskazanych wcześniej barier informacyjnych. Pierwszy sposób związany jest z dodatkowym kształceniem osoby głuchej oraz jej

⁹² W. C. Hall, S. R. Smith, E. J. Sutter, L. A. DeWindt, T. D. V. Dye, *Considering parental hearing status as a social determinant of deaf population health: Insights from experiences of the dinner table syndrome*, „PLoS ONE” 2021, vol. 13, nr 9, s. 2.

⁹³ P. Tomaszewski, R. Wieczorek, E. Moroń, *Audyzm a opresja społeczna*, [w:] *Kultura a zdrowie i niepełnosprawność*, red. J. Kowalska, R. Dziurla, K. Bargiel-Matuszewicz, Warszawa 2018, s. 166.

⁹⁴ P. Kowalski, A. Sacha, M. Szczygielska, *Dostępność*, [w:] *Sytuacja osób głuchych w Polsce*, red. M. Świdziński, Warszawa 2014, s. 36.

⁹⁵ W. C. Hall, L. L. Levin, M. L. Anderson, *Language deprivation syndrome: a possible neurodevelopmental disorder with sociocultural origins*, „Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology” 2017, vol. 52, iss. 6, s. 765.

⁹⁶ P. Tomaszewski, A. Niedźwiecka, M. Majewska, *Kompetencje dzieci głuchych w posługiwaniu się językiem migowym - metody oceny i jej kliniczne znaczenie*, „Edukacja” 2018, nr 4, s. 136-137.

⁹⁷ J. Fellingner, D. Holzinger, R. Pollard, *Mental health of deaf people*, „The Lancet” 2012, vol. 379, nr 9820, s. 1039.

otoczenia, drugi – ze świadczeniem osobie głuchej usług mających na celu dostosowanie komunikatu do jej percepcji.

2.4.2.1. Kształcenie

Długofalowym (choć rozwiązującym problem tylko częściowo) sposobem przezwyciężenia barier związanych ze słabą znajomością języka dźwiękowego jest przyjęcie przez decydentów oświaty faktu, że niemożliwe jest skuteczne kształcenie osób głuchych w języku dźwiękowym (nawet w wersji zapisanej) bez uprzedniego nauczania ich tego języka (za pośrednictwem objaśnień podawanych w języku migowym i innych technik opartych na paradygmacie glottodydaktycznym⁹⁸, a nie wyłącznie logopedycznym). Jak już wspomniano, dopiero po opanowaniu podstaw języka dźwiękowego możliwe jest stopniowe wprowadzanie tekstów dydaktycznych w języku dźwiękowym mających pełnić funkcję źródła informacji i wiedzy – podejście takie nosi nazwę edukacji dwujęzycznej⁹⁹.

Na wcześniejszym etapie (a później także równoległe z nauką dziecka w szkole) można też kształcić rodziców słyszących dzieci głuchych – mogą oni uczęszczać na kursy języka migowego. Np. w Norwegii rodzic dziecka głuchego ma prawo do korzystania z kursów języka migowego aż do osiągnięcia przez dziecko 16. roku życia¹⁰⁰, w Szwecji – aż dziecko osiągnie wiek 20 lat¹⁰¹.

Kolejnym działaniem o charakterze długofalowym (na rzecz osób nieobjętych już obowiązkową edukacją) mogłoby być organizowanie kursów języka dźwiękowego jako obcego, wg tych samych glottodydaktycznych zasad wspomnianych przy okazji omawiania kwestii edukacji dwujęzycznej, prowadzonych w języku migowym¹⁰².

Należy podkreślić, że kształcenie może dotyczyć nie tylko osób głuchych i ich najbliższego otoczenia, a również osób z nimi pracujących lub mogących mieć z nimi do czynienia (wspomniani już np. urzędnicy, sprzedawcy lub inne zawody związane z szeroko pojętą obsługą klienta) – taki rodzaj uświadomienia bądź uwrażliwienia (ang.

⁹⁸ Glottodydaktyka – nauka zajmująca się badaniem procesu nauczania i uczenia się języków obcych.

⁹⁹ J. Kotowicz, *Dwujęzyczność migowo-pisana dzieci głuchych. Komunikacja i procesy poznawcze*, Kraków 2018, s. 27.

¹⁰⁰ *Se mitt språk* [online] [dostęp 5 grudnia 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.statped.no/tjenester/tjenester-i-form-av-kurs/kurs-etter-soknad/kurs-for-foreldre-og-barnelever/se-mitt-sprak/>.

¹⁰¹ T. Lyxell, *Se språket: Barns tillgång till svenskt teckenspråk*, Stockholm 2014, s. 33.

¹⁰² Zob. np. M. Januszewicz, *Język polski jako obcy dla Głuchych – w poszukiwaniu dobrego terminu*, „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców” 2019, nr 1, s. 301-310.

Deaf awareness) umożliwia pracownikom złagodzenie efektu zaskoczenia i instynktownej niechęci do osoby porozumiewającej się w niestandardowy sposób¹⁰³.

2.4.2.2. Dostępność

W poprzednim podrozdziale omówiono możliwe długofalowe działania na rzecz przewyższania barier informacyjnych u osób głuchych, ale o wiele bardziej rozpowszechnionymi w ostatnich czasach działaniami są przedsięwzięcia polegające na doraźnym łagodzeniu skutków barier informacyjnych, które zbiorczo nazywa się dostępnością.

Dostępność odnosi się do stopnia, w jakim dany (szeroko rozumiany) system może zostać wykorzystany przez poszczególne grupy osób (w tym osoby głuche)¹⁰⁴. Warto przy tym zaznaczyć, że termin „dostępność” (ang. *accessibility*) nie zawsze oznaczał właściwości pozwalające osobie z niepełnosprawnością zapoznać się z jakąś treścią. Wcześniej odnosił się tylko do czysto fizycznej dostępności materiału (np. książki w bibliotece)¹⁰⁵.

Rozszerzanie się znaczenia terminu *accessibility* potwierdzają nowsze międzynarodowe publikacje leksykograficzne z zakresu bibliologii i informatologii, w których zamieszczono dość obszerne hasła dotyczące dostępności w znaczeniu relewantnym dla prowadzonych w tym miejscu rozważań. Podczas gdy cytowany już *Concise Dictionary of Library and Information Science* wydany w 2000 r. notuje *accessibility* wyłącznie jako fizyczną dostępność materiałów w bibliotece¹⁰⁶, a *Dictionary of Information and Library Management* z 2006 r. – jako cechę polegającą na możliwości odnalezienia i wykorzystania czegoś¹⁰⁷, tak *Dictionary of Information Science and Technology* z 2007 r. notuje już dostępność w dużej mierze jako cechę pozwalającą na skorzystanie z treści informacji przez osoby z niepełnosprawnością sensoryczną lub intelektualną lub dostanie się do jakiegoś miejsca przez osoby z niepełnosprawnością ruchową na równi z osobą sprawną przy użyciu dostosowań i/lub technologii asystujących¹⁰⁸. Jako dostosowanie (ang. *accommodation*) dla osób z niepełnosprawnością ruchową wymienia się np. podjazdy dla wózków inwalidzkich lub

¹⁰³ Zob. np. M. E. S. Forrest, *Communicating with deaf people: deaf awareness for librarians*, „Health Libraries Review” 1997, nr 14, s. 26-28.

¹⁰⁴ P. Kowalski, A. Sacha, M. Szczygielska, dz. cyt., s. 36.

¹⁰⁵ Zob. np. *Disability-inclusive language guidelines* [online] [dostęp 13 grudnia 2021]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.ungeneva.org/sites/default/files/2021-01/Disability-Inclusive-Language-Guidelines.pdf>.

¹⁰⁶ S. Keenan, C. Johnson dz. cyt., s. 2.

¹⁰⁷ J. Stevenson, P. H. Collins, dz. cyt., s. 2.

¹⁰⁸ *Dictionary of Information Science and Technology...*, s. 2.

obniżone krawężniki, a dla osób z niepełnosprawnością sensoryczną – czytniki ekranu, materiały wydrukowane w brajlu bądź zapewnianie pomocy osoby dokonującej **notatek** oraz **tłumaczeń**¹⁰⁹. Artykuł zamieszczony w *Encyclopedia of Library and Information Sciences* z 2019 r. zachowuje perspektywę bibliotekoznawczą, ale poszerza i definiuje przykłady udogodnień nieopisane w poprzednio wspomnianej publikacji, a są to np. usługi dostarczania dokumentów osobom, które nie mogą opuścić własnego domu (również drogą pocztową; tworzenie filii bibliotecznych w instytucjach publicznych (np. szpitalach lub domach pomocy społecznej), udostępnianie książek wydrukowanych powiększoną czcionką, w brajlu bądź nagranych na nośnikach dźwiękowych; możliwość skorzystania z komputera za pomocą sterowania głosem, czytnika ekranu lub manipulatora alternatywnego w stosunku do tradycyjnej myszy komputerowej; wreszcie **tłumaczeń na język migowy** wydarzeń odbywających się w bibliotece oraz audiodeskrypcji dokumentów audiowizualnych¹¹⁰.

Przykłady przekazów, które mogą być dostępne (ang. *accessible*) przytaczają Anna Sacha, Piotr Kowalski oraz Monika Szczygielska:

Aby program telewizyjny, rozmowa telefoniczna, zgłoszenie alarmowe, konferencja, przestrzeń publiczna, strona internetowa, dokument, program komputerowy czy wykład akademicki były dostępne, należy określić zakres wymagań, jakie mają spełnić. Niestety nie jest to zadanie łatwe. Przy projektowaniu rozwiązań, które mają być dostępne dla osób głuchych i słabosłyszących, trzeba brać pod uwagę różnorodność tego środowiska (stopień ubytku słuchu, rozumienia mowy, znajomość języka polskiego, ogólne preferencje), co przekłada się na wybór stosowanych rozwiązań związanych z dostępnością¹¹¹.

Jak wynika z przytoczonego cytatu, dostępność może dotyczyć różnego rodzaju przekazów.

W przypadku **programów telewizyjnych**, które są przedmiotem niniejszej dysertacji, istnieją dwie możliwości zwiększenia ich dostępności: język migowy (tj. przygotowanie programu w języku migowym lub wtórne zaopatrzenie programu w tłumaczenie na język migowy) lub napisy dla niesłyszących¹¹². Warto zwrócić uwagę, że nie można jednoznacznie określić, że napisy dla niesłyszących są przeznaczone

¹⁰⁹ Tamże, s. 3.

¹¹⁰ L. Bell, *Accessibility*, [w:] *Encyclopedia of Library and Information Sciences...*, s. 14-17.

¹¹¹ P. Kowalski, A. Sacha, M. Szczygielska, dz. cyt., s. 36.

¹¹² Zakres użycia, rodzaje i sposoby opracowywania napisów dla niesłyszących opisane zostały w: I. Künstler, U. Butkiewicz, *Napisy dla osób niesłyszących i słabosłyszących – zasady tworzenia*, Warszawa 2019.

wyłącznie dla niedosłyszących i słabosłyszących, a język migowy dla głuchych (niesłyszących). Dorośli użytkownicy głusi, pomimo słabszej znajomości języka dźwiękowego, preferują język migowy w wiadomościach i publicystyce, natomiast w filmach i serialach preferowane są przez nich napisy¹¹³.

Warto podkreślić, że to właśnie język migowy rozpatrywany jest w niniejszej pracy jako sposób umożliwiający zapewnienie osobom głuchym dostępu do informacji w programach telewizyjnych. Charakterystycznymi cechami przekazu w języku migowym świadczącymi o dostępności są źródło języka migowego (tj. czy program został wyprodukowany w języku migowym bezpośrednio, czy jest na niego wtórnie tłumaczony), układ ekranu (czyli położenie tłumacza w stosunku do reszty obrazu) oraz wysokość tłumacza.

Rozmowa telefoniczna (w tym o charakterze zgłoszenia alarmowego) może być zrealizowana za pośrednictwem tłumacza – osoba głucha łączy się wtedy za pośrednictwem dowolnego komunikatora z możliwością prowadzenia rozmowy wideo z tłumaczem języka migowego, który telefonuje w żądane miejsce, informuje rozmówcę, że tłumaczy słowa użytkownika głuchego oraz przeprowadza rozmowę¹¹⁴.

Tłumacz języka migowego może również zapewnić dostępność osób głuchych do **konferencji, wykładów** i innego rodzaju **wydarzeń** (odbywających się stacjonarnie bądź online) – w obu przypadkach należy poinformować tłumacza o charakterze wydarzenia, udostępnić jak najwięcej materiałów (np. program i w miarę możliwości slajdy do prezentacji prelegentów), udzielić konsultacji w zakresie terminologii specjalistycznej. W przypadku wydarzenia odbywającego się stacjonarnie należy m.in. zadbać o widoczność tłumacza (oświetlenie oraz właściwe umiejscowienie)¹¹⁵. Jeśli jest to wydarzenie online należy zadbać o wybór platformy, która umożliwi wyświetlenie tłumaczenia obok prelegenta (lub jego prezentacji), a nie tylko jako uczestnika¹¹⁶.

Dostępność może również dotyczyć różnego rodzaju **dokumentów**, które można podzielić na analogowe i elektroniczne. Tradycyjne książki można zaopatrzyć w rysunki lub zdjęcia znaków języka migowego¹¹⁷ lub jego notację¹¹⁸, przy czym oba sposoby są rzadko spotykane, ponieważ są trudne do wykonania. Łatwiejsze jest dołączenie

¹¹³ P. Kowalski, A. Sacha, M. Szczygielska, dz. cyt., s. 40.

¹¹⁴ Zob. np. A. Sacha, *Czy będzie telefonnia dla Głuchych i słabosłyszących?*, „Krakowski Semestralnik Studentów Niepełnosprawnych” 2013, nr 2, s. 18.

¹¹⁵ M. Szczygielska, M. Trzeciakiewicz, M. Kasperkowiak, *Dostępne wydarzenia w praktyce*, Warszawa 2015, s. 20-22.

¹¹⁶ Tamże, s. 28.

¹¹⁷ M. Fedorowicz, *Specjalne materiały czytelnicze dla osób niepełnosprawnych*, Toruń 2002, s. 56.

¹¹⁸ Więcej na temat notacji języków migowych w rozdz. 3.3.

tłumaczenia na język migowy dokumentów elektronicznych (w tym **stron internetowych**). W sytuacji zaopatrzenia dokumentu w film z nagraniem tłumaczeniem na język migowy należy również zadbać, by treść z dołączonym przekładem można było łatwo odnaleźć (np. poprzez zamieszczenie w witrynie osobnego spisu stron, do których dodano tłumaczenie)¹¹⁹. W medium papierowym (np. plakacie, broszurze) można wykorzystać kody QR, które poprowadzą do ich tłumaczenia dostępnego online.

2.5. Dostęp do informacji i przeciwdziałanie barierom informacyjnym w świetle dokumentów międzynarodowych

Badania realizowane w ramach niniejszej dysertacji obejmują swoim zasięgiem kraje europejskie. Państwa na badanym terytorium są sygnatariuszami szeregu dokumentów o zasięgu globalnym oraz regionalnym. Zawierają one różne (nie zawsze bezpośrednie) odniesienia do sytuacji osób z niepełnosprawnościami, w tym osób głuchych. Istnieją również dokumenty o charakterze branżowym, których ustaleń przestrzegać powinny grupy instytucji (m.in. biblioteki lub nadawcy) stowarzyszone w różnych gremiach światowych.

Osobom z niepełnosprawnościami przysługują te same prawa, które mają osoby sprawne. W praktyce jednak osoby z niepełnosprawnościami napotykać na przeszkody w egzekwowaniu swoich praw ogólnych. Przeszkody te wynikają właśnie z niepełnosprawności, dlatego niezbędne są dodatkowe przepisy prawa, deklaracje i programy, które mają na celu wyrównywanie szans dla realizacji przez osoby z niepełnosprawnością praw o charakterze ogólnym¹²⁰. Zaprezentowane w dalszych podrozdziałach dokumenty odnoszą się, oprócz zagadnień ogólnych, do kwestii zapewniania osobom głuchym dostępu do informacji i prawa używania języka migowego na równych zasadach.

¹¹⁹ S. Stępski, *Architektura informacji a treści w językach migowych w serwisach internetowych*, [w:] *Architektura informacji istotą projektu*, red. W. Kortas, P. Rudera, P. Chmielewski, Toruń 2021, s. 83.

¹²⁰ M. Jankowska, *Prawa osób niepełnosprawnych w międzynarodowych aktach prawnych*, „Niepełnosprawność – Zagadnienia, Problemy, Rozwiązania” 2011/2012, nr 1, s. 28; P. Przybysz, *Prawa człowieka a prawa niepełnosprawnych* [online] [dostęp 16 sierpnia 2021]. Dostępny w World Wide Web: http://idn.org.pl/sonnszz/prawa_niepelnosprawn1.htm.

2.5.1. Dokumenty o charakterze ogólnym

Dokumentem międzynarodowym o charakterze ogólnym jest **Powszechna Deklaracja Praw Człowieka** ogłoszona przez Zgromadzenie Ogólne ONZ w **1948 r.**¹²¹ Deklaracja stanowiła m.in., że

- każdy jest uprawniony do korzystania ze wszystkich praw i wolności ogłoszonych w Deklaracji bez jakiegokolwiek różnicy, zwłaszcza ze względu na m.in. język – współcześnie można również ująć tutaj wszystkie języki, zarówno dźwiękowe, jak i migowe;
- każda jednostka ma prawo do wolności poglądów i wypowiedzi, na którą składa się m.in. wolność poszukiwania, otrzymywania i przekazywania informacji wszelkimi środkami, w co można obecnie włączyć zarówno telewizję, jak i jej produkty wtórne rozpowszechniane w Internecie;
- każdy ma prawo do poziomu życia odpowiadającego m.in. potrzebom zdrowia, włączając m.in. niezbędne świadczenia społeczne i prawo do zabezpieczenia na wypadek bezrobocia – zapisy nawiązują do prawa do rehabilitacji, korzystania z tłumaczy języka migowego oraz prawo do np. renty socjalnej przysługującej z tytułu niepełnosprawności słuchu¹²².

Należy jednak podkreślić, że Powszechna Deklaracja nie miała charakteru wiążącego – była to, jak wskazuje nazwa, deklaracja¹²³. Charakter wiążący i postać ratyfikowanych przez poszczególne państwa konwencji o charakterze ogólnoświatowym, opracowanych na podstawie tekstu Deklaracji, a więc wdrażających postulaty Deklaracji, mają Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych oraz Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych, oba przyjęte w **1966 r.**¹²⁴

Kolejnym dokumentem o charakterze ogólnym jest **Karta praw podstawowych Unii Europejskiej z 2000 r.**¹²⁵, w której m.in.

- gwarantowano prawo m.in. do otrzymywania i przekazywania informacji bez ingerencji władz publicznych oraz szacunek dla wolności i pluralizmu środków masowego przekazu;
- zakazywano dyskryminacji ze względu na m.in. niepełnosprawność;

¹²¹ *Powszechna Deklaracja Praw Człowieka* [online] [dostęp 16 sierpnia 2021]. Dostępny w World Wide Web: <http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/onz/1948.html>.

¹²² Tamże.

¹²³ M. Jankowska, dz. cyt., s. 27.

¹²⁴ Tamże, s. 29.

¹²⁵ *Karta praw podstawowych Unii Europejskiej* [online] [dostęp 29 sierpnia 2021]. Dostępny w World Wide Web: http://oide.sejm.gov.pl/oide/?option=com_content&view=article&id=14428&Itemid=422.

- uznawano prawo osób niepełnosprawnych do korzystania ze środków mających zapewnić im samodzielność, integrację społeczną i zawodową oraz udział w życiu społeczności, przykładem czego może być ponownie dostęp do usług tłumacza języka migowego¹²⁶.

Warto w tym miejscu również wspomnieć o międzyrządowym programie *Information for All* (IFAP) powołanym do życia w **2001 r.** przez UNESCO (Organizacja Narodów Zjednoczonych do spraw Oświaty, Nauki i Kultury). Celem tej inicjatywy było zapewnienie możliwości sformułowania wytycznych w sprawie przedsięwzięć w zakresie informacji i wiedzy, by zapewnić równe możliwości partycypacji w społeczeństwie wiedzy. Program promował refleksję międzynarodową i debatę na temat etycznych, prawnych i społecznych wyzwań społeczeństwa informacyjnego¹²⁷.

Ogólnym priorytetem IFAP była pomoc państwom członkowskim UNESCO we wprowadzaniu i rozwoju krajowych polityk informacyjnych oraz strategii wiedzy. Program obejmował sześć priorytetów szczegółowych: informacja dla rozwoju, alfabetyzacja informacyjna (ang. *information literacy*), przechowywanie informacji, etyka informacyjna, dostępność informacji oraz wielojęzyczność¹²⁸. Najważniejszym z sześciu priorytetów w kontekście niniejszej pracy były priorytety dotyczące dostępności informacji (ang. *information accessibility*) oraz wielojęzyczności. Priorytet dostępności informacji obejmuje różnorodne zagadnienia dotyczące dostępu, dostępności oraz przystępności cenowej dostępu oraz kwestii wielojęzyczności, metadanych, interoperacyjności, oprogramowania otwartoźródłowego, otwartego dostępu (ang. *open access*), wolnych licencji (Creative Commons) oraz odpowiadania na potrzeby osób z niepełnosprawnościami. Podkreślano, że w Internecie nie ma zawartości w wielu żywych językach, a dostępność technologii powinna pozwolić użytkownikom społeczności tworzyć własne treści¹²⁹. Priorytet wielojęzyczności postulował branie pod uwagę aspektu języka podczas formułowania i implementacji polityki innowacji cyfrowych oraz wykorzystywanie odpowiednich narzędzi w celu rozwoju różnorodności językowej i wielojęzyczności w cyberprzestrzeni. Podkreślano również konieczność pielęgnacji i kultywowania języków miejscowych¹³⁰.

¹²⁶ Tamże.

¹²⁷ *Information for All Programme. Consolidating Information and Knowledge Societies. Empowering Peoples and Nations*, Paris 2007.

¹²⁸ Tamże, s. 3.

¹²⁹ Tamże, s. 12. Zob. też: *Information for All Programme (IFAP)* [online] [dostęp 21 sierpnia 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://en.unesco.org/programme/ifap>.

¹³⁰ *Information for All Programme...*, s. 14; *Information for All Programme (IFAP)...*

Dokumentem o charakterze ogólnym, choć dotyczącym osób z niepełnosprawnościami jest **Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych** przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne ONZ 13 grudnia 2006 r.¹³¹, w której mowa była m.in. o

- znaczeniu dostępu do informacji i środków komunikacji;
- prawie do używania dowolnego języka, w tym również języków migowych;
- dostępnej informacji, przedmiotach wspierających poruszanie się, urządzeniach i wspomagających technologiach, w tym nowych technologiach, a także o innych formach pomocy, usług i ułatwień, do których należałoby zaliczyć usługi tłumaczy języka migowego, również w trybie online;
- konieczności podjęcia odpowiednich środków w celu zapewnienia osobom z niepełnosprawnością dostępu do informacji i komunikacji oraz systemów informacyjno-komunikacyjnych, w tym Internetu;
- zapewnieniu informacji i edukacji na temat unikania, rozpoznawania i zgłaszania przypadków wykorzystywania, przemocy i nadużyć;
- wolności wypowiedzania się i wyrażania opinii oraz dostępu do informacji, gdzie gwarantuje się osobom z niepełnosprawnością prawa poszukiwania, otrzymywania i rozpowszechniania informacji, w dostępnych formach i technologiach oraz m.in. w językach migowych¹³².

W **2015 r.** Zgromadzenie Ogólne ONZ przyjęło w postaci rezolucji dokument *Przekształcamy nasz świat: Agenda na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030* (ang. *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*, w skrócie: **Agenda 2030**), która określana jest jako plan działań na rzecz ludzi, planety oraz dobrobytu. W dokumencie sformułowano 17 ogólnych Celów Zrównoważonego Rozwoju (ang. *Sustainable Development Goals*), wewnątrz których wyróżniono 169 celów szczegółowych (ang. *targets*)¹³³. Z inicjatywy Międzynarodowej Federacji Stowarzyszeń i Instytucji Bibliotekarskich (ang. International Federation of Library Associations and Institutions, IFLA)¹³⁴ w celu 16.10 mowa jest o zapewnieniu

¹³¹ *Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych* [online] [dostęp 29 sierpnia 2021]. Dostępny w World Wide Web: <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/konwencja-onz-o-prawach-osob-niepelnosprawnych>.

¹³² Tamże.

¹³³ *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development* [online] [dostęp 8 listopada 2021]. Dostępny w World Wide Web: <https://sdgs.un.org/2030agenda>.

¹³⁴ *Powering Sustainable Development* [online] [dostęp 15 stycznia 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.ifla.org/units/sustainable-development/>.

publicznego dostępu do informacji oraz ochrony podstawowych wolności, zgodnie z krajowymi przepisami prawa i umowami międzynarodowym¹³⁵.

IFLA zwraca uwagę w swoim powiązanim z *Agendą 2030* raporcie pt. *Development and Access to Information*¹³⁶ z 2019 r., że rola informacji w społeczeństwie nigdy nie była większa. W raporcie podkreślono, że jest ona bodźcem do rozwoju, materiałem podstawowym, źródłem informacji i kreatywności, a zapewnienie jej każdemu oznacza zapewnienie możliwości uczenia się, rozwoju oraz podejmowania lepszych decyzji dla siebie oraz swojego otoczenia¹³⁷. Niepowodzenie zapewnienia znaczącego dostępu do informacji krzywdzi jednostkę – traci ona na tym możliwość podejmowania lepszych decyzji lub nauki i porozumiewania się¹³⁸.

2.5.2. Dostęp do stron internetowych i informacji audiowizualnej

Ważnym międzynarodowym dokumentem w zakresie dostępu do informacji, tym razem w Internecie, są opublikowane w 1999 r. przez World Wide Web Consortium (W3C) **WCAG – wytyczne dla dostępności treści internetowych**¹³⁹ (w oryginale: *Web Content Accessibility Guidelines*; najnowsza wersja pochodzi z 2018 r. i nosi numer 2.1)¹⁴⁰. Wytyczne określają sposoby jak zwiększyć dostępność zawartości witryn internetowych dla osób z niepełnosprawnościami wzroku, słuchu, mowy oraz niepełnosprawnościami ruchowymi, intelektualnymi, kognitywnymi, ruchowymi itp¹⁴¹. Na WCAG składają się cztery warstwy – zasady, wytyczne, kryteria sukcesu oraz techniki wystarczające i dodatkowe¹⁴².

Zasada postrzegalności polega na przedstawianiu użytkownikom treści w taki sposób, by była dostrzegalna dla ich zmysłów; **funkcjonalności** – na umożliwieniu korzystania z interfejsu oraz nawigacji; **zrozumiałości** – na zadbaniu o to, by informacje i obsługa interfejsu były zrozumiałe oraz **solidności** – na tym, by treści mogły być skutecznie przetwarzane przez różne programy używane przez użytkowników końcowych, w tym programy wspomagające.

¹³⁵ Tamże.

¹³⁶ *Development and Access to Information*, red. M. Garrido, S. Wyber, The Hague 2019.

¹³⁷ Tamże, s. I.

¹³⁸ Tamże, s. III.

¹³⁹ *Web Content Accessibility Guidelines 1.0* [online] [dostęp 2 sierpnia 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.w3.org/TR/WCAG10/>.

¹⁴⁰ *Wytyczne dla dostępności treści internetowych (WCAG) 2.1* [online] [dostęp 3 sierpnia 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.w3.org/Translations/WCAG21-pl/>.

¹⁴¹ Tamże, *Wprowadzenie*, §1.

¹⁴² Tamże, §2.

Zasadom podporządkowane są **wytyczne** stanowiące cele, do których powinni dążyć redaktorzy, by tworzona przez nich treść była dostępna dla osób z różnymi niepełnosprawnościami. Wytycznym podporządkowane są kryteria sukcesu, które można spełniać na trzech poziomach – najniższym (A), średnim (AA) oraz wysokim (AAA). Osób głuchych tyczą się kryteria sukcesu podlegające zasadzie postrzegalności multimediiów. By zapewnić dostępność materiałów na poziomie A, należy zamieścić alternatywy tekstowe wszystkich nagrań dźwiękowych i/lub audiowizualnych zamieszczonych na stronie, zaopatrzyć w napisy rozszerzone nagrania dźwiękowe i audiowizualne (poza tymi stanowiącymi wyłącznie alternatywę dla tekstu)¹⁴³. Na poziomie AA wymaga się napisów rozszerzonych do treści audiowizualnych przekazywanych w transmisjach na żywo¹⁴⁴. Dopiero na poziomie AAA pojawia się wymaganie tłumaczenia na JM nagranych uprzednio i umieszczonych treści audiowizualnych¹⁴⁵, jak również umieszczenia alternatywy tekstowej dla treści dźwiękowych prezentowanych na żywo¹⁴⁶.

Należy jednak podkreślić, że W3C wskazuje, że wspomniane wymagania na poziomie AAA (zawierające odniesienia do języka migowego) nie są zalecane do implementacji jako wytyczne o charakterze ogólnym (ang. *general policy*), natomiast zachęca się do ich wdrożenia jeżeli warunki na to pozwalają – tak stanowi norma europejska EN 301 549 V3.2.1.¹⁴⁷, do której jako standardu wymagań odnosi się *Dyrektywa w sprawie dostępności stron internetowych i mobilnych aplikacji organów sektora publicznego w sprawie dostępności stron internetowych i mobilnych aplikacji organów sektora publicznego Unii Europejskiej*¹⁴⁸.

Ponadto W3C zamieszcza na swoich stronach praktyczny poradnik dotyczący zaopatrywania treści audiowizualnych w JM¹⁴⁹. Opisuje on istotę JM i zawiera odniesienia do referowanego uprzednio kryterium sukcesu WCAG 2.1 związanego z JM¹⁵⁰. W poradniku stwierdza się, że aby dołączyć JM do treści audiowizualnej, potrzebni są ludzie, umiejętności oraz narzędzia do dokonania tłumaczenia, nagrania go oraz

¹⁴³ Tamże, *Postrzegalność*, §1.2.1-1.2.2.

¹⁴⁴ Tamże, §1.2.4.

¹⁴⁵ Tamże, §1.2.6.

¹⁴⁶ Tamże, §1.2.9.

¹⁴⁷ EN 301 549 V3.2.1. *Accessibility requirements for ICT products and services*, Brussels 2021, s. 50.

¹⁴⁸ *Dyrektywa (UE) 2016/2102 w sprawie dostępności stron internetowych i mobilnych aplikacji organów sektora publicznego*, Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej 2016, ser. L, nr 327, bez num. poz.

¹⁴⁹ *Making Audio and Video Media Accessible. Sign Languages* [online] [dostęp 3 sierpnia 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.w3.org/WAI/media/av/sign-languages/>.

¹⁵⁰ *Wytyczne dla dostępności...*, §1.2.6.

zmontowania z plikiem dźwiękowym lub wideo¹⁵¹. Należy używać kolorów jednolitych oraz kontrastujących z kolorem skóry tłumacza, by jego ręce i twarz były lepiej widoczne, wykorzystać dobre oświetlenie, by tłumacz był dokładnie widoczny, ująć przy nagrywaniu całą przestrzeń migową (od ponad głowy do poniżej pasa w pionie i przynajmniej na szerokość wyciągniętych łokci), zapewnić taką wielkość tłumacza, by wszystkie ruchy oraz mimika były widoczne, unikać przesłaniania tłumaczem ważnych elementów źródłowych obrazu oraz zapewnić łatwą odnajdywalność materiałów zaopatrzonych w tłumaczenie, najlepiej poprzez etykietę z ikoną JM oraz jego nazwą¹⁵².

Dokumentem o dużym znaczeniu dla dostępności środków masowego przekazu w krajach UE jest **Dyrektywa o audiowizualnych usługach medialnych z 2010 r.** (znowelizowana w 2018 r.), która stanowi, że wśród środków służących osiągnięciu dostępności audiowizualnych usług medialnych powinien znaleźć się JM. Ponadto (zob. art. 7) wymaga się możliwie bezzwłocznego, stopniowego i ciągłego zwiększania poziomu dostępności usług medialnych dla osób z niepełnosprawnościami. Dyrektywa zobowiązuje nadawców do przedstawiania krajowym władzom i/lub organom regulacyjnym sprawozdania z wdrażania środków, a kraje członkowskie do składania na ręce Komisji Europejskiej zbiorczych sprawozdań co trzy lata. Każdy z krajów członkowskich miał stworzyć jednolity punkt kontaktowy on-line do rozprzestrzeniania informacji oraz odbioru skarg związanych z dostępnością omawianych w przedmiotowym artykule. Ponadto państwa członkowskie zobowiązały się do podawania do wiadomości publicznej informacji nadzwyczajnych (w tym o klęskach żywiołowych) za pośrednictwem wcześniej wspomnianych środków.

Najnowszym dokumentem unijnym jest **Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady UE w sprawie wymogów dostępności produktów i usług**¹⁵³ przyjęta w roku 2019. Określa ona język migowy jako jedną z usług umożliwiających dostęp do audiowizualnych usług medialnych. Wymaga m.in., by urządzenia służące do komunikacji wideo pracowały w rozdzielczości na tyle wysokiej, by umożliwić porozumiewanie się w tym języku, by tłumaczenia na język migowy w formie usługi

¹⁵¹ *Making Audio and Video....*

¹⁵² Tamże.

¹⁵³ *Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/13/UE z dnia 10 marca 2010 r. w sprawie koordynacji niektórych przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich dotyczących świadczenia audiowizualnych usług medialnych (dyrektywa o audiowizualnych usługach medialnych)*, Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej 2010, ser. L, nr 95, bez num. poz.

dostępowej były wysokiej jakości technicznej i ściśle zsynchronizowane z dźwiękiem i wideo oraz kontrolowalne przez użytkownika¹⁵⁴.

2.5.3. Języki migowe w dokumentach europejskich

Pierwszym z dokumentów bezpośrednio odnoszących się do kwestii języków migowych była *Uchwała w sprawie języków migowych osób głuchych*¹⁵⁵ przyjęta przez Parlament Europejski w roku 1988. Stanowiła ona m.in., że w ramach Wspólnoty zamieszkuje pół miliona osób całkowicie głuchych oraz wielokrotnie więcej słabosłyszących. Wskazywała ponadto, że większość osób głuchych nigdy nie osiągnie biegłości w języku dźwiękowym, a języki migowe są samodzielnymi językami, za pośrednictwem których głusi mogą uzyskiwać informacje potrzebne w codziennym życiu¹⁵⁶.

Uchwała wzywała między innymi do:

- prawnego uznania języków migowych oraz praw do ich używania, uznania tłumaczenia na język migowy za pełnoprawny zawód;
- tłumaczenia na język migowy (lub przynajmniej zapewnienia napisów) wiadomości oraz programów politycznych, kulturalnych i dziecięcych w telewizji;
- wspierania badań naukowych w tym zakresie; nauczania języków migowych słyszących, tworzenia słowników języków migowych oraz realizowania wymian kulturalnych pomiędzy krajami¹⁵⁷.

Kolejny ważny w kontekście tematu niniejszej pracy dokument, to *Uchwała w sprawie języków migowych*¹⁵⁸ przyjęta przez Parlament Europejski w 1998 roku. Dokument wskazywał m.in., że języki migowe często bywają jedynym środkiem komunikacji osób z poważnym uszkodzeniem słuchu, ale tylko cztery z piętnastu państw Unii Europejskiej prawnie uznało języki migowe. Podkreślano, że brak jest wystarczającej liczby wykwalifikowanych tłumaczy języków migowych, a dostęp do informacji za pośrednictwem środków audiowizualnych nie zawsze jest osobom głuchym zapewniony. Zaznaczono jednocześnie, że nadawcy nie czynią wystarczających wysiłków w kwestii udostępniania dla głuchych programów telewizyjnych.

Uchwała wzywała Komisję Europejską m.in. do:

¹⁵⁴ Tamże.

¹⁵⁵ *Resolution on sign languages for the deaf, Doc. 51987IP0302*, Official Journal of the European Communities 1988, ser. C, vol. 187, poz. 236.

¹⁵⁶ Tamże.

¹⁵⁷ Tamże.

¹⁵⁸ *Resolution on sign languages, Doc. 51998IP0985*, Official Journal of the European Communities 1998, ser. C, vol. 379, poz. 66.

- zapewnienia środków finansowych na kształcenie i zatrudnienie tłumaczy i wykładowców języków migowych;
- zbadania możliwości wprowadzenia przepisów wymagających tłumaczenia programów telewizyjnych nadawców publicznych na języki migowe;
- wystosowania propozycji przepisów w sprawie ujednoczenia komunikacji tekstowej i wideofonicznej na terenie UE¹⁵⁹.

Z 2010 r. pochodzi natomiast *Brukselska deklaracja o językach migowych*¹⁶⁰, w której przedstawiciele krajowych stowarzyszeń osób głuchych wezwali Unię Europejską oraz jej kraje członkowskie m.in. do uznania języków migowych w identycznym stopniu co języki dźwiękowe, oferowania usług tłumaczeniowych języka migowego, zapewnienia prawa do nauki języka migowego zarówno dla osób głuchych, jak i członków ich rodzin i zapewnienia dostępu do usług publicznych za pośrednictwem języka migowego¹⁶¹.

* * *

Na swoistej granicy między rozważaniami o niepełnosprawności słuchu i informacji wstępnie przedstawiono sylwetkę użytkownika informacji, który korzysta z programów telewizyjnych badanych w części empirycznej. W ramach rozważań o informacji uwzględniono postulatywne definicje informacji, opisano również – w teorii i praktyce kwestie dostępu do informacji (w tym równości w dostępie) oraz barier informacyjnych. Oba wskazane zagadnienia odniesiono również, tym razem szczegółowo, do sytuacji osób głuchych, przedstawiono również szereg dokumentów ogólnościatowych oraz europejskich postulujących wzmocnienie dostępu do informacji w tym również dla osób głuchych.

¹⁵⁹ Tamże.

¹⁶⁰ *2010 Brussels Declaration on Sign Languages in the European Union* [online] [dostęp 9 listopada 2021]. Dostępny w World Wide Web: https://www.eud.eu/files/8514/5803/7674/brussels_declaration_FINAL.pdf.

¹⁶¹ *Brussels Declaration* [online] [dostęp 9 listopada 2021]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.eud.eu/about-us/history-eud/achievement/brussels-declaration/>.

Rozdział 3

Języki migowe w Europie – historia, charakterystyka, uwarunkowania prawne

Języki dźwiękowe są językami wokalnie-audytywnymi, natomiast języki migowe – językami wizualno-przestrzennymi¹. Choć różniczenie to jest powszechnie przyjęte i wykorzystywane, formalnie wymienione terminy nie są antonimami. Termin „wokalnie-audytywny” opisuje postać znaku językowego (dźwięk) i sposób jego odbioru (słuch), natomiast „wizualno-przestrzenny” wydaje się najpierw opisywać sposób odbioru (zmysł wzroku), a następnie postać – przestrzenną, tj. trójwymiarową, przeciwstawną do linearnej. Wydaje się, że logiczniejszym byłoby przyjęcie terminu „wokalnie-audytywny” jako wzór i dopasowanego do niego określeń związanych z językiem migowym. Termin taki brzmiałby najprawdopodobniej „kinetyczno-wizualny”. Można by dokonać również manewru odwrotnego. Tabela 1 prezentuje propozycje terminologiczne odnoszące się do języków dźwiękowych i migowych.

Tabela 1. Propozycja podziału języków

Kryteria podziału języków	Języki migowe	Języki dźwiękowe
kanal nadawczo-odbiorczy	kinetyczno-wizualne *	wokalno-audytywne
fizyczne cechy znaków	wizualno-przestrzenne	audytywno-linearne *

* Gwiazdką oznaczono terminy proponowane przez autora dysertacji.

Źródło: opracowanie własne

Poza różnicą postaci znaków językowych oraz sposobu ich transmisji język migowy różni się, jak już wielokrotnie wspomniano, sposobem przekazywania pomiędzy pokoleniami – tylko ok. 4% dzieci głuchych przyswaja język migowy naturalnie, od

¹ M. Świdziński, *Języki migowe*, [w:] *Podstawy neurologopedii. Podręcznik akademicki*, red. T. Gałkowski, E. Szela, G. Jastrzębowska Opole 2005, s. 680.

rodziców (opiekunów) w rodzinie, ok. 96% dzieci głuchych rodzi się w rodzinach słyszących, a język migowy opanowują dopiero w szkole, od innych uczniów².

W tym miejscu warto również krótko nawiązać do typowych stereotypów na temat języków migowych. Po pierwsze, języki migowe, wbrew stereotypowi, nie są językiem międzynarodowym – chociaż ze względu na paradygmat wizualny cechują się podobieństwami gramatycznymi (relacje przestrzenne są postrzegane podobnie przez wszystkich ludzi), to ich słownictwo znacznie różni się między sobą (nawet na poziomie dialektów jednego języka migowego)³. Po drugie, języki migowe nie polegają tylko na ruchach rąk: mimika twarzy oraz ruchy całego ciała mogą stanowić zarówno elementy słów, jak i gramatyki⁴. Języki migowe posiadają również szczególną wartość naukową – ze względu na to, że przynajmniej niektóre z nich powstały już w wieku rozwiniętej technologii i nauki, można było na bieżąco śledzić ich rozwój – najbardziej znany pod tym względem język migowy wykształcił się poza terenem objętym badaniem, bo w Nikaragui. W 1977 r. w tym kraju otwarto pierwszą szkołę dla głuchych, w której zaczęły się uczyć dzieci, które wcześniej były od siebie izolowane – posługiwały się tylko ograniczonymi zbiorami znaków wypracowanymi na potrzeby kontaktów z rodzicami (ang. *home sign*). Pod wpływem zgromadzenia w jednym miejscu dużej liczby dzieci głuchych, wypracowały sobie innowacyjny język migowy, który z czasem nabral charakteru pełnowartościowego z punktu widzenia językoznawstwa⁵.

3.1. Historia współczesnych społeczności głuchych i języków migowych w Europie

3.1.1. Osoby głuche do XVIII wieku

Pierwsze świadectwa o istnieniu osób głuchych i jakichś form JM w Europie pochodzą już ze starożytności. Platon notuje w dialogu *Kratylos* (datowanym na IV w. p.n.e.) w wymianie zdań Sokratesa z Hermogenesem: „[...] Odpowiedz mi, gdybyśmy nie wydawali dźwięków i nie posiadali języka, a chcielibyśmy sobie nawzajem rzeczy

² R. E. Mitchell, M. Karchmer, *Chasing the Mythical Ten Percent: Parental Hearing Status of Deaf and Hard of Hearing Students in the United States*, „Sign Language Studies” 2004, vol. 4, nr 2, s. 157.

³ Zob np. B. LeMaster, L. Monaghan, *Variation in Sign Languages*, [w:] *A Companion To Linguistic Anthropology*, Hoboken 2005, red. A. Duranti, s. 141-164; W. C. Stokoe, *An Enlarged Perspective*, „Sign Language Studies” 1983, nr 38, s. 86-87.

⁴ P. Tomaszewski, M. Farris, *Not by the Hands Alone: Functions of Non-Manual Features in Polish Sign Language*, [w:] *Studies in the Psychology of Language and Communication*, red. B. Bokus, Warszawa 2010, s. 290.

⁵ A. Senghas, *Children's Contribution to the Birth of Nicaraguan Sign Language*, Cambridge 1995, s. 13-14.

przedstawić, czyż nie czynilibyśmy tak, jak niemi – zaczęlibyśmy wyrażać to za pomocą rąk, głowy i innych części ciała?”⁶. Z przytoczonego fragmentu wynika, że „niemi” nie mają języka. Jednocześnie wykracza się tutaj poza typową obserwację, że w tworzeniu wypowiedzi w JM biorą udział wyłącznie ręce. Brak równocześnie jakichkolwiek szczegółowych zapisów na temat tego obserwowanego języka, brak również dowodów na to, że współczesne JM są potomkami języka migowego wspomnianego przez Platona.

Do czasów rewolucji przemysłowej w Europie pojawiają się pojedyncze informacje o wyróżniających się w jakimś względzie osobach głuchych, brak jednak informacji o tym, czy porozumiewali się w jakimś zakresie w języku migowym⁷. Kilka pojedynczych świadectw na temat istnienia pewnej formy języka migowego zarejestrowano na Wyspach Brytyjskich w roku 1576 (w księgach parafialnych kościoła św. Marcina w Leicester jest zapis o osobach głuchych składających przysięgę małżeńską w języku migowym⁸) oraz w latach 1648 (lekarz i filozof John Bulwer opisał osoby głuche posługujące się między sobą językiem migowym) i 1666 (wg kronikarza Samuela Pepysa ówczesny londyński polityk Sir George Downing miał głuchego służącego, z którymi porozumiewał się językiem migowym)⁹.

3.1.2. Rewolucja przemysłowa i jej konsekwencje

Współcześnie znane, dokumentowane i badane społeczności głuchych oraz ich JM zaczęły pojawiać się na przełomie XVIII i XIX w. Z jednej strony miała miejsce rewolucja przemysłowa, na fali której osoby głuche przenosiły się ze wsi do **miast**, gdzie w lwiej większości po raz pierwszy mogły spotkać inne osoby podobne do siebie¹⁰, z drugiej strony tendencje oświeceniowe kierowały uwagę działaczy oświatowych na grupy osób, które historycznie nigdy nie otrzymywały wykształcenia, poszukiwano zatem metod nauczania oraz otwierano **szkoły** dla osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami, w tym osób głuchych. Oba te czynniki prowadziły do powstania masy krytycznej osób głuchych niezbędnej do samorzutnego wytworzenia się JM¹¹.

⁶ Platon, *Kratylos*, z j. gr. przeł. i komentarzem opatrzył W. Stefański, Wrocław 1990, s. 40.

⁷ Zob. Np. T. Harrington, *Earliest Known Deaf People (to 1700 AD)* [online] [dostęp 12 grudnia 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://web.archive.org/web/20071012084125/http://library.gallaudet.edu/deaf-faq-earliest-deaf.shtml>.

⁸ *The Beginnings* [online] [dostęp 12 grudnia 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.ucl.ac.uk/british-sign-language-history/beginnings>.

⁹ C. A. Padden, *Sign Language Geography*, [w:] *Deaf around the World. The Impact of Language*, red. G. Mathur, D. J. Napoli, Oxford 2010, s. 22.

¹⁰ S. McBurney, *History of sign languages and sign language linguistics*, [w:] *Sign Language. An International Handbook*, red. R. Pfau, M. Steinbach, B. Woll, Berlin – Boston 2012, s. 910.

¹¹ S. D. Fischer, *Sign languages in their historical context*, [w:] *The Routledge Handbook of Historical Linguistics*, red. C. Bowen, B. Evans, London 2015, s. 442.

Należy jednak zaznaczyć, że JM mogą też samorzutnie powstawać w innych środowiskach, np. we w miarę odizolowanym (np. geograficznie) środowisku, w którym istnieje i szeroko rozprzestrzenia się gen głuchoty, a zatem rodzi się wiele osób głuchych – takie języki określa się terminem „miejscowe języki migowe” (ang. *village sign languages*)¹². Z kolei języki migowe rozwinięte w przestrzeni miejskiej lub szkolnej, nazywa się „społecznościowymi językami migowymi” (ang. *Deaf-community sign languages*). Wiadomo, że na terenie Wielkiej Brytanii w XVII w. istniał JM opisywany obecnie jako Old Kentish Sign Language, który został wchłonięty później przez brytyjski język migowy (British Sign Language – BSL). Istnieją też formalnie prymitywne, spontanicznie powstające systemy służące do komunikacji słyszących rodziców z głuchym dzieckiem, określane jako „migi domowe” (ang. *home sign*).

3.1.3. Początki szkolnictwa dla głuchych

W celu ujednoczenia chronologii wykorzystano powszechnie przyjętą w studiach nad językami migowymi datę założenia pierwszej szkoły dla głuchych jako umowny punkt krytyczny dla istnienia JM oraz danej społeczności głuchych¹³, przy czym nieważna była używana w szkole metoda nauczania. Stosowanie JM w nauczaniu oczywiście go wzbogaca, niemniej jednak nie jest to warunkiem niezbędnym, by doszło do jego powstania i/lub dalszego rozwoju¹⁴. Jak już wspomniano, zręby wielu współczesnych JM mogły powstawać wcześniej (na fali wspomnianej już rewolucji przemysłowej i migracji głuchych do miast), ale nie zawsze wzmiankują to źródła. Jeśli istnieją zapisy o istnieniu jakiegось JM przed założeniem szkoły, zostało to odnotowywane w niniejszej dysertacji.

I tak, pierwsze dwie szkoły na terenie Europy zostały założone odpowiednio w 1760 r. w Paryżu (przez opata Charlesa-Michela de l'Épée)¹⁵ oraz w 1766 r. w Edynburgu

¹² Informacje na temat obecnie istniejących miejscowych języków migowych w innych rejonach świata zob. np. *Sign Languages in Village Communities. Anthropological and Linguistic Insights*, red. U. Zeshan, C. de Vos, Boston – Berlin 2012.

¹³ Zob. np. C. A. Padden, dz. cyt., s. 24; J. M. Power, *Historical Linguistics of Sign Languages: Progress and Problems*, „Frontiers in Psychology” 2022, vol. 13, s. 1.

¹⁴ Potwierdzono to w Nikaragui, gdzie w 1977 (czyli stosunkowo późno) otwarto pierwszą szkołę dla głuchych. Ludzie ci żyli do tamtej pory w całkowitej izolacji, a mimo tego, że w szkole JM nie był ani znany ani używany jako środek nauczania, doszło do jego powstania i rozwoju samorzutnie. Ze względu na to, że doszło do tego, jak już wspomniano, stosunkowo późno, można było proces powstawania i rozwoju nikaraguańskiego JM prześledzić naukowo. Zob. szerzej R. J. Senghas, A. Senghas, J. E. Pyers, *The Emergence of Nicaraguan Sign Language: Questions of Development, Acquisition, and Evolution*, [w:] *Biology and Knowledge Revisited. From Neurogenesis to Psychogenesis*, red. S. T. Parker, J. Langer, C. Milbrath, New York 2005, s. 287-306.

¹⁵ A. Millet, N. Niederberger, M. Blondel, *French Sign Language*, [w:] *Sign Languages of the World. A Comparative Handbook*, red. J. Bakken Jepsen, G. De Clerck, S. Lutalo-Kiingi, W. B. McGregor, 2015, s. 274.

(przez Thomasa Braidwooda)¹⁶, przy czym to instytut paryski odegrał decydującą rolę w popularyzacji idei szkolnictwa, a zarazem wsparcia kształtowania się społeczności osób głuchych oraz ich języków w Europie. De l'Épée propagował swoje metody, natomiast Braidwood uważał je za tajemnicę handlową¹⁷. Placówki dały początek dwóm współcześnie znanym językom migowym – **francuskiemu** (fr. *Langue des signes française* – LSF) oraz **brytyjskiemu** (ang. *British Sign Language* – BSL). Tylko ten pierwszy rozprzestrzenił się (oczywiście ulegając przemianom) po całej Europie.

Pierwszym rezultatem bezpośredniego oddziaływania intelektualnego instytutu paryskiego było założenie w **1777 r.** pierwszej na terenie Szwajcarii szkoły dla głuchych, czego dokonał w miejscowości Schlieren koło Zurychu Heinrich Keller, czym zapoczątkował wyodrębnianie się języka znanego dziś jako **szwajcarsko-niemiecki JM** (niem. *Deutschsweizer Gebärdensprache* – DSGS). Drugim w kolejności przejawem tego rodzaju było założenie w **1779 r.** (za sprawą Józefa II Habsburga, a przy bezpośrednim udziale Johanna Friedricha Storka oraz Josepha Maya podobnej instytucji w Wiedniu¹⁸, w rezultacie czego doszło do wyodrębnienia JM znanego dziś jako **austriacki** (niem. *Österreichische Gebärdensprache* – ÖGS). W **1784 r.** rozwój **włoskiego JM** (wł. *lingua dei segni italiana* – LIS) zapoczątkowany został w Rzymie przez ks. Tomasso Silvestriego¹⁹, który założył pierwszą szkołę dla głuchych na terenie Włoch w Rzymie. Na ziemiach Niderlandów pierwsza szkoła dla głuchych powstała w Groningen w **1790 r.** Założył ją Henri Daniel Guyot, dając początek **niderlandzkiemu JM** (nid. *Nederlandse Gebarentaal* – NGT)²⁰. Trzy lata później w **1793 r.** szkoła taka powstała w Belgii w miejscowości Tournai, za sprawą ks. Antoine'a Gossa, gdzie poczęła rozwijać się społeczność użytkowników **belgijskiego JM**²¹. W Irlandii pierwsza szkoła tego typu założona została w **1816 r.** w Dublinie²², zapoczątkowując społeczność **irlandzkiego JM** (ang. *Irish Sign Language* – ISL lub irl. *Teanga Chomharthaíochta na hÉireann*), przy czym istnieją przekazy, że ISL istniał jeszcze przed założeniem szkoły²³.

¹⁶ B.H. Nordstrom, *The history of the education of the blind and deaf*, Prescott 1986, s. 3.

¹⁷ R. T. Ramsden, *Strains that might create a soul*, „The Journal of Laryngology & Otology” 1997, nr 10, s. 908.

¹⁸ E. Staber, *Gehörlosigkeit und Gebärdensprache in der Öffentlichkeit*, Klagenfurt 2015, s. 7.

¹⁹ J. Quer, L. Mazzoni, G. Sapountzaki, *Transmission of sign languages in Mediterranean Europe*, [w:] *Sign Languages*, red. D. Brentari, Cambridge 2010, s. 101.

²⁰ P. Boyes Braem, Ch. Rathmann, *Transmission of sign languages in Northern Europe*, [w:] *Sign Languages...*, s. 39.

²¹ *À travers l'histoire... De sourd-muet à Sourd*, red. odp. A. Prévot, Bruxelles 2013, s. 18.

²² N. O'Connell, *Girl in the Looking Glass: A Historical Study of the Life of a Deaf Teacher in 19th-Century Ireland*, „American Annals of the Deaf” 2017, nr 2, s. 64.

²³ C. Leonard, J.B. Conama, *In Search of ISL's Pre-History: The complex origins of Irish Sign Language(s?)*, „TEANGA” 2020, vol. 11, s. 1-17.

W **1822 r.** (tj. 45 lat po stworzeniu szkoły w Szwajcarii niemieckojęzycznej) szkoła tego rodzaju powstała we francuskojęzycznej części tego kraju, w Genewie, założona przez Isaaca Etienne'a Chomela²⁴, przy czym JM tam używany jest uznawany za dialekt JM francuskiego. Ostatnim bezpośrednim potomkiem francuskiego JM jest **rumuński JM** (rum. *limbajul mimico-gestual românesc* – LMG) którego historia rozpoczyna się od założenia w **1863 r.** w rumuńskiej miejscowości Fokszany (rum. Focșani), gdzie zajęcia prowadził głuchy nauczyciel sprowadzony z Francji²⁵.

Niejasna jest historia powstania **niemieckiego JM** (niem. *Deutsche Gebärdensprache*, DGS). Pierwsza szkoła dla głuchych powstała w **1786 r.** w Lipsku za sprawą Samuela Heinickego, ale istnieją dowody na to, że JM w Niemczech istniał już wcześniej²⁶. Wariant niemieckiego JM był przypuszczalnie używany w Luksemburgu, gdzie pierwszą szkołę dla głuchych otwarto w roku 1880²⁷.

Mniej pewne jest pokrewieństwo francuskiego JM z **JM duńskim** (duń. *dansk tegnsprog* – DTS). Pierwszą szkołę dla głuchych założył w **1805 r.** Peter Atke Castberg, który wcześniej obserwował kształcenie osób głuchych w innych krajach, również we Francji²⁸ - nie można jednak na tej podstawie potwierdzić silnego pokrewieństwa z francuskim JM. To samo tyczy się JM norweskiego oraz islandzkiego – pierwsza szkoła dla głuchych na terenie dzisiejszej Norwegii dająca impuls do rozwoju **norweskiego JM** (norw. *norsk tegnspråk* – NTS) została założona w **1825 r.** w Trondheim przez Andreeasa Christiana Møllera, absolwenta szkoły kopenhaskiej. Podobnie było ze szkołą islandzką, pozwalającą na rozwój **JM islandzkiego** (isl. *islensk táknmál* – ITM), którą założono dopiero w **1867 r.**, również na bazie doświadczeń kopenhaskich²⁹ (oba kraje były w tamtym czasie pod panowaniem duńskim).

Równie mało prawdopodobne jest powiązanie z JM francuskim **JM szwedzkiego** (szw. *Svenskt teckenspråk* – STS). Pierwsza szkoła dla głuchych powstała w Manilli koło Sztokholmu w **1809 r.** za sprawą Pera Arona Borga, jednak brak dowodów na to, by ten bezpośrednio pobierał nauki we Francji. Istnieją przekazy, że JM istniał tam już

²⁴ A. Millet, N. Niederberger, M. Blondel, *French Sign Language*, [w:] *Sign Languages of the World...*, s. 275.

²⁵ I. Slavici, *Asilul Elena Doamna*, Sibiu 1884, s. 14.

²⁶ P. Boyes Braem, Ch. Rathmann, dz. cyt., s. 21.

²⁷ *Gesetz vom 28. Januar 1880, betreffend die Errichtung einer Unterrichts- und Erziehungsanstalt für Taubstumme / Loi du 28 janvier 1880 concernant la création d'un établissement pour l'instruction et l'éducation des sourds-muets*. Memorial des Großherzogthums Luxemburg / Memorial du Grand-Duché de Luxembourg, Nr. 12, Freitag, 13. Februar 1880 / Vendredi, 13 février 1880.

²⁸ B. Bergman, E. Engberg-Pedersen, *Transmission of sign languages in the Nordic countries*, [w:] *Sign Languages...*, s. 76.

²⁹ Tamże, s. 82.

wcześniej³⁰. Pewne jest za to, że za sprawą tego samego Borga szkolnictwo głuchych zaistniało w Portugalii w **1824 r.**, kiedy to pod wpływem wspomnianego już szwedzkiego JM począł rozwijać się **JM portugalski** (port. *Língua Gestual Portuguesa* – LGP)³¹. Szwedzki JM dał również początek dwóm JM używanym na terenie dzisiejszej Finlandii – szwedzko-fińskiemu JM oraz fińskiemu JM. Jako pierwszy zaczął rozwijać się szwedzko-fiński JM (szw. *finlandssvenskt teckenspråk*, fiń. *suomenruotsalainen viittomakieli*) – w **1846 r.** w Porvoo (szw. Borgå), gdzie pierwszą szkołę dla głuchych założył Carl Oscar Malm, absolwent szkoły sztokholmskiej³². Po odzyskaniu niepodległości przez Finlandię w **1917 r.** i podziale szkół na fińsko- i szwedzkojęzyczne rozdzieliły się też języki migowe, wskutek czego wyodrębnił się dzisiejszy **fiński JM** (fin. *suomalainen viittomakieli* – SVK) – obecnie większościowy i mniejszościowy **JM fińsko-szwedzki**³³

Pewniejsza jest natomiast kwestia pokrewieństwa włoskiego JM z **JM hiszpańskim** (hiszp. *Lengua de signos española* – LSE) oraz **katalońskim** (kat. *llengua de signes catalana* – LSC). Pierwsza szkoła dla głuchych na terytorium Hiszpanii powstała właśnie w Katalonii, w Barcelonie w **1800 r.** (prawdopodobnie dała początek katalońskiemu JM), natomiast poza Katalonią szkoła takiego rodzaju powstała w roku **1802** w Madrycie – obie jednak były pod wpływem prac i doświadczenia wspomnianego wyżej Włocha – Tomassa Silvestriego³⁴.

Drugą w kolejności instytucją, która przysłużyła się do rozprzestrzeniania się szkół dla głuchych w Europie był wspomniany już instytut wiedeński. W **1786 r.** (tj. zaledwie siedem lat po założeniu wyżej wymienionego) powstała pierwsza szkoła dla głuchych w dzisiejszych Czechach, kierowana przez ks. Karela Bergera, wykształconego w instytucie wiedeńskim³⁵ - umożliwiła ona rozwój JM znanego dziś jako **czeski JM** (cz. *český znakový jazyk* – ČZJ). W **1802 r.** za sprawą Andrasa Chazara powstała pierwsza

³⁰ Tamże, s. 87.

³¹ E. Cabral, *Para uma Cronologia da Educação dos Surdos*, „Communicare – Revista de Comunicação” 2005, nr 3, s. 38.

³² B. Bergman, E. Engberg-Pedersen, dz. cyt., s. 83.

³³ R. Takkinen, T. Jantunen, O. Ahonen, *Finnish Sign Language*, [w:] *Sign Languages of the World...*, s. 254.

³⁴ J. Quer, L. Mazzoni, G. Sapountzaki, *Transmission of sign languages in Mediterranean Europe*, [w:] *Sign Languages...*, s. 101.

³⁵ L. Okrouhliková, *Český znakový jazyk – pohled do historie*, „Speciální pedagogika” 2005, vol. 25, nr 3, s. 262-263.

szoła dla głuchych na terenie Węgier w miejscowości Vac³⁶, która dała impuls do rozwoju **węgierskiego JM** (węg. *magyar jelnyelv*)³⁷.

Rosyjski JM (ros. *русский жестовый язык* – РЖЯ) rozwija się od **1806 r.**, kiedy za sprawą Marii Fiodorowny została otwarta pierwsza szkoła dla głuchych w Pawłowsku, którą kierował polski ksiądz Anzelm Zygmunt, który nauki pobierał w instytucie wiedeńskim³⁸. Nauki w tym samym instytucie pobierał również inny polski ksiądz, Jakub Falkowski, który przyczynił się do rozwoju **polskiego JM** (PJM) zakładając w **1817 r.** pierwszą szkołę dla głuchych (Instytut Głuchoniemych) w Warszawie³⁹. W Bratysławie, przyczyniając się do wyodrębnienia **słowackiego JM** (słow. *slovenský posunkový jazyk* – SPJ) szkoła taka powstała w **1833 r.** za sprawą Izidora Blumauera (byłego pracownika instytucie wiedeńskiego)⁴⁰.

Echa działalności instytucie wiedeńskiego rozbrzmiewały też na południu Europy: w **1885 r.** w Zagrzebiu głuchy nauczyciel Adalbert Lampe powołał pierwszą szkołę dla głuchych w Zagrzebiu⁴¹, czym zapoczątkował rozwijanie się **chorwackiego JM** (chorw. *hrvatski znakovni jezik* – HZJ). Rok później (w **1866 r.**) doszło do założenia przez wykształconego w Wiedniu pedagoga Radivoje Popovicia podobnej szkoły w Mitrowicy w Serbii⁴², co dało podstawy do rozwoju **serbskiego JM** (serb. *српски знаковни језик* – C3J). Znacznie później doszło do założenia szkół na innych terenach będących dziś samodzielnymi państwami – w roku **1946** doszło do założenia dwóch szkół dla głuchych – na terenie Bośni i Hercegowiny (w Sarajewie)⁴³ oraz Czarnogóry (w Kotorze)⁴⁴. Co do Czarnogóry wiadomo, że pierwsi nauczyciele pochodzili z Serbii⁴⁵ i bezpiecznie

³⁶ Cs. Bartha, *Language Ideologies, Discriminatory Practices and the Deaf Community in Hungary*, [w:] *ISB4: Proceedings of the 4th International Symposium on Bilingualism*, red. J. Cohen, K. T. McAlister, K. Rolstad, J. MacSwan, Somerville 2005, s. 220.

³⁷ Autor nie odnalazł bezpośrednich informacji o pokrewieństwie węgierskiego JM z austriackim, ale ze względu na sytuację polityczną (istnienie Austro-Węgier) odnalezienie dla omawianej szkoły kadry poza Austrią było mało prawdopodobne.

³⁸ B. Szczepankowski, *Z historii polskiej surdopedagogiki – trudne początki*. „Studia Edukacyjne” 2017, nr 45, s. 101-102.

³⁹ Tamże, s. 106.

⁴⁰ R. Vojtechovský, *Vývoj posunkového jazyka na Slovensku mal svoje opodstatnenie? Príspevok bol referovaný na konferencii v rámci Deafdays 2008* [online] [dostęp 19 czerwca 2021]. Dostępny w World Wide Web: http://ruce.cz/clanky/_704.pdf.

⁴¹ Z. Juras, *Prilog povijesti školstva i surdopedagogije u Hrvatskoj (1836-1918). Odgoj i obrazovanje gluhošnjem djece u Hrvatskoj*, „Defektologija” 1978, nr 2, s. 198.

⁴² I. Ristić, J. Kovačević, *Institucionalizacija vaspitanja i obrazovanja gluvih i nagluvih*, [w:] *Tematski zbornik radova međunarodnog značaja. Socijalna politika u Srbiji na raskršću vekova*, red. M. Miljević, Beograd 2019, s. 394.

⁴³ *Historijat centra* [online] [dostęp 24 czerwca 2021]. Dostępny w World Wide Web: <https://cersig.edu.ba/cs/historijat-centra/>.

⁴⁴ N. Perošević, *Obrazovanje i vaspitanje djece sa invalidnošću u Crnoj Gori 1945-1955*, „Vaspitanje i obrazovanje. Časopis za pedagošku teoriju i praksu” 2014, nr 4, s. 235.

⁴⁵ Tamże.

można to założyć również w wypadku Bośni i Hercegowiny oraz (w dalszej perspektywie) Kosowa, bo organizmy te należały do SFR Jugosławii. Nazwy JM, odpowiednio **bośniacki JM** (boś., chorw., serb. *bosanski znakovni jezik*) i **czarnogórski JM** (czarnogór., serb. *crnogorski znakovni jezik*) nie są, póki co, w powszechnym użyciu. W użyciu jest za to nazwa **kosowski JM** (alb. *Gjuha e Shenjave Kosovare* – GjShK, serb. *kosovski znakovni jezik*), brak jednak informacji o pierwszej szkole dla głuchych na tym terenie. Należy przypuszczać, że tworzył się na terenie dzisiejszej Serbii, a więc jest pod wpływem JM serbskiego. Mniej jasne są powiązania austriackiego i **słoweńskiego JM** (słoweń. *slovenski znakovni jezik* – SZJ). Pierwsza szkoła dla głuchych założona została przez Antona Tomana i Antona Pagona w roku 1835⁴⁶, ale do dyspozycji jest wyłącznie informacja, że autorzy korzystali z materiałów dydaktycznych z Wiednia⁴⁷, nie z absolwentów lub wykształconych tam nauczycieli. Pokrewieństwo JM wydaje się więc trudne do potwierdzenia.

Nieudaną (z braku chętnych) próbę otwarcia szkoły dla głuchych podjęły w Skopje w 1943 r. władze bułgarskie, a pierwszy zakład po ustabilizowaniu się Macedonii w ramach Jugosławii otwarto w miejscowości Petrowec (18 km od Skopje) w roku 1949⁴⁸. Rodowód **macedońskiego JM** (mac. *македонски знаковен јазик* – M3J) jest jednak niejasny, gdyż nauczycielami byli Macedończycy wysłani na studia do Belgradu⁴⁹. Współcześnie podobieństwa słoweńskiego, macedońskiego, chorwackiego, serbskiego oraz kosowskiego (a potencjalnie bośniackiego i czarnogórskiego) JM można wytłumaczyć kontaktami wewnątrz byłego państwa jugosłowiańskiego.

Na obecnym terytorium Łotwy pierwszą szkołę dla głuchych otworzył w 1809 r. niemiecki nauczyciel Karl August Jakobi, czym dano początek **łotewskiemu JM** (łot. *latviešu zīmju valoda* – LZV). Ze względu na to, że w szkole nauczali nauczyciele sprowadzeni z Niemiec, trudno sądzić o pokrewieństwie tego języka z jakimś sąsiadującym JM. Pierwszą szkołę dla głuchych na terytorium dzisiejszej Litwy otwarto w 1823 r., czym stworzono warunki do rozwoju **litewskiego JM** (lit. *lietuvių gestų kalba* – LGK), a jej pierwszym nauczycielem był Karol Mołochowiec, stażysta instytutu warszawskiego⁵⁰. **Ukraiński JM** (ukr. *українська жестова мова* – УЖМ) począł

⁴⁶ 80 let organiziranega delovanja odraslih gluhih in naglušnih na Slovenskem, zedr. i red. A. Redžepovič, M. Juhart, Ljubljana 2011, s. 265.

⁴⁷ F. Dotter, C.J. Kellett-Bidoli, *The Historical Relationship between Triestine Sign Language and Austrian Sign Language*, „Sign Language Studies” 2017, nr 2, s. 202.

⁴⁸ Љ. Савиќ, *Неколку прилози за историјата на сурдологијата во Македонија*, „Journal of Special Education and Rehabilitation” 2006, iss. 3-4, s. 16.

⁴⁹ Tamże, s. 17.

⁵⁰ *История Белорусского общества глухих. Часть I*, red. odp. С. К. Ганеева, Минск 2016, s. 6-7.

wyodrębnić się w roku **1830 r.**, kiedy to czeski nauczyciel Dominik Vychytil (absolwent instytutu praskiego) otworzył pierwszą szkołę dla głuchych na terytorium dzisiejszej Ukrainy, we Lwowie⁵¹. Na terenie dzisiejszej Estonii pierwsza szkoła dla głuchych powstała w **1866 r.** w miejscowości Vändra za sprawą pastora Ernsta Sokolovskiego, co dało impuls do rozwoju **estońskiego JM** (est. *eesti viipekeel* – EVK). Przypuszcza się jednak, że JM istniał jeszcze przed pojawieniem się szkoły.

W **1895 r.** w Witebsku otwarto pierwszą szkołę dla głuchych w dzisiejszej Białorusi, której założycielem był głuchy nauczyciel Iwan Wasjutowicz, absolwent pierwszej rosyjskiej szkoły w Petersburgu⁵², dzięki czemu doszło do wydzielenia się **białoruskiego JM** (błrus. *беларуская мова жэстаў*, ros. *белорусский жестовый язык*). Na terenie Republiki Mołdawii funkcjonuje jedna społeczność użytkowników języka migowego. Ze względów politycznych (złożona sytuacja etniczna oraz wątpliwości co do istnienia osobnej tożsamości i kultury mołdawskiej) język migowy określany jest w dokumentach opisowym określeniem terytorialnym – **JM w Republice Mołdawii** (mołd., rum. *limbajul mimico-gestual din Republica Moldova*). Pierwszą szkołę dla głuchych otwarto w **1936 r.** w Bielcach (mołd., rum. Bălți), a pierwsi nauczyciele pochodzili z Ukrainy⁵³. Według tamtejszych dokumentów, JM w Mołdawii jest oparty w dużej mierze na rosyjskim JM⁵⁴. Warto podkreślić, że współczesne podobieństwo białoruskiego, rosyjskiego, ukraińskiego, litewskiego, łotewskiego i estońskiego JM może wynikać nie tylko (w niektórych, udokumentowanych przypadkach) ze wspólnych korzeni historycznych, ale także z faktu, że kraje, w których używane są te języki, były częścią Związku Radzieckiego⁵⁵.

Grecki JM (gr. *Ελληνική Νοηματική Γλώσσα* – ENΓ) rozwija się od **1923 r.**, kiedy na wyspie Syros założono pierwszą w historii grecką szkołę dla głuchych, przy czym pierwsi uczniowie przybyli ze szkoły dla głuchych w Azji Mniejszej władając już jakąś formą JM. Początek greckiego JM miał zatem miejsce wcześniej i poza Europą. Prawdopodobny jest wpływ amerykańskiego JM, gdyż pierwsza nauczycielka odebrała

⁵¹ О. Стадник, *Ретроспективний огляд інституцій соціального захисту в Галичині*, „Український вісник медико-соціальної експертизи” 2014, nr 3, s. 62.

⁵² *История Белорусского общества глухих...*, s. 11.

⁵³ А. И. Иваницкий, *Развитие обучения и общественное положение глухих Молдавии. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата педагогических наук*, Москва 1972, s. 9

⁵⁴ *Ghid metodologic pentru învățarea limbajului mimico-gestual în Republica Moldova*, red. R. Lopatiuc, Chișinău 2016, s. 131.

⁵⁵ J. A. Bickford, *The Signed Languages of Eastern Europe*, Dallas 2005, s. 33.

wykształcenie w USA⁵⁶. Na Cyprze szkoła dla głuchych otwarta została dopiero 30 lat później, w **1953 r.**⁵⁷, co zapoczątkowało rozwój **cypryjskiego języka migowego** (gr. *Κυπριακή Νοηματική Γλώσσα*). Nie odnaleziono informacji o pokrewieństwie wzmiankowanego JM z innymi. Istnieją nieliczne przekazy o wpływie greckiego (bardziej prawdopodobne) oraz amerykańskiego JM⁵⁸. W **1963 r.** pierwszą szkołę dla głuchych otwarto w Tiranie, w Albanii, czym zapoczątkowano rozwój **albańskiego JM** (alb. *Gjuha e Shenjave Shqipe – GJSHSH*)⁵⁹. Ze względu na absolutną izolację komunistycznej Albanii jest wielce prawdopodobne, że język ten rozwijał się bez żadnych wpływów zewnętrznych aż do zmiany ustroju politycznego w kraju.

Ostatnim znaczącym epizodem historii JM w Europie jest podział belgijskiego JM. Na fali zmian administracyjnych w Belgii przebiegających w **latach 70. XX w.** powstały dwa osobne stowarzyszenia osób głuchych – walońskie i flamandzkie. W konsekwencji pojawiły się dążenia do uporządkowania nazewnictwa JM, w wyniku czego zdecydowano, że JM obowiązujący na terenie francuskojęzycznym zostanie nazwany **francusko-belgijskim JM** (fr. *langue des signes de Belgique francophone – LSBF*), a na terenie Flandrii – **JM flamandzkim** (flam. *Vlaamse Gebarentaal – VGT*)⁶⁰.

3.1.4. Kongres mediolański i jego konsekwencje

Ważnym, choć mającym negatywne konotacje, wydarzeniem we współczesnej historii osób głuchych był II Międzynarodowy Kongres Edukacji Głuchych, który odbył się w 1880 roku w Mediolanie. Spowodował on zahamowanie burzliwego rozwoju kształcenia osób głuchych zapoczątkowany przez Charlesa-Michela de l'Épée'ego we Francji oraz jego następców w całej Europie.

By uświadomić istotność tego wydarzenia, należy krótko odwołać się do toczącej się wtedy debaty na temat sposobu kształcenia w powstających szkołach. Debata toczyła się pomiędzy dwoma metodycznymi „gigantami” tamtych czasów, wspomnianym już De l'Épée oraz Samuelem Heinickem, założycielem, jak już wspomniano, pierwszej szkoły dla głuchych na terenie dzisiejszych Niemiec. De l'Épée był zwolennikiem nauczania

⁵⁶ V. Lampropoulou, *The History of Deaf Education in Greece*, [w:] *The Deaf Way: Perspectives from the International Conference on Deaf Culture*, red. C. Erting, R. C. Johnson, B. C. Snider, D. L. Smith, Washington 1994, s. 240.

⁵⁷ V. Lampropoulou, K. Hadjikakou, *An examination of the history of deaf education in Greece and in Cyprus: Determining factors for its development*, „L1 – Educational Studies in Language and Literature” 2010, nr 1, s. 49.

⁵⁸ N. Timmermans, *The status of sign languages in Europe*, Strasbourg 2005, s. 37.

⁵⁹ *Deaf People in Albania in 2015. A survey study*, red. I. Lahtinen and P. Rainò, Tirana 2016, s. 7.

⁶⁰ M. van Herreweghe, M. Vermeerbergen, *Flemish Sign Language Standardisation*, „Current Issues in Language Planning” 2009, iss. 3, s. 309.

poprzez język migowy (metodą zwaną też dziś francuską), Heinicke natomiast uważał, że używanie języka migowego w nauczaniu jest szkodliwe i należy kształcić wyłącznie mowę oraz za pośrednictwem mowy (tj. metodą zwaną dziś niemiecką)⁶¹.

Interesującym jest fakt, że De l'Épée pragnął, by debata została rozsądzona przez trzecią, niezaangażowaną stronę i wysłał listy (debata była prowadzona epistolarnie) do Akademii Zuryskiej. Akademia przyznała De l'Épéeemu, że jego metoda jest wartościowa i dobrze uargumentowana, natomiast odmówiła wystosowania kategorycznej opinii na temat metody Heinickego, który prowadząc ideologiczny spór jednocześnie ukrywał praktyczne szczegóły swojej metodyki nauczania⁶².

Należy podkreślić, że większość szkół czerpiących z wzorców De l'Épée'ego nie korzystała z „czystej” metody francuskiej, w użyciu były również metody kombinowane, gdzie nauka języka dźwiękowego oraz mowy również miała swoje miejsce⁶³. Zarzuty dotyczące nieprzystosowywania absolwentów do pozaszkolnego świata były więc bezpodstawne. Na wspomnianym kongresie głuchym nauczycielom (których było wtedy już w szkołach dla głuchych ok. 50%) odebrano możliwość głosowania oraz przegłosowano zakaz posługiwania się językiem migowym w szkołach dla głuchych. W konsekwencji, z wspomnianych 50% nauczycieli głuchych pozostało w 1960 r. zaledwie 12%, znacznie spadł również poziom nauczania, doprowadzając w niektórych przypadkach wręcz do powstania analfabetyzmu⁶⁴. Za używanie języków migowych na terenie szkół i internatów groziły kary cielesne. Szkoły przestawiły się z przekazywania wiedzy i umiejętności na terapię mowy⁶⁵.

Na fali ewaluacji wyników nauczania oraz rozwijających się badań językoznawczych nad językami migowymi podczas XV Międzynarodowego Kongresu Edukacji Głuchych odbywającego się w Hamburgu w 1980 r. (tj. dokładnie 100 lat po Mediolanie) wydano rekomendacje łagodzące postanowienia mediolańskie – stanowiły one m.in., że każde dziecko głuche oraz dorosły uczący się ma prawo do sprawnego i zrozumiałego porozumiewania się za pośrednictwem środka lub ich kombinacji

⁶¹ D. F. Moores, *The History of Language and Communication Issues in Deaf Education*, [w:] *The Oxford Handbook of Deaf Studies, Language, and Education*, vol. 2, red. M. Marschark, P. E. Spencer, Oxford 2010, s. 22.

⁶² S. Plann, *A Silent Minority. Deaf Education in Spain 1550–1835*, Berkeley - Los Angeles - Oxford 1997, s. 81.

⁶³ Zob. szerzej o metodzie wiedeńskiej: A. Löwe, *Gehörlosenpädagogik*, [w:] *Geschichte der Sonderpädagogik*, red. S. Solarová, Stuttgart – Berlin – Köln – Mainz 1983, s. 20-21. Zob. też szerzej o metodzie praskiej (czeskiej, Frosta): L. Okrouhliková, dz. cyt., s. 282.

⁶⁴ O. Sacks, *Zobaczyć głos*, tłum. A. Małaczyński, Poznań 1998, s. 48-51.

⁶⁵ H. Lane, *Maska dobroczynności. Deprecjacja społeczności głuchych*, tłum. T. Gałkowski i J. Kobosko, Warszawa 1996, s. 169.

najbardziej mu odpowiadającym⁶⁶. Trzeba było czekać kolejne 20 lat, by ustalenia kongresu mediolańskiego zostały odrzucone w całości, doszło do tego na XXI Międzynarodowym Kongresie Edukacji Głuchych odbywającym się w 2010 r. w Vancouver. Oprócz odrzucenia rezolucji mediolańskich zaproponowano też porozumienie, które wzywało m.in. do zawarcia języków migowych w prawodawstwie i traktowanie ich jako równych językom dźwiękowym, włączenia osób głuchych do działań pomocowych skierowanych do głuchych, ich słyszących rodziców i innych członków rodzin dzieci głuchych⁶⁷.

Daty założenia szkół dla głuchych oraz II Międzynarodowego Kongresu Edukacji Głuchych w Mediolanie **nie są jedynymi znaczącymi datami** w życiu poszczególnych wspólnot osób głuchych używających języków migowych. Bez wątplenia doniosłe znaczenie miało również powstanie aktów prawnych dotyczących języków migowych – zostały one chronologicznie opisane w podrozdziale 3.7. Fundamentalne znaczenie dla wspólnot osób głuchych w kontekście niniejszej pracy miało ukazanie się pierwszych programów telewizyjnych tworzonych w lub tłumaczonych na języki migowe na antenach nadawców publicznych będących w zasięgu poszczególnych wspólnot, czego chronologię prześledzono i opisano w podrozdziale 4.1.

3.2. Charakterystyka języków migowych

Jak już wspomniano, języki migowe różnią się od języków dźwiękowych postacią fizyczną. JM określane są jako języki wizualno-przestrzenne, natomiast JD – jako języki wokalnie-audytywne. Nie jest to jednak jedyna różnica – języki dźwiękowe mają charakter linearny (słowa następują jedno po drugim), natomiast w językach migowych komunikaty organizowane są w przestrzeni trójwymiarowej, w której można również symultanicznie odzwierciedlać kształt, wielkość, czy trajektorię ruchu desygnatów. Zmiana jednej cechy słowa migowego (ułożenia dłoni, toru ruchu, lokalizacji) powoduje zmianę znaczenia wypowiedzi. Gramatyka języka migowego utrudnia osobom głuchym przyswajanie języka dźwiękowego (nawet w formie pisanej) bez pomocy wykwalifikowanego nauczyciela, który nauczałby osoby głuche języka dźwiękowego jak obcego⁶⁸. Wymienione czynniki utrudniają również osobom słyszącym od urodzenia (np.

⁶⁶ R. G. Brill, *International congresses on education of the deaf, an analytical history. 1878-1980*, Washington DC 1984, s. 385-386.

⁶⁷ D. F. Moores, *Partners in Progress: The 21st International Congress on Education of the Deaf and the Rejuvenation of the 1880 Congress of Milan*, „American Annals of the Deaf” 2010, vol. 155, nr 3, s. 309-310.

⁶⁸ Zob. podrozdziały 1.3. oraz 2.4.2.1. w niniejszej pracy.

nauczycielom) naukę języka migowego, przede wszystkim w zakresie prawidłowego odzwierciedlenia stosunków przestrzennych oraz rozumienia komunikatów wypowiedzianych przez osoby głuche w naturalnym tempie (co związane jest z paradygmatem dostępu do informacji). Wszystkie wymienione subtelnosci języka migowego należy pokazać na dwuwymiarowym ekranie telewizora (co jest bezpośrednio związane z przedmiotem niniejszej pracy). Może to utrudnić niska jakość techniczna obrazu, niekorzystne skomponowanie widoku tłumacza z treścią programu (układ ekranu), czy mały rozmiar sylwetki tłumacza. Aby podkreślić różnice pomiędzy językami migowymi i językami dźwiękowymi, mogące skutkować niższymi kompetencjami w posługiwaniu się językiem dźwiękowym wśród osób głuchych od urodzenia oraz wagę formy przekazu informacji w języku migowym w telewizji, autor dokonał charakterystyki języków migowych .

3.2.1. Języki dźwiękowe i języki migowe – fonologia

Fonemy są w językach dźwiękowych podstawowymi wyróżnialnymi jednostkami wyrazów, które są fizycznie realizowane jako głoski (samogłoski i spółgłoski)⁶⁹. Głoski (tj. poszczególne dźwięki) pozwalają rozróżniać od siebie wymawiane wyrazy, tj. pełnią funkcję dystynktywną. Np. wyrazy „kot” /kɔt/ i „kat” /kat/ rozróżniamy na podstawie tego, że różnią się samogłoskami, a wyrazy „kat” i „pat” /pat/ na podstawie tego, że różnią się spółgłoskami⁷⁰. Słowo dźwiękowe może się składać z jednej (np. spójnik „i”), kilku (np. „Szczebrzeszyn”), lub kilkunastu („pięćdziesięciogroszówka”) głosek. Samogłoski i spółgłoski posiadają odrębne zestawy kilku parametrów, którymi się charakteryzują, np. /a/ jest samogłoską otwartą przednią niezaokrągloną, /ɔ/ - półotwartą tylną zaokrągloną. Spółgłoska /k/ jest z kolei zwartą miękkopodniebienną bezdźwięczną, a /p/ - zwartą dwuwargową bezdźwięczną. Wspomniane parametry są w każdym języku zbiorem zamkniętym.

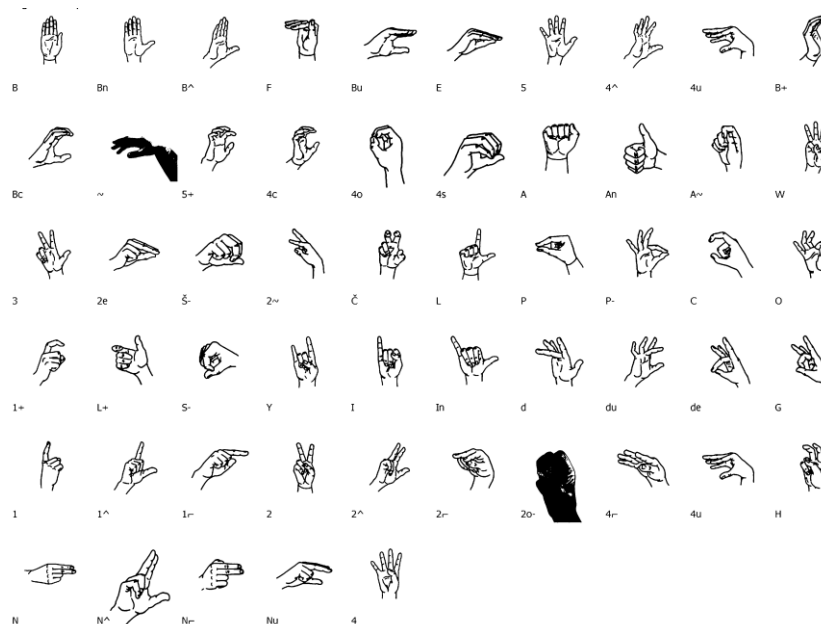
Fonemy⁷¹ w JM pełnią identyczną funkcję, jak w JD, inna jest jednak ich postać oraz repartycja. Mianowicie na słowo migowe składają się konfiguracja (tj. ułożenie) ręki (zob. np. Ilustracja 1), lokalizacja (porównywalna z miejscem artykulacji w językach

⁶⁹ *Fonem* [w:] *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego*, red. K. Polański, Warszawa 1999, s. 155.

⁷⁰ Są to przykłady par minimalnych, czyli wyrazów różniących się tylko jedną głoską.

⁷¹ William Stokoe był pierwszym językoznawcą, który dostrzegł prawidłowości natury gramatycznej w JM. Zaproponował on w swoim artykule równoległy do terminu „fonem” termin „chirem”. Termin „chirem” nie przyjął się. Postanowiono utrzymać jeden termin o charakterze uniwersalnym („fonem”), w celu zrównania w badaniach oba typy języków. Zob. W. C. Stokoe, *Sign Language Structure: An Outline of the Visual Communication System of the American Deaf*, Buffalo 1960; P. Tomaszewski, *Fonologia wizualna polskiego języka migowego*, Warszawa 2010, s. 17-18.

dźwiękowych, zob. np. Ilustracja 2), ruch, oraz komponent niemanualny (czyli mimiczny)⁷². Trzy pierwsze parametry można wyróżnić w każdym słowie migowym, czwarty występuje tylko w niektórych z nich. Wątpliwości może budzić niewielka liczba fonemów manualnych przypadająca na słowo migowe (jak wspomniano wyżej, słowa dźwiękowe mogą się składać nawet z kilkunastu fonemów), należy jednak podkreślić, że wynika to nie z ubóstwa JM, a z faktu, że fonemy te nadawane są jednocześnie⁷³, w przeciwieństwie do języków dźwiękowych, gdzie nadawane są one sekwencyjnie, tj. linearnie, a więc możliwe jest „zmiszczenie” większej liczby głosek w słowie. Również języki migowe dysponują zamkniętymi zbiorami poszczególnych cech (przykład zestawu układów dłoni znalazł się na Ilustracji 1, zaś lokalizacji – na Ilustracji 2).

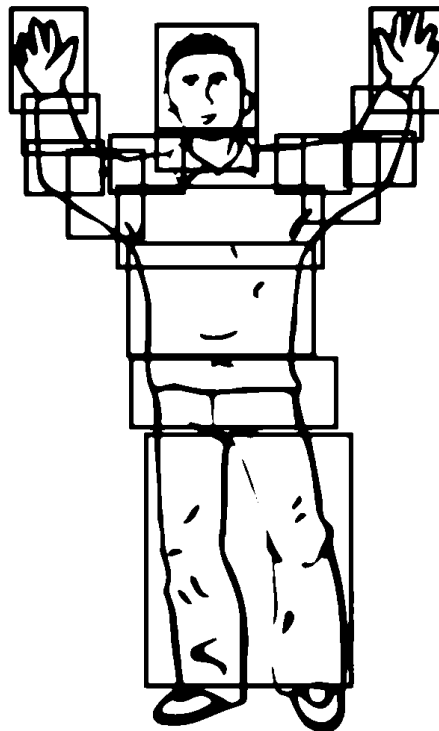

Ilustracja 1. Podstawowe konfiguracje (możliwe układy) dłoni w litewskim JM

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Lietuvių gestų kalbos žodynas* [online] [dostęp 4 lipca 2021]. Dostępny w World Wide Web: <http://gestai.ndt.lt/>.

⁷² P. Tomaszewski, *Fonologia wizualna polskiego języka migowego...*, s. 21. Źródło dotyczy polskiego JM, ale zasady te są wspólne dla wszystkich JM, również spoza Europy.

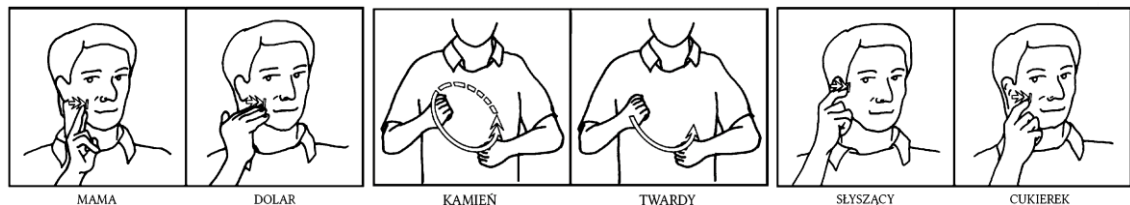
⁷³ Tamże, s. 26.

Ilustracja 2. Możliwe lokalizacje (miejsca artykulacji) w szwedzkim JM

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Teckenspråkslexikon* [online] [dostęp 4 lipca 2021]. Dostępny w World Wide Web: <https://teckenspråkslexikon.su.se/sok/lage>.

Również w językach migowych istnieją pary minimalne, czyli słowa migowe różniące się tylko jednym komponentem (fonemem), czego przykład ukazuje Ilustracja 3.

Ilustracja 3. Przykłady par minimalnych w polskim języku migowym różniących się kształtem dłoni, rodzajem ruchu oraz lokalizacją

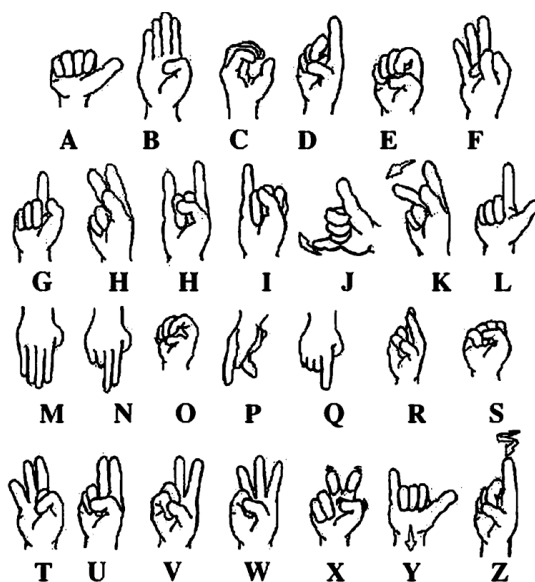
Źródło: opracowanie własne na podstawie: P. Tomaszewski, *Fonologia wizualna polskiego języka migowego*, Warszawa 2010, s. 22.

3.2.2. Alfabety palcowe (daktylografia) i liczebniki proste

Alfabety palcowe są chyba najbardziej znanym elementem JM (choćby z racji obecności na wielu drukach ulotnych), chociaż powstały one przed samymi JM i pełnią w nich tylko funkcję pomocniczą. Nie stanowią one samodzielnej formy komunikacji. W JM pełnią one funkcję rodzaju odpowiedzi na wszechobecny subkod dźwiękowego

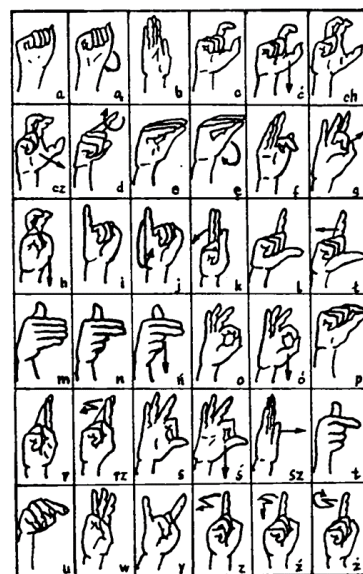
języka większości⁷⁴, tj. teksty zapisane alfabetem⁷⁵. Są one zatem manualnym odwołaniem do znaków graficznych (liter) alfabetu (systemu pisma), a nie kształtu fonetycznego danego słowa. Alfabety palcowe mogą być jednoręczne (zob. Ilustracje 4-5), dwuręczne (zob. Ilustracje 6-7), lub mieszane. Alfabety jednoręczne dominują w Europie Zachodniej (poza Zjednoczonym Królestwem), Skandynawii i Europie Wschodniej, dwuręczne bądź mieszane – w krajach byłej Jugosławii oraz Czechach i Słowacji. Znajdują one zastosowanie przy przekazywaniu:

- imion i nazwisk osób,
- skrótów i skrótowców,
- terminów specjalistycznych, dla których brak jest znaków o charakterze ideograficznym⁷⁶.

Ilustracja 4. Francuski (jednoręczny) alfabet palcowy

Źródło: D. Proust, A. Ortiz Gil, B. Garcia, *Les Mains dans Les Etoiles. Dictionnaire encyclopédique d'astronomie pour la Langue des Signes Française*, Paris 2015, s. 15.

Ilustracja 5. Polski (jednoręczny) alfabet palcowy

Źródło: J. Baran, *Daktylogia jako forma językowego porozumienia się głuchych*, „Rocznik Naukowo-Dydaktyczny” 1983, z. 85, s. 120.

⁷⁴ C. A. Padden, D. Clark Gunsauls, *How the Alphabet Came to Be Used in a Sign Language*, „Sign Language Studies” 2003, vol. 4, nr 1, s. 11.

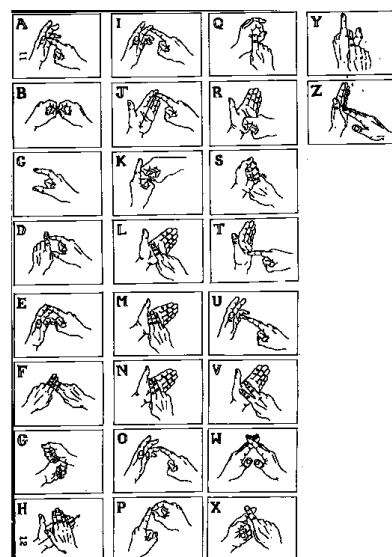
⁷⁵ Na terenie Europy obowiązują wyłącznie alfabety (łaciński, cyrylicki, grecki), ale alfabet palcowy może również odpowiadać innym typom systemów pisma.

⁷⁶ B. Szczepankowski, *Niesłyszący – głusi – głuchoniemi. Wyrównywanie szans*, Warszawa 1999, s. 151.

Ilustracja 6. Chorwacki (dwuręczny) alfabet palcowy

Źródło: D. Kavčić, *Hrvatski znakovni jezik: pregled opisanih jezičnih elemenata. Diplomski rad*, Zagreb 2012, s. 25. Cyt. za: N. Šarac Kuhn, T. Alibašić Ciciliani, R. Wilbur, *Phonological parameters in Croatian Sign Language*, „Sign Language and Linguistics” 2006, vol. 9, nr 1-2, s. 56.

Ilustracja 7. Brytyjski (dwuręczny) alfabet palcowy

Źródło: R. Sutton-Spence, *Where Can You See Language Contact between English and British Sign Language? The Use of the Manual Alphabet in Place-Names and BSL*, Bristol 1994, s. 13.

Do daktylografii zaliczane są niekiedy również migowe liczebniki główne. Warto zwrócić uwagę, że nawet liczebniki od 1 do 10 w językach migowych nie muszą być prostymi ikonami, gdzie odzwierciedlone są liczbą pokazanych palców jednej lub obu dłoni (por. Ilustracja 8). Należy również podkreślić, że liczebniki w językach migowych nie są (w przeciwieństwie do alfabetów palcowych) „transkrypcją” zapisanych cyfr na ich odpowiedniki migowe. Np. liczbę 1234 miga się (tak jak mówi się w języku fonicznym) słowami migowymi „tysiąc”, „dwieście”, „trzydzieści” i „cztery”, a nie oderwanymi od siebie cyframi „1”, „2”, „3” i „4” (zob. przykładową większą liczbę na Ilustracji 9).

Ilustracja 8. Liczebniki 1-10 w brytyjskim języku migowym
 Źródło: opracowanie własne na podstawie: *BSL SignBank. Number Signs* [online] [dostęp 6 marca 2023].
 Dostępny w World Wide Web: <https://bslsignbank.ucl.ac.uk/regional/numbersigns/>.

Ilustracja 9. Liczebnik 1234 w niemieckim języku migowym
 Źródło: opracowanie własne na podstawie: *SignDict* [online] [dostęp 6 marca 2023]. Dostępny w World
 Wide Web: <https://signdict.org/>.

Oprócz liczebników prostych w językach migowych istnieją również liczebniki inkorporowane, które omówiono w podrozdziale 3.2.3.

3.2.3. Wybrane charakterystyczne cechy gramatyczne i leksykalne języków migowych

Jak już wspomniano, JM oparte są na innej modalności niż języki dźwiękowe. Skutkuje to tym, że w JM istnieją takie elementy, których nawet przybliżone odpowiedniki znaleźć jest bardzo trudno, szczególnie w JD używanych na tym samym terytorium.

Przykładem często przejawiającej się cechy gramatyczno-leksykalnej JM są **czasowniki kierunkowe**, zwane też uzgodnieniowymi⁷⁷. Ich odmienność w stosunku do znaków prostych polega na tym, że trajektoria ich ruchu lub ułożenie dłoni zależy od położenia w przestrzeni podmiotu i dopełnienia.

⁷⁷ M. Świdziński, P. Rutkowski, *Ikoniczność nieleksykalna: reprezentacja referencjalna jako składnik tekstu w językach wizualno-przestrzennych*, [w:] *Lingwistyka przestrzeni i ruchu. Komunikacja migowa a metody korpusowe*, red. P. Rutkowski i S. Łozińska, Warszawa 2014, s. 150.

Np. w zdaniu w polskim JM „Ja pomagam tobie” ruchy wykonuje się w stronę odbiorcy. W zdaniu „Ty pomagasz mi” odbiorca kieruje dłoń w swoją stronę oraz wykonuje ruchy również w swoją stronę. W zdaniu „Ja pomagam jemu/jej” dłoń kieruje się w stronę „umiejscowionej” wcześniej w trakcie rozmowy osoby, której dotyczy wypowiedź. W zdaniu „Ja pomagam wam” układ i kierunek ruchu jest ten sam jak w „Ja pomagam tobie”, ale by podkreślić liczbę mnogą, ruch powtarza się, stopniowo obracając tułów od lewej do prawej. W zdaniu „Wy pomagacie mi” układ dłoni jest identyczny, jak w „Ty pomagasz mi”, ale jak w poprzednim zdaniu ruch powtarza się obracając tułów od lewej do prawej (zob. Ilustracja 10)

Ilustracja 10. Zdania z czasownikiem kierunkowym w polskim JM. „Ja pomagam tobie”, „Ty pomagasz mi”, „Ja pomagam jemu/jej”, „Ja pomagam wam”, „Wy pomagacie mi”.

Źródło: *Czasowniki kierunkowe w PJM* [online] [dostęp 21 marca 2023]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.youtube.com/watch?v=V3se6sliNTw>.

Niniejsze przykłady pochodzą z polskiego JM, ale ze względu na podobieństwo gramatyczne poszczególnych JM (zwłaszcza europejskich) pozwalają założyć, że podobnie wyglądają tory w czasownikach kierunkowych w innych JM. Należy również podkreślić, że czasowniki wyrażające niektóre czynności mogą być w różnych JM kierunkowe lub nie. Inna może być też ich postać.

Innym często występującym zjawiskiem w językach migowych są **liczebniki inkorporowane**. Są to grupy słów migowych łączące w sobie liczbę lub liczbę porządkową oraz rzeczownik. W różnych JM używane są w odniesieniu do różnych pojęć.

Często są ograniczone (np. do 9 lub 10), i powyżej jakiejś liczby (w zależności od JM i grupy liczebników) używa się już znanej z JD kombinacji liczebnik + rzeczownik. Najczęściej inkorporowane są lata, godziny oraz minuty, następnie pieniądze oraz oceny szkolne (zob. np. Ilustracje 11-12)⁷⁸.

Ilustracja 11. Liczebniki inkorporowane w rosyjskim języku migowym określające liczbę godzin (jedna godzina; dwie, trzy, cztery, pięć, sześć, siedem, osiem, dziewięć godzin)

Źródło: *Числительные, инкорпорация и сложение в РЖЯ* [online] [dostęp 22 marca 2023]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.youtube.com/watch?v=ПавТ1DlyH0>.

Ilustracja 12. Liczebniki inkorporowane w kosowskim języku migowym określające minione dni (wczoraj; przedwczoraj; trzy, cztery, pięć, sześć, siedem, osiem i dziewięć dni temu)

Źródło: *Para disa ditësh/ditëve* [online] [dostęp 21 marca 2023]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.gjshk.org/tema/para-disa-ditesh-diteve/>.

Kolejną cechą języków migowych jest występowanie w nich **klasyfikatorów**. Klasyfikatory są najbardziej wyróżniającą się grupą słów migowych. Mają one charakter niesamodzielny, zawsze muszą być poprzedzone słowem migowym oznaczającym

⁷⁸ K. Sagara, U. Zeshan, *Typology of Cardinal Numerals and Numeral Incorporation in Sign Languages*. Poster przedstawiony na konferencji: *11th Conference on Theoretical Issues in Sign Language Research* w Londynie w 2013 r. [online] [dostęp 15 marca 2023 r.]. Dostępny w World Wide Web: <https://islandscentre.files.wordpress.com/2013/07/keiko-tislr.jpg>.

rzeczownik. Za pomocą klasyfikatora można określić wielkość obiektu, jego liczebność, kształt, umiejscowienie go w przestrzeni oraz trajektorię ruchu i jego charakter⁷⁹.

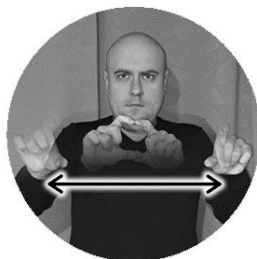
Aby zilustrować niektóre możliwości użycia klasyfikatorów, należy najpierw przedstawić kilka przykładowych ich form (zob. Ilustracje 13-16).

Ilustracja 13.
Klasyfikator osoby w PJM
Źródło: opracowanie własne

Ilustracja 14.
Klasyfikator osoby siedzącej w PJM
Źródło: opracowanie własne

Ilustracja 15.
Klasyfikator budynku w PJM
Źródło: opracowanie własne

Ilustracja 16.
Klasyfikator pojazdu czterokołowego w PJM
Źródło: opracowanie własne

Przykłady odzwierciedlenia kierunku ruchu obiektu w zdaniu pokazują Ilustracje 17 i 18. Należy podkreślić, że przedstawiono tylko podstawowe kierunki – w językach migowych można również pantomimicznie odzwierciedlać bardziej skomplikowane ścieżki.

Ilustracja 17. Zdanie „Kobieta podeszła do mnie z prawej strony” w PJM
Źródło: opracowanie własne

Ilustracja 18. Zdanie „Mężczyzna podeszedł do mnie z lewej strony” w PJM
Źródło: opracowanie własne

Za pomocą klasyfikatora można również zaprezentować **umiejscowienie** osoby lub przedmiotu. W tym przypadku wskazujemy nie tylko pozycję poszczególnych osób względem nadawcy, ale również sposób siedzenia (zmieniając kierunek „oczu” w klasyfikatorze, który odnosi się do osoby). Z racji tego, że nie zawsze możliwe jest pokazanie niektórych pozycji klasyfikatora ręką dominującą, zdarza się, że czasami zachodzi konieczność zamigania drugą ręką (zob. Ilustracje 19-21).

⁷⁹ S. Fabisiak, *Przejawy imitacyjności w systemie gramatycznym polskiego języka migowego*, „LingVaria” 2010, nr 1, s. 188-189; P. Tomaszewski, *Lingwistyczny opis struktury polskiego języka migowego*, [w:] *Język jako przedmiot badań psychologicznych. Psycholingwistyka i neurolingwistyka*, red. I. Kurcz, H. Okuniewska, Warszawa 2011, s. 211-212.

Ilustracja 19. Zdanie „Mężczyzna usiadł na lewo ode mnie twarzą do mnie.” w PJM
Źródło: opracowanie własne

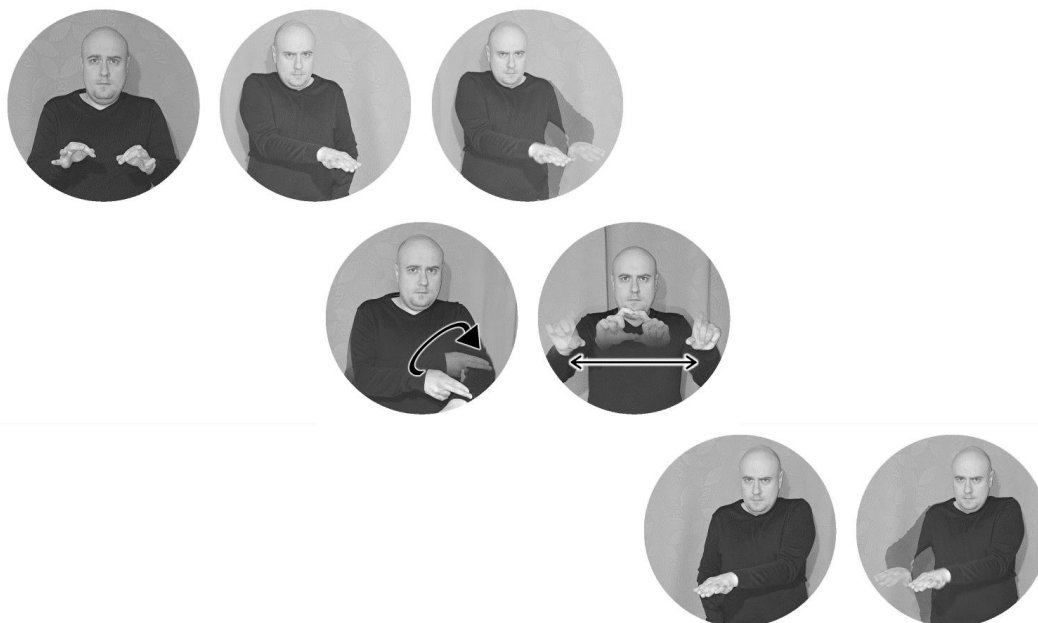

Ilustracja 20. Zdanie „Dziecko usiadło naprzeciwko mnie bokiem.” w PJM
Źródło: opracowanie własne

Ilustracja 21. Zdanie „Kobieta usiadła na prawo ode mnie plecami do mnie” w PJM
Źródło: opracowanie własne

Klasyfikatory wykorzystuje się również do przedstawienia **umiejscowienia** z dodaną **liczbą** obiektów. Jeśli chce się wyrazić rząd o nieokreślonej liczbie, powtarza się klasyfikator kilka razy bez wyraźnego oddzielania od siebie poszczególnych obiektów (zob. Ilustracja 22). W przypadku wielu obiektów, gdy dokładnie zamiganie może być po prostu niewygodne, można dodać liczebnik lub kwantyfikator⁸⁰.

Ilustracja 22. Zdanie w PJM, które można przetłumaczyć m.in. „Po obu stronach budynku urzędu stoją po dwa samochody”
Źródło: opracowanie własne

⁸⁰ P. Tomaszewski, P. Rosik, *Czy polski język migowy jest prawdziwym językiem?*, [w:] *Człowiek wobec ograniczeń. Niepełnosprawność - Komunikacja - Terapia*, red. G. Jastrzębowska, Z. Tarkowski, Lublin 2002, s. 149-150.

Klasyfikatory służyć mogą również do zaprezentowania **kształtu** obiektu, co czyni się za pomocą klasyfikatora kształtu geometrycznego (zob. Ilustracje 23-24).

Ilustracja 23. Wyrażenie „okrągły stół” w PJM
Źródło: opracowanie własne

Ilustracja 24. Wyrażenie „prostokątny plac” w PJM
Źródło: opracowanie własne

Z kolei **wielkość** obiektu można określić dokonując modyfikacji wewnątrz samego znaku (zob. Ilustracje 25-26).

Ilustracja 25. Wyrażenie „telewizor z małym ekranem” w PJM
Źródło: opracowanie własne

Ilustracja 26. Wyrażenie „telewizor z dużym ekranem” w PJM
Źródło: opracowanie własne

3.3. Sposoby zapisu języków migowych

Zazwyczaj zaznacza się, że JM są „ulotne” i nie mają formy pisanej⁸¹. Pojawiły się wprawdzie różne propozycje sposobów zapisu JM (mniej lub bardziej uniwersalne), lecz żaden nie przyjął się w znaczącym stopniu.

Do celów badawczych JM opracowano system notacji (transkrypcji naukowej) HamNoSys (Hamburg Notation System), natomiast jednym z systemów zapisu przeznaczonym dla szerokiej gamy użytkowników (najbardziej rozpoznawalnym, choć rzadko używanym) jest SignWriting (SW)⁸².

⁸¹ Tamże, s. 162.

⁸² H. van der Hulst, R. Channon, *Notation systems*, [w:] *Sign Languages...*, s. 151; Ch. Miller, *Some reflections on the need for a common sign notation*, „Sign Language & Linguistics” 2001, vol. 4, iss. 1-2, s. 11–28.

Notacja **HamNoSys** powstała w 1984 r. w Instytucie Języka Migowego i Komunikacji Głuchych Uniwersytetu w Hamburgu. Dla pojedynczego słowa migowego składa się z opisu postawy początkowej (komponentu niemanualnego/mimicznego, kształtu dłoni, orientacji dłoni i miejsca) oraz opisu akcji zmiany tej postawy. Opis znaków dwuręcznych poprzedza się operatorem symetryczności (jeśli ruch ręki niedominującej odzwierciedla ruch ręki dominującej) lub opisuje odrębny kształt ręki niedominującej. Oznaczenie komponentu niemanualnego jest opcjonalne, jeśli nie jest zaznaczone miejsce artykulacji, zakłada się miejsce domyślne (tj. na wysokości piersi)⁸³. Należy zwrócić uwagę, że chociaż HamNoSys wiernie odzwierciedla trójwymiarowe znaki migowe, ma liniową strukturę, co ułatwia wprowadzanie tekstów JM do systemów informatycznych i ich przeszukiwanie.

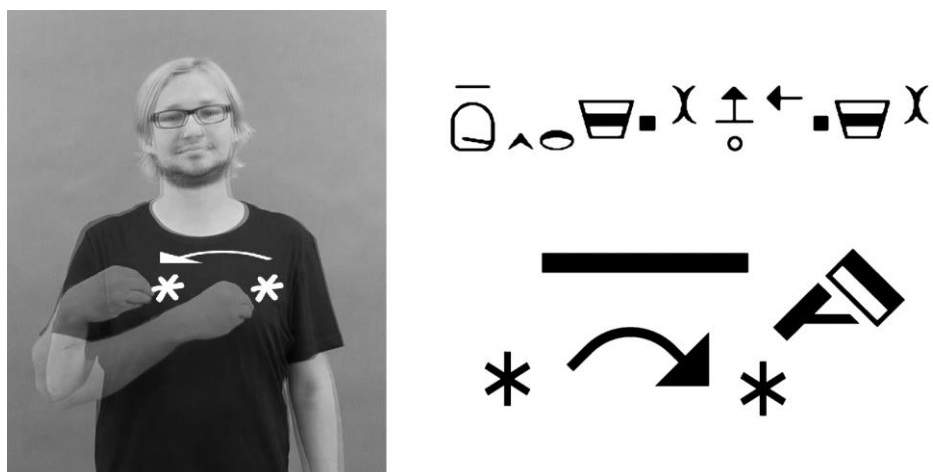
SignWriting opracowała amerykańska tancerka baletowa Valerie Sutton, która jest ponadto autorką systemu zapisu kroków tanecznych, pantomimy, ćwiczeń gimnastycznych i łyżwiarskich, zwanych zbiorczo Sutton Movement Writing⁸⁴. W przeciwieństwie do HamNoSys nie jest systemem linearnym na poziomie słowa migowego – poszczególne elementy rozmieszcza się w przestrzeni dwuwymiarowej, mniej więcej na planie kwadratu. Za pomocą SW można zapisywać słowa i zdania migowe z dwóch perspektyw – nadawcy i odbiorcy, zalecana jest jednak perspektywa nadawcy⁸⁵. Słowa i zdania migowe zapisywane są zazwyczaj pionowo, w kolumnach.

Przykład słowa migowego z ilustracją, zapisanego HamNoSys oraz SignWriting przedstawiono na Ilustracji 27.

⁸³ T. Hanke, *HamNoSys – Representing Sign Language Data in Language Resources and Language Processing Contexts*, Hamburg 2004, s. 2.

⁸⁴ M. Chronowska, M. Grabowska-Orządała, E. Mazurek, K. Podgórn, *Pismo migowe. Podręcznik do nauki SignWritingu*, Kraków 2012, s. 9.

⁸⁵ V. Sutton, *Lessons in SignWriting. Fourth Edition*, La Jolla 2014, s. 13.

Ilustracja 27. Po lewej: słowo „Polska” w polskim JM. Po prawej: u góry – zapis tego samego słowa migowego w HamNoSys, na dole – zapis w SignWriting

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Korpusowy Słownik Polskiego Języka Migowego* [online] [dostęp 4 lipca 2021]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.slownikpjm.uw.edu.pl/gloss/view/250>; SignPuddle [online] [dostęp 4 lipca 2021]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.signbank.org/signpuddle2.0/searchword.php?ui=7&sgn=19&sid=330&sTrm=%2A&type=&sTxt=&sSrc=&>.

3.4. Wpływ języków dźwiękowych na języki migowe

Chociaż, jak już wspomniano, języki migowe powstały niezależnie od języków fonicznych i znacznie się od nich różnią, niemożliwym jest, by większościowe języki dźwiękowe nie wpływały w jakimś zakresie na sposób użycia i/lub postać języków migowych. Do wpływów tego rodzaju dochodzi na dwóch poziomach – leksykalnym (zapożyczenia, tworzenie słów migowych na podstawie postaci słów JD, co pominięto w tych rozważaniach) oraz tworzenia międzyjęzykowych hybryd o charakterze ogólnym z obu języków. Hybrydy migowe można podzielić na dwie klasy – tworzone spontanicznie bądź naturalnie (pidżyny migowe) oraz sztuczne bądź planowe (systemy językowo-migowe)⁸⁶.

Pidżynem (ang. *pidgin*) lub językiem mieszanym jest język który powstał w wyniku wzajemnych zapożyczeń z dwóch bądź większej liczby języków w rezultacie długich i bliskich kontaktów grup etnicznych⁸⁷. Jest to zjawisko bardzo złożone i o indywidualnym charakterze. Skład pidżynu zależy od doświadczeń językowych osoby posługującej się nim: kiedy (w którym roku życia) nauczyła się języka migowego i dźwiękowego, oraz w jakim zakresie nimi włada. Pidżyny są również również

⁸⁶ P. Wojda, *Sztuczne i mieszane języki migowe*, [w:] *Surdologopedia. Teoria i praktyka*, red. nauk. E. Muzyka-Furtak, Gdańsk 2015, s. 394.

⁸⁷ *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego...*, s. 271.

krótkotrwałe – można stwierdzić, że każda wersja pidżynu umiera wraz z jego użytkownikiem⁸⁸.

Trwalszym oraz skodyfikowanym rodzajem hybrydy są systemy językowo-migowe (SJM)⁸⁹. Podstawy polskiego systemu językowo-migowego tworzył szereg osób związanych z Polskim Związkiem Głuchych, a opisywaniem oraz opracowywaniem podręczników zajął się Bogdan Szczepankowski⁹⁰. Podstawowa zasada wspólna wszystkim SJM zawiera się w głośnym, wyraźnym oraz wyraźnie artykułowanym mówieniu oraz używaniu znaków języka migowego do ilustrowania wypowiedzi słownej⁹¹.

Jak już wspomiano, wyrugowanie języka migowego ze szkół po II Międzynarodowym Kongresie Edukacji Głuchych w Mediolanie w 1880 r. doprowadziło do dramatycznego obniżenia poziomu nauczania⁹². Próba poprawienia sytuacji miało być wprowadzenie do szkół SJM – z jednej strony opartego na języku polskim, z drugiej – wciąż będącego de facto językiem dźwiękowym⁹³. Nie mogło się to jednak udać np. z powodu tego, że przy próbach wykładania w SJM dochodzi do zniekształcania zarówno środków języka migowego, jak i dźwiękowego, popełnia się błędy semantyczne, a dekodowanie informacji z komunikatu otrzymywanego w takim rodzaju hybrydy jest z przyczyn neurologicznych (konieczność jednoczesnego postrzegania komunikatów w dwóch językach o odmiennej modalności) trudne do wykonania⁹⁴. Przekaz utrudniają dodatkowo słowa, które we właściwych językach migowych są nieobecne, jak chociażby przyimki lub spójniki. Pojawiają się również problemy leksykalne – SJM często nie uwzględnia polisemii (słów wieloznacznych, np. „zamek”, „pokój”) lub traktuje dosłownie idiomy (np. „iść komuś na rękę”, „mama ma cały dom na głowie” itp.) – takie komunikaty dla nieznających biegle języka dźwiękowego są zupełnie niezrozumiałe⁹⁵.

⁸⁸ P. Tomaszewski, T. Piekot, *Język migowy w perspektywie socjolingwistycznej*, „Socjolingwistyka” 2015, t. 29, s. 76-77.

⁸⁹ Należy zaznaczyć, że twory te nie posiadają uniwersalnej, łatwo „przetłumaczalnej” nazwy – „system językowo-migowy” jest terminem typowo polskojęzycznym, np. w języku angielskim jest to *manually coded language* (język kodowany ręcznie), rosyjskim – *калькирующая жестовая речь* (kalkująca mowa migowa), niemieckim – *Lautsprachbegleitende Gebärden* (znaki towarzyszące językowi mówionemu).

⁹⁰ B. Szczepankowski, *Niesłyszący...*, s. 154.

⁹¹ Tamże.

⁹² Zob. 3.1.4.

⁹³ P. Tomaszewski, E. Moroń, M. Sak, *Kultura tudzież rehabilitacja: ku zmianie paradygmatu w edukacji głuchych i słabosłyszących w Polsce*, „Kultura i Edukacja” 2018, nr 1, s. 105.

⁹⁴ P. Tomaszewski, *Polski język migowy w wychowaniu dwujęzycznym dzieci głuchych*, [w:] *Komunikacja i tekst w perspektywie rozwojowej i dydaktycznej. Studia pragmalingwistyczne 4*, red. J. Porayski-Pomsta, Warszawa 2005, s. 43.

⁹⁵ M. Świdziński, *O trzech aspektach naturalności języków migowych*, „Poradnik Językowy” 2018, nr 3, s. 20-21.

Pomimo braku zrozumiałości tłumaczeń na systemy językowo-migowe wśród osób głuchych, to właśnie ten środek komunikacji wykorzystywano w telewizji na badanym terytorium, zwłaszcza we wschodniej części Europy⁹⁶ jako „oficjalny” język migowy (przeciwstawiany nieuregulowanemu naturalnemu językowi migowemu). Można zasugerować, że jeśli ktoś zna język dźwiękowy na tyle dobrze, by rozumieć SJM, to lepiej zwrócić się do takiego człowieka na piśmie. SJM nie można przyswoić naturalną drogą, jedynie przez naukę⁹⁷. Interesujący jest fakt, że małe dzieci wystawione na działanie SJM od dziecka, instynktownie modyfikowały wypowiedzi tak, by przypominały one naturalny język migowy – bez kontaktu z nim⁹⁸.

3.5. Języki migowe w legislacji krajów europejskich

Osób słyszących urodzonych w danym kraju nie tyczą się dylematy związane z porozumiewaniem się, ponieważ władają językiem fonicznym otoczenia. Odnosi się to też do słyszących migrantów, którzy z czasem również opanowują język otoczenia, a nawet niektórych turystów, którzy również mogą opanować język danego kraju, a także porozumiewać się jakąś *lingua franca*, którą obecnie najczęściej jest język angielski. Tych osób nie zajmują na co dzień prawa do używania własnego języka (poza mniejszościami, których sprawy językowe mogą być nieuregulowane⁹⁹). Nie dotyczy to jednak osób głuchych, których prawa językowe regulowane są osobno, na trzech różnych poziomach – konstytucyjnym (gdzie szczegóły i tak określa ustawa lub ustawy), wspomnianych właśnie ustaw dotyczących języków migowych oraz rozproszonych praw zapisanych w różnych ustawach (np. dotyczących osób z niepełnosprawnością). Niejednokrotnie o chęci skorzystania z tych praw należy informować organy państwowe z wyprzedzeniem. W niniejszym podrozdziale dokonano przeglądu wzmianek konstytucyjnych oraz syntezy ustaw o JM obowiązujących w krajach europejskich, które objęto badaniami. Autor podjął starania, by omówić tutaj wszystkie akty, które ukazały się do maja 2022 r. włącznie.

⁹⁶ Zob. Np. L. Grenoble, *An Overview of Russian Sign Language*, „Sign Language Studies” 1992, vol. 77, s. 321.

⁹⁷ M. Świdziński, *O trzech aspektach...*, s. 21.

⁹⁸ S. Supalla, *Manually coded English: The modality question in signed language development*, [w:] *Theoretical Issues in Sign Language Research. Vol 2*, red. P. Siple, S. Fischer, Chicago 1991. Cyt. za: K. Jednoróg, Ł. Bola, P. Mostowski, M. Szwed, P. M. Boguszewski, A. Marchewka, P. Rutkowski, *Three-dimensional grammar in the brain: Dissociating the neural correlates of natural sign language and manually coded spoken language*, „Neuropsychologia” 2015, vol. 71, s. 192.

⁹⁹ Zob. np. N. Dołowy-Rybińska, *Nikt za nas tego nie robi. Praktyki językowe i kulturowe młodych aktywistów języków mniejszościowych Europy*, Toruń 2017.

3.5.1. Konstytucje

Na terytorium Europy (pokrywającym się z obszarem badań empirycznych autora), wzmianki na temat JM można odnaleźć w konstytucjach Austrii, Finlandii, Portugalii, Słowenii oraz Węgier. Pierwsza w Europie JM w konstytucji uwzględniła **Finlandia** w 1995 r. – w ustawie zasadniczej tego państwa w paragrafie 17 (dotyczącym prawa do własnego języka i kultury) zaznaczono, że prawa osób używających JM gwarantuje ustawa¹⁰⁰. Następna w kolejności **Portugalia** ujęła JM w konstytucji w roku 1997 r. – do paragrafu 74 dotyczącego oświaty do punktu 2 dotyczącego obowiązków państwa w realizacji polityki edukacyjnej dodano literę h, który to przepis obliguje państwo do ochrony i podnoszenia wartości portugalskiego JM jako przejawu kultury i środka umożliwiającego uczenie się oraz wyrównanie szans¹⁰¹. **Austria** ujęła JM w konstytucji w 2005 r. W artykule 8. (dotyczącym polityki językowej państwa) punkt 3. wskazano że austriacki JM uznany jest za odrębny język, a szczegóły określają ustawy¹⁰². W roku 2011 r. JM włączono do konstytucji **Węgier**: w dziale „Fundamenty” w artykule H (dotyczącym polityki językowej, podobnie jak w przypadku Austrii) znalazł się przepis, że węgierski język migowy podlega ochronie jako część kultury węgierskiej¹⁰³. **Słowenia** w 2021 r. dodała do swojej konstytucji artykuł 62a, zatytułowany „język migowy i język głuchoniewidomych”, w którym mowa jest m.in. o tym, że gwarantuje się swobodę wykorzystywania i rozwoju słoweńskiego JM i, co ciekawe, na terenach gmin, gdzie językami urzędowymi są włoski i węgierski, tą samą gwarancją objęte są odpowiednio włoski JM i węgierski JM – we wszystkich przypadkach zapewnienia te określa ustawa¹⁰⁴.

3.5.2. Ustawy

Wprawdzie tylko kilka krajów europejskich uwzględniło kwestię języka migowego w swoich konstytucjach, lecz większa ich liczba wdrożyła ustawy o języku migowym.

¹⁰⁰ *Konstytucja Republiki Finlandii z dnia 11 czerwca 1999 r.*, tłum. J. Osiński, [w:] *Konstytucje państw Unii Europejskiej*, red. W. Staśkiewicz, Warszawa 2011, s. 253.

¹⁰¹ *Konstytucja Republiki Portugalskiej z dn. 2 kwietnia 1976 r.*, tłum. A. Wojtyczek-Bonnand, [w:] *Konstytucje państw Unii Europejskiej...*, s. 620.

¹⁰² *Federalna Ustawa Konstytucyjna Republiki Austrii*, tłum. P. Czarny i B. Naleziński, [w:] *Konstytucje państw Unii Europejskiej...*, s. 24.

¹⁰³ *Ustawa zasadnicza Węgier*, wyd. 2, tłum. J. Snopek, Warszawa 2015, s. 44.

¹⁰⁴ *Ustavni zakon o dopolnitvi II. poglavja Ustave Republike Slovenije (UZ62a)*. Uradni list Republike Slovenije 2021, nr 92, poz. 1970.

Spośród badanych krajów i terytoriów, samodzielną ustawą poświęconą JM¹⁰⁵ od XX w. dysponują **Słowacja**¹⁰⁶ (uchwalona w 1995 r.) oraz **Czechy**¹⁰⁷ (od 1998 r.). Więcej przedsięwzięć tego typu powstało już w obecnym stuleciu. Pierwsza była **Słowenia** (ustawa¹⁰⁸ uchwalona w 2002 r.), rok później (w 2003 r.) odpowiedni dekret wdrożyła **Wspólnota Francuska**¹⁰⁹ **Belgii**. W roku 2006 odpowiednie akty prawne przyjęły **Wspólnota Flamandzka Belgii**¹¹⁰ oraz **Cypr**¹¹¹, rok później ustawę dotyczącą JM uchwalono w **Hiszpanii**¹¹². W 2009 r., dokument taki przyjęła **Macedonia Północna**¹¹³, a w roku 2010 – **Katalonia**¹¹⁴. **Bośnia i Hercegowina**¹¹⁵ oraz **Polska**¹¹⁶ przyjęły ustawy o JM w roku 2011 r., a cztery lata później, w 2015 r., uchwalone zostały kolejne dwa akty – w **Chorwacji**¹¹⁷ oraz **Serbii**¹¹⁸. **Irlandia**¹¹⁹ uchwaliła odpowiednie prawo w roku 2017. **Wspólnota Niemieckojęzyczna Belgii** przyjęła taki dokument¹²⁰ w roku 2019 r., a w roku 2021 przedmiotowe ustawy przyjęły kolejne dwa kraje – **Bulgaria**¹²¹ oraz **Niderlandy**¹²².

Brak ustawy nie oznacza automatycznie, że osobom głuchym w danym kraju nie przysługują żadne prawa – np. wspomniane w poprzednim podrozdziale konstytucje

¹⁰⁵ Ustawy, o których mowa mogą również dotyczyć innych systemów komunikacji osób z wadami słuchu, które nie są przedmiotem niniejszej pracy.

¹⁰⁶ *Zákon Národnej rady Slovenskej republiky o posunkovej reči nepočujúcich osôb*, Zbierka zákonov Slovenskej republiky 1995, nr 50, poz. 149.

¹⁰⁷ *Zákon o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob*, Sbírka zákonů České republiky 1998, nr 54, poz. 155.

¹⁰⁸ *Zakon o uporabi slovenskega znakovnega jezika*, Uradni list Republike Slovenije 2002, nr 96, poz. 4810.

¹⁰⁹ *Décret relatif à la reconnaissance de la langue des signes*, Moniteur Belge 2003, nr 410, poz. 4501.

¹¹⁰ *Decreet houdende de erkenning van de Vlaamse Gebarentaal*, Belgisch Staatsblad 2006, nr 225, poz. 2746.

¹¹¹ *Ο περί της Αναγνώρισης της Κυπριακής Νοηματικής Γλώσσας Νόμος του 2006*, Κατάλογος Ενοποιημένης Νομοθεσίας 2006, nr 66, poz. 4082.

¹¹² *Ley 27/2007, de 23 de octubre, por la que se reconocen las lenguas de signos españolas y se regulan los medios de apoyo a la comunicación oral de las personas sordas, con discapacidad auditiva y sordociegas*, Boletín Oficial del Estado 2007, nr 255, poz. 18476.

¹¹³ *Закон за употреба на знаковниот јазик*, Службен весник на Република Македонија 2009, nr 105, poz. 1976.

¹¹⁴ *Llei 17/2010, del 3 de juny, de la llengua de signes catalana*, Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya 2010, nr 5647, bez num. poz.

¹¹⁵ *Zakon o upotrebi znakovnog jezika u Bosni i Hercegovini*, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine 2009, nr 75, bez num. poz.

¹¹⁶ *Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się*, Dz. U. 2011, nr 209, poz. 1243.

¹¹⁷ *Zakon o hrvatskom znakovnom jeziku i ostalim sustavima komunikacije gluhih i gluhoslijepih osoba u Republici Hrvatskoj*, Narodne novine 2015, nr 15, poz. 1570.

¹¹⁸ *Закон о употреби знаковног језика*, Службени гласник Републике Србије 2015, nr 38, poz. 3377.

¹¹⁹ *Irish Sign Language Act 2017*, Irish Statute Book 2017, nr 40, bez num. poz.

¹²⁰ *Dekret zur Anerkennung der Deutschen Gebärdensprache*, Moniteur Belge | Belgisch Staatsblad 2019, nr 68, poz. 201338.

¹²¹ *Закон за българския жестов език*, Държавен вестник 2021, nr 9, bez num. poz.

¹²² *Wet van 16 maart 2021, houdende erkenning van de Nederlandse Gebarentaal*, Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden 2021, nr 165, bez num. poz.

Austrii i Finlandii odnoszą się do ustaw, podczas gdy oba te kraje nie mają osobnych ustaw o JM – przepisy dotyczące jego używania znajdują się w innych aktach ustawodawczych. Na podstawie lektury ustaw o językach migowych, pominiawszy zagadnienia wspólne dla każdej ustawy (tj. definicja JM, prawo do jego używania i tłumaczenia przed instytucjami publicznymi oraz w trakcie kontaktów z wymiarem sprawiedliwości) wyodrębniono sześć obszarów regulowanych ustawami o JM.

Najczęściej pojawia się przepis dotyczący powoływania wielostronnych (przedstawiciele właściwych resortów, naukowcy, specjaliści, tłumacze) **rad konsultacyjnych** zajmujących się zagadnieniami odnoszącymi się do funkcjonowania JM w danym kraju lub na danym terytorium. Konieczność funkcjonowania takich organów ujęta jest w ośmiu z omawianych aktów – dekreтах belgijskich Wspólnot Francuskiej oraz Flamandzkiej (odp. art. 2-5 oraz art. 3-4) oraz ustawach: bułgarskiej (art. 26-28), bośniackiej (art. 19-24), katalońskiej (art. 11), niderlandzkiej (art. 8-10), polskiej (art. 19-25) oraz słoweńskiej (art. 24-27).

Badania naukowe nad JM postulowane są w czterech dokumentach – bułgarskim (art. 4), cypryjskim (art. 3), katalońskim (art. 6) oraz macedońskim (art. 8).

W trzech przypadkach zakłada się istnienie **organów regulujących** i/lub **standaryzujących JM** – ma to miejsce w Hiszpanii (art. 15 Ustawy), Katalonii (art. 10) oraz Macedonii (art. 18).

W po dwóch przypadkach ujęto odpowiednio **promocję JM** – we Wspólnocie Francuskiej Belgii (art. 7 dekretu) i Katalonii (art. 8 Ustawy) oraz zagadnienia dostępu osób m.in. używających JM do **imprez finansowanych ze środków publicznych** – odpowiednie przepisy znalazły się w ustawie hiszpańskiej (art. 14, ust. 5) oraz irlandzkiej (art. 9).

W jednym przypadku dokument zakłada **koordynację międzyresortową** w kwestii zakresu użycia JM – w art. 9 ustawy katalońskiej.

Tabela 2. Obszary regulowane w ustawach o języku migowym

Państwo lub region	Cechy					
	Rady konsultacyjne	Badania naukowe	Organy reg. i/lub stand.	Promocja JM	JM w imprezach finansowanych publicznie	Koordynacja międzyres.
Belgia (Wsp. Flam.)	X					
Belgia (Wsp. Fr.)	X			X		
Belgia (Wsp. Niem.)						
Bośnia i Herc.	X					
Bułgaria	X	X				

Chorwacja						
Cypr		X				
Czechy						
Hiszpania			X		X	
Irlandia					X	
Katalonia	X	X	X	X		X
Macedonia		X	X			
Niderlandy	X					
Polska	X					
Serbia						
Słowacja						
Słowenia	X					

Źródło: Opracowanie własne

Nie należy przeceniać wzmianek konstytucyjnych – mają one i tak odniesienia do ustaw, które można modyfikować zarówno na korzyść, jak i na szkodę osób zainteresowanych. Ich charakter jest bardziej symboliczny. Można zauważyć, że większość samodzielnych ustaw dotyczących JM funkcjonuje w byłych krajach socjalistycznych.

Oprócz tego należy podkreślić, że brak ustawy o języku migowym nie oznacza brak ustawodawstwa na ten temat w ogóle – może być one zawarte w innym akcie (np. ustawie o języku urzędowym czy ustawie o rehabilitacji osób z niepełnosprawnością), a nawet w kilku z nich. Autor poprzestał jednak na analizie wzmianek konstytucyjnych oraz ustaw dotyczących wyłącznie języków migowych (ewentualnie innych systemów komunikacji osób z wadą słuchu).

* * *

W niniejszym rozdziale podjęto próbę chronologizacji powstawania współczesnych wspólnot osób głuchych w Europie na podstawie prześledzenia historii szkół dla głuchych. Ponadto opisano negatywne konsekwencje II Międzynarodowego Kongresu Edukacji Głuchych z 1880 r. na kształcenie osób głuchych. Dokonano charakterystyki języków migowych, aby wskazać ich odmienność od języków dźwiękowych, a tym samym uwypuklić ewentualne trudności w nauce języków dźwiękowych przez głuchych oraz języków migowych przez osoby słyszące, a także podkreślić ewentualne problemy z nadawaniem obrazu w siłą rzeczy dwuwymiarowej telewizji. Ponadto sporządzono analizę wzmianek konstytucyjnych nt. języków migowych w krajach Europy oraz syntezę samodzielnych aktów prawnych dotyczących tych języków.

Rozdział 4

Języki migowe w programach telewizyjnych europejskich nadawców publicznych – historia, legislacja, aspekty techniczne

Programy telewizyjne w językach migowych nie pojawiły w momencie powstania medium, jakim była telewizja. Stopniowe emancypowanie się i organizacja wspólnot osób głuchych w krajach europejskich przyczyniła się niewątpliwie do zmiany tej sytuacji i zaowocowało uwzględnieniem w ofertach programów telewizyjnych audycji, które emitowane były w pierwszym języku społeczności głuchych.

4.1. Kształtowanie się oferty programów telewizyjnych w językach migowych

Przed omówieniem obecnego (maj 2022 r.) stanu ofert programów telewizyjnych przeznaczonych dla poszczególnych wspólnot użytkowników języków migowych na antenach telewizyjnych nadawców publicznych w Europie, warto prześledzić również chronologię pojawiania się programów w językach migowych na tychże antenach, by uzyskać asumpt do refleksji na temat rozwoju w czasie ofert programowych przeznaczonych dla poszczególnych wspólnot.

W niniejszym przeglądzie podjęto próbę zidentyfikowania następujących wydarzeń:

- pojawienie się pierwszego cyklicznego programu tłumaczonego na język migowy lub przedstawianego w języku migowym u nadawcy danej społeczności (bez względu na jego rodzaj);
- daty uruchomienia pierwszego serwisu informacyjnego tłumaczonego na język migowy (codziennych¹ i/lub rzadziej emitowanych podsumowań wydarzeń) - wybór serwisów informacyjnych był podyktowany wynikami badań

¹ Tj. emitowanych co najmniej od poniedziałku do piątku.

pilotażowych, które pokazały, że to najpowszechniej występująca kategoria programów²;

- daty uruchomienia poszczególnych programów prowadzonych przez osoby głuche (bez względu na ich rodzaj).

W przypadku niektórych krajów nie udało się odtworzyć chronologii budowania się oferty programów w JM i tłumaczonych na JM. Przypadek ten dotyczył Białorusi, Cypru, Malty, Kosowa i Czarnogóry. W odniesieniu do Węgier nie udało się ustalić daty uruchomienia jakiegokolwiek serwisu informacyjnego z tłumaczem JM. W sytuacji pozyskania informacji o likwidacji lub znaczących zmianach (ewentualnie zastąpieniach) danej pozycji programowej, autor ujmował je w opisie. Należy zaznaczyć, że zaprezentowane w niniejszym podrozdziale ilustracje mają charakter archiwalny. Aktualne fotografie znalazły się w katalogu stanowiącym Załącznik nr 2 do niniejszej pracy.

Należy podkreślić, że prezentowane opracowanie, oparte w dużej mierze na archiwalnych doniesieniach prasowych, jest najprawdopodobniej pierwszą w Europie syntezą takiego rodzaju.

Historia JM w telewizji na kontynencie europejskim zaczyna się najprawdopodobniej w 1952 r., kiedy to brytyjska BBC³ uruchomiła program dla dzieci „For Deaf Children”, w którym jednak z czasem ograniczano ilość JM na rzecz napisów⁴. W 1964 r. „For Deaf Children” zastąpiono programem „Vision On” (skupionym z kolei na pantomimie, JM oraz minimalizacji ilości napisów), który emitowany był również comiesięcznie do roku 1976. W 1964 r. uruchomiono cotygodniowy tłumaczony na język migowy serwis informacyjny „News Review”, gdzie JM szybko został zastąpiony napisami⁵. W 1993 r. rozpoczęto tłumaczenie na JM codziennego serwisu informacyjnego⁶. Program prowadzony przez osoby głuche w języku migowym pt. „See

² Zob. S. Stępski, *Dostęp do informacji w językach migowych w programach telewizyjnych publicznych nadawców usług medialnych w UE – przyczynek do badań*, „Toruńskie Studia Bibliologiczne” 2019, nr 2, s. 87.

³ Autor nie rozwija w tym miejscu skrótów nazw nadawców, ponieważ wzmiankowane skróty są w powszechnym użyciu, stanowiąc często wyrazistszą markę, niż nazwa pełna.

⁴ M. Saul, *Vision On* [online] [dostęp 3 grudnia 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://televisionheaven.co.uk/reviews/vision-on>.

⁵ P. Ladd, *Signs of Change: Sign Language and Televisual Media in the UK*, [w:] *Minority Language Media. Concepts, Critiques and Case Studies*, red. M. Cormack, N. Hourigan, Bristol 2007, s. 235.

⁶ B. Steiner, *Signs from the void: The comprehension and production of sign language on television*, „Interpreting” 1998, vol. 3, iss. 2, s. 100.

Hear” został uruchomiony w roku 1981⁷ (zob. Ilustracja 28). Od 2015 r. „See Hear” emitowany jest co miesiąc⁸.

W 1970 r. duńska organizacja Døvefilm⁹ wyprodukowała dla telewizji duńskiej (DR) magazyn poświęcony sprawom osób głuchych, który emitowany był co miesiąc, od 1980 r. – co dwa tygodnie, a od 1994 r. – co tydzień. Był on współprowadzony przez osobę głuchą. W roku 1993 rozpoczęto produkcję codziennych wiadomości telewizyjnych prezentowanych przez osobę głuchą („Nyheder på tegnsprog”, obecnie „TegnNyt”, zob. Ilustracja 29). W roku 2006 stworzono stałe pasmo (DR Tegnsprogkanalen), w którym zaczęły się pojawiać tłumaczone na JM programy informacyjne, a w 2008 r. również propozycje magazynowe¹⁰.

Ilustracja 28. Satyrycy uczą się języka migowego w programie „See Hear” (BBC) w 1989 r.
Źródło: *SF HE See Hear Lesson & Test* [online] [dostęp 3 grudnia 2022]. Dostępny w World Wide Web:
<https://www.youtube.com/watch?v=3XsWJ5xZo8s>.

Ilustracja 29. Pierwsza oprawa graficzna programu „Nyheder på tegnsprog” w duńskiej DR w 1993 r.
Źródło: *DRTV continuity 11. maj 1993* [online] [dostęp 26 września 2022]. Dostępny w World Wide Web:
<https://www.youtube.com/watch?v=BygEOTkC4Zs>.

Również w 1970 r. programy z JM pojawiły się we Francji. W tymże roku ORTF (później OFRT, a obecnie France Télévisions) rozpoczęło tłumaczenie na JM programu o charakterze religijnym (nie ustalono, kiedy emisja dobiegła końca). Wiadomo jednak, że w 1975 r. rozpoczęto emitowanie informacyjnego dwutygodnika z JM pt. „Le Journal des Sourds et des Malentendants”, który już w 1977 r. stał się programem cotygodniowym, a

⁷ *Access services at the BBC* [online] [dostęp 25 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.bbc.com/aboutthebbc/whatwedo/publicservices/accessservices>.

⁸ *See Hear's new monthly schedule* [online] [dostęp 2 października 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.bbc.co.uk/programmes/p02qby57>.

⁹ Organizacja powołana w 1963 r. przez Danske Døves Landsforbund (Duńskie Stowarzyszenie Głuchych) w celu rozpowszechniania informacji wśród osób głuchych. Zob. *Historie* [online] [dostęp 21 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.deaftv.dk/om-dovefilm/historie>.

¹⁰ Tamże.

w 1991 r. tłumaczenie przeniesiono do codziennego skrótu informacji¹¹. Od 1979 do 1988 r. w cyklu pt. „Mes mains ont la parole” emitowane były bajki interpretowane w JM przez osobę głuchą¹² (zob. Ilustracja 30). Od 1994 r. emitowany jest poświęcony sprawom osób głuchych magazyn przez nie prowadzony ukazujący się pod tytułem „L’Œil et la Main”¹³ (zob. Ilustracja 31).

Ilustracja 30. Marie-Thérèse L'Huillier interpretuje bajkę pt. „Tiger runs” autorstwa D. Halla i J. Butlera w ramach cyklu „Mes mains ont la parole”
Źródło: *Mes mains ont la parole* [online] [dostęp 26 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.youtube.com/watch?v=s-S9osFfvGQ>.

Ilustracja 31. Poezja w bożonarodzeniowym wydaniu programu „L’œil et la main” w 1994 r.
Źródło: *L’œil et la main* [online] [dostęp 26 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: https://www.youtube.com/watch?v=sMxYedysZ_Q.

Spółeczność niemieckiego JM otrzymała pierwszy program telewizyjny w JM pt. „Sehen statt Hören” w 1975 r. (zob. Ilustracja 32)¹⁴. JM był jednak używany w programie tylko szczątkowo (w zapowiedziach), a głównym medium przekazu były napisy. Dopiero w 1984 r. pojawiła się stała rubryka prezentowana przez osobę głuchą¹⁵ (zob. Ilustracja 33). Tłumaczenie głównych wieczornych serwisów informacyjnych „Tagesschau” (produkcji ARD) oraz „Heute Journal” (ZDF) ma miejsce od 1997 r. w ramach wspólnej anteny

¹¹ S. Barrere, *Rendre l’information télévisée accessible aux sourds (3). Premières apparitions d’interprètes en LSF à la télévision* [online] [dostęp 24 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://interpretelsf.blog/2011/09/08/rendre-linformation-televisee-accessible-aux-sourds-3/>.

¹² *Mes mains ont la parole* [online] [dostęp 25 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.sourds.net/timeline/mes-mains-ont-la-parole/>.

¹³ B. Meffre, *„L’œil et la main”, l’émission pour sourds et entendants de France 5, fête ses 25 ans lundi 27 janvier* [online] [dostęp 24 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.ozap.com/actu/-l-oeil-et-la-main-l-emission-pour-sourds-et-entendants-de-france-5-fete-ses-25-ans-lundi-27-janvier/588589>.

¹⁴ *Hintergrundinformationen zur Fachtagung „Barrierefreie Medien“ am 12.09.2017* [online] [dostęp 21 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: https://www.gehoerlosenbund.de/browser/2582/Hintergrundinformationen_Fachtagung_BarrierefreieMedien.pdf.

¹⁵ *Gehörlose und Gebärdensprache: „Unser Recht auf DGS“* [online] [dostęp 21 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.youtube.com/watch?v=Lwpeurtdm0E>.

informacyjno-dokumentalnej tworzonej przez obu wspomnianych nadawców publicznych – Phoenix¹⁶.

Ilustracja 32. Pierwsza, słyszcząca prowadząca niemieckiego programu „Sehen statt hören” (surdopedagog Elke Grassl) w 1979 r.
Źródło: *NDR-RB-SFB Programhinweise & Sehen statt hören mit Elke Grassl* (26.03.1977) [online] [dostęp 26 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.youtube.com/watch?v=czxmxOysxp0> (for. autor).

Ilustracja 33. Głuchy prowadzący Jürgen Stachlewitz prowadzi dyskusję nt. uznania niemieckiego JM w ramach rubryki „Unser Recht” niemieckiego programu „Sehen statt Hören”
Źródło: *Gehörlose und Gebärdensprache: "Unser Recht auf DGS"* [online] [dostęp 26 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.youtube.com/watch?v=Lwpeurtdm0E>.

W 1977 r. w hiszpańskiej TVE (obecnie: RTVE) pojawił się program podsumowujący wydarzenia z całego tygodnia z tłumaczeniem na JM pt. „Hablamos”, który emitowano do roku 1982 r., kiedy postanowiono zaopatrzyć w tłumaczenie codzienny serwis informacyjny (zob. Ilustracja 34). Serwis ten emitowany był do roku 1997 r. Został zastąpiony programem podobnym do „Hablamos”, ale pod innym tytułem – „En otras palabras” (zob. Ilustracja 35), który z kolei emitowany był do 2008 r., kiedy zdecydowano się utworzyć prowadzony przez osoby głuche program pt. „En lengua de signos”¹⁷.

¹⁶ *Hintergrundinformationen zur Fachtagung...*

¹⁷ *La lengua de signos española hoy*, Madrid 2014, s. 59.

Ilustracja 34. Tłumaczka Maria José de Aristizabal współprowadzi skrót informacji „Avance informativo” w TVE1 w 1993 r.

Źródło: *TVE Avance informativo* (1993) [online] [dostęp 28 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.youtube.com/watch?v=Q2f41OkKygeE>.

Ilustracja 35. Tłumaczony na JM fragment programu „En otras palabras” w 2003 r.

Źródło: *TVE 1 (En otras palabras)* 1-6-03 [online] [dostęp 28 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.youtube.com/watch?v=5vHHAa9ab2Q>.

W 1979 r. ówczesna telewizja czechosłowacka (Československá televize) rozpoczęła emisję prowadzonego przez tłumacza JM programu informacyjno-publicystycznego „Ozvěny”, który został zdjęty z anteny po roku¹⁸. Rok później rozpoczęto emitowanie programu poświęconego sprawom osób głuchych zatytułowanego „Televizní klub neslyšících” (TKN) prowadzonego przez tłumacza JM¹⁹ (zob. Ilustracja 36). Na początku lat dziewięćdziesiątych, już w telewizji czeskiej (Česká televize) tłumacza-prowadzącego zastąpili prezenterzy głusi²⁰. W roku 2000 rozpoczęto emitowanie codziennego serwisu informacyjnego, prowadzonego przez głuchych prezenterów²¹ (zob. Ilustracja 37).

¹⁸ *Kalendárium neslyšících* [online] [dostęp 23 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <http://ruce.cz/clanky/628/6-kalendarium-neslysicich>.

¹⁹ *9. prosinec 2015 - Televizní klub neslyšících* [online] [dostęp 22 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1096066178-televizni-klub-neslysicich/215562221800018/>.

²⁰ *4. červen 2014 - Televizní klub neslyšících* [online] [dostęp 22 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1096066178-televizni-klub-neslysicich/214562221800008/>.

²¹ *31. březen 2008 - Televizní klub neslyšících* [online] [dostęp 22 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1096066178-televizni-klub-neslysicich/215562221800018/>.

Ilustracja 36. Tłumacz JM Emilie Mrzilková prowadzi rozmowę w pierwszym wydaniu programu „Televizní klub neslyšících”

Źródło: *Televizní klub neslyšících - 9. prosinec 2015* [online] [dostęp 27 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1096066178-televizni-klub-neslyšících/215562221800018/>.

Ilustracja 37. Głucha prowadząca Daniela Knotková prowadzi „Zprávy v českém znakovém jazyce” w 2000 r.

Źródło: *Televizní klub neslyšících - 31. březen 2008* [online] [dostęp 27 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1096066178-televizni-klub-neslyšících/208562221800004/>.

Również w 1979 r. w Telewizji Polskiej rozpoczęto emisję tłumaczonego na JM dwutygodnika poświęconego sprawom osób głuchych pt. „W świecie ciszy”²² (zob. Ilustracja 38). Emisji zaprzestano w późnych latach dziewięćdziesiątych minionego wieku. W 1982 r. z kolei rozpoczęto tłumaczenie sobotnich i niedzielnych wydań „Dziennika Telewizyjnego” w programie II, czego zaprzestano w roku 1989²³ (zob. Ilustracja 39), wraz z likwidacją „Dziennika” oraz zmianami w TVP. W latach dziewięćdziesiątych w tłumaczeniu na JM zaopatrywano program „Echa tygodnia” (później: „Echa Panoramy”), a pierwszym codziennym serwisem z tłumaczeniem na JM była „Panorama”, w której tłumacz pojawił się w roku 1998. W 2018 r. rozpoczęto prezentowanie nowego cyklu poświęconego problemom osób głuchych – „Spotkania w świecie ciszy”²⁴.

²² *Język migowy w telewizji – historia* [online] [dostęp 21 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://swiatgluchych.pl/video/jezyk-migowy-w-telewizji-historia/>.

²³ *TVP Dziennik telewizyjny* [online] [dostęp 21 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://tv.signlangtv.org/shows/tpv-dziennik-telewizyjny/>.

²⁴ B. Franosz, *Program TVP3 „Spotkania w świecie ciszy”* [online] [dostęp 21 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.pzg.org.pl/2018/07/program-tpv3-spotkania-w-swiecie-ciszy/>.

Ilustracja 38. Artykuł nt. programu „W świecie cizy” z czasopisma PZG pokazany podczas wywiadu Tomasza Smakowskiego z Bogdanem Szczepankowskim. Na zdjęciu od lewej: Zbigniew Grzegorzewski, B. Szczepankowski i Józef Hendzel
 Źródło: *Język migowy w telewizji – historia – rozmowa z prof. Bogdanem Szczepankowskim, część 3* [online] [dostęp 26 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: https://www.youtube.com/watch?v=K5jO_cYWKEA

Ilustracja 39. „Dziennik telewizyjny” TVP z 1984 r. tłumaczony na JM przez Zbigniewa Grzegorzewskiego
 Źródło: *Dziennik telewizyjny 29.04.1984 r.* [online] [dostęp 26 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.youtube.com/watch?v=U5H5qBJF3x8>

W 1980 r. na Islandii pojawił się pierwszy program w JM na antenie nadawcy publicznego RÚV – były to prowadzone przez osobę głuchą wiadomości pt. „Táknmálsfréttir”²⁵ (zob. Ilustracja 41). Program zlikwidowano w 2021 r. na fali pandemii COVID-19 – w tym czasie upowszechniły się transmitowane na żywo informacje z udziałem tłumacza, którą to technikę postanowiono przenieść również na wieczorny serwis informacyjny²⁶.

W tym samym roku 1980 kolejny magazyn poświęcony sprawom osób głuchych pt. „Prisluhnimo tišini” (zob. Ilustracja 40) powołano na terenie dzisiejszej Słowenii, w regionalnej TV Koper-Capodistria, który to program po dwóch latach przeniesiony został na antenę ogólnosłoweńską, do TV Ljubljana²⁷. Interesującym faktem jest, że z czasem zaczęły powstawać regionalne odpowiedniki wzmiankowanego programu w innych republikach byłej Jugosławii²⁸. Wiadomo o wersjach chorwackiej i serbskiej oraz macedońskiej²⁹.

²⁵ S. M. Sigurðardóttir, *Í TILEFNI þess að RÚV-Sjónvarp fagnar nú 40 ára starfsafmælinu sínu senda Táknmálsfréttir stofnuninni innilegar hamingjuóskir á tímamótum* [online] [dostęp 21 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.mbl.is/greinasafn/grein/1107961/>.

²⁶ A. Ísleifsson, *Kvöld-fréttir RÚV fram-vegis tákn-máls-túlkaðar og Tákn-máls-fréttir líða undir lok* [online] [dostęp 21 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.visir.is/g/20212149034d>.

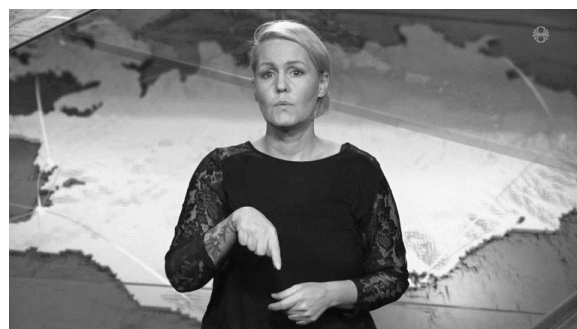
²⁷ T. Grošelj, *40 let oddaje Prisluhnimo tišini* [online] [dostęp 25 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.rtv slo.si/rtv/za-medije/sporocila-za-javnost/40-let-oddaje-prisluhnimo-tisini/540043>.

²⁸ *35 let predvajanja Prisluhnimo tišini* [online] [dostęp 25 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://365.rtv slo.si/arhiv/prisluhnimo-tisini/174367182>.

²⁹ Zob. dalej w niniejszym podrozdziale.

Ilustracja 40. Słysząca prowadząca Neva Lazar w pierwszym wydaniu programu „Prisluhnimo tišini”
 Źródło: *Prisluhnimo tišini* [online] [dostęp 28 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://365.rtvsllo.si/arhiv/prisluhnimo-tisini/91815842>.

Ilustracja 41. Ostatni wygląd programu „Táknmálsfréttir” przed jego zlikwidowaniem w 2021 r.
 Źródło: *Táknmálsfréttir* [online] [dostęp 16 lutego 2021]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.ruv.is/sjonvarp/spila/taknimalsfrettir/27721>.

W bogatym w wydarzenia roku 1980 w Portugalii rozpoczęto tłumaczenia na JM serwisu informacyjnego w RTP³⁰. Natomiast w roku 2018 na antenie tegoż nadawcy emitowany był prezentowany przez osoby głuche program dotyczący zagadnień tej społeczności pt. „Acende a Luz Para Eu Te «Ouvir»”³¹.

W 1981 r. frankofoński nadawca RTBF rozpoczął tłumaczenia codziennego serwisu informacyjnego na JM³². Ponadto w latach 1995-2007 emitowany był program poświęcony sprawom osób głuchych pt. „Tu vois ce que je veux dire”³³. W 1981 r. nadawca publiczny Szwajcarii niemieckojęzycznej (obecnie SRF) rozpoczął nadawanie współprowadzonego przez osoby głuche programu pt. „Sehen statt Hören”, którego emisji zaprzestano w roku 1998³⁴ (zob. Ilustracja 42). W 2008 r. rozpoczęto zaopatrywanie w tłumaczenie na JM codziennego serwisu informacyjnego³⁵.

Rok później (w 1982 r.) uruchomiono analogiczny magazyn szwajcarskiego nadawcy francuskojęzycznego (RTS) pt. „Ecoutez voir” (zob. Ilustracja 42). Od 1989 r.

³⁰ V. do Carmo Sousa Lourenço, *Intérpretes de Língua Gestual Portuguesa - Origem e Evolução. Motivação, formação, legislação, condições de trabalho, carreira e intervenção*, Lisboa 2021, s. 31.

³¹ *Acende a Luz Para Eu Te "Ouvir"* [online] [dostęp 1 października 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://showoff.pt/portfolio/acende-a-luz-para-eu-te-ouvir>.

³² *Historique* [online] [dostęp 23 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.ffsb.be/identite/historique/>.

³³ Tamże.

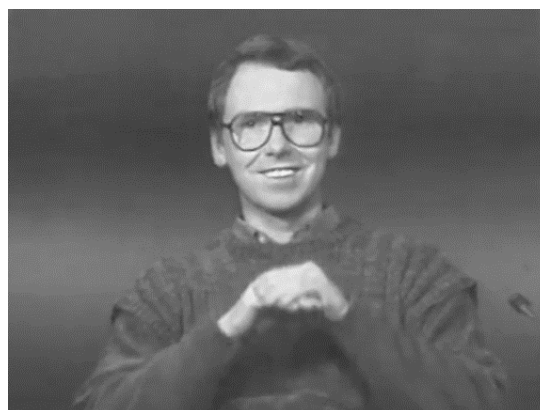
³⁴ D. Ulli, *Schweizer TV: Gehörlose stossen auf taube Ohren* [online] [dostęp 23 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.beobachter.ch/burger-verwaltung/schweizer-tv-gehorlose-stossen-auf-taube-ohren-0>.

³⁵ *Zehn Jahre «Tagesschau in Gebärdensprache»* [online] [dostęp 23 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.srgd.ch/de/aktuelles/news/2017/12/30/zehn-jahre-tagesschau-gebardensprache/>.

program nazywa się „Signes” i od 2018 r. prezentowany jest na antenach wszystkich publicznych nadawców – wspomnianych już SRF, RTS oraz włoskojęzycznej RSI³⁶ – z odpowiednio niemiecko-, francusko- i włoskojęzycznymi napisami. Tak samo jak w Szwajcarii niemieckojęzycznej, w 2008 r. rozpoczęto tłumaczenie codziennego serwisu informacyjnego RTS³⁷.

Ilustracja 42. Głuchy prowadzący Stéphane Faustinelli w pierwszym wydaniu programu „Ecoutez voir” w 1982 r.
Źródło: *35 ans, l'histoire continue* [online] [dostęp 4 grudnia 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://pages.rts.ch/emissions/signes/9065588-signes.html>.

Ilustracja 43. Głuchy prezenter Toni Koller w bloku wiadomości bieżących szwajcarskiego programu „Sehen statt Hören”
Źródło: *FOCUSTALK "Sehen statt Hören" - ehemalige Moderatorinnen im Gespräch* [online] [dostęp 4 grudnia 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.youtube.com/watch?v=W8v9227gqp0>.

Również w 1982 roku telewizja bułgarska (BNT) rozpoczęła emitowanie cotygodniowego magazynu poświęconego sprawom osób głuchych pt. „Специализирано предаване за хора с увреден слух”³⁸ (zob. Ilustracja 44). W 1994 r. rozpoczęto tłumaczenie codziennego serwisu informacyjnego³⁹.

W nietypowy sposób JM (w porównaniu do innych omawianych tu krajów) pojawił się także w 1982 roku po raz pierwszy na ekranach węgierskiej MTV – było to w magazynie pt. „Sorstársak”, poświęconym zagadnieniom rehabilitacji osób z

³⁶ *Diffusion nationale pour l'émission «Signes»* [online] [dostęp 23 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.sgb-fss.ch/fr/news/diffusion-nationale-pour-lemission-signes/>.

³⁷ I. Gonet, *Le téléjournal en langue des signes fête ses 10 ans* [online] [dostęp 23 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.rts.ch/info/suisse/9213721-le-telejournal-en-langue-des-signes-fete-ses-10-ans.html>.

³⁸ *40 години в ефир: "Светът на жестовете" с телевизионен юбилей* [online] [dostęp 21 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://bnt.bg/news/40-godini-v-efir-svetat-na-zhestovete-s-televizionen-yubilei-v311627-302194news.html>.

³⁹ *55 години от нашия живот: 1994* [online] [dostęp 21 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://bnt.bg/bg/a/55-godini-ot-vashiya-zhivot-1994>.

niepełnosprawnością⁴⁰ (nie tylko z wadą słuchu). JM na ekranach pojawił się w 1982 r. również w Grecji, w codziennym serwisie informacyjnym⁴¹ (zob. Ilustracja 45).

Ilustracja 44. Tłumacz prowadzący Christo Semerdziew otwierający pierwsze wydanie „Специализирано предаване за хора с увреден слух” w 1982 r.

Źródło: *40 години от първото предаване за хора с увреден слух, излъчено по БНТ* [online] [dostęp 26 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://bnt.bg/news/40-godini-ot-parvoto-predavane-za-hora-s-uvreden-sluh-izlachen-po-bnt-302215news.html>.

Ilustracja 45. Tłumacz Wasilis Pulakis tłumaczy skrót informacji greckiej ERT w 1982 r.

Źródło: *ΒΑΣΙΛΗΣ ΠΟΥΛΑΚΗΣ - ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΕΡΤ 2 - (1984)* [online] [dostęp 26 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.youtube.com/watch?v=GQsDQ6eOQ7I>.

W 1984 r. na terenie obecnej Macedonii Północnej (w należącej do jugosłowiańskiego systemu TV Skopje) pojawił się prowadzony przez tłumacza JM program poświęcony zagadnieniom osób głuchych pt. „Светот на тишината”. Serwis informacyjny zaczęto natomiast tłumaczyć na antenie nadawcy Macedonii niepodległej (MRT) w roku 2003⁴².

Nietypowym początkiem JM w telewizji austriackiej (ORF) był rozpoczęcie w 1985 r. zaopatrywania w tłumaczenie na JM raz w miesiącu serwisu informacyjnego dla dzieci („Mini-ZIB”). Trwało to do 1996 r., kiedy zdecydowano się dodać tłumacza do podsumowania wydarzeń tygodnia pt. „Wochenschau”⁴³, którego emisji zaprzestano w

⁴⁰ *Lakat a televiziós stúdiókon II. rész* [online] [dostęp 2 października 2022]. Dostępny w World Wide Web:

https://dunavolgyipeter.hu/televizio_tortenet/esemenyek_emlekek_dokumentumok_a_hazai_televizioz_as_tortenetebol/lakat_a_televizio_studiokon_ii_resz.

⁴¹ *Το Σωματείο Διερμηνέων Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας (Σ.Δ.Ε.Ν.Γ.) στο πλευρό της ΕΡΤ* [online] [dostęp 2 października 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.ertopen.com/show/item/550-to-swmateio-diermhnewn-ellhnikhs-nohmatikhs-glwssas-s-d-e-n-g-sto-pleyro-ths-ert>.

⁴² М. Башеска, *20 години информативна емиуција за глуви на Македонската Телевизија со гестовен говор*, „Journal of Special Education and Rehabilitation” 2004, vol. 5, iss. 3-4, s. 157-160.

⁴³ I. Kurz, B. Mikulasek, *Television as a Source of Information for the Deaf and Hearing Impaired. Captions and Sign Language on Austrian TV*, „Meta: journal des traducteurs / Meta: Translators’ Journal” 2004, vol. 49, nr 1, s. 85.

roku 2009⁴⁴. W międzyczasie, w 2004 r., dodano tłumaczenie na język migowy do codziennego serwisu informacyjnego⁴⁵.

Na terenie obecnej Rosji tłumaczenia programów na JM pojawiły się w **1987** r. W programie II Centralnej Telewizji ZSRR nadawano z udziałem tłumacza główny serwis informacyjny „Время” (zob. Ilustracja 46) oraz programy dokumentalne i edukacyjne. W roku 1991 z powodu restrukturyzacji nadawcy (i utraty drugiej anteny) tłumaczenia na język migowy przeniesiono na boczne dzienne i popołudniowe wydania wiadomości⁴⁶ (zob. Ilustracja 47). W 2001 r. tłumaczenia zlikwidowano, w programach informacyjnych zastępując je paskiem⁴⁷ (ros. *бегущая строка*)⁴⁸. Od roku 2014 nowopowstały, quasi-publiczny nadawca OTR zaopatruje w tłumaczenie na JM coroczną „Gorącą linię” (ros. „Прямая линия”), konferencję, podczas której prezydent kraju odpowiada na pytania obywateli⁴⁹. Od roku 2020 tenże nadawca udostępnia tłumaczoną na JM wersję transmisji z obchodów rocznicy 9 maja w Moskwie⁵⁰.

⁴⁴ M. Ladstätter, *ORF-Wochenschau endgültig eingestellt* [online] [dostęp 29 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.bizeps.or.at/orf-wochenschau-endgueltig-eingestellt/>.

⁴⁵ Tegoż, *Nachrichten mit Gebärdensprache* [online] [dostęp 29 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.bizeps.or.at/nachrichten-mit-gebaerdensprache/>.

⁴⁶ О. Перанов, *Тишина в студии: как работали сурдопереводчики на тв* [online] [dostęp 21 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://russianteleweek.ru/tv/tishina-v-studii-kak-rabotali-surdoperevodchiki-na-tv/>.

⁴⁷ Przypomina on wizualnie paski emitowane wspólnie na antenach kanałów informacyjnych, przy czym *бегущая строка* ma być zapisem całości tekstu prezentowanego w danej chwili materiału (tj. zastępnikiem napisów dla niesłyszących), a nie telegraficznym podsumowaniem najważniejszych wydarzeń.

⁴⁸ Н. Харламова, *Почему отечественное ТВ лишилось сурдоперевода* [online] [dostęp 21 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://kino.rambler.ru/tv/43212252/>.

⁴⁹ *Прямая линия с В. Путиным впервые будет транслироваться на ТВ с сурдопереводом* [online] [dostęp 21 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://gluxix.net/deafnews/tv-and-we/4674-2014-04-16-15-53-24>.

⁵⁰ *ОТР покажет трансляцию Парада Победы с сурдопереводом* [online] [dostęp 21 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: https://otr-online.ru/o-telekanale/press_relizy/otr-pokazhet-translyaciyu-parada-pobedy-s-surdoperevodom-83.html.

Ilustracja 46. Ludmiła Liowina w 1989 r. tłumaczy rubrykę programu „Время” dotyczącą przestępczości

Źródło: *По оперативным сводкам МВД СССР (1989)* [online] [dostęp 27 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.youtube.com/watch?v=27jixDSzw6U>

Ilustracja 47. Ludmiła Owsiannikowa tłumaczy serwis informacyjny ORT w 2001 r.

Źródło: *Новости (OPT, 06.07.2001) Фрагмент* [online] [dostęp 27 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.youtube.com/watch?v=z142qYPjLto>

W 1987 r. JM pojawił się również w telewizji dzisiejszej Chorwacji. Był to regularny tłumaczony program poświęcony problematyce osób głuchych (w TV Zagreb będącą częścią jugosłowiańskiej JRT). Serwis informacyjny opatrzony tłumaczeniem na język migowy pojawił się po raz pierwszy już w niepodległej Chorwacji (w HRT) w roku 1992⁵¹.

W 1987 r. program typu magazynowego (pt. „Svet tišine“) został zainicjowany także w telewizji belgradzkiej. Serwis informacyjny natomiast rozpoczęto tłumaczyć dopiero w 2005 r. na antenie serbskiego nadawcy RTS⁵² (zob. Ilustracja 49).

W 1987 r. JM pojawił się także w irlandzkiej RTÉ. Za sprawą osób głuchych rozpoczęto emisję tworzonego przez nie magazynu „Sign of The Times”⁵³ (który w 1996 r. zmienił tytuł na „Hands On”, a emitowanie zakończono w roku 2014⁵⁴). W 1992 r. głuchy prowadzący pojawił się w krótkim podsumowaniu dnia dla osób z wadą słuchu⁵⁵. „News for the Deaf”, a później „News with Signing”, bo tak nazywał się program, istniał

⁵¹ Ž. Krmpotić, *Pała sam u nesvijest dok sam uživo prevodila znakovni jezik* [online] [dostęp 25 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.24sata.hr/news/pala-sam-u-nesvijest-dok-sam-uzivo-prevodila-znakovni-jezik-497407>.

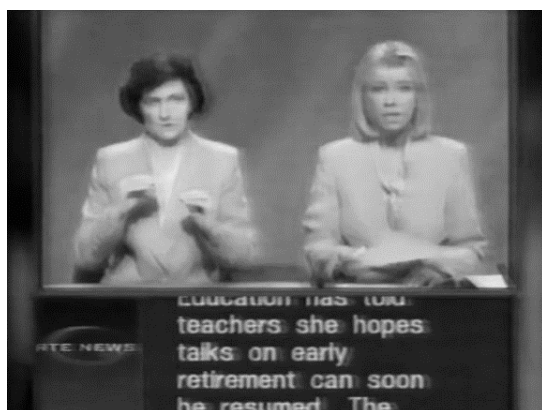
⁵² *Trezor* [online] [dostęp 25 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.rts.rs/page/tv/sr/story/22/rts-svet/858200/trezor.html>.

⁵³ *Sign Of The Times 1988* [online] [dostęp 22 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.rte.ie/archives/2014/0515/617444-irelands-first-television-magazine-programme-for-the-deaf/>.

⁵⁴ *Productions - Mind The Gap Films* [online] [dostęp 22 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://mindthegapfilms.com/productions/>.

⁵⁵ *Hands On Series 16 Programme 5* [online] [dostęp 22 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.youtube.com/watch?v=ws8Ok7pulyU>.

już od 1975 r., ale wyłącznie z napisami⁵⁶ (zob. Ilustracja 48). Unikatową propozycją programową w Irlandii jest nadawana od 2013 r. cotygodniowa prognoza pogody prowadzona przez osobę głuchą pod tytułem „Weather with Signing”⁵⁷. W 2013 r. na antenie RTÉ One uruchomiono cotygodniowe kilkugodzinne nocne pasmo powtórkowe zaopatrzone w tłumaczenie na JM⁵⁸. Później analogiczne pasmo znalazło się również na antenie RTÉ 2.

Ilustracja 48. Głucha prowadząca Eileen Coffey współprowadzi „News for the Deaf” w 1995 r.
Źródło: *RTE 1 . CONTINUITY 1995. 1* [online] [dostęp 26 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.youtube.com/watch?v=PKa6RkycPHc>.

Ilustracja 49. Serwis informacyjny serbskiej RTS w 2005 r. tłumaczony na JM przez Svetlanę Pešić
Źródło: *RTS špica vesti 2005* [online] [dostęp 26 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: https://www.youtube.com/watch?v=IN_LbNK_EIA (fot. autor).

Również za sprawą osób głuchych w 1987 r. JM pojawił się w szwedzkiej telewizji SVT. Wówczas rozpoczęto emisję prowadzonego przez osobę głuchą programu pt. „Nyhetstecken”, który w roku 1993 przekształcony został na codzienny serwis informacyjny⁵⁹.

W roku **1989** na antenie wspomianej już telewizji czeskosłowackiej (krótco przed jej podziałem na czeską i słowacką) zainicjowano działalność „bratysławskiego” (tj. słowackiego) programu poświęconego sprawom osób głuchych pt. „Televízny klub nepočujúcich”, który na początku prowadzony był przez tłumacza JM (zob. Ilustracja 50),

⁵⁶ *News For The Deaf 1982* [online] [dostęp 22 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.rte.ie/archives/2014/0512/616769-rte-broadcasts-first-news-for-the-deaf/>.

⁵⁷ *Hands On Series 16 Programme 1* [online] [dostęp 22 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.youtube.com/watch?v=GX103--leHc/>.

⁵⁸ *Sign Language Slot On RTÉ 2013* [online] [dostęp 22 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.rte.ie/archives/2014/0516/617732-new-irish-sign-language-slot-on-rte/>.

⁵⁹ K. Nydahl, *Nyhetstecken firade 25 år* [online] [dostęp 28 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.svt.se/nyheter/nyhetstecken/nyhetstecken-firade-25-ar-i-rutan>.

a od 1993 r. współprowadzony jest przez osobę głuchą⁶⁰. Od 1990 r. tłumaczony na JM jest serwis informacyjny⁶¹ (zob. Ilustracja 51). W 2013 r. rozpoczęto nadawanie dodatkowego serwisu informacyjnego prowadzonego przez osoby głuche⁶².

Ilustracja 50. Tłumacz JM Darina Tarciová wita w pierwszym wydaniu programu „Televízny klub nepočujúcich”
 Źródło: *Televízny klub nepočujúcich* [online] [dostęp 26 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.rtv.sk/televizia/archiv/15249/106300>.

Ilustracja 51. Darina Tarciová tłumacząca wiadomości STV w 1999 r.
 Źródło: *Adriana Kmotriková - 27. jún 1999 (STV2)* [online] [dostęp 26 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.youtube.com/watch?v=k6JKGyj6cbs>.

W 1989 r. język migowy zaczął być za sprawą głuchych prowadzących obecny w norweskiej NRK, w serwisie informacyjnym „Tegnspråknytt” (zob. Ilustracja 52)⁶³. Natomiast w 2000 r. serwisy informacyjne i inne treści zaopatrywane w tłumaczenie zaczęły się pojawiać na osobnej antenie – NRK Tegnspråk⁶⁴.

W 1993 r. JM zastosowano po raz pierwszy w telewizji litewskiej (LTV, obecnie LRT), która rozpoczęła wówczas tłumaczenie na JM serwisu informacyjnego⁶⁵ (zob. Ilustracja 53).

⁶⁰ *Televízny klub nepočujúcich* [online] [dostęp 24 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.rtv.sk/televizia/archiv/15249/106300>.

⁶¹ *Prepáčte, nerozumiem! Nepočujúcich by mohol ochrániť zmenený zákon* [online] [dostęp 24 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://zivot.pluska.sk/reportaze/prepacte-nerozumiem-nepocujucich-mohol-ochranit-zmeneny-zakon>.

⁶² *Nový spravodajský formát RTVS pre nepočujúcich* [online] [dostęp 24 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: https://www.rtv.sk/aktualne-oznamy-tlacove-spravy-pr/11183_novy-spravodajsky-format-rtvs-pre-nepocujucich.

⁶³ P. R. Peterson, *Tegnspråknytt 30 år!* [online] [dostęp 28 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.nrk.no/tilgjengelighet/robert-stoltenberg-parodierer-de-faste-programlederne-1.14407082>.

⁶⁴ J. A. Fordal, *20 år med NRK Tegnspråk* [online] [dostęp 28 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.nrk.no/informasjon/20-ar-med-nrk-tegnsprak-1.15159740>.

⁶⁵ R. Stankevičius, *Kaledų sveikinimas tyliausiaja kalba* [online] [dostęp 25 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: https://www.respublika.lt/lt/naujienos/kultura/kulturos_naujienos/kaledu_sveikinimas_tyliausiaja_kalba/.

Ilustracja 52. Pierwsza oprawa programu „Tegnspråknytt”
 Źródło: *Tegnspråknytt er 30 år i dag...* [online] [dostęp 26 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.instagram.com/p/BtQhB1vHrf9/>.

Ilustracja 53. Serwis informacyjny litewskiej LTV z 1995 r. tłumaczony przez Rimę Kiesienę
 Źródło: *History of LRT Žinio's intros (1988-nowadays)* [online] [dostęp 26 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.youtube.com/watch?v=5Hg0tB2ULII>

Rok później, w **1994 r.**, JM pojawił się w telewizji fińskiej (YLE) pod postacią serwisu informacyjnego prowadzonego przez osobę głuchą pt. „Uutiset viittomakielellä” (zob. Ilustracja 55). Program był uzupełniany przez informacyjno-publicystyczne podsumowanie tygodnia (również prowadzone przez osobę głuchą), pt. „Viikko viitottuna”⁶⁶. W 2020 r. program „Viikko viitottuna” został zastąpiony społeczno-publicystycznym programem dotyczącym środowiska głuchych pt. „Mikaela & Thomas”⁶⁷.

Również w 1994 r. w rumuńskiej TVR⁶⁸ i we włoskiej RAI⁶⁹ rozpoczęto tłumaczenie na język migowy serwisów informacyjnych (zob. Ilustracja 54).

⁶⁶ *Vahva asiantuntija* [online] [dostęp 25 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.kuurojenmuseo.fi/?p=956&lang=fi>.

⁶⁷ *Yleläiset kertovat: Mikaela Tillander, Yle Uutiset viittoen* [online] [dostęp 25 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.facebook.com/yleisradio/videos/648663639204520/>.

⁶⁸ *Laura Ioana: Încerc să sintetizez informațiile prezentate în jurnal* [online] [dostęp 25 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://adevarul.ro/showbiz/vedete/laura-ioana-incerc-sa-sintetizez-informatiile-702386.html>.

⁶⁹ M. Castigli, *Alla scoperta di Maria Luisa Franchi, la pioniera della Lingua dei Segni* [online] [dostęp 1 października 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.interris.it/copertina/alla-scoperta-di-maria-luisa-franchi-la-pioniera-della-lingua-dei-segni-audio-e-video/>.

Ilustracja 54. Tłumaczka Maria Luisa Franchi podczas pierwszego wydania „TG1” z JM w 1994 r.
 Źródło: *Alla scoperta di Maria Luisa Franchi, la pioniera della Lingua dei Segni* [online] [dostęp 4 października 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.interris.it/copertina/alla-scoperta-di-maria-luisa-franchi-la-pioniera-della-lingua-dei-segni-audio-e-video/>.

Ilustracja 55. Głucha prowadząca Mikaela Tillander prowadzi „Uutiset viittomakielellä” ok. 1995 r.
 Źródło: *Yle Uutiset viittomakielellä 25 vuotta* [online] [dostęp 26 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://areena.yle.fi/1-4601748>.

W roku **1998** JM pojawił się w estońskiej telewizji ETV (obecnie: ERR), kiedy rozpoczęto tłumaczenie serwisu informacyjnego. W 2009 r. został on zastąpiony serwisem prezentowanym przez osobę głuchą⁷⁰.

W Niderlandach obecność JM w telewizji została zapoczątkowana serwisami informacyjnymi NOS (emitowanymi w NPO) zaopatrywanymi w tłumaczenie na język migowy od roku **2000**⁷¹.

W **2005** r. JM pojawił się u nadawcy bośniacko-hercegowińskiego – w tym roku BHRT rozpoczął emitowanie podsumowania wydarzeń tygodnia tłumaczonego na JM⁷². Do rozpoczęcia tłumaczenia codziennych serwisów informacyjnych doszło jednak dopiero 15 lat później, w roku 2020⁷³.

⁷⁰ *ETV viipekeelsed uudised* [online] [dostęp 25 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: http://www.ead.ee/haridus_ja_kultuur/etv_v_uudised.

⁷¹ E. Jonk, *Irma Sluis verdwijnt niet meer van tv (en haar collega's ook niet)* [online] [dostęp 25 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.metronieuws.nl/in-het-nieuws/binnenland/2021/08/gebarentolk-vaker-op-tv-corona-irma-sluis/>.

⁷² *Preporuka ombudsmena Bosne i Hercegovine. Prilagođenost informativnih programa osobama oštećenog sluha* [online] [dostęp 1 października 2022]. Dostępny w World Wide Web: https://www.ombudsmen.gov.ba/documents/obmudsmen_doc2016091310312932cro.pdf.

⁷³ *Domaća zadaća na BHT1 sa titlovima i informativni program na znakovnom jeziku* [online] [dostęp 2 października 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://bhr.ba/domaca-zadaca-na-bht1-sa-titlovima-i-informativni-program-na-znakovnom-jeziku/>.

W roku 2006 r. pierwszy serwis opatrzony w tłumaczenie ukazał się na antenie nadawcy TRM w Mołdawii⁷⁴.

Programy telewizyjne dostępne w językach migowych nadawane są w Europie od ponad 70 lat. Początkowo pojawiały się wyłącznie u nadawców zachodnioeuropejskich, do których po ponad dwudziestu kilku latach zaczęli dołączać nadawcy z krajów tzw. bloku wschodniego. Z perspektywy postępującego uznawania języków migowych za pełnoprawne oraz procesu upodmiotawiania osób z niepełnosprawnościami, niezwykle ważnym momentem - dowodzącym emancypacji osób głuchych - było pojawienie się programów prowadzonych przez osoby głuche w języku migowym.

4.2. Obowiązki prawne nadawców

Jak już sygnalizowano we wstępie do niniejszej dysertacji, dylematy dotyczące otrzymywania za pośrednictwem środków masowego przekazu treści we własnym języku nie dotyczą osób słyszących. W przypadku treści obcojęzycznych otrzymują one tłumaczenie audiowizualne – wersję lektorską lub napisy. Tymczasem kwestie dostępu do treści w JM regulowane są osobno. Autor zakłada, że oferta programów telewizyjnych w JM jest wypadkową nie tylko wychodzenia naprzeciw postulatam osób głuchych przez nadawców, ale również realizowaniem obowiązków nakładanych nań przez ustawodawcę. Dlatego dokonał syntezy legislacji związanej z dostępnością do programów telewizyjnych w językach migowych w ustawach medialnych krajów objętych badaniem.

Należy podkreślić, że w niektórych dokumentach zawarte są jednolite wymagania dotyczące języka migowego dla wszystkich nadawców (bez względu na formę własności), w innych są osobne wymagania wobec nadawców publicznych i prywatnych, są również takie dokumenty, gdzie języka migowego wymaga się tylko u nadawców publicznych. Ilekroć zatem wspomina się w niniejszym podrozdziale o „nadawcy publicznym”, oznacza to, że omawiany akt zawiera regulacje odrębne dotyczących wyłącznie nich, jeśli wspomina się natomiast wyłącznie o „nadawcy”, to znaczy, że regulacje mają charakter uniwersalny – dotyczący wszystkich nadawców, bez względu na formę własności.

Żadnych odniesień do zapewnienia prawa dostępu do informacji osobom z niepełnosprawnościami w tym osób posługujących się JM nie zawierają ustawy medialne

⁷⁴ *Istoria Valentinei Popescu – traducător în limbajul mimico-gestual* [online] [dostęp 1 października 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://agora.md/stiri/42012/video--60plus-md-istoria-valentinei-popescu-%E2%80%93-traducator-in-limbajul-mimico-gestual>.

Andory⁷⁵, **Białorusi**⁷⁶, **Kosowa**⁷⁷, **Monako**⁷⁸ oraz **Ukrainy**⁷⁹. Autorowi nie udało się dotrzeć do ustawy regulującej funkcjonowanie mediów w **San Marino**.

W ustawach medialnych niektórych krajów poza UE brak jest bezpośredniego odniesienia się do zagwarantowania prawa dostępu do informacji w programach telewizyjnych w językach migowych. W **Albanii**⁸⁰ w ustawie regulującej funkcjonowanie mediów mowa jest o tworzeniu środowiska regulacyjnego, w którym nadawcy będą zwracali uwagę na potrzeby osób z niepełnosprawnościami sensorycznymi (art. 47, ust. 1, pkt. c). Podobnie jest w **Czarnogórze**⁸¹ – wg ustawy medialnej tego kraju nadawca zobowiązany jest świadczyć usługi publiczne, w tym produkować programy dla specyficznych grup społecznych, w tym osób z niepełnosprawnościami (art. 74, ust. 1, pkt. 3). W **Liechtensteinie**⁸² z kolei wymaga się od nadawców podejmowania kroków w celu zapewnienia programów dla osób z niepełnosprawnościami, m.in. słuchu (art. 56a). Nieco bardziej precyzyjnie jest to określone w ustawie rosyjskiej⁸³, z tym że mówi się o udostępnieniu przez nadawcę dla osób z wadą słuchu 5% programów (z wyjątkiem tych nadawanych na żywo), ale bez doprecyzowania, w jaki sposób (art. 31, ust. 7, pkt. 5). W ustawach **Bośni i Hercegowiny**⁸⁴ oraz **Serbi**⁸⁵ brak odniesienia do kwestii nadawania programów w językach migowych, za to zwalnia się osoby głuche z abonamentu radiowo-telewizyjnego (odp. art. 82, ust. 3. oraz art. 17a).

Istnieją dokumenty, w których obowiązki nadawców dotyczące ujęcia w ofercie programów nadawanych w JM są formułowane bardzo ogólnie. Na **Islandii**⁸⁶ ustawa wymaga od nadawców, aby zaopatrywali programy w środki umożliwiające dostęp do

⁷⁵ *Llei de la radiodifusió i televisió pública i de creació de la societat pública Ràdio i Televisió d'Andorra*, SA, Butlletí Oficial del Principat d'Andorra 2000, nr 24, bez num. poz.

⁷⁶ *Закон Республики Беларусь 17 июля 2008 г. № 427-3 о средствах массовой информации*, Национальный реестр правовых актов Республики Беларусь 2008, nr 196, poz. 2/1524.

⁷⁷ *Ligj Nr. 04/L-44 për Komisionin e Pavarur të Mediave dhe Transmetimin*, Gazeta Zyrtare e Republikës së Kosovës 2012, nr 5, bez num. poz.

⁷⁸ *Loi n. 1.122 du 22/12/1988 relative à la distribution des émissions de radiotélévision*, Journal de Monaco 1988, nr 6849, bez num. poz.

⁷⁹ *Закон України про телебачення і радіомовлення*, Відомості Верховної Ради України 1994, nr 10, poz. 43.

⁸⁰ *Ligj nr. 97/2013 për mediat audiovizive në Republikën e Shqipërisë*, Fletorja Zyrtare e Republikës së Shqipërisë 2013, nr 37, poz. 1.

⁸¹ *Закон о електронским медијима*, Službeni list Crne Gore 2010, nr 46, poz. 10.

⁸² *Mediengesetz (MedienG) vom 19. Oktober 2005*, Liechtensteinisches Landesgesetzblatt 2005, nr 250, bez num. poz.

⁸³ *Закон Российской Федерации о средствах массовой информации*, Ведомости Съезда народных депутатов Российской Федерации и Верховного Совета Российской Федерации 1992, nr 7, poz. 300.

⁸⁴ *Закон о јавном радио-телевизијском систему Босне и Херцеговине*, Službeni Glasnik BiH 2005, nr 78, bez num. poz.

⁸⁵ *Закон о радиодифузји*, Službeni glasnik Republike Srbije 2002, nr 42, poz. 1.

⁸⁶ *Lög um fjölmiðla*, Lagasafn 2011, nr 38, bez num. poz.

nich osobom z wadą słuchu, np. za pośrednictwem języka migowego (art. 30). Podobnie jest w **Norwegii**⁸⁷ – wymaga się tam od nadawców przygotowywania programów dla osób z niepełnosprawnościami, np. poprzez wykorzystanie języka migowego (art. 2-19). Co ciekawe, regulacje szczegółowe na ten temat może wydać król. W **Szwajcarii**⁸⁸ z kolei Rada Federalna zastrzega sobie prawo określenia zasad co do tego, w jakim zakresie nadawca publiczny ma brać pod uwagę potrzeby osób z niepełnosprawnością sensoryczną, a zwłaszcza to, w jakim zakresie specjalne programy w języku migowym mają być oferowane osobom głuchym (art. 24).

Jak już wspomniano, omówione już państwa nie należą do Unii Europejskiej. W tym miejscu należy przypomnieć, że każde państwo członkowskie Unii Europejskiej zobowiązane było wdrożyć przepisy *Dyrektywy o audiowizualnych usługach medialnych* z roku 2010⁸⁹. Jeśli ustawa medialna jakiegoś państwa w zakresie regulacji obowiązków związanych z JM nie wykracza poza zawarte w Dyrektywie przepisy, nie jest bliżej omawiana w niniejszym podrozdziale. Należy przypomnieć, że wzmiankowana Dyrektywa traktuje język migowy jako jeden ze sposobów zapewniania dostępności informacji dla osób z niepełnosprawnością sensoryczną, wymaga ciągłego zwiększania poziomu dostępności treści za jego pomocą, a ponadto stanowi, że informacje o charakterze nadzwyczajnym (włączając informacje o klęskach żywiołowych) powinny być emitowane w języku migowym.

Do grupy państw, które nie zawarły w swoich ustawach medialnych przepisów wykraczających poza wzmiankowaną *Dyrektywę* należą: **Austria**⁹⁰, **Belgia**⁹¹, **Bulgaria**⁹²,

⁸⁷ *Lov om kringkasting og audiovisuelle bestillingstjenester (kringkastingsloven)*, Norsk Lovtidend 1992, nr 24, poz. 127.

⁸⁸ *Bundesgesetz über Radio und Fernsehen (RTVG)* vom 24. März 2006, Amtliche Sammlung 2007, nr 737, bez num. poz.

⁸⁹ *Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/13/UE z dnia 10 marca 2010 r. w sprawie koordynacji niektórych przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich dotyczących świadczenia audiowizualnych usług medialnych (dyrektywa o audiowizualnych usługach medialnych)*, Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej 2010, t. 53, poz. 1.

⁹⁰ *Bundesgesetz über audiovisuelle Mediendienste (Audiovisuelle Mediendienste-Gesetz – AMD-G)*, Bundesgesetzblatt für die Republik Österreich 2001, nr 84, bez num. poz.

⁹¹ *Decreet betreffende radio-omroep en televisie*, Belgisch Staatsblad 2006, nr 151, poz. 1566; *Décret du 4 février 2021 relatif aux services de médias audiovisuels et aux services de partage de vidéos*, Moniteur Belge 2021, nr 88, poz. 20568.

⁹² *Закон за радиото и телевизията*, Държавен вестник 1998, nr 198, bez num. poz.

Chorwacja⁹³, **Dania**⁹⁴, **Estonia**⁹⁵, **Finlandia**⁹⁶, **Francja**⁹⁷, **Irlandia**⁹⁸, **Litwa**⁹⁹, **Luksemburg**¹⁰⁰, **Łotwa**¹⁰¹, **Malta**¹⁰², **Niderlandy**¹⁰³, **Niemcy**¹⁰⁴, **Portugalia**¹⁰⁵, **Słowenia**¹⁰⁶, **Szwecja**¹⁰⁷ i **Włochy**¹⁰⁸.

Jeśli idzie o inne akty prawne wykraczające poza wspomnianą Dyrektywę, to w niektórych krajach europejskich nakładają one na nadawców minima czasowe i/lub gatunkowe dotyczące programów emitowanych w JM lub tłumaczonych na JM. Wymagania o charakterze wyłącznie czasowym istnieją w Czechach, Słowacji, Hiszpanii, Polsce, Węgrzech i Wielkiej Brytanii. W **Czechach**¹⁰⁹ nadawca publiczny zobowiązany jest do nadawania 2% ogółu programów w czeskim języku migowym lub przetłumaczonych na język migowy (art. 32, ust. 2), w **Słowacji**¹¹⁰ są to 3% (art. 18, ust. 2, pkt. b). W **Hiszpanii**¹¹¹ na poziomie państwowym i wspólnot autonomicznych osoby głuche mają prawo do dwóch godzin programów w JM w tygodniu (art. 8, ust. 2). W **Polsce**¹¹² nadawca zobowiązany jest do zaopatrywania 50% kwartalnego czasu emisji we wszystkie możliwe udogodnienia m.in. dla osób z wadą słuchu (art. 18a), a więc również w JM (art. 4, ust. 28). Na **Węgrzech**¹¹³ nadawca powyżej 1% udziału w rynku powinien

⁹³ *Zakon o elektroničkim medijima*, Narodne Novine 2003, nr 122, poz. 1729.

⁹⁴ *Bekendtgørelse af lov om radio- og fjernsynsvirksomhed m.v.*, Lovtidende A 2020, nr 1350, bez num. poz.

⁹⁵ *Meediateenuste seadus*, Riigi Teataja 2011, nr I, poz. 1.

⁹⁶ *Laki sähköisen viestinnän palveluista*, Finlex 2014, nr 917, bez num. poz.

⁹⁷ *Loi n° 86-1067 du 30 septembre 1986 relative à la liberté de communication*, Journal officiel de la République française 1986, nr 228, poz. 1.

⁹⁸ *Broadcasting Act 2009*, Irish Statute Book 2009, nr 18, bez num. poz.

⁹⁹ *Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas*, Valstybės žinios 1996, nr 71, poz. 1706.

¹⁰⁰ *Loi du 27 juillet 1991 sur les médias électroniques*, Memorial. Journal officiel du Grand-Duché de Luxembourg 1991, nr 47, bez num. poz.

¹⁰¹ *Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likums*, Latvijas Vēstnesis 2010, nr 118, bez num. poz.

¹⁰² *Att tal-1991 dwar ix-Xandir*, Supplement tal-Gazzetta tal-Gvern ta' Malta 1991, nr 15, poz. 435.

¹⁰³ *Wet van 29 december 2008 tot vaststelling van een nieuwe Mediawet (Mediawet 2008)*, Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden 2008, nr 583, bez num. poz.

¹⁰⁴ *Gesetz zum Staatsvertrag zur Modernisierung der Medienordnung in Deutschland*, Gesetz- und Verordnungsblatt für Berlin 2020, nr 42, bez num. poz.

¹⁰⁵ *Lei da televisão*, Diário da República 2007, nr 145, bez num. poz.

¹⁰⁶ *Zakon o avdiovizualnih medijskih storitvah (ZAvMS)*, Uradni list Republike Slovenije 2011, nr 87, poz. 3715.

¹⁰⁷ *Radio- och tv-lag*, Svensk författningssamling 2010, nr 696, bez num. poz.

¹⁰⁸ *Testo unico dei servizi di media audiovisivi*, Supplemento ordinario alla Gazzetta Ufficiale della Repubblica Italiana 2021, nr 44/L, bez num. poz.

¹⁰⁹ *Zákon ze dne 17. května 2001 o provozování rozhlasového a televizního vysílání a o změně dalších zákonů*, Sbírka zákonů 2001, nr 87, poz. 231.

¹¹⁰ *Zákon zo 14. septembra 2000 o vysielaní a retransmisii a o zmene zákona č. 195/2000 Z. z. o telekomunikáciách*, Zbierka zákonov SR 2000, nr 180, poz. 308.

¹¹¹ *Ley 7/2010, de 31 de marzo, General de la Comunicación Audiovisual*, Boletín Oficial del Estado 2010, nr 79, poz. 5292.

¹¹² *Ustawa z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji*, Dz.U. 1993, nr 7, poz. 34.

¹¹³ *2010. évi CLXXXV. törvény a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról*, Magyar Közlöny 2010, nr 202, bez num. poz.

zapewniać wszystkie treści z tłumaczeniem na JM lub napisami dla niesłyszących, **Wielka Brytania**¹¹⁴ z kolei wymaga przynajmniej 5% przetłumaczonych lub przedstawionych w JM programów w każdej z usług oferowanych przez nadawcę (art. 303, ust. 5, pkt. d).

Rumunia i Mołdawia zakładają wymagania czasowe i rodzajowe dotyczące programów w JM, tłumaczonych na JM lub emitowanych w napisami dla niesłyszących. W **Rumunii**¹¹⁵ wymaga się od nadawców krajowych i lokalnych, by z napisami lub JM było nadawane przynajmniej 30 minut programów informacyjnych, analitycznych i publicystycznych dziennie (art. 42¹, ust. 2. pkt. a). W **Mołdawii**¹¹⁶ zobowiązuje się nadawców do opatrywania napisami lub JM jednego serwisu informacyjnego dziennie, przy czym nie powinno być to mniej treści, niż 60 minut miesięcznie (art. 16, ust. 3, pkt. pkt. a, b, c).

Wymagania mieszane co do nadawania programów w JM względem nadawców występują na Cyprze¹¹⁷ oraz w Grecji¹¹⁸. W obu przypadkach są oni zobowiązani do pokazywania jednego, co najmniej pięciominutowego serwisu informacyjnego dziennie (odp. art. 18Γ, ust. 2 oraz art. 20, ust. 1), przy czym na **Cyprze** zastrzega się, by dany serwis wyemitowany został między godz. 18 a 22 (wspomniany art. 18Γ, ust. 2). W **Grecji** dodatkowo wymaga się aby raz na dwa tygodnie wyemitowany w JM został wybrany program informacyjny, rozrywkowy bądź edukacyjny (art. 20, ust. 2).

Wymagania wyłącznie rodzajowe występują w **Macedonii Północnej**¹¹⁹ – nadawca publiczny jest zobowiązany do realizacji interesu publicznego, na który mają się składać m.in. tłumaczenia na JM programów informacyjnych i publicystycznych (art. 121, ust. 1, pkt. 7).

Aby dokonać podsumowania ustaleń dokonanych w niniejszym podrozdziale autor zebrał je w Tabeli 3, która ujmuje wszystkie kraje objęte badaniami i wskazuje rodzaje odniesień do zagwarantowania prawa osobom z niepełnosprawnościami (w tym osobom głuchym porozumiewających się JM) w ustawach regulujących funkcjonowanie mediów.

¹¹⁴ *Communications Act 2003*, UK Public General Acts 2003, c. 13.

¹¹⁵ *LEGE nr. 504 din 11 iulie 2002. Legea audiovizualului*, Monitorul Oficial 2002, nr 534, poz. 504.

¹¹⁶ *Codul serviciilor media audiovizuale al Republicii Moldova*, Monitorul Oficial 2018, nr 462-466, poz. 766.

¹¹⁷ *Ο περί Ραδιοφωνικών και Τηλεοπτικών Οργανισμών Νόμος του 1998*, Κατάλογος Ενοποιημένης Νομοθεσίας 1998, nr I(I), poz. 3217.

¹¹⁸ *Νομικό καθεστώς της ιδιωτικής τηλεόρασης και της τοπικής ραδιοφωνίας. Ρύθμιση θεμάτων της ραδιοτηλεοπτικής αγοράς και άλλες διατάξεις*, Φύλλα Εφημερίδας της Κυβέρνησης 1995, nr 159, poz. 2328.

¹¹⁹ *Законот за радиодифузната дејност од 21.11.2005*, Службен весник на Република Македонија 2005, nr 100, poz. 1344.

Tabela 3. Odniesienia do zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami prawa dostępu do programów telewizyjnych, w ustawach medialnych w Europie

Kraj lub region, w którym obowiązuje ustawa	Brak odniesień do zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami prawa dostępu do programów telewizyjnych	Tylko regulacje wynikające z Dyrektywy UE	Ogólne odniesienia do zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami dostępu do programów telewizyjnych	Odniesienia ogólne dotyczące nadawania programów w JM	Zwolnienie z abonamentu radiowo-telewizyjnego osób głuchych	Wymagania o charakterze czasowym dotyczące programów w JM	Wymagania o charakterze rodzajowym dotyczące programów w JM	Wymagania czasowe i rodzajowe dotyczące programów w JM
Albania			X					
Andora	X							
Austria								
Belgia		X						
Białoruś	X							
Bośnia i Hercegowina					X			
Bułgaria		X						
Chorwacja		X						
Cypr								X
Czarnogóra			X					
Czechy						X		
Dania		X						
Estonia		X						
Finlandia		X						
Francja		X						
Grecja								X
Hiszpania						X		
Irlandia								
Islandia				X				
Kosowo	X							
Liechtenstein			X					
Litwa		X						
Luksemburg		X						
Łotwa		X						
Macedonia							X	
Malta		X						
Mołdawia								X
Monako	X							
Niderlandy		X						

Kraj lub region, w którym obowiązuje ustawa	Brak odniesień do zapewnienia osobn z niepełnosprawnościami prawa dostępu do programów telewizyjnych	Tylko regulacje wynikające z Dyrektywy UE	Ogólne odniesienia do zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami dostępu do programów telewizyjnych	Odniesienia ogólne dotyczące nadawania programów w JM	Zwolnienie z abonamentu radiowo-telewizyjnego osób głuchych	Wymagania o charakterze czasowym dotyczące programów w JM	Wymagania o charakterze rodzajowym dotyczące programów w JM	Wymagania czasowe i rodzajowe dotyczące programów w JM
Niemcy		X						
Norwegia				X				
Polska						X		
Portugalia		X						
Rosja			X					
Rumunia								X
Serbia					X			
Słowacja						X		
Słowenia		X						
Szwajcaria				X				
Szwecja		X						
Ukraina	X							
Węgry						X		
Wielka Brytania						X		
Włochy		X						

Źródło: opracowanie własne

Warto zwrócić uwagę, że przepisy o większej szczegółowości cechują głównie ustawy byłych krajów socjalistycznych oraz mniej zamożnych. W większości krajów zachodnich takie przepisy długo nie były potrzebne, ponieważ nadawcy publiczni zapewniali dostępność programów niekoniecznie na podstawie legislacyjnej, a wskutek wychodzenia naprzeciw postulatam osób głuchych.

4.3. Realizacja programów telewizyjnych w językach migowych oraz z tłumaczeniem na język migowy

Po omówieniu historii oraz kontekstu prawnego funkcjonowania języków migowych w telewizji warto również przyrzeć się zagadnieniom bezpośrednio związanym z aspektami translatorycznymi oraz technicznymi realizacji programów w tych językach. Zamierzeniem autora jest przedstawienie różnic pomiędzy programami tworzonymi

bezpośrednio w językach migowych a tymi przygotowywanymi przez słyszących dla słyszących i tłumaczonych na język migowy wtórnie. Na potrzeby niniejszego podrozdziału wyróżniono dwa typy programów – z dołączonym tłumaczeniem na język migowy oraz takie, które powstają bezpośrednio w języku migowym i prowadzone są przez osobę słyszącą będącą tłumaczem lub głuchego prezentera.

4.3.1. Tłumaczenia programów na język migowy

4.3.1.1. Terminologia

Na początku rozważań o dołączaniu tłumaczeń na JM do programów telewizyjnych warto przybliżyć pojęcie tłumaczenia (przekładu). Jest to proces językowy, który polega na zastąpieniu tekstu w języku wejściowym ekwiwalentnym tekstem w języku docelowym. Należy podkreślić, że tym samym słowem określa się również produkt powstały w wyniku wzmiankowanego procesu, a więc wspomniany ekwiwalentny tekst w języku docelowym¹²⁰. Zdaniem niektórych badaczy w języku polskim słowo „przekład” miałoby określać wyłącznie tłumaczenia pisemne, a czasem nawet wyłącznie literackie, brak jednak zgody co do takiego podejścia¹²¹. Na pewno jednak bardziej powszechny w języku polskim jest termin „tłumaczenie na język migowy”, nie „przekład na język migowy”.

Jak już sygnalizowano we Wstępie, obcojęzyczne dla danego kraju lub terytorium pozycje programowe w telewizji zaopatrywane są w przekład (tłumaczenie) zapewniające możliwość zapoznania się z jego treścią osobom, które nie znają danego języka obcego. Dokonuje się tego poprzez sporządzenie wersji lektorskiej, dubbingu lub napisów. Czynności te stanowią produkty procesu szczegółowego znanego jako przekład (rzadziej tłumaczenie) audiowizualne¹²². Przyjmuje się, że tłumaczenie na język migowy również jest tłumaczeniem audiowizualnym¹²³. W większości przypadków w kontekście telewizyjnym ma się do czynienia z tłumaczeniem symultanicznym (synchronicznym, jednoczesnym), tj. takim, gdzie tekst w języku docelowym (tj. migowym) powstaje prawie równocześnie z wypowiedaniem tekstu w języku wejściowym (fonicznym)¹²⁴.

¹²⁰ *Tezaurus terminologii translatorskiej*, red. J. Lukszyn, Warszawa 1993, s. 349-350.

¹²¹ Zob. np. J. Grzenia, *Przekład i tłumaczenie* [online] [dostęp 7 kwietnia 2023]. Dostępny w World Wide Web: <https://sjp.pwn.pl/poradnia/haslo/przeklad-i-tlumaczenie;5716.html>; P. Müldner-Nieckowski, *Najpierw tłumaczenie, potem przekład* [online] [dostęp 7 kwietnia 2023]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.lpj.pl/przeklad.htm>. Należy podkreślić, że w niektórych językach słowiańskich istnieją odrębne terminy denotujące odpowiednio tłumaczenie pisemne oraz ustne, np. cz. *překlad vs tlumočení*, słowac. *preklad vs tlmočenie*, słoweń. *prevajanje vs tolmačenje*, podczas gdy w niektórych występuje jeden termin dla obu czynności, np. ros. *перевод* czy ukr. *переклад*.

¹²² A. Szarkowska, *Przekład audiowizualny w Polsce – perspektywy i wyzwania*, „Przekładaniec” 2008, nr 20, s. 10.

¹²³ Tamże, s. 19.

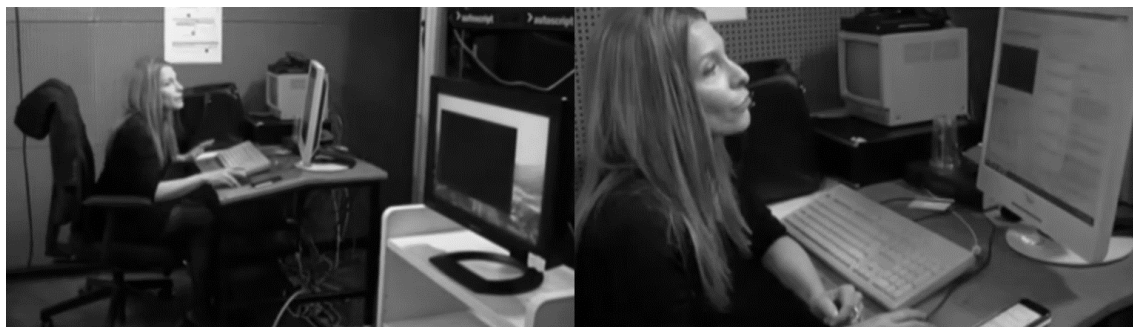
¹²⁴ *Tezaurus...*, s. 366.

Rzadszymi w kontekście telewizyjnym oraz trudniejszymi do terminologicznego zaszeregowania są przypadki, kiedy tłumacz języka migowego z wyprzedzeniem otrzymuje nagrane dzieło, które ma zostać wyemitowane z tłumaczeniem na JM w terminie późniejszym. Ze względu na praktyczny brak możliwości zapisu tłumaczenia i odtworzenia go ze sporządzonego zapisu przed kamerą, wydaje się, że należy takie tłumaczenie również zakwalifikować jako symultaniczne, ale z techniczną możliwością dokonania korekty.

4.3.1.2. Wsparcie dla tłumacza języka migowego

W miarę możliwości również doświadczony tłumacz powinien się do tłumaczenia przygotować¹²⁵. Zatem nadawca zatrudniający tłumacza powinien odpowiednio wcześniej udostępnić wcześniej te elementy programu, które zostały nagrane z wyprzedzeniem oraz zasygnalizować tematy, które mogą być poruszone w segmentach emitowanych wyłącznie na żywo (np. rozmowach).

W przypadku serwisów informacyjnych (najczęściej występujących programów w tłumaczeniu na JM) należy zapewnić tłumaczowi dostęp do osobnego stanowiska pracy z komputerem oraz dostępem do systemu zarządzania newsroomem (ang. *newsroom management system*), w którym tłumacz, na równi z redakcją może na bieżąco śledzić planowaną zawartość tłumaczonego wydania (zob. Ilustracja 56).

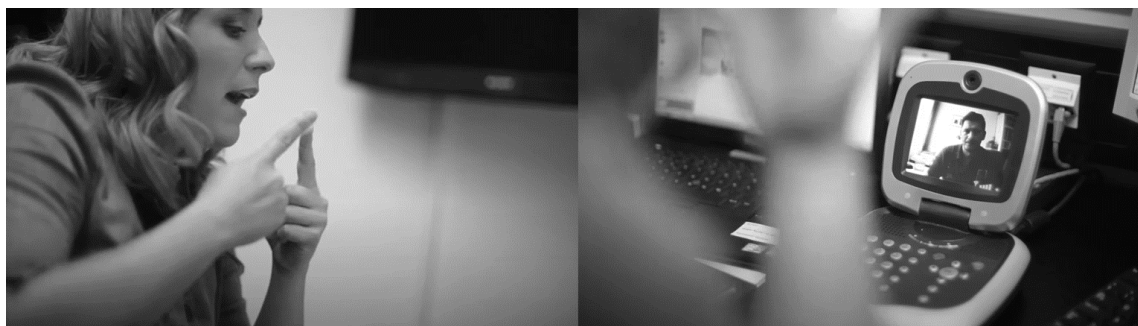

Ilustracja 56. Tłumaczka Katharina Grösser w siedzibie walońskiej RTBF zapoznaje się z treścią wieczornego serwisu informacyjnego
Źródło: *Katharina Grosser 2015.03.25* [online] [dostęp 7 kwietnia 2023]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.youtube.com/watch?v=jHwIRIBM7O4>.

Ponadto tłumacz powinien mieć zapewnione wsparcie (najlepiej osoby głuchej) konsultanta językowego. Wsparcie to powinno być zapewnione albo przez

¹²⁵ M. Sipowicz, A. Kalata-Zawłocka, *Nieprawda, że jeśli tłumacz zna język, nie musi się przygotowywać do tłumaczenia* [online] [dostęp 7 kwietnia 2023]. Dostępny w World Wide Web: <https://stpjm.org.pl/pl/dla-tlumaczy/mity-na-temat-tlumaczenia/nieprawda-ze-jesli-tlumacz-zna-jezyk-nie-musi-sie-przygotowywac-do-tlumaczenia/>.

przedsiębiorstwo, które deleguje tłumacza do pracy w telewizji, względnie stowarzyszenie zawodowe, do którego należy tłumacz (zob. Ilustracja 57).

Ilustracja 57. Tłumaczka Gabriela Hauswirth uzyskuje informacje od konsultanta w siedzibie szwajcarskiej SRF przed wieczornym serwisem informacyjnym

Źródło: *Bachelor Gebärdensprachdolmetschen GSD* [online] [dostęp 7 kwietnia 2023]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.youtube.com/watch?v=FTsAvn7ESZ0>.

4.3.1.3. Warunki wykonywania tłumaczeń

Tłumaczenie programu może odbywać się zarówno z osobnego niewielkiego studia przeznaczonego dla tłumacza języka migowego lub wydzielonej przestrzeni studia, z którego emitowany jest tłumaczony program.

Podstawowym wyposażeniem takiego studia lub wydzielonej przestrzeni jest kamera, która rejestruje i pozwala na zmiksowanie tłumaczenia na język migowy z obrazem programu oryginalnego oraz monitor, na którym tłumacz może zobaczyć siebie w kontekście programu, co pozwala na samokontrolę (np. korektę pozycji). W przypadku przestrzeni wydzielonej dostarcza się tłumaczowi ścieżkę dźwiękową programu za pośrednictwem słuchawki (odsluchu, ang. *earpiece*). W pomieszczeniu wydzielonym dźwięk udostępnić można zarówno za pośrednictwem słuchawki jak i „otwartych” głośników. Tłumaczowi należy również udostępnić na monitorze podgląd tekstu z promptera (ang. *teleprompter*) – urządzenia, które jest zintegrowane z kamerą i pozwala na jednoczesne odczytywanie tekstu oraz spoglądanie prosto do kamery (zob. Ilustracja 58).

Ilustracja 58. Z lewej: tłumaczka Naďa Hynková Dingová w trakcie tłumaczenia głównego wydania wiadomości Czeskiej Telewizji. Obok widoczna od przodu zapasowa kamera z prompterem oraz

monitorem z podglądem. Z prawej: tłumaczka Dana Prellová opowiada o pracy tłumacza telewizyjnego stojąc obok kamery z aktywnym prompterem

Źródło: *Televizní klub neslyšících. 1. září 2021* [online] [dostęp 8 kwietnia 2023]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1096066178-televizni-klub-neslysicich/221562221800011/>.

Pomieszczenie dla tłumacza języka migowego jak również i przestrzeń wydzielona mogą wyglądać różnie. Mogą posiadać jednolite tło, tło będące dopasowane do wyglądu studia (w przypadku przestrzeni wydzielonej). Najczęściej ma ono jednak intensywnie zielony lub niebieski kolor – jest to tzw. *green screen*, względnie – *blue screen*, który przy odpowiednim oświetleniu pozwala na kluczkowanie (techniczne wyodrębnianie) sylwetki tłumacza i wkomponowanie jej w całość transmisji (zob. Ilustracja 59).

Ilustracja 59. Sposób działania green screenu. Tłumaczka Monika Beyeler podczas konferencji prasowej rządu szwajcarskiego w studiu. Efekt końcowy widziany na monitorze oczami realizatora w pokoju kontrolnym

Źródło: *Gebärdensprache – die faszinierende Welt der Gehörlosen* [online] [dostęp 8 kwietnia 2023]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.youtube.com/watch?v=6VgfRqsBVRk>.

Obowiązują również nietechniczne warunki, które należy zapewnić tłumaczom języka migowego. Najważniejszym z nich jest zatrudnianie dwóch tłumaczy, jeśli program trwa powyżej godziny. Tłumacze powinni móc zmieniać się co 15-20 minut, przy czym należy podkreślić, że tłumacz nie dokonujący tłumaczenia w danym momencie obserwuje koleżankę bądź kolegę, by w razie potrzeby móc podpowiedzieć, względnie udzielić informacji zwrotnej po dokonaniu tłumaczenia¹²⁶.

Ważne jest również zapewnianie tłumaczom profesjonalnego ubioru o jednolitym odcieniu, kontrastującym wyraźnie z rękami. Niektórzy nadawcy zapewniają tłumaczom garderoby podobne do tych, które mają do dyspozycji prowadzący programy.

¹²⁶ *Sign Language Interpreter Guidelines For international/European level meetings*, Brussels 2002, s. 1-2.

4.3.1.4. Tłumacze głusi

Tłumacze języka migowego w telewizji kojarzeni są przede wszystkim z osobami słyszącymi, które znają język migowy i tłumaczą na niego dla osób głuchych usłyszane wypowiediane w języku fonicznym teksty. Tymczasem funkcje tłumacza telewizyjnego na język migowy w odpowiednich warunkach mogą pełnić również osoby głuche. Warunkiem wstępnym jest wysoki poziom wykształcenia oraz znajomości języka fonicznego.

Tłumaczenie telewizyjne na język migowy może być realizowane przez tłumacza głuchego na dwa sposoby – może być realizowane we współpracy z tłumaczem słyszącym bądź samodzielnie – na podstawie wyświetlonego tekstu. Przy czym należy podkreślić, że tłumacze głusi winni przygotowywać się do tłumaczenia w tym samym zakresie, co tłumacze słyszący.

W pierwszym przypadku widoczny na ekranie jest tłumacz głuchy, czerpie on natomiast informacje od tłumacza słyszącego znajdującego się poza zasięgiem kamery. Tłumacz głuchy nie otrzymuje wtedy informacji wejściowej w języku fonicznym, lecz migowym, co pozwala mu na sformułowanie tłumaczenia lepiej zrozumiałego dla szerszego grona widzów (zob. Ilustracja 60)¹²⁷.

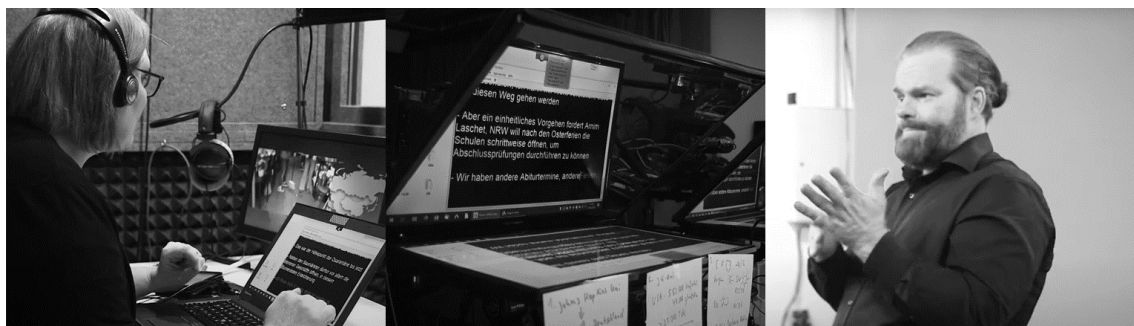

Ilustracja 60. Z lewej: Rafael-Evitan Grombelka opowiada dziennikarce Aminacie Belli o pracy głuchego tłumacza w serwisie informacyjnym niemieckiej ARD, tłumaczy słysząca Sandra Wolfien. Z prawej: Sandra Wolfien widoczna na prompcerze zamiast tekstu prezentera
Źródło: *Taub, aber nicht stumm! Tagesschau für Gehörlose* [online] [dostęp 9 kwietnia 2023]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.youtube.com/watch?v=hr5OaLX1oEM>.

W drugim przypadku tłumacz korzysta z tekstów – zarówno tych, na podstawie których się przygotowywał, jak również tych, które dostarczane są na bieżąco, w trakcie trwania

¹²⁷ J. Bentley-Sassaman, C. Dawson, *Deaf-Hearing Interpreter Teams: A Teamwork Approach*, „Journal of Interpretation” 2012, vol. 22, iss. 1, art. 2, s. 1.

programu¹²⁸ (jako podstawa mogą zostać wykorzystane tutaj napisy dla niesłyszących tworzone na żywo) (zob. Ilustracja 61).

Ilustracja 61. Z lewej: redaktor tworzący napisy dla niesłyszących. W środku: tekst napisów na ekranie promtera, na promterze podwieszono również notatki tłumacza. Z prawej: głuchy tłumacz Mathias Schäfer tłumaczący na język migowy serwis informacyjny niemieckiej ZDF
Źródło: *Gebärdensprache in Corona: Recht auf barrierefreie Informationen* [online] [dostęp 9 kwietnia 2023]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.youtube.com/watch?v=12dqEjByaaI>.

4.3.2. Programy telewizyjne w językach migowych

Tworzenie programów przeznaczonych specjalnie dla osób głuchych różni się zasadniczo od dokonywania tłumaczeń. Najważniejszą różnicą jest to, że prowadzący program, będący osobą głuchą, względnie osobą słyszącą znającą język migowy (często de facto będącą również zawodowym tłumaczem) pełni funkcje i ponosi odpowiedzialność dziennikarską i redaktorską, które stanowią część szerszego zespołu czynności zwanego produkcją telewizyjną.

Ogólnie na produkcję telewizyjną składają się trzy etapy: preprodukcji, okresu zdjęciowego oraz postprodukcji. W preprodukcji powstaje pomysł na program, definiuje się budżet, pisze scenariusz oraz angażuje zespół realizacyjny. W okresie zdjęciowym dokonuje się zapisów audiowizualnych mających złożyć się na całość programu. W postprodukcji natomiast dokonuje się montażu (chyba że program jest emitowany na żywo) oraz zamyka się sprawy organizacyjne, do których należy chociażby ocena produkcji oraz przekazanie gotowego produktu do jednostek organizacyjnych odpowiedzialnych za jego emisję¹²⁹.

W niniejszym podrozdziale podjęto próbę omówienia specyficznych elementów przygotowywania dwóch rodzajów programów przeznaczonych dla osób głuchych: serwisów informacyjnych oraz programów magazynowych. Koncentracja akurat na tych dwóch rodzajach programów jest podyktowana wynikami badań pilotażowych, które

¹²⁸ C. Stone, *Deaf access for Deaf people: the translation of the television news from English into British Sign Language* [w:] *Media for All. Subtitling for the Deaf, Audio Description, and Sign Language*, red. J. Díaz Cintos, P. Orero, A. Remael, Amsterdam – New York 2007, s. 74.

¹²⁹ M. Uhma, *Telewizja. Technologia i technika produkcji*, Kraków 2020, s. 235-236.

wykazały, że tylko programy informacyjne i magazynowe były prowadzone i redagowane od razu w języku migowym¹³⁰.

4.3.2.1. Serwisy informacyjne

Serwis informacyjny (względnie: dziennik telewizyjny) to regularny program zawierający informacje o ważnych faktach, wydarzeniach, opiniach lub kontekst dla objaśnienia tła tych wydarzeń lub faktów¹³¹. Typowy program powinien mieć między 25 a 30 minutami długości (chyba że jest to skrót informacji). Podstawową częścią składową każdego serwisu jest tzw. *news* (pojedyncza informacja), na który z kolei składają się zazwyczaj zapowiedź prowadzącego serwis, informacja filmowa, wypowiedzi osób związanych w jakiś sposób z omawianym wydarzeniem oraz komentarz reportera¹³².

Serwisy informacyjne prowadzone przez osoby głuche oraz przeznaczone specjalnie dla osób głuchych wyłamują się z zaprezentowanego schematu we wszystkich aspektach. Liczą one bowiem od ok. trzech minut (irländzkie *RTE News with Signing*) do ok. 13 minut (duńskie *TegnNyt*). Inaczej zbudowane są również newsy. Mogą one składać się nawet wyłącznie z tekstu w języku migowym, bez żadnych ilustracji (tj. bez informacji filmowej). Przypominają one raczej przeglądy tekstów depesz agencyjnych, nie newsy w pełnej przedstawionej w niniejszym podrozdziale formie.

Najlepszym przykładem różnic pomiędzy formami takich serwisów są specjalnie przeznaczone dla osób głuchych krótkie (kilkuminutowe) podsumowania informacji emitowane w publicznej telewizji włoskiej Rai. Serwis emitowany na antenie Rai 1 zawiera poza obrazem tłumacza film w tle czytanej informacji, w Rai 2 zawiera wyłącznie krótki podpis tekstowy oraz widok słyszącego prezentera na równi z tłumaczem, natomiast w Rai 3 słyszący prezenter jest mniejszy od tłumacza, brak tam jednak nawet krótkiego podpisu tekstowego danego materiału (zob. Ilustracja 62).

Ilustracja 62. Tłumacz Egisto Zanca w trzech podsumowaniach informacji dnia emitowanych odpowiednio na antenach Rai 1, Rai 2 i Rai 3

¹³⁰ Zob. S. Stępski, dz. cyt., s. 87.

¹³¹ *Słownik terminologii medialnej*, red. W. Pisarek, Kraków 2006, s. 44.

¹³² D. Ceran-Pikala, *Telewizyjne programy informacyjne i publicystyczne*, „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Litteraria Polonica” 2005, nr 7, s. 40–43.

Źródło: RaiPlay, *Molto più di quanto immagini* [online] [dostęp 28 maja 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.raiplay.it/guidatv?channel=rai-1&date=27-05-2022>.

Bardziej rozbudowane wizualnie wydają się być serwisy tworzone przez osoby głuche. Na widok większości z nich składa się fotografia lub jakaś inna forma graficzna (wykres, schemat, mapa), podpis tekstowy oraz oczywiście osoba głuchego prezentera na pierwszym planie (zob. Ilustracja 63).

Ilustracja 63. Serwisy prowadzone przez osoby głuche: „Zprávy v českém znakovém jazyce” (CT, Czechy), „Správy RTVS v slovenskom posunkovom jazyku” (RTVS, Słowacja), „Uutiset viittomakielellä” (YLE, Finlandia) oraz „Tegnspråknytt” (NRK, Norwegia)

Źródła: *Zprávy v českém znakovém jazyce* [online] [dostęp 27 maja 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1097176961-zpravy-v-ceskem-znakovem-jazyce/>; *Správy RTVS v slovenskom posunkovom jazyku* [online] [dostęp 27 maja 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.rtvs.sk/televizia/archiv/14009>; *Yle Uutiset viittomakielellä* [online] [dostęp 27 maja 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://areena.yle.fi/1-3253227>; *Tegnspråknytt* [online] [dostęp 27 maja 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://tv.nrk.no/serie/tegnspiraaknytt>.

Element wypowiedzi jest zasadniczo realizowany relacyjnie, jako cytaty zagnieżdżone w tekście w języku migowym, poprzedzone odpowiednimi wyrażeniami typu „X powiedział(a), że...”, „X twierdzi, że...”. Wspomniana wcześniej wyświetlana grafika może się wtedy zmienić na podobiznę osoby cytowanej. Element komentarza reportera wydaje się być nieobecny, ponieważ, jak już wspomniano, brak jest pełnych newsów w opisywanej już formie, są to raczej depeche prezentowane w uprzednio przygotowanym przekładzie.

To, co łączy tłumaczone serwisy informacyjne oraz te przygotowywane z myślą o osobach głuchych oraz serwisy prowadzone przez osoby głuche jest to, że tłumacze w

obu przypadkach powinni mieć te same możliwości przygotowania się – najlepiej poprzez wzmiankowany już system zarządzania newsroomem (zob. Ilustracja 64).

Ilustracja 64. Głucha prezenterka Wendy Murray młodsza przygotowuje się do wydania irlandzkiego „RTE News with Signing”. Powiększenie widoku systemu zarządzania newsroomem
Źródło: *Hands On Series 16 Programme 1* [online] [dostęp 9 kwietnia 2023]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.youtube.com/watch?v=GX103--leHc>.

Struktury redakcyjne takich serwisów się różnią, zwłaszcza tych prowadzonych przez osoby głuche. Jeśli wydzielony, krótki serwis przeznaczony dla osób głuchych jest prowadzony przez tłumacza, to jego zadania są ograniczone do tłumaczenia (tak samo jak w serwisach niewyspecjalizowanych). Z serwisami dla osób głuchych jest natomiast różnie. Istnieją takie, gdzie personel jest właściwie jednoosobowy (np. w słowackim programie „Správy RTVS v slovenskom posunkovom jazyku” nadawcy RTVS¹³³), a zadanie prowadzącego polega również na sporządzeniu przekładu informacji dostarczonych przez słyszącego redaktora. Nad czeskim serwisem informacyjnym „Zprávy v českém znakovém jazyce” pracuje natomiast zespół: głuchy prowadzący, głuchy redaktor oraz słyszący tłumacz języka migowego¹³⁴.

Jak już wspomniano, w serwisach informacyjnych wzmiankowanego rodzaju brak informacji filmowych w sugerowanym tego terminu znaczeniu – przetłumaczone na język migowy teksty depesz są najczęściej ilustrowane w tle lub obok prezentera migającego statycznymi zdjęciami lub grafikami.

4.3.2.2. Magazyny

Trudno wykazać znaczące różnice w formie i treści programów o charakterze magazynowym przeznaczonych dla osób głuchych, głównie z racji ich potencjalnie różnorodnej struktury¹³⁵. Reportaże, publicystyka, rozmowy, porady czy debaty z

¹³³ *Televízny klub nepočujúcich* [online] [dostęp 9 kwietnia 2023]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.rtvs.sk/televizia/archiv/15249/27407>.

¹³⁴ *1. září 2021. Televízni klub neslyšících* [online] [dostęp 9 kwietnia 2023].

Dostępny w World Wide Web: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1096066178-televizni-klub-neslysicich/221562221800011/>.

¹³⁵ *Dictionary of Media Studies*, London 2006, s. 137.

udziałem osób głuchych (względnie innych posługujących się językiem migowym) nie różnią się formą tak znacząco, jak przygotowane dla nich i przez nich formalnie uboższe (acz nie mniej wartościowe merytorycznie) serwisy informacyjne. Różnice pojawiają się w zakresie szczegółów technicznych dotyczących montażu. Należy ze szczególną ostrożnością stosować często używany w montażu utworów audiowizualnych zabieg zwany J-CUT. Polega on na tym, że ścieżka dźwiękowa z kolejnej sceny pojawia się, zanim scena ta ukaże się widzowi. Jeżeli uprzednio dokonano synchronizacji sceny w języku migowym z dźwiękową wersją lektorską, to dźwięk zacznie wybrzmiewać wcześniej (zgodnie ze sztuką), a przekaz w języku migowym może być ucięty z przodu. Dobrym zastosowaniem takiej techniki jest zatem zsynchronizowanie tekstu migowego z nagraniem głosu lektora w taki sposób, aby pozostawić przed wideo z JM puste miejsce, które uzupełnia się końcówką widoku poprzedniej sceny.

Nie da się z kolei wykorzystać techniki, na którą składają się tzw. przebitki. Służą one do urozmaicenia długich, mało zmiennych scen, np. tzw. „gadających głów”. W trakcie dłuższej wypowiedzi można jednostajny widok „przebić” np. krótkim ujęciem słuchającej jej osoby (np. reportera) lub publiczności w zgromadzonej w studiu. W materiałach w językach migowych jest to po prostu niemożliwe. Nie należy również stosować zmiany perspektywy wobec posługującej się językiem migowym osoby w ramach jednej wypowiedzi (zob. np. Ilustracja 65).

Ilustracja 65. Program „Čajovna” Czeskiego Radia Wełtawa poświęcony językowi migowemu wyemitowanego z towarzyszącym wideo. Mnogość perspektyw oraz przebitek uniemożliwia pełne zrozumienie komunikatu przez osobę głuchą
Źródło: Čajovna na téma znakový jazyk [online] [dostęp 9 kwietnia 2023]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.youtube.com/watch?v=WvdAuPD2Qgs>.

* * *

W niniejszym rozdziale podjęto prawdopodobnie pierwszą w Europie próbę opisanie chronologii rozwoju ofert programów telewizyjnych dostępnych w językach migowych na antenach europejskich nadawców publicznych. Poza tym scharakteryzowano obowiązki nadawców w zakresie udostępniania wspólnotom osób głuchych programów dostępnych w językach migowych, które wynikają z ustaw medialnych obowiązujących w poszczególnych krajach. Ponadto zamieszczono najważniejsze informacje na temat procesu tłumaczenia programu telewizyjnego na język migowy oraz niektóre zagadnienia związane z bezpośrednią produkcją programów w językach migowych.

Rozdział 5

Metodologia badań

5.1. Przedmiot badań, pytania oraz cele badawcze

Jak już wskazano we Wstępie, przedmiotem badań były programy telewizyjne produkowane w językach migowych lub tłumaczone na języki migowe oferowane przez europejskich nadawców publicznych. Problemy badawcze o charakterze empirycznym podejmowane w niniejszej dysertacji, sformułowano w postaci następujących pytań:

- W jaki sposób można dokonać oceny dostępu do informacji w językach migowych rozpowszechnianej w programach telewizyjnych?
- Jak oferta programów telewizyjnych w językach migowych na antenach telewizyjnych nadawców publicznych w Europie prezentuje się współcześnie?
- Czy istnieją różnice w dostępie do informacji w językach migowych rozpowszechnianych w programach telewizyjnych na antenach nadawców publicznych w Europie?

Aby udzielić odpowiedzi na wymienione pytania badawcze o charakterze empirycznym, autor dysertacji określił następujące cele:

- Poszerzenie instrumentarium badawczego nauk o komunikacji społecznej i mediach, poprzez opracowanie narzędzia metodologicznego do oceny dostępu do informacji w językach migowych prezentowanej w programach telewizyjnych.
- Opis współczesnej oferty programów w językach migowych na antenach nadawców publicznych w Europie.
- Ocena i porównanie dostępu do informacji w językach migowych rozpowszechnianej w programach telewizyjnych prezentowanych na antenach nadawców publicznych w Europie.

5.2. Teren badań i próba badawcza

Terytorium Europy rozumiane było jako 45 państw. Do sporządzenia listy państw wykorzystano *Urzędowy wykaz polskich nazw geograficznych świata*¹ opracowany przez Komisję Standaryzacji Nazw Geograficznych przy Głównym Geodecie Kraju, gdzie w części 1 znalazło się 51 haseł obejmujących Europę². Usunięto siedem terytoriów zależnych i niesamodzielnych (Gibraltar, Guernsey, Jan Mayen, Jersey, Svalbard, Wyspę Man i Wyspy Owcze) oraz Watykan. Dodano Cypr (ze względu na przynależność polityczną do Unii Europejskiej) oraz Polskę (z powodu braku poświęconego jej hasła w wykazie nazw zagranicznych). W taki sposób uzyskano kontrolną listę państw liczącą 45 jednostek (zob. Załącznik 1).

Z racji tego, że badanie dotyczyło całości populacji (całkowitego zbioru analizowanych obiektów), a populacja była tożsama z korpusem (zbiorem obiektów, które zostaną faktycznie przeanalizowane), problematyka doboru próby badawczej nie miała w prezentowanej dysertacji zastosowania³.

Autor jest świadom faktu, że wszystkie media, w tym i telewizja, są przedmiotem procesu konwergencji mediów, tj. przedstawiania tej samej treści w różnych formach w ramach różnych usług medialnych⁴, niemniej jednak, ze względu na brak podobnego rodzaju badań w przeszłości zdecydowano się brać pod uwagę wyłącznie programy emitowane w telewizji tradycyjnej. Nie włączono zatem do badania programów, których tłumaczone wersje były dostępne wyłącznie w Internecie⁵, bądź w ramach telewizji hybrydowej (HbbTV).

5.3. Organizacja i przebieg badań

Badania prowadzono od października 2018 r. do maja 2022 r. Częstkowe wyniki badań (badania pilotażowe ograniczone do rodzajów programów oraz podziału na programy prezentowane przez osoby głuche w JM oraz tłumaczone na JM) zostały opublikowane w marcu 2019 r.⁶. Rozważania na temat możliwych układów ekranu w programach

¹ *Urzędowy wykaz polskich nazw geograficznych świata*, opr. red. M. Zych, Warszawa 2019.

² Tamże, s. 4-366.

³ M. Lisowska-Magdziarz, *Analiza zawartości mediów: przewodnik dla studentów*, Kraków 2004, s. 59-66.

⁴ Zob. M. Góralska, *Piśmienność i rewolucja cyfrowa*, Wrocław 2012, s. 19.

⁵ Bez względu na to, czy mowa o wideo na żądanie, czy strumieniowaniu na żywo wersji tłumaczonej równoległe z programem oryginalnym

⁶ S. Stępski, *Dostęp do informacji w językach migowych w programach telewizyjnych publicznych nadawców usług medialnych w UE – przyczynek do badań*, „Toruńskie Studia Bibliologiczne” 2019, nr 2, s. 69-90.

tłumaczonych na JM opublikowano w marcu roku 2021⁷. Moment zakończenia gromadzenia oraz konsolidacji materiału badawczego znacznie opóźnił się ze względu na pandemię COVID-19, w trakcie której na całym badanym obszarze emitowano z JM wiele informacji bieżących na temat pandemii, a dodatkowo emitowanie wielu pozycji programowych było w czasie pandemii ograniczone lub wręcz zawieszono. Oczekiwano zatem na spadek liczby zachorowań oraz obniżenie się zainteresowania środków masowego przekazu tym zagadnieniem. Ostateczne wyniki badań są zatem zgodne ze stanem na maj 2022 r.⁸, a dokładnie czterech pełnych tygodni tego miesiąca - tj. od 2.05.2022 r. do 29.05.2022 r.

5.4. Metody badawcze

Jak sygnalizowano we wstępie do niniejszej dysertacji, do osiągnięcia celów empirycznych wykorzystano metodę analizy zawartości (ang. *content analysis*), a ponadto metodę statystyczną oraz porównawczą.

Współczesny nurt analizy zawartości został zainicjowany przez amerykańskiego naukowca Harolda D. Lasswella (badacza propagandy politycznej w latach 40. XX w.), a pierwszym kodyfikatorem metody został Bernard Berelson, doktorant wyżej wymienionego, który opublikował pierwszy podręcznik z tego zakresu w roku 1952⁹. W Polsce pierwszymi osobami, które zwróciły uwagę na analizę zawartości były Antonina Kłóskowska (która postulowała wykorzystanie analizy zawartości do odkrywania propagowanych postaw i modeli społecznych) oraz Irena Tetelowska (która z kolei dążyła do obiektywnej oceny treści, jak i formy wypowiedzi dziennikarskiej)¹⁰. W Polsce pierwszym podręcznikiem analizy zawartości była opublikowana w 1983 r. praca Walerego Pisarka¹¹. De facto analiza zawartości stosowana jest w nauce bardzo często nawet bez odniesienia do niej – jak zostanie wykazane w dalszej części tekstu,

⁷ Tegoż, *Architektura informacji a treści w językach migowych w serwisach internetowych*, [w:] *Architektura Informacji Istotą Projektu*, red. W. Kortas, P. Rudera, P. Chmielewski, Toruń 2021, s. 74-93.

⁸ Nie dotyczy to publicznego nadawcy ukraińskiego (UA:PBC), który w związku z napaścią Rosji na Ukrainę z dniem 24 lutego 2022 r., przeszedł na wojenny tryb nadawania – w tym przypadku obowiązuje stan ze stycznia 2022 r.

⁹ Chodzi o publikację B. Berelson, *Content Analysis in Communication Research*, Glencoe 1952. W języku polskim dostępny jest wyłącznie przekład późniejszego rozdziału w pracy zbiorowej tego autora. Zob. B. Berelson, *Analiza treści*, [w:] *Teoria i metodologia badań nad prasą za granicą (przekłady)*. 3. *Analiza zawartości*, Kraków 1970, s. 5-62; S. Michalczyk, *Uwagi o analizie zawartości mediów*, „Rocznik Prasoznawczy” 2009, nr 3, s. 99.

¹⁰ A. Kłóskowska, *Modele społeczne i kultura masowa*, „Przegląd Socjologiczny” 1959, nr 2, s. 46-71; I. Tetelowska, *Analiza i ocena treści dzienników (Szkielet metodyczny)*, „Zeszyty Prasoznawcze” 1960, nr 1, s. 7-22.

¹¹ W. Pisarek, *Analiza zawartości prasy*, Kraków 1983.

przypomina ona analizowanie danych z ankiety, tyle że wypełniającym nie jest badany, a badacz, a ankieta dotyczy cech obiektu, a nie osoby¹².

Analiza zawartości była szczególnie predystynowana do przeprowadzenia niniejszych badań, ponieważ, z jednej strony, można za jej pomocą badać każdego rodzaju (szeroko pojęte) teksty – prasowe, radiowe i telewizyjne, z drugiej – dokonywać badań cech formalnych, jak i treściowych poszczególnych obiektów (i, jak pokaże dalsza lektura niniejszego podrozdziału, analizowane w niej są w większości aspekty formalne)¹³. Analiza zawartości w niniejszej pracy oparta była na modelu statystycznym – chodziło bowiem o jak najbardziej systematyczną i zorganizowaną deskrypcję fragmentu rzeczywistości w określonym czasie¹⁴.

Jednostką analizy (pojedynczym elementem zawartości przekazu opisywanego według klucza kategoryzacyjnego) był pojedynczy program telewizyjny. Nie mają zastosowania zasady wyłaniania jednostek rejestracji (najmniejszych rejestrowalnych segmentów materiału), bowiem cechy formalne każdego z obiektów, bez względu na jego konkretne wydanie (odcinek) lub fragment, są bowiem zawsze takie same. Można zatem stwierdzić, że jednostka analizy jest tożsama z jednostką rejestracji. Przyjęto również, że **jednostką pomiaru** jest wyrażona w punktach ocena przypisana poszczególnym cechom programu. Suma tych ocen składa się w rezultacie na ocenę poziomu dostępu do informacji w języku migowym w danym programie¹⁵.

Jak już sygnalizowano, w analizie zawartości istnieje także paradygmat statystyczny, za pośrednictwem którego zakłada się dokonanie możliwie systematycznego i zorganizowanego opisu wycinka rzeczywistości medialnej – liczb, częstotliwości, rozmiarów, nasilenia, znaczenia określonych elementów i cech jednostek analizy¹⁶, co zbiega się z założeniami metody statystycznej, która polega na wyciąganiu wniosków z określonych zbiorów elementów¹⁷. Ponadto wyniki otrzymane za

¹² T. Goban-Klas, *Analiza zawartości przekazów masowych*, [w:] *Wybrane zagadnienia teoretyczno-metodologiczne badań socjologicznych*, red. J. Wasilewski, Kraków 1984, s. 294.

¹³ M. Lisowska-Magdziarz, dz. cyt., Kraków 2004, s. 18-19. Warto zaznaczyć, że w Polsce używa się dwóch terminów: „analiza treści” oraz „analiza zawartości”. „Analiza treści” to analiza samego (szeroko pojętego) tekstu obiektu, natomiast „analiza zawartości” to analiza wspomnianego tekstu oraz aspektów formalnych badanych obiektów. Rozróżnienie to nie występuje jednak w literaturze międzynarodowej, dlatego w niniejszej pracy konsekwentnie będzie używana nazwa „analiza zawartości”. Zob. szerzej w kwestii nazewnictwa W. Pisarek, *Analiza...*, s. 25.

¹⁴ M. Lisowska-Magdziarz, dz. cyt., s. 52.

¹⁵ Tamże. s. 60-69. Informacje na temat metody obliczania oceny dostępu do informacji w JM w programach telewizyjnych nadawców publicznych w Europie znajdują się w podrozdziale 5.5.3.

¹⁶ Tamże, s. 52.

¹⁷ J. Apanowicz, *Metodologia ogólna*, Gdynia 2000, s. 72; J. Zieliński, *Metodologia pracy naukowej*, Warszawa 2012, s. 45.

pośrednictwem analizy zawartości były również zestawiane ze sobą przy wykorzystaniu metody porównawczej, w wyniku czego otrzymano stwierdzenia tożsamości całkowitej lub częściowej rzeczy porównywanych¹⁸.

5.5. Narzędzie badawcze – klucz kategoryzacyjny i instrukcja kodowania

Kategoryzacja, będąca istotą metody analizy zawartości, jest działaniem sprowadzającym się do łączenia obiektów we wspólne grupy, klasy bądź kategorie, według jednolitych kryteriów¹⁹. W celu dokonania kategoryzacji na potrzeby analizy zawartości należy sporządzić jednolity dla wszystkich obiektów klucz kategoryzacyjny, tj. zestaw pytań (kwestionariusz), na pytania którego należy udzielić odpowiedzi w stosunku do każdego z badanych obiektów. Proces uzupełniania kwestionariusza dla poszczególnych jednostek analizy w analizie zawartości nosi nazwę **kodowania**.

Klucz kategoryzacyjny w analizie zawartości może składać się z dwóch części: formalnej i merytorycznej²⁰. Szczególną cechą niniejszej pracy jest jednak fakt, że badaniu podlegały wyłącznie cechy formalne, a nie treściowe, zatem kategorie podzielono najpierw na dwie grupy o innym, bardziej funkcjonalnym charakterze – „identyfikacyjne” i „operacyjne”, tj. odpowiednio takie, które odróżniają obiekty od siebie, ale nie są poddawane obliczeniom oraz takie, które poddane zostały działaniom statystycznym.

Graficzne przedstawienie klucza kategoryzacyjnego prezentuje Tabela 4.

¹⁸ J. Zieliński, dz. cyt., s. 46.

¹⁹ M. Lisowska-Magdżiarz, dz. cyt., s. 54-55.

²⁰ Tamże, s. 56. Jak wspomniano wcześniej, istotą analizy zawartości jest analizowanie zarówno aspektów formalnych jak i merytorycznych obiektów poddanych badaniu.

Tabela 4. Przedstawienie graficzne klucza kategoryzacyjnego

7. Rodzaj i gatunek programu		M _{RP}	P × M _{RP}
ba	bałka	4	
dok	film lub prog. dokumentalny	5	
edu	program oświatowy	5	
info	serwis informacyjny	2	
kult	publicystyka kulturalna	3	
mag	program magazynowy	3	
porad	program poradnikowy	5	
publ	publicystyka polityczna	3	
rel	program religijny lub filozoficzny	5	
rozr	program rozrywkowy	1	
ser	serial	1	
spol	publicystyka społ. i/lub interwencyjna	5	
sport	publicystyka sportowa	3	
8. Źródło języka migowego		M _M	P × M _M
t	tłumacz języka migowego	1	
g	prezenter głuchy	2	
9. Układ ekranu		M _{UE}	P × M _{UE}
1A	układ ekranu 1A	1	
1B	układ ekranu 1B	2	
2A	układ ekranu 2A	5	
2B	układ ekranu 2B	6	
3A	układ ekranu 3A	3	
3B	układ ekranu 3B	4	
nd	nie dotyczy	6	
10. Wielkość tłumacza		M _{WT}	P × M _{WT}
0	wielkość 0	0	
1	wielkość 1	1	
2	wielkość 2	2	
3	wielkość 3	3	
4	wielkość 4	4	
5	wielkość 5	5	
6	wielkość 6	6	
7	wielkość 7	7	
8	wielkość 8	8	
9	wielkość 9	9	
nd	nie dotyczy	9	
11. Całościowa ocena dostępu do informacji w programie (D)			
$D = (P \times M_{DE}) + (P \times M_{PE}) + (P \times M_{GW}) + (P \times M_{AN}) + (P \times M_{RP}) + (P \times M_{MM}) + (P \times M_{UE}) + (P \times M_{WT}) = \dots$			

KLUCZ KATEGORYZACYJNY DO SPORZĄDZANIA OCENY DOSTĘPU DO INFORMACJI W PROGRAMACH TELEWIZYJNYCH WYPRODUKOWANYCH W ORAZ TŁUMACZONYCH NA JĘZYKI MIGOWE

Nazwa programu		Nadawca (skrót nazwy)	Antena
Nazwa wspólnoty użytkowników JM, dla której przeznaczony jest program			
1. Czas trwania jednego wydania programu (w minutach):			
2. Tygodniowy czas trwania programu (w minutach) – podstawa do sporządzenia oceny (P)			
X	Kod	Cecha	Mn. Ocena (P × wyb. mn.)
3. Dzień lub dni emisji			M _{DE} P × M _{DE}
dn1	dzień lub dni powszednie		1
dn2	dzień lub dni wolne		2
dn3	dni powszednie oraz wolne		3
4. Pora dnia emisji			M _{PE} P × M _{PE}
1noc	noc (00:00-06:00)		1
2ran	rano (06:00-09:00)		2
3prp	przed południem (09:00-12:00)		3
4wpo	wczesnym popołudniem (12:00-15:00)		4
5pp	późnym popołudniem (15:00-18:00)		5
6ww	wczesnym wieczorem (18:00-21:00)		6
7pw	późnym wieczorem (21:00-00:00)		7
5. Wiekowa grupa docelowa			M _{EW} P × M _{EW}
dz	dzieci i/lub młodzież		2
ps	pozostali		1
6. Aspekt niepełnosprawności			M _{AN} P × M _{AN}
sp	brak		1
on	prog. dla lub nt. os. z niepełnospr.		2
og	prog. dla lub nt. os. głuchych		3

Źródło: opracowanie własne

5.5.1. Kategorie „identyfikacyjne”

Na kategorie „identyfikacyjne” składają się:

- społeczność użytkowników JM, dla której dany program był przeznaczony,
- tytuł programu,
- nazwa nadawcy (w skrócie),
- nazwa anteny, na której nadawany był program (lub jego wersja z tłumaczeniem na JM).

Warto w tym miejscu podkreślić konwencję nazywania wspólnot – jeśli jakiś język migowy używany był tylko w jednej z nich, stosowano po prostu nazwę języka, np. wspólnoty brytyjskiego, polskiego, czy katalońskiego JM. Jeśli jednak dany język był używany pod jedną nazwą przez kilka społeczności, to dopisywano, w którym kraju się znajdują (np. „wspólnota użytkowników francuskiego języka migowego we Francji” i „wspólnota użytkowników francuskiego języka migowego w Szwajcarii”).

W tytule programu mogła pojawić się również dodatkowa informacja zawarta w nawiasie – dotyczyć mogła ona np. dni emisji programu (jeśli np. wersja weekendowa programu o tym samym tytule różniła się np. czasem trwania i trzeba było stworzyć osobną pozycję lub kiedy program o tym samym tytule był emitowany wielokrotnie w ciągu dnia). Jeżeli w jednym paśmie były emitowane pozycje o różnych tytułach, lecz o tej samej długości i identycznych poza tytułem cechach, to oddzielono poszczególne tytuły ukośnikiem.

5.5.2. Kategorie „operacyjne”

Na kategorie „operacyjne”, tj. takie, które – zdaniem autora – **miały bezpośredni wpływ na dostęp do informacji w języku migowym** ujętym w ofercie programowej danego nadawcy publicznego składały się z kolei:

1. czas trwania jednego wydania programu,
2. czas trwania programu w skali tygodnia,
3. dzień / dni emisji,
4. pora dnia emisji,
5. rodzaj i gatunek programu,
6. wiekowa grupa docelowa programu,
7. aspekt niepełnosprawności,
8. źródło języka migowego,
9. układ ekranu programu tłumaczonego na JM,
10. wielkość tłumacza JM.

Należy podkreślić, że na podstawie wartości i odmian cech statystycznych zawartych w kategoriach analizy zawartości dokonano również oceny dostępu do informacji w danym programie telewizyjnym, co jednak nie stanowiło osobnej kategorii opisu, a notę wynikającą z pozostałych cech z nich (zob. podrozdz. 5.5.3).

W podrozdziałach 5.5.2.1.-5.5.2.10 uzasadniono ustanowienie poszczególnych kategorii oraz sporządzono instrukcje, jak kodować poszczególne z nich według klucza kategoryzacyjnego.

5.5.2.1. Czas trwania jednego wydania programu

Kategoria **czasu trwania jednego wydania programu** stanowiła podstawę do wyliczenia tygodniowego czasu trwania programu. Kodowanie w tym przypadku polegało na wskazaniu czasu trwania programu w minutach, tj. np. jeśli program trwał pół godziny, to zapisywano 30, jeśli półtorej godziny – 90, itp.

5.5.2.2. Tygodniowy czas trwania programu

Kategoria **tygodniowego czasu trwania programu** (obliczanego na podstawie czasu trwania jednego wydania) pozwoliła ocenić poszczególne oferty pod względem czasu trwania oraz stanowiła podstawę do obliczeń ocen pozostałych cech. Założono, że im dłużej trwają programy dostępne w języku migowym, tym lepszy dostęp do informacji dla osób głuchych.

Kategoria ta była szczególnie ważna w przypadku programów emitowanych rzadziej oraz częściej niż raz w tygodniu – pozwoliła ona uwzględnić programy o wszystkich częstościach nadawania w sposób jednolity.

Kodowanie polegało na wskazaniu tygodniowego czasu emisji programu w minutach.

Przykład

Jeśli program o długości 30 minut emitowano co dwa tygodnie, to w sumie emitowano go przez 60 minut przez badane cztery tygodnie, co po podzieleniu przez 4 dało 15 minut emisji tygodniowo.

Tygodniowy czas trwania programu był również ważny w przypadkach emitowania pewnych programów seryjnych dzień po dniu, a nie przez całe kontrolowane cztery tygodnie.

Przykład

Jeśli przez 10 dni wyemitowano 10 odcinków programu seryjnego, gdzie każdy odcinek trwał 15 minut, to w sumie wyemitowano 150 minut przez cztery tygodnie, natomiast po podziale tej sumy na 4 otrzymało się po zaokrągleniu 38 minut tygodniowego czasu trwania.

5.5.2.3. Dzień / dni emisji

Za pośrednictwem kategorii **dnia / dni emisji** można było stwierdzić, czy programy były emitowane w dzień lub dni powszednie, dzień lub dni wolne, czy w oba typy dni. Założono, że im dni emisji będzie więcej i będą to zarówno dni powszednie, jak i wolne od pracy, tym korzystanie z programów będzie dogodniejsze, a co za tym idzie dostęp do informacji w języku migowym będzie lepszy.

Kodowanie polegało na przypisaniu dniom emisji skrótów literowo-cyfrowych, a zatem:

- kod d1 oznaczał, że dana pozycja emitowana była w dzień / dni powszednie,
- d2, że emitowany był w dzień / dni wolne,
- d3, że daną pozycję emitowano zarówno w dni powszednie, jak i wolne.

5.5.2.4. Pory dnia emisji

Poprzez ustanowienie kategorii **pory dnia emisji** określano, w której części dnia był emitowany dany program. Założono, że im bliżej pór największej oglądalności, tym lepszy dostęp do informacji.

W procesie kodowania określano jedną z siedmiu predefiniowanych pór dnia w następujący sposób:

- 1noc (noc, między północą a 6:00).
- 2ran (rano, między 6:00 a 9:00),
- 3prp (przedpołudnie, tj. między 9:00 a 12:00),
- 4wpo (wczesne popołudnie, tj. między 12:00 a 15:00),
- 5pp (późne popołudnie, tj. między 15:00 a 18:00),
- 6ww (wczesny wieczór, tj. między 18:00 a 21:00),
- 7pw (późny wieczór, tj. między 21:00 a północą).

Zanim zostaną scharakteryzowane trzy kolejne kategorie, należy dokonać pewnych wyjaśnień. Liczni badacze twierdzą, że ustalenie uniwersalnej typologii programów telewizyjnych jest przedsięwzięciem szalenie trudnym, a zarazem koniecznym²¹. Ułatwieniem może być zwiększenie liczby aspektów za pośrednictwem których postrzega się poszczególne programy²².

W badaniu zdecydowano się na definiowanie trzech kategorii tego rodzaju:

- **rodzaju i gatunku** programu;
- **wiekowej grupy docelowej**;
- **aspektu niepełnosprawności**²³.

5.2.2.5. Rodzaje i gatunki programów

Kategoria **rodzaju i gatunku** programu pozwoliła zdefiniować przynależność programu do danego rodzaju i gatunku. Założono, że niektóre rodzaje programów są bardziej istotne dla dostępu do informacji, a niektóre mniej. Przykładowo programy rozrywkowe oraz seriale uznawano za programy o małej wartości informacyjnej, ponieważ nie zawierają one informacji o realnych problemach społecznych. Serwisy informacyjne oceniono wyżej, lecz wciąż nisko, ze względu na ich powszechność. Wyżej oceniono programy publicystyczne, pomagające osadzić w kontekście przekazy w serwisach informacyjnych. Najwyżej oceniano programy poszerzające wiedzę, również tą o problemach społecznych, czyli publicystykę społeczną i interwencyjną lub programy poradnikowe.

Kodowanie polegało na przypisaniu trzynastu wyszczególnionym **rodzajom i gatunkom** programów określonych symboli:

- bajki, oznaczane symbolem **ba j**;
- filmy i programy o charakterze dokumentalnym – **dok**;

²¹ Zob. np. W. Pisarek, *Typologia programów telewizyjnych*, „Zeszyty Prasoznawcze” 1974, nr 1, s. 23-25; M. Wawer, *Gatunki, formaty w pejzażu telewizyjnym. Jak badać współczesną telewizję?*, Kraków 2020, s. 10-11; M. Uhma, *Telewizja. Technologia i technika produkcji*, Kraków 2020, s. 219-234; J. Frasz, *Podstawy identyfikacji i typologii wypowiedzi w mediach masowych*, [w:] *Komunikologia. Teoria i praktyka komunikacji*, red. E. Kulczycki i M. Wendland, Poznań 2012, s. 20-21.

²² W. Pisarek, *Typologia...*, s. 24.

²³ Tamże, s. 29.

- serwisy informacyjne – symbolem info²⁴;
- publicystyka kulturalna – kult;
- programy magazynowe – mag;
- programy oświatowe (względnie: edukacyjne) – edu;
- programy o charakterze poradnikowym – porad;
- publicystyka polityczna – publ;
- programy religijne i filozoficzne (w tym transmisje nabożeństw) – rel;
- programy rozrywkowe – rozr;
- seriale – ser;
- publicystyka społeczna i/lub interwencyjna – społ;
- publicystyka sportowa – sport.

5.5.2.6. Wiekowe grupy docelowe

Kategoria **docelowej grupy wiekowej** pozwalała wyłonić programy przeznaczone dla dzieci i młodzieży. Założono, że obecność takich programów poprawiała dostęp do informacji, ponieważ głuche dzieci i młodzież szczególnie potrzebują wiarygodnej, wysokiej jakości informacji. Taką informację winni zapewnić nadawcy publiczni, których misją jest wychodzenie naprzeciw potrzebom wszystkich grup obywateli.

Wydzielono zatem dwie wiekowe grupy docelowe, którym przypisano następujące kody:

- programy określone jako przeznaczone dla dzieci i/lub młodzieży – kod dz
- programy pozostałe (przeznaczone dla ogólnego odbiorcy), czyli takie które nie są określone w sposób podany w poprzednim punkcie - kod ps²⁵).

5.5.2.7. Aspekt niepełnosprawności

Z wychodzeniem naprzeciw potrzebom wszystkich obywateli związana była też kategoria **aspektu niepełnosprawności**. Jej ustanowienie pozwoliło na wyróżnienie programów przeznaczonych dla osób głuchych, względnie dla osób z

²⁴ Wątpliwości może budzić to, że do kategorii zakwalifikowano również serwisy sportowe, prognozy pogody oraz serwisy kulturalne. Problem polega na tym, że u niektórych nadawców typowe domeny serwisów informacyjnych, tj. serwis „zasadniczy”, sport, pogoda, a czasem kultura stanowią segmenty jednej, ciągłej pozycji programowej, a czasami stanowią programy odrębne. Dlatego dla zachowania jednolitości klasyfikacji, wszystkie te pozycje zostały zakwalifikowane jako serwisy informacyjne.

²⁵ Tj. programy zazwyczaj oglądane przez osoby dorosłe, które nie są określone jako niezalecane dla dzieci i młodzieży, bądź zawierają tylko rekomendację dotyczącą ograniczenia wiekowego widza, np. film obyczajowy z zaleceniem by nie oglądały go dzieci poniżej lat 12.

niepełnosprawnościami w ogóle. Założono, że występowanie wyspecjalizowanej informacji dla osób głuchych (względnie dla osób z niepełnosprawnością w ogóle) pozytywnie wpływało na dostęp do informacji, ponieważ w audycjach tego rodzaju wysokie było prawdopodobieństwo znalezienia się informacji dotyczących spraw i problemów osób głuchych. Wydzielono trzy możliwe parametry **aspektu niepełnosprawności w programach w języku migowym i użyto następujących kodów:**

- program nieokreślony jako przeznaczony dla jakiegokolwiek grupy osób z niepełnosprawnością – kod sp;
- program określony jako przeznaczony dla osób z niepełnosprawnością i/lub jako poświęcony sprawom osób z niepełnosprawnością – kod on;
- program określony jako przeznaczony dla osób głuchych i/lub jako poświęcony sprawom osób głuchych – kod og.

5.5.2.8. Źródło języka migowego

Za pomocą kategorii **źródło języka migowego** wyłoniono dwa rodzaje programów: tłumaczone na język migowy i przedstawiane w języku migowym przez głuchego prezentera. Założono, że uwzględnienie w ofertach programów prowadzonych przez osoby głuche korzystnie wpływa na dostęp do informacji w języku migowym. Mowa tutaj zarówno o lepszym biernym dostępie do informacji zapewnionej przez rodzimych użytkowników języka (bez wpływu języka dźwiękowego), jak również o dostępie czynnym, umożliwiającym przedstawicielom społeczności głuchych wytwarzanie i rozprzestrzenianie informacji.

W przedmiotowej kategorii wydzielono zatem dwa rodzaje programów i zaopatrzone je w następujące kody:

- programy wtórnice przetłumaczone na język migowy lub przedstawiane przez tłumacza języka migowego w roli prezentera – kod t,
- programy przedstawione bezpośrednio w języku migowym przez głuchego prezentera – kod g.

5.5.2.9. Układ ekranu

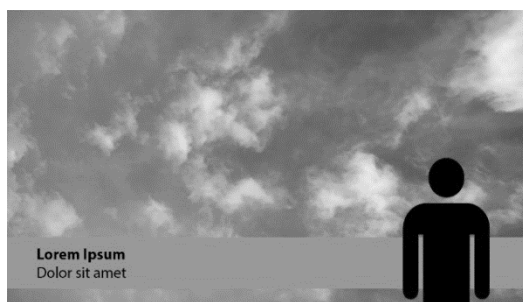
Na odbiór treści wpływa też aspekt programu ujęty w kategorię **układu ekranu**, tj. sposobu łączenia postaci tłumacza języka migowego z utworem będącym przedmiotem tłumaczenia. Im dogodniejszy układ ekranu, tym łatwiejszy odbiór treści tłumaczonej na język migowy, a co za tym idzie lepszy dostęp do informacji w języku migowym. Na przykład nakładanie obrazu tłumacza na całość obrazu oryginalnego (bez zostawienia

osobnego miejsca na tłumacza) uznano za najmniej dogodny dla odbiorcy wariant. Z kolei za najdogodniejsze rozwiązanie uznano zmniejszenie obrazu oryginalnego i pozostawienie wolnego miejsca na tłumacza języka migowego.

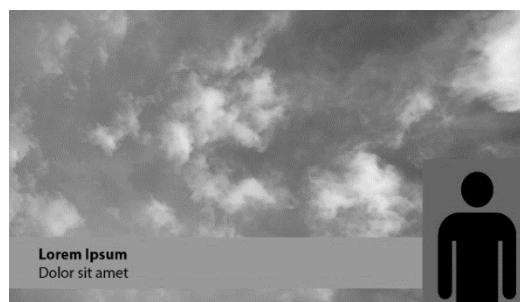
Wyodrębniono trzy kategorie układów ekranu²⁶ (oznaczonych cyframi 1, 2 i 3), a w każdej z nich dwa podtypy (oznaczone literami A i B), co dało sześć możliwości układu. Każdemu z sześciu układów przypisano odmienny kod:

- W układach oznaczonych kodami 1A i 1B (zob. Ilustracje 66-67) tłumacz był nałożony na całość programu (zarówno obrazu, tekstu, jak i wszelkich grafik), najczęściej w lewym dolnym rogu. Różnica pomiędzy typami 1A i 1B polegała na tym, że w typie A tłumacz nałożony był bezpośrednio na obraz za pomocą techniki kluczenia, a w typie B posiadał jednolite czworokątne tło, często również z obramowaniem.
- W układach oznaczonych kodami 2A i 2B (zob. Ilustracje 68-69) obraz programu był proporcjonalnie zmniejszony i przeniesiony najczęściej w górny lewy róg ekranu, podczas gdy zwolnione miejsce z prawej strony zajmował tłumacz. Przypadki 2A i 2B różniły się między sobą tak, że w przypadku 2A zmniejszeniu ulegała całość programu (wraz z towarzyszącymi napisami i paskami w dolnej partii), podczas gdy w wariacie 2B napisy i paski były „odłączone” od pierwotnego programu i umieszczone niezależnie na dole ekranu, bez zmniejszenia.
- W układach oznaczonych kodami 3A i 3B (zob. Ilustracje 70-71) obraz programu był proporcjonalnie zmniejszony i przesunięty w lewą stronę, natomiast prawą stronę zajmowało nowe, węższe okno (najczęściej o tej samej wysokości, co zmniejszone okno programu, które zajmował tłumacz). Układy 3A i 3B różniły się w podobny sposób, co układy 2A i 2B. W przypadku 3A zarówno obraz, jak i tekst będący częścią programu również ulegał proporcjonalnemu zmniejszeniu, w przypadku 3B – tekst i paski były wyłączone z oryginalnego obrazu i załączone na dole przekazu – bez zmniejszenia. W typie 3B oba wymienione okna mogły być przesunięte do górnej części ekranu, by zapewnić więcej miejsca na tekst i paski.

²⁶ Klasyfikację oparto na zmodyfikowanej propozycji autorstwa piszącego te słowa. Zob. S. Stępski, *Architektura informacji a treści w językach migowych w serwisach internetowych*, [w:] *Architektura informacji istotą projektu*, red. W. Kortas, P. Rudera, P. Chmielewski, Toruń 2021, s. 74-93.

Ilustracja 66. Schemat graficzny układu ekranu 1A
Źródło: opracowanie własne

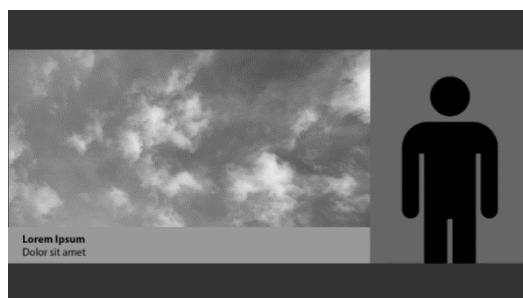
Ilustracja 67. Schemat graficzny układu ekranu 1B
Źródło: opracowanie własne

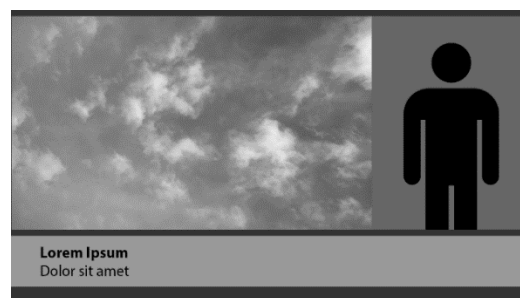
Ilustracja 68. Schemat graficzny układu ekranu 2A
Źródło: opracowanie własne

Ilustracja 69. Schemat graficzny układu ekranu 2B
Źródło: opracowanie własne

Ilustracja 70. Schemat graficzny układu ekranu 3A
Źródło: opracowanie własne

Ilustracja 71. Schemat graficzny układu ekranu 3B
Źródło: opracowanie własne

W przypadkach programów tworzonych bezpośrednio w JM przez osoby głuche, bądź z tłumaczem słyszącym w roli prezentera, kategorię opatrywano kodem nd.

5.5.2.10. Wysokość tłumacza

Na sposób odbioru treści wpływa również **wielkość tłumacza** języka migowego w ramach danego układu ekranu. Założono, że im mniejsze dysproporcje pomiędzy wysokością ekranu a wysokością tłumacza, tym lepszy dostęp do informacji w języku migowym dla głuchych odbiorców. Obecnie przyjmuje się, że sylwetka tłumacza języka migowego powinna zajmować co najmniej 1/8 ekranu²⁷ o proporcjach 16:9. Autor

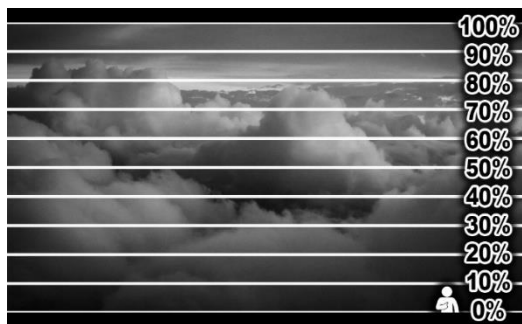
²⁷ M. Szczygielska, A. Kalata-Zawłocka, *Wytyczne na czas kryzysu w sprawie sposobu realizacji i jakości tłumaczeń na język migowy w utworach audiowizualnych*, Warszawa 2020.

niniejszej pracy uznał jednak za niewystarczające rozróżnienie, czy to kryterium było spełnione, czy nie²⁸. Zamiast tego zaproponował dziesięciostopniową skalę opartą o wysokość sylwetki tłumacza w stosunku do wysokości całości przekazu. Poszczególnym wartościom przypisano odmienne kody. Oto one (zob. Ilustracje 72-81):

- tłumacz o wysokości od 0% do 9% wysokości ekranu - kod 0;
- tłumacz o wysokości od 10% do 19% wysokości ekranu – kod 1;
- tłumacz o wysokości od 20% do 29% wysokości ekranu – kod 2;
- tłumacz o wysokości od 30% do 39% wysokości ekranu – kod 3;
- tłumacz o wysokości od 40% do 49% wysokości ekranu – kod 4;
- tłumacz o wysokości od 50% do 59% wysokości ekranu – kod 5;
- jeśli tłumacz o wysokości od 60% do 69% wysokości ekranu – kod 6;
- tłumacz o wysokości od 70% do 79% wysokości ekranu – kod 7;
- tłumacz o wysokości od 80% do 89% wysokości ekranu – kod 8;
- tłumacz o wysokości od 90% do 100% wysokości ekranu – kod 9 .

Podobnie jak w kategorii układy ekranu, w przypadkach programów tworzonych bezpośrednio w JM przez osoby głuche, bądź z tłumaczem słyszącym w roli prezentera, kategorię wysokości tłumacza opatrzone kodem nd.

²⁸ Autor założył, że nadawcy oferujący wyższy komfort oglądania programów w JM powinni mieć możliwość otrzymania wyższego mnożnika, niż tylko „zaliczającego”. Nie bez znaczenia były też dokładniejsze wyniki otrzymywane w taki sposób.

Ilustracja 72. Maksymalna wysokość tłumacza rzędu 0

Źródło: opracowanie własne

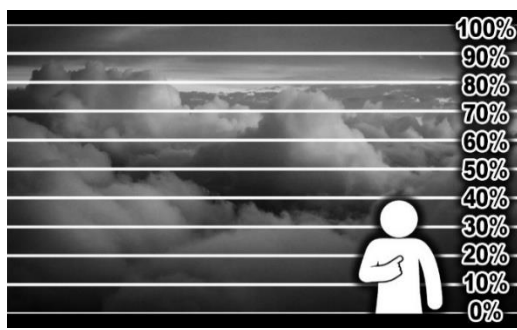
Ilustracja 73. Maksymalna wysokość tłumacza rzędu 1

Źródło: opracowanie własne

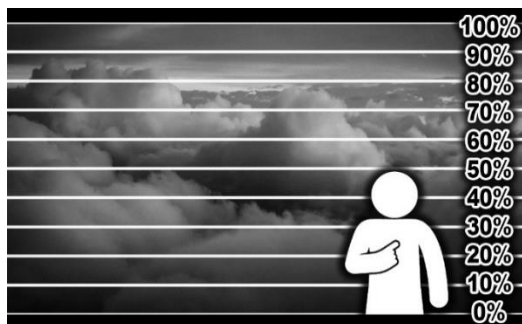
Ilustracja 74. Maksymalna wysokość tłumacza rzędu 2

Źródło: opracowanie własne

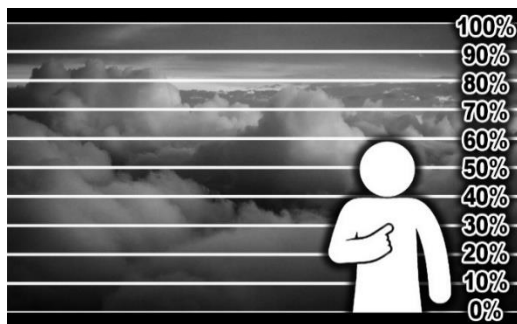
Ilustracja 75. Maksymalna wysokość tłumacza rzędu 3

Źródło: opracowanie własne

Ilustracja 76. Maksymalna wysokość tłumacza rzędu 4

Źródło: opracowanie własne

Ilustracja 77. Maksymalna wysokość tłumacza rzędu 5

Źródło: opracowanie własne

Ilustracja 78. Maksymalna wysokość tłumacza rzędu 6
Źródło: opracowanie własne

Ilustracja 79. Maksymalna wysokość tłumacza rzędu 7
Źródło: opracowanie własne

Ilustracja 80. Maksymalna wysokość tłumacza rzędu 8
Źródło: opracowanie własne

Ilustracja 81. Maksymalna wysokość tłumacza rzędu 9
Źródło: opracowanie własne

5.5.3. Dostęp do informacji w programie – ocena punktowa

5.5.3.1. Wprowadzenie

Określenie cech programów w języku migowym (ujętych w przedstawione wcześniej kategorii), które – jak przyjął autor – mają wpływ na dostęp do informacji w języku migowym, było pierwszym etapem dokonania oceny dostępu do informacji w języku migowym w poszczególnych ofertach programowych emitowanych na antenach nadawców publicznych w Europie. Ocena tę wyrażono liczbą punktów. Ocena oferty programowej skierowanej do konkretnej wspólnoty użytkowników języka migowego stanowiła suma ocen poszczególnych cech pozycji programowych odzwierciedlonych w konkretnych kategoriach klucza kategoryzacyjnego opisanych w podrozdziałach 5.5.2.1.-5.5.2.10. Zatem suma ocen poszczególnych programów w języku migowym adresowanych do danej wspólnoty użytkowników języka migowego stanowiła ogólną ocenę oferty programowej w języku migowym konkretnego europejskiego nadawcy

publicznego. W niniejszym podrozdziale przedstawiono sposób dokonywania oceny dla jednej pozycji programowej²⁹.

5.5.3.2. Podstawa obliczeń

Podstawą do obliczenia liczby punktów, przekładających się na ocenę dostępu do informacji w językach migowych w programach telewizyjnych nadawców publicznych, był **tygodniowy czas trwania** jednego wydania programu, omówiony w podrozdziale 5.5.2.2, który w podrozdziałach 5.5.3.3.-5.5.3.10 będzie określany jako „podstawa”.

5.5.3.3. Ocena dnia / dni emisji

- Jeśli program nadawany był wyłącznie w dzień/dni robocze (od poniedziałku do piątku), to podstawa mnożona była przez 1;
- Jeśli program nadawany był wyłącznie w dni wolne, tj. sobotę i/lub niedzielę – przez 2;
- Jeśli dany program nadawany był zarówno w dni robocze, jak i wolne, podstawa mnożona była przez 3.

Mnożniki uszeregowano wg stopnia czasowej dostępności programu w danej części tygodnia, Dla typowego odbiorcy programy emitowane w typowych godzinach pracy od poniedziałku do piątku są mniej dostępne, stąd najniższy mnożnik (1). W większym przedziale czasowym dostępne były programy emitowane w soboty i niedziele, dlatego mnożnik wyniósł dwa. Najwyższy mnożnik w tej kategorii, 3, jest prostą, logiczną sumą obu czynników.

5.5.3.4. Ocena pory dnia emisji

- Jeśli oceniany program nadawany był w nocy (od północy do 6:00 rano), to podstawa była mnożona przez 1;
- Jeśli rano (między 6:00 a 9:00) – to podstawa była mnożona przez 2³⁰;
- Jeśli przed południem (między 9:00 a 12:00) – to podstawa była mnożona przez 3;
- Jeśli wczesnym popołudniem (między 12:00 a 15:00) – to podstawa była mnożona przez 4;

²⁹ Szczegółowe oceny poszczególnych programów w języku migowym można znaleźć w katalogu programów stanowiącym Załącznik nr 2 do niniejszej pracy.

³⁰ Niewielka różnica pomiędzy oceną pory dnia emisji poranną oraz nocną wynika z tego, że ze względu na specyfikę swojej niepełnosprawności i języka migowego osoby głuche nie mogą jednocześnie „oglądać” telewizji i robić czegoś innego, zatem programy emitowane rankiem są dla nich mniej dostępne.

- Jeśli późnym popołudniem (między 15:00 a 18:00 – to podstawa była mnożona przez 5;
- Jeśli wczesnym wieczorem (między 18:00 a 21:00) – to podstawa była mnożona przez 6;
- Jeśli późnym wieczorem (między 21:00 a 24:00) – to podstawa była mnożona przez 7.

Skalę mnożników uzasadniono dostępnością dla typowego odbiorcy poszczególnych programów w poszczególnych siedmiu wydzielonych okresach dnia: najmniej dostępne są programy emitowane nocą, gdzie zastosowano mnożnik 1, a najwyższe, wtedy, gdzie występuje najwyższa oglądalność, czyli odpowiednio 6 i 7 wczesnym i późnym wieczorem.

5.5.3.5. Ocena rodzaju i gatunku programu

Jeśli badana pozycja programowa była:

- serialem lub programem rozrywkowym, to podstawę mnożono przez 1;
- serwisem informacyjnym, to podstawę mnożono przez 2;
- programem publicystycznym (politycznym, sportowym lub kulturalnym) lub magazynem, to podstawę mnożono przez 3;
- bajką dla dzieci, podstawę mnożono przez 4;
- programem publicystycznym o tematyce społecznej lub interwencyjnej, programem edukacyjnym lub poradnikowym, filmem dokumentalnym, względnie programem o tematyce religijnej lub transmisją nabożeństwa, to podstawę mnożono przez 5.

Najniższy mnożnik, czyli 1 otrzymały programy o najniższej wartości informacyjnej: seriale i programy rozrywkowe. Mnożnikiem 2 opatrzone serwisy informacyjne, które pomimo wartości merytorycznej były niejako powszechnym minimum programowym jeśli chodzi o programy z JM. Wyższy mnożnik (3) uzyskały programy publicystyczne o tematyce politycznej, sportowej i kulturalnej, ponieważ pozwalały one dopełnić wiedzę z serwisów informacyjnych i ewentualnie rozwijać zainteresowania widza. Ten sam mnożnik otrzymały magazyny, ze względu na swoją często złożoną strukturę formalną i tematyczną – otrzymały w ten sposób notę uśrednioną. Mnożnik 4, ze względu na znaczenie dla rozwoju dzieci, otrzymały bajki. Mnożnikiem 5 opatrzone programy publicystyczne o tematyce społecznej oraz interwencyjnej i programy o charakterze poradnikowym – programy te są szczególnie wartościowe dla osób głuchych ze względu

na ich często niski poziom zorientowania w sprawach społecznych lub prawnych. Natomiast odpowiedzią na niski poziom edukacji głuchych w niektórych krajach są programy o charakterze edukacyjnym. Ponadto mnożnik 5 otrzymały programy o charakterze religijnym oraz transmisje nabożeństw, ponieważ programy te mogą wspierać realizację potrzeb wyższego rzędu³¹.

5.5.3.6. Ocena wiekowej grupy docelowej

Programy nieprzeznaczone dla dzieci otrzymały mnożnik 1, a adresowane do nich – mnożnik 2. Wyższy mnożnik dla programów przygotowanych z myślą o dziecięcym i młodzieżowym odbiorcy uzasadniono tym, że dostarczanie zrozumiałych, wiarygodnych, dobrej jakości treści jest dla rozwoju tej grupy szczególnie ważne.

5.5.3.7. Ocena aspektu niepełnosprawności

- Jeśli program nie był w żaden sposób określony jako przeznaczony dla jakiegokolwiek grupy osób z niepełnosprawnością, podstawę mnożono przez 1;
- Jeśli program określony był jako przeznaczony dla osób z niepełnosprawnością i/lub jako poświęcony sprawom osób z niepełnosprawnością, podstawę mnożono przez 2;
- Jeśli program określony był jako przeznaczony dla osób głuchych i/lub jako poświęcony sprawom osób głuchych, podstawę mnożono przez 3.

Autor założył, że w programach niekierowanych do osób z niepełnosprawnością, gdzie nie poruszano spraw związanych z ich środowiskami mało prawdopodobne było, że osoby głuche otrzymają informację dotyczącą ich środowiska, stąd najniższy w tym wypadku mnożnik – 1. Bardziej prawdopodobne było otrzymanie takiej informacji w programie przeznaczonym dla osób z niepełnosprawnością, gdzie można znaleźć treści adresowane do osób głuchych lub zagadnienia wspólne wszystkim osobom z niepełnosprawnościami (np. polityki społecznej), dlatego programy takie otrzymywały mnożnik 2. Z kolei mnożnik 3 otrzymywały programy skierowane do osób głuchych, gdzie wystąpienie istotnych – z perspektywy tej grupy użytkowników – informacji było pewne.

³¹ Według hierarchii potrzeb Masłowa potrzeby duchowe mieszczą się w potrzebach najwyższego rzędu, tj. potrzebach samorealizacji. Zob. np. A. Zduniak, *Przyczyny popularności religijnych eventów w perspektywie teorii potrzeb ludzkich Abrahama Masłowa*, „Colloquium. Czasopismo Wydziału Nauk Humanistycznych i Społecznych Akademii Marynarki Wojennej” 2015, nr 3, s. 262-263.

5.5.3.8. Ocena źródła języka migowego

- Jeśli prymarnym źródłem treści w JM był tłumacz, tj. program był tłumaczony na JM względnie prowadzony przez tłumacza języka migowego, podstawa mnożona była przez 1;
- natomiast jeśli źródłem treści w JM była osoba głucha, tj. program był prowadzony/przedstawiany przez osobę głuchą w JM, podstawa mnożona była przez 2.

Niniejsza prosta, dwustopniowa skala oparta została na założeniu, że każda społeczność i osoba głucha ma prawo otrzymywać informacje również bezpośrednio, a niekoniecznie za pośrednictwem tłumacza, stąd mnożnik 1 dla programów tłumaczonych, a 2 – dla programów prezentowanych bezpośrednio w JM przez osobę głuchą.

5.5.3.9. Ocena układu ekranu

Jeśli program był emitowany:

- w układzie 1A, to podstawę mnożono przez 1, jeśli w układzie 1B – podstawę mnożono przez 2;
- w układzie 3A – podstawę mnożono przez 3, 3B – podstawę mnożono przez 4.
- w układzie 2A – podstawę mnożono przez 5, 2B – podstawę mnożono przez 6;
- jeśli kwestia układu nie dotyczyła danego programu (pozycja posiadała prezentera posługującego się językiem migowym), podstawę również mnożono przez 6.

W przypadku układu 1A (zob. Ilustracja 66) tłumacz często zasłaniał fragmenty oryginalnego przekazu – paski informacyjne, napisy, grafikę (stąd mnożnik 1). Natomiast przy układzie 1B (zob. Ilustracja 67), ze względu na tło i obramowanie był od tych i podobnych elementów oddzielony, stąd wyższy mnożnik (2). W układzie 3A (zob. Ilustracja 70) przekaz oryginalny oraz tłumaczenie były oddzielone od siebie, co zwiększało przejrzystość w porównaniu do układów 1A i 1B, ale zupełnie uniemożliwiały tłumaczowi wskazywanie elementów na ekranie, co nie jest do końca zgodne ze specyfiką JM (stąd mnożnik 3). W przypadku układu 3B (zob. Ilustracja 71) napisy z oryginału były sprowadzone na dół ekranu całości przekazu, co zwiększało przejrzystość (stąd mnożnik 4). W układzie 2A (zob. Ilustracja 68) tłumacz miał możliwość wskazywania elementów na ekranie, co jest zgodne ze specyfiką języka migowego (stąd mnożnik 5), w układzie 2B przeniesienie oryginalnych napisów zawartych w przekazie na dół ekranu

całości dodatkowo poprawiało czytelność – dlatego układ 2B (zob. Ilustracja 69) otrzymał mnożnik 6.

5.5.3.10. Ocena wysokości tłumacza

Jeśli wielkość sylwetki tłumacza:

- wynosiła 0-9% wysokości ekranu, to podstawa mnożona była przez 0 (zob. Ilustracja 72);
- wynosiła 10-19% wysokości ekranu, to podstawa była mnożona przez 1 (zob. Ilustracja 73);
- wynosiła 20-29% wysokości ekranu, to podstawa była mnożona przez 2 (zob. Ilustracja 74);
- wynosiła 30-39% wysokości ekranu, to podstawa była mnożona przez 3 (zob. Ilustracja 75);
- wynosiła 40-49% wysokości ekranu, to podstawa była mnożona przez 4 (zob. Ilustracja 76);
- wynosiła 50-59% wysokości ekranu, to podstawa była mnożona przez 5 (zob. Ilustracja 77);
- wynosiła 60-69% wysokości ekranu, to podstawa była mnożona przez 6 (zob. Ilustracja 78);
- wynosiła 70-79% wysokości ekranu to podstawa była mnożona przez 7 (zob. Ilustracja 79);
- wynosiła 80-89% wysokości ekranu, to podstawa była mnożona przez 8 (zob. Ilustracja 80);
- wynosiła 90-100% wysokości ekranu, to podstawa była mnożona przez 9 (zob. Ilustracja 81).

Założono tym samym, że im większa sylwetka tłumacza, tym skuteczniej był zapewniany dostęp do informacji w języku migowym.

5.5.3.11. Metoda obliczania

Jak już wspomniano, wymienione oceny poszczególnych cech (podstawa razy mnożnik) były następnie dodawane, a ich suma stanowiła ostateczną, całościową ocenę dostępu do informacji w JM w danym programie. Sposób obliczania oceny dostępu do informacji w języku migowym w programie telewizyjnym można przedstawić za pomocą wzoru:

$$D = (P \times M_{DE}) + (P \times M_{PE}) + (P \times M_{GW}) + (P \times M_{AN}) + (P \times M_{RP}) \\ + (P \times M_{JM}) + (P \times M_{UE}) + (P \times M_{WT})$$

gdzie:

- D = całościowa ocena dostępu do informacji w JM w danym programie
- P = podstawa obliczeń (tygodniowy czas emitowania programu)
- M_{DE} = mnożnik dnia lub dni emisji programu
- M_{PE} = mnożnik pory dnia emisji programu
- M_{GW} = mnożnik wiekowej grupy docelowej
- M_{AN} = mnożnik aspektu niepełnosprawności
- M_{RP} = mnożnik rodzaju i gatunku programu
- M_{JM} = mnożnik źródła języka migowego w programie
- M_{UE} = mnożnik układu ekranu w programie
- M_{WT} = mnożnik wielkości tłumacza w programie.

Należy przypomnieć, że tak otrzymane, a następnie dodane do siebie oceny wszystkich pozycji programowych przeznaczonych dla danej wspólnoty użytkowników języków migowych składają się na sumaryczną ocenę dostępu do informacji w języku migowym oferty programowej danego nadawcy publicznego.

* * *

Zaprezentowana w niniejszym rozdziale metodologia badań oraz narzędzie badawcze w postaci klucza kategoryzacyjnego, stanowią gotową propozycję sposobu sporządzania opisów programów telewizyjnych w językach migowych bądź tłumaczonych na język migowy w celu dokonania oceny dostępu do informacji w języku migowym zapewnianego za pośrednictwem tych programów osobom głuchym. Prezentowane rozwiązania są pierwszym modelem takiego rodzaju. W związku z powyższym mogą być obarczone sporą dozą arbitralności i nie pozbawione elementów dyskusyjnych. Jeśli jednak przedstawione, autorskie narzędzie do pomiaru oceny dostępu do informacji w językach migowych na antenach telewizyjnych wywoła dyskusję, należy założyć, że przyczyni się to do udoskonalenia zaprezentowanego narzędzia.

Rozdział 6

Wyniki badań

Jak już wspomniano, badaniom przyświecały następujące cele: opis współczesnej oferty programów telewizyjnych w językach migowych lub tłumaczonych na języki migowe emitowanych na antenach nadawców publicznych w Europie, opracowanie narzędzia do oceny dostępu do informacji w językach migowych prezentowanych we wzmiankowanych programach oraz ocena i porównanie dostępu do informacji w językach migowych rozpowszechnianej w programach telewizyjnych prezentowanych na antenach nadawców publicznych w Europie.

6.1. Objasnienia wstepne

Przed omówieniem przyjętego sposobu prezentowania wyników należy zastrzec, że wśród 51 odnotowanych wspólnot użytkowników języków migowych w Europie (Zob. Załącznik 1), dostęp do informacji za pośrednictwem programów telewizyjnych nadawców publicznych mają 43 wspólnoty. Obecności programów telewizyjnych w języku migowym lub tłumaczonych na język migowy nie odnotowano u wspólnot użytkowników:

- języka migowego w Andorze,
- fińsko-szwedzkiego języka migowego,
- niemieckiego języka migowego w Belgii,
- języka migowego w Liechtensteinie,
- niemieckiego języka migowego w Luksemburgu,
- języka migowego w Monako,
- języka migowego w San Marino,
- rosyjskiego języka migowego.

W większości są to wspólnoty zamieszkujące w niewielkich państwach lub regionach, będące pod dużym wpływem rynku medialnego dużych państw lub regionów z nimi graniczących, używających tego samego języka. Dla Andory jest to rynek kataloński, dla niemieckojęzycznej części Belgii, Liechtensteinu oraz Luksemburga – niemiecki, dla Monako (oraz również częściowo dla Luksemburga) – francuski, natomiast dla San Marino jest to rynek włoski. Możliwe zatem, że członkowie tamtejszych wspólnot użytkowników języków migowych oglądają programy produkowane w językach migowych lub tłumaczone na języki migowe krajów i regionów ościennych. W innej sytuacji są użytkownicy fińsko-szwedzkiego języka migowego, których język jest zastępowany przez fiński język migowy. Należy podkreślić, że w przypadku wspólnot rosyjskiego JM regularne programy telewizyjne z tłumaczeniem na ich język zostały (po 21 latach przerwy) wznowione w sierpniu 2022 r., co jednak nie zostało ujęte w badaniach, ponieważ, jak już wspomniano, praca odzwierciedla stan na maj 2022 roku¹. W związku z powyższym zaprezentowane w dalszej części rozdziału wyniki badań odnoszą się do 43 ofert.

6.2. Zagadnienia statystyczne

Zanim zostanie zaprezentowany sposób prezentacji wyników badań, należy najpierw przybliżyć paradygmat statystyczny, którym kierował się autor.

Jako **jednostka statystyczna** rozumiany jest pojedynczy program telewizyjny (czyli jednostka analizy²). Jako **cecha statystyczna** rozumiana jest kategoria „operacyjna”³ wydzielona w kluczu kategoryzacyjnym. Należy również przybliżyć różnicę między rozkładem cechy statystycznej, a strukturą czasu trwania ze względu na cechę statystyczną.

Rozkład cechy statystycznej polega na tym, że sprawdza się, ile jednostek statystycznych (w przypadku niniejszej dysertacji: programów telewizyjnych) posiada daną wartość cechy. Np. w 251 z 275 (91,27%) wszystkich analizowanych pozycji programowych cesze „źródło języka migowego” przypisano wartość „tłumacz”, natomiast pozostałym 24 z wspomnianych 275 pozycji (8,73%) przyporządkowano wartość „prezenter głuchy”.

¹ Д. Кузнецова, *На ОТР стартовало регулярное вещание с сурдопереводом* [online] [dostęp 20 lutego 2023]. Dostępny w World Wide Web: <https://otr-online.ru/news/na-otr-startovalo-efirnoe-veshchanie-s-surdoperevodom-202653.html>.

² Zob. podrozdz. 5.4.

³ Zob. podrozdz. 5.5.2.

Zdefiniowanie **struktury czasu trwania ze względu na cechę statystyczną** polega z kolei na tym, że określa się, ile razem trwały poszczególne pozycje opatrzone daną odmianą cechy. Np. spośród 381 godz. i 36 min. programów emitowanych tygodniowo w całej Europie, odmianę „tłumacz” przypisano programom składającym się na 370 godz. i 55 min. (97,20% całości), natomiast odmianę „prezenter głuchy” – pozycjom składającym się na 10 godz. i 41 min. (2,80% całości).

Autor przyjął przy prezentacji wyników badań podejście oparte tylko na **strukturze czasu trwania**, a nie rozkładu cechy. Przyjęto taką perspektywę, ponieważ, jak już wspomniano, wydzielenie kolejnych pozycji (jednostek) programowych bywa arbitralne⁴, a ponadto poszczególne programy nie zajmowały tyle samo czasu – najmniej obszerna czasowo oraz najrzadziej emitowana pozycja zajmowała po przeliczeniu 2 minuty tygodniowo, natomiast największa – 12 godz. i 5 min. w tygodniu. Przyjęte podejście umożliwiło zatem zbadanie realnej ilości programu do obejrzenia.

Najbardziej jaskrawym uzasadnieniem takiego podejścia wydaje się być jednak porównanie czasu trwania programów w ofertach o takich samych liczbach pozycji programowych. Przykładowo, na oferty przeznaczone dla wspólnoty użytkowników portugalskiego i irlandzkiego JM złożyło się po 18 pozycji, przy czym ta pierwsza liczyła łącznie 76 godz. i 12 min. programu w tygodniu, podczas gdy druga – 9 godz. i 26 min. Przyjrząc się można również ofertom, na które złożył się jeden program. Najbardziej obszerna oferta przypadła w tym ujęciu wspólnocie włoskiego JM w Szwajcarii (3 godz. i 30 min. emisji tygodniowo), podczas gdy najmniejsza (białoruskiego JM) – 25 min. tygodniowo. W obu analizowanych przypadkach, pomimo tej samej liczby jednostek statystycznych (programów telewizyjnych) różnica w czasie trwania (tj. w podstawie do obliczeń oceny dostępu do informacji w niniejszej pracy) była znaczna.

Poza argumentami czysto matematycznymi i statystycznymi warto nawiązać również do tego, w jaki sposób ustawodawcy w niektórych krajach nakładają wymagania, co do koniecznej ilości programu z językami migowymi. Wymaganie takie może być sformułowane dwojako. Może to być minimalny odsetek całości programu nadanego w

⁴ Zob. np. podrozdz. 5.5.2.5.

jakimś czasie (np. 50% kwartalnie w Polsce), względnie może być to minimalny (bezwzględny) czas przypadający na jakiś okres (np. 2 godz. tygodniowo w Hiszpanii)⁵.

Podkreślić warto również, że przeliczanie poszczególnych pozycji z JM na ich łączny czas trwania było stosowane przez innych badaczy zajmujących się problematyką audycji telewizyjnych z udogodnieniami dla osób głuchych⁶.

6.3. Sposób prezentacji wyników badań

Wyniki badań przedstawiono w trzech podrozdziałach.

W **podrozdziale 6.4.** przedstawiono procentową strukturę czasu trwania kompletnego zbioru programów pod względem poszczególnych odmian cech statystycznych – tj. pór dni emisji, rodzajów i gatunków programów, wiekowych grup docelowych, aspektów niepełnosprawności, źródeł języka migowego, układów ekranu oraz wysokości tłumacza⁷. Obliczono zatem jaki odsetek oraz ile czasu tygodniowo w skali całej Europy zajmowały programy opatrzone kolejnymi odmianami wymienionych cech statystycznych.

W **podrozdziale 6.5.** z kolei dokonano oceny i opisu wszystkich 43 analizowanych ofert programów przeznaczonych dla poszczególnych wspólnot użytkowników języków migowych. Jako **oferta** (względnie: repertuar), jak już wspomniano, rozumiany był zbiór programów przeznaczonych dla jednej wspólnoty użytkowników języka migowego (czyli zbiór jednostek statystycznych połączony nazwą tej wspólnoty). W każdym z opisów ofert odnotowano łączną **ocenę punktową** dostępu do informacji we wszystkich pozycjach programowych należących do danej oferty oraz łączny tygodniowy czas trwania wszystkich pozycji programowych składających się na daną ofertę. Wzmiankowaną ocenę punktową oferty programowej stanowiła suma ocen dostępu do informacji w języku migowym w poszczególnych programach należących do

⁵ Należy jednak przypomnieć, że w Polsce wymagania wobec napisów dla niesłyszących i tłumaczenia na język migowy są formułowane łącznie (w jednej kwocie). Zob. więcej podrozdz. 4.2.

⁶ Zob. I. Kurz, B. Mikulasek, *Television as a Source of Information for the Deaf and Hearing Impaired. Captions and Sign Language on Austrian TV*, „Traduction audiovisuelle / Audiovisual Translation” 2004, nr 1, s. 81-88; F. Utray, E. Gil Sabroso, *Diversidad cultural, lengua de signos y televisión en España*, „Fonseca. Journal of Communication” 2014, nr 9, s. 118-143; S. Rovira-Esteva, I. Tor-Carroggio, *Television in Catalan for All: a study on sensory accessibility services in Catalan-language broadcasters*, „Communication & Society” 2019, nr 4, s. 29-45; F. Utray, E. Gil Sabroso, *Diversidad cultural, lengua de signos y televisión en España*, „Fonseca. Journal of Communication” 2014, nr 9, s. 118-143.

⁷ Zdecydowano się na pominięcie struktury czasu trwania odmian wartości dnia / dni emisji. Odmiany tej cechy („dzień / dni powszednie”, „dzień / dni wolne” oraz „dni powszednie oraz wolne”) posłużyły do oceny dostępu do informacji oraz stwierdzenia (nie)obecności programów z JM w dni powszednie lub weekendy w poszczególnych ofertach, natomiast sprawdzanie struktury czasu trwania pod względem tych cech nie posiada wartości poznawczej.

danej oferty⁸. Ponadto każda oferta została również zwięźle opisana przez pryzmat omówionego już paradygmatu struktury czasu trwania pod względem poszczególnych odmian cech niemierzalnych wewnątrz danej oferty, tj. ile czasu oraz jaki odsetek czasu wewnątrz każdej oferty zajmowały programy opatrzone poszczególnymi odmianami cech.

Każdą odmianę opatrzone uproszczoną słowną oceną: niska, średnia lub wysoka. W tym miejscu warto wyjaśnić, jak rozumiano wzmiankowane uproszczone słowne oceny.

- Pory dnia o mnożnikach od 1 do 4 określano jako nisko oceniane, o mnożniku 5 – jako średnio oceniane, natomiast o mnożnikach 6 oraz 7 jako wysoko oceniane⁹.
- Rodzaje i gatunki programów o mnożnikach 1 i 2 określano jako nisko oceniane, o mnożniku 3 – jak średnio oceniane, natomiast o mnożnikach 4 i 5 jako wysoko oceniane¹⁰.
- Układy ekranu opatrzone mnożnikami 1 i 2 określano jako nisko oceniane, mnożnikami 3 i 4 jako średnio oceniane, a opatrzone mnożnikami 5 i 6 jako wysoko oceniane¹¹.
- Wysokości tłumacza o mnożnikach między 0 a 4 określano jako nisko oceniane, o mnożnikach 5 i 6 jako średnio oceniane, zaś o mnożnikach między 7 i 9 jako wysoko oceniane¹².

Ze względu na formalną prostotę (zaledwie dwu- lub trójwartościowość) oraz stylistykę całości opisów nie poddano uproszczonej ocenie słownej cech:

- dni emisji,
- docelowa grupa wiekowa,
- aspekt niepełnosprawności,
- źródło języka migowego,

a ograniczono się do zaznaczenia:

- ewentualnego braku programów emitowanych w sobotę i niedzielę¹³,
- występowania w ofercie programów dla dzieci¹⁴,

⁸ Metoda sporządzania oceny zob. w podrozdz. 5.5.3.

⁹ Zob. podrozdz. 5.5.3.4.

¹⁰ Zob. podrozdz. 5.5.3.5.

¹¹ Zob. podrozdz. 5.5.3.9.

¹² Zob. podrozdz. 5.5.3.10.

¹³ Zob. podrozdz. 5.5.3.3.

¹⁴ Zob. podrozdz. 5.5.3.6.

- obecności programów określonych jako przeznaczone dla osób głuchych lub osób z niepełnosprawnością¹⁵,
- obecności programów prowadzonych przez osoby głuche¹⁶.

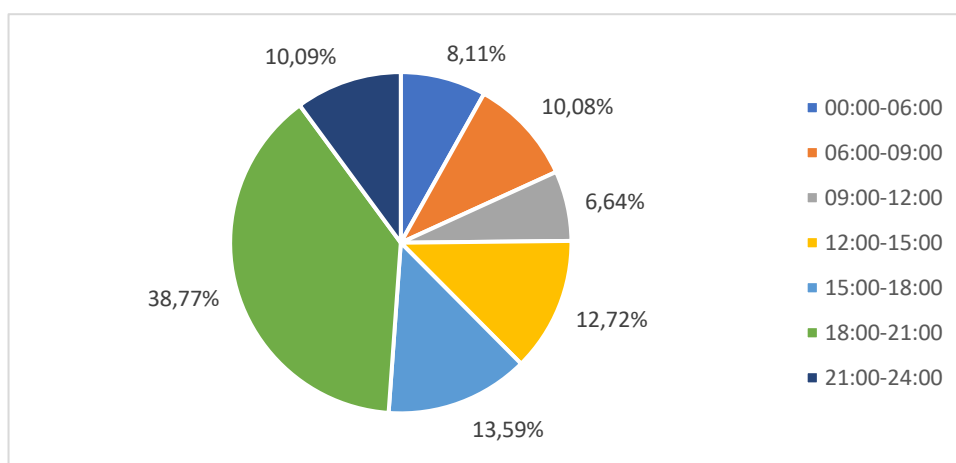
W **podrozdziale 6.6.** zamieszczono wnioski z badań.

6.4. Cechy programów – ujęcie całościowe

W maju 2022 roku dla wszystkich wspólnot języków migowych w Europie na antenach nadawców publicznych wyemitowano tygodniowo 381 godzin i 36 minut programów tłumaczonych na języki migowe lub zredagowanych w językach migowych. W dalszych podrozdziałach przedstawiono jaki odsetek czasu tygodniowo w skali całej Europy zajmowały programy opatrzone kolejnymi odmianami przedstawionych wcześniej cech statystycznych.

6.4.1. Pory dni emisji

Największy odsetek czasu programów w skali Europy emitowano **wczesnym wieczorem**, tj. między godz. 18:00 a 21:00 – było ich 38,77% (czyli 147 godz. i 57 min.). Następnie ulokowały się pozycje nadawane **późnym popołudniem** (między 15:00 a 18:00) oraz **wczesnym popołudniem** (12:00 a 15:00) – było ich odpowiednio 13,59% (51 godz. i 52 min.) i 12,72% (48 godz. i 33 min.). 10,08% (38 godz. i 28 min.) oraz 10,09% (38 godz. i 30 min.) programów nadawano **późnym wieczorem** (między godz. 21:00 a północą) oraz **rano** (między 6:00 a 9:00). Programów emitowanych **nocą** było 8,11% (tj. 30 godz. i 56 min.), a tych emitowanych **przed południem** (między godz. 9:00 a 12:00) było najmniej – 6,64% (25 godz. i 20 min.) (zob. Wykres 1).

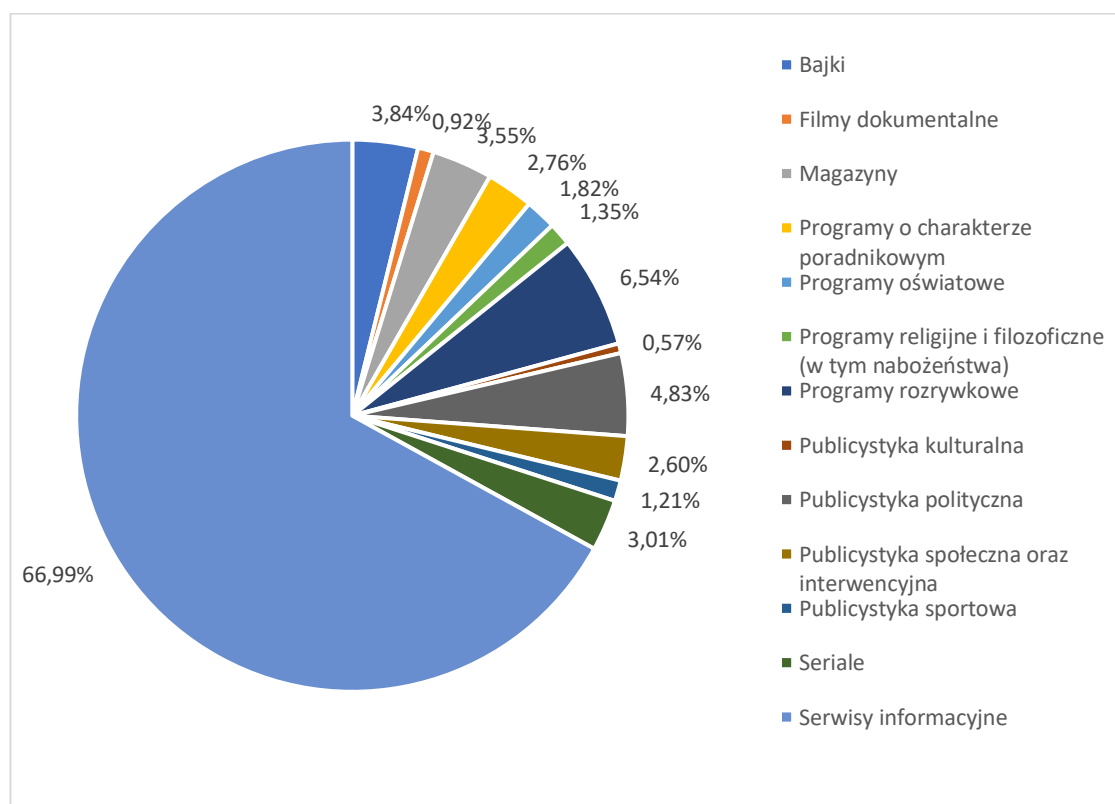
Wykres 1. Struktura czasu trwania programów ze względu na cechę pory dnia emisji
Źródło: opracowanie własne

¹⁵ Zob. podrozdz. 5.5.3.7.

¹⁶ Zob. podrozdz. 5.5.3.8.

6.4.2. Rodzaje i gatunki

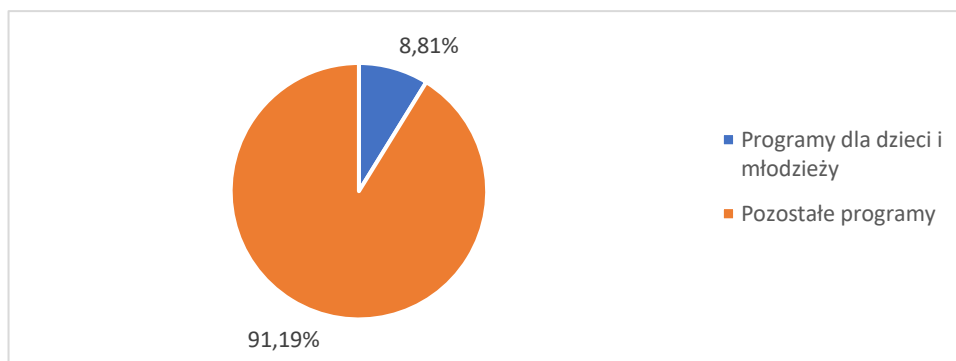
Lwią część całego zbioru (pod względem czasu trwania) programów w skali Europy stanowiły **serwisy informacyjne**, których było 66,99% (tj. 255 godz. i 39 min.). Oznacza to, że pozostałe 33,01% (125 godz. i 57 min.) musiało zostać rozdysponowane pomiędzy dwanaście pozostałych kategorii. Po serwisach następne w kolejności były **programy rozrywkowe**, których było 6,54% (24 godz. i 58 min.), oraz **publicystyka polityczna**, której odnotowano 4,83% (18 godz. i 26 min.). Wśród emitowanych programów telewizyjnych w JM w Europie 3,84% (tj. 14 godz. i 39 min.) stanowiły **bajki**, 3,55% (13 godz. i 32 min.) **magazyny**, 3,01% (11 godz. i 30 min.) **seriale**, 2,76% (10 godz. i 33 min.) programy **poradnikowe**, 2,60% (9 godz. i 56 min.), publicystyka **społeczna i interwencyjna**. Najmniejszy udział w europejskiej ofercie programowej miały programy **oświatowe** (1,82%, tj. 6 godz. i 56 min.), **religijne** (1,35%, 5 godz. i 10 min.), **publicystyczne sportowe** (1,21%, czyli 4 godz. i 36 min.), **filmy dokumentalne** (0,92%, tj. 3 godz. i 30 min.) oraz **publicystyka kulturalna** (0,57%, 2 godz. i 11 min.) (zob. Wykres 2).

Wykres 2. Struktura czasu trwania programów ze względu na cechę rodzaju i gatunku
Źródło: opracowanie własne

6.4.3. Wiekowe grupy docelowe

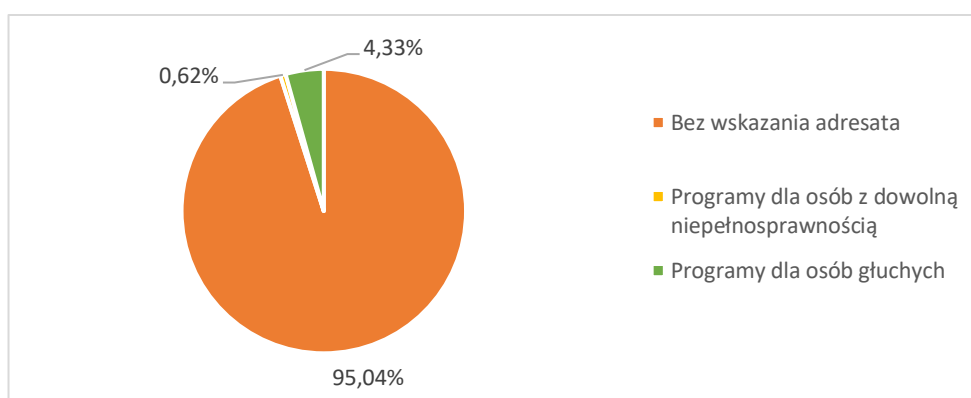
Większość programów w skali całej Europy (91,19%, tj. 347 godz. i 58 min.) nie była przeznaczona **dla dzieci i młodzieży**, podczas gdy programów adresowanych do tej grupy było 8,81% (33 godz. i 38 min.) (zob. Wykres 3).

Wykres 3. Struktura czasu trwania programów ze względu na cechę wiekowej grupy docelowej
Źródło: opracowanie własne

6.4.4. Aspekty niepełnosprawności

Lwią część całego zbioru pod względem czasu trwania programów zajmowały te, w których **nie odnotowano** regularnego poruszania tematyki niepełnosprawności bądź przeznaczenia dla osób z niepełnosprawnością. Stanowiły one w skali Europy 95,04% (362 godz. i 41 min.). Programów zdefiniowanych jako poświęconych sprawom osób **głuchych** bądź przeznaczonych dla osób głuchych odnotowano 4,33% (16 godz. i 32 min.). Programów przeznaczonych dla osób z **niepełnosprawnością** bądź poświęconych sprawom tej grupy było poniżej 0,62% (2 godz. i 23 min.) (zob. Wykres 4).

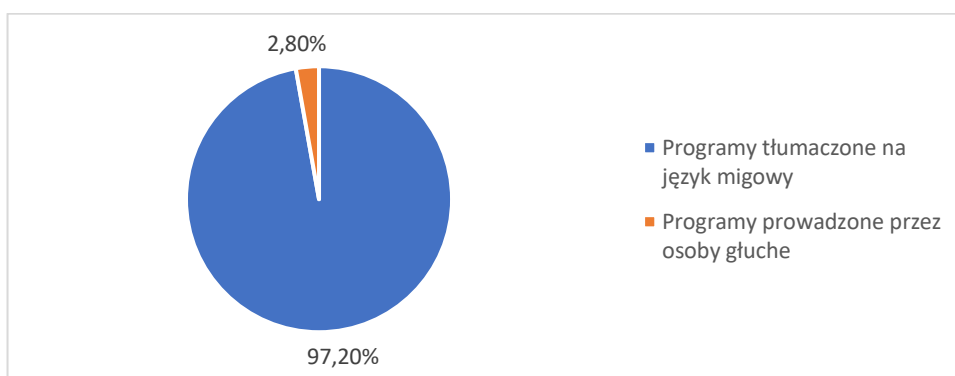

Wykres 4. Struktura czasu trwania programów ze względu na cechę aspektu niepełnosprawności
Źródło: opracowanie własne

6.4.5. Źródła języka migowego

Znaczącą większość całego zbioru programów stanowiły pozycje, które były tłumaczone na język migowy lub zostały wyemitowane z tłumaczem języka migowego w roli

prezentera – odnotowano ich 97,20% (tj. 370 godz. i 55 min.). Programów prowadzonych przez osoby głuche było 2,80% (10 godz. i 41 min.) (zob. Wykres 5).

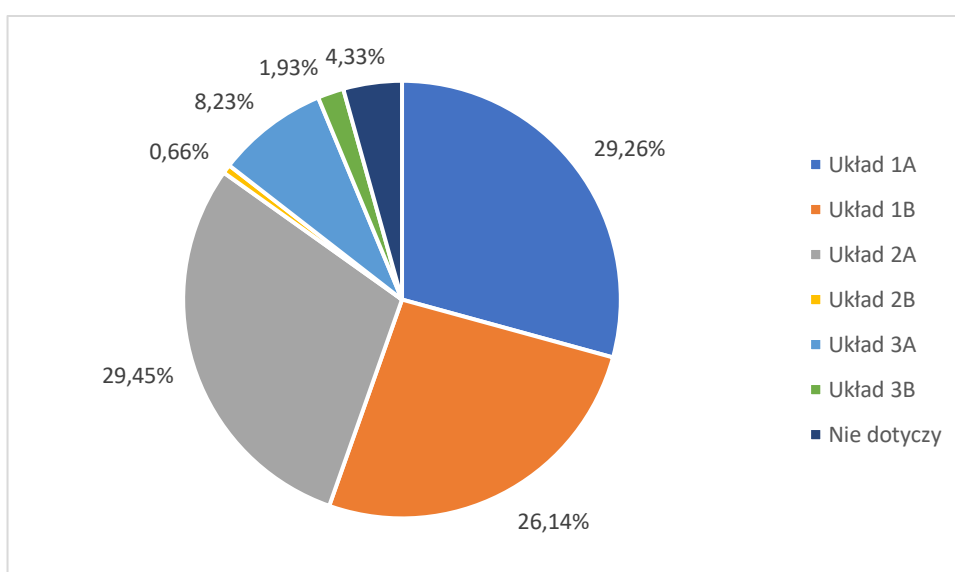

Wykres 5. Struktura czasu trwania programów ze względu na cechę źródła języka migowego
Źródło: opracowanie własne

6.4.6. Układy ekranu

29,45% (112 godz. i 22 min.) programów w skali Europy dysponowało układem ekranu **2A** (zob. Ilustracja 68), natomiast 29,26% (111 godz. i 40 min.) programów wyemitowano w układzie **1A** (zob. Ilustracja 66). Nieznacznie mniej, bo 26,14% (99 godz. i 45 min.) programów zrealizowano z układem ekranu **1B** (zob. Ilustracja 67). Zdecydowanie mniej było pozycji z układem **3A** (zob. Ilustracja 70) – 8,23% (tj. 31 godz. i 24 min.), a jeszcze mniej z **3B** (zob. Ilustracja 71) – 1,93% (7 godz. i 23 min.). Programy z układem **2B** (zob. Ilustracja 69) stanowiły 0,66% (2 godz. i 30 min.).

Zagadnienie układu ekranu **nie dotyczyło** programów prowadzonych bezpośrednio w języku migowym przez osobę głuchą lub tłumacza – tych było 4,33% (16 godz. i 32 min., zob. Wykres 6).

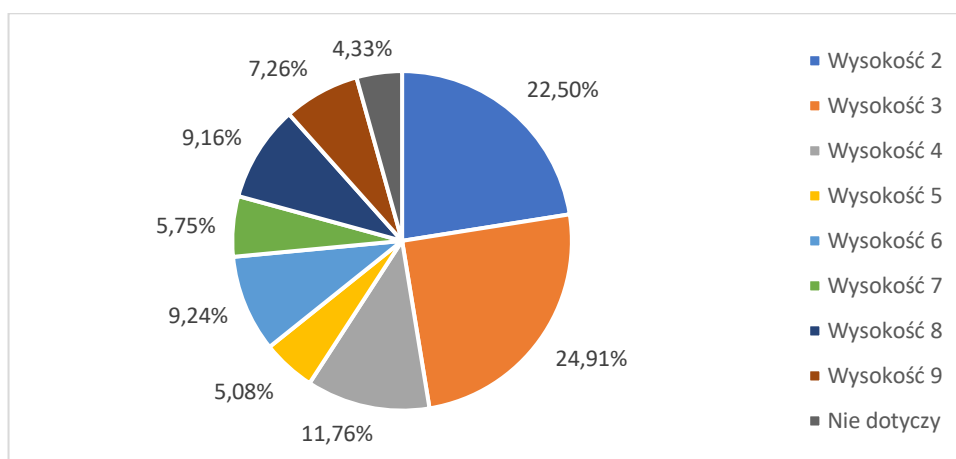

Wykres 6. Struktura czasu trwania programów ze względu na cechę układu ekranu
Źródło: opracowanie własne

6.4.7. Wysokości tłumacza

Najwięcej programów tłumaczonych na język migowy w skali Europy stosowało wysokość tłumacza **3** (zob. Ilustracja 75) – było ich 24,91% (95 godz. i 4 min.). Dokładnie 22,5% (85 godz. i 51 min.) stanowiły programy, gdzie wysokość ta wyniosła **2** (zob. Ilustracja 74). 11,76% (44 godz. i 53 min.) stanowiły programy, w których zanotowano wysokość rzędu **4** (zob. Ilustracja 76). Wysokości tłumacza rzędu **6** oraz **8** (zob. Ilustracje 78 i 80) zarejestrowano w odpowiednio 9,24% (35 godz. i 15 min.) oraz 9,16% (34 godz. i 58 min.) przypadków programów, wysokość **9** (zob. Ilustracja 81) – w 7,26% (27 godz. i 43 min.). Wysokość tłumacza **7** (zob. Ilustracje 79) odnotowano w 5,75% (21 godz. i 57 min.) programów, natomiast **5** (zob. Ilustracja 77) – w 5,08% (19 godz. i 23 min.).

Tak samo jak w przypadku układów ekranu, zagadnienie wysokości tłumacza **nie dotyczyło** programów prowadzonych bezpośrednio w języku migowym przez osobę głuchą lub tłumacza – tych było 4,33% (16 godz. i 32 min.) (zob. Wykres 7).

Wykres 7. Struktura czasu trwania programów ze względu na cechę wysokości tłumacza
Źródło: opracowanie własne

6.5. Oferty programów przeznaczone dla wspólnot użytkowników języków migowych w Europie – ocena i opis¹⁷

Najwyżej ocenioną ofertą programową (64406 pkt.) był repertuar przeznaczony dla społeczności **portugalskiego JM**, w obrębie którego nadawano 76 godz. i 12 min. programów z językiem migowym w tygodniu. Zaledwie 24 min. (0,52% obszernej oferty) przeznaczono dla dzieci. Poza serwisami informacyjnymi (zajmującymi 45 godz. i 32

¹⁷ Należy podkreślić, że oceny punktowe oraz tygodniowe czasy trwania zostały dodatkowo ujęte tabelarycznie w Tabeli 5 w załączniku 3, natomiast szczegółowe struktury czasu trwania ze względu na poszczególne cechy statystyczne zostały zaprezentowane w Tabelach 6-12 również znajdujących się w tymże załączniku.

min. a 59,76% całości) emitowano dużo nisko ocenianych programów rozrywkowych (22 godz. i 30 min., 29,53%), poza tym pokazywano średnio oceniane polityczne programy publicystyczne (6 godz. i 5 min., 7,98%) oraz wysoko oceniane programy religijne (2 godz. i 5 min., 2,73%). Programy były nadawane we wszystkich porach dnia. 46 godz. i 9 min. (czyli 60,56%) programów emitowano w porach nisko ocenianych (między północą a godz. 15:00), 13 godz. i 20 min. z nich (tj. 17,50%) średnio ocenianym późnym popołudniem, natomiast pozostałe 16 godz. i 43 min. (21,94%) ukazywało się w wysoko ocenianych porach dnia (między 18:00 a północą). Wszystkie programy wyemitowano w nisko ocenianych układach ekranu 1A oraz 1B (zob. Ilustracje 66-67) oraz przy równie nisko ocenianych wysokościach sylwetek tłumaczy (rzędu 2 oraz 3, zob. Ilustracje 74-75).

Drugim w kolejności repertuarem pod względem zbiorczej oceny (48925 pkt.) była oferta skierowana do wspólnoty **polskiego JM**, w ramach której emitowano 47 godz. i 40 min. programów z językiem migowym tygodniowo. 22 min. (0,77% repertuaru) stanowiły programy prowadzone przez osoby głuche. 20 min. (0,70%) było z kolei poświęcone sprawom osób z niepełnosprawnością. Aż 18 godz. i 44 min. (39,30%) obszernego repertuaru przeznaczono dla dzieci. Programy nadawano we wszystkich wyodrębnionych w tej pracy porach dnia. 19 godz. i 15 min. (40,39%) programów emitowano w nisko ocenianych porach dnia (między północą a 15:00), 6 godz. i 25 min. (13,46%) nadawano w średnio ocenianej porze (późnym popołudniem), zaś pozostałe 22 godz. (46,16%) prezentowano w wysoko ocenianych porach (między godz. 18:00 a północą). Poza serwisami informacyjnymi (które stanowiły 14 godz. i 29 min., czyli 30,38% całości) emitowano nisko oceniane seriale (10 godz. i 7 min. 21,22%), a poza tym również średnio ocenianą publicystykę polityczną, sportową oraz kulturalną (8 godz. i 5 min., razem 16,95% całości). Również średnio oceniane magazyny zajęły wspomniane 0,77% (22 min.). Poza tym wystąpiły wysoko oceniane bajki (10 godz. i 22 min., tj. 21,75%), oraz poradniki, jak również i publicystyka społeczna i interwencyjna oraz programy oświatowe i religijne (8,92% oferty, tj. 4 godz. i 15 min.). Zdecydowaną większość oferty (98,67%, czyli 47 godz. i 2 min.) wyemitowano w nisko ocenianym układzie ekranu 1A (zob. Ilustracja 66). Wysokość tłumacza wahała się pomiędzy wyłącznie nisko ocenianymi wielkościami (2, 3 oraz 4, zob. Ilustracje 74-76).

Trzecią na liście ofertą programową pod względem kumulatywnej oceny (28450 pkt.) był repertuar dla społeczności użytkowników **norweskiego JM**, w obrębie którego nadawano 18 godz. i 2 min. programów z językiem migowym w tygodniu. W repertuarze

wystąpiły programy prowadzone przez osoby głuche, których odnotowano 51 min. (4,70%). Programów przeznaczonych dla dzieci odnotowano 4 godz. i 57 min. (27,45% całości). Oprócz serwisów informacyjnych (8 godz. i 22 min., tj. 46,40% oferty), odnotowano również średnio oceniane publicystykę polityczną i kulturalną (stanowiące po 2,68%, czyli razem 58 min.), poza tym emitowano wysoko oceniane bajki (25 min., czyli 2,31%), programy poradnikowe (3 godz. i 12 min., tj. 20,98%), społeczne (43 min., 3,97%) oraz oświatowe (3 godz. i 12 min., 17,74%). Wszystkie programy tłumaczone nadawano w wysoko ocenianym układzie ekranu 2A (zob. Ilustracja 68), zaś wysokość tłumacza oscylowała między średnio ocenianą – wielkość 6 (2 godz. i 18 min., 12,75% oraz wysoko ocenianymi – wielkość 7 i 8 (razem 14 godz. i 51 min., odpowiednio 77,91% i 4,44%, zob. Ilustracje 78-80).

Kolejną pod względem całościowej oceny (24395 pkt.) była oferta skierowana do wspólnoty **czeskiego JM**, w ramach której emitowano 23 godz. i 14 min. programów z językiem migowym tygodniowo. W ofercie odnotowano 1 godz. i 23 min. (tj. 5,95% całości) programów tworzonych przez osoby głuche, a 5 min. (0,36%) było poświęcone problematyce osób z niepełnosprawnością w ogóle. 3 godz. i 20 min. (14,35%) programu skierowano do dzieci. Oprócz serwisów informacyjnych, stanowiących 11 godz. i 50 min. (50,93% całości repertuaru) emitowano również średnio oceniane programy magazynowe (7 godz. i 45 min. czyli 33,21%) oraz publicystykę sportową (16 min., czyli 1,15%), jak również programy wysoko oceniane - bajki (3 godz. i 10 min. 13,63%), publicystykę społeczną (10 min., 0,72%) oraz programy o charakterze religijnym (5 min. 0,36%). Programy emitowano w pięciu porach dnia – trzech nisko ocenianych (między godz. 06:00 rano a 15:00). 2 godz. i 38 min. (11,33%) wyemitowano w średnio ocenianej porze między godz. 15:00 a 18:00, natomiast 10 godz. i 20 min. (44,48% całości) emitowano w wysoko ocenianej porze dnia między godz. 18:00 a 21:00. Wszystkie programy z tłumaczem wyemitowano w nisko ocenianych układach ekranu 1A oraz 1B (zob. Ilustracje 66-67), oraz również nisko ocenianych wielkościach sylwetek tłumaczy (3 oraz 4, zob. Ilustracje 75-76).

Ofertą programową, która uzyskała łączną ocenę w wysokości 20632 pkt., był repertuar przeznaczony dla społeczności **duńskiego JM**, w obrębie którego nadawano 12 godz. i 27 min. programów z językiem migowym w tygodniu. 2 godz. i 6 min. (16,87%) omawianego repertuaru było prezentowane przez osoby głuche w języku migowym. Na ofertę poza serwisami informacyjnymi (stanowiącymi 8 godz. i 21 min. i 67,07% całości) składały się również średnio oceniane programy z zakresu publicystyki politycznej (2

godz. i 5 min., 16,73%) oraz programów magazynowych (30 min., tj. 4,02%), poza tym odnotowano programy wysoko oceniane – publicystykę społeczną (8,30%, czyli 1 godz. i 2 min.), poradniki (7 min., 0,94%) oraz filmy dokumentalne (22 min., 2,95%). Audycje nadawano w trzech porach dnia - średnio ocenianym późnym popołudniem (2 godz. i 5 min., 16,73%) oraz wysoko ocenianym wczesnym wieczorem (9 godz. i 52 min., 79,25%). Wszystkie programy tłumaczone wyemitowano w wysoko ocenianym układzie 2A (zob. Ilustracja 68), we wszystkich przypadkach tłumacza dotyczyły wysoko oceniane wielkości (8 oraz 9, zob. Ilustracje 68-69).

Kolejnym repertuarem pod względem zbiorczej oceny (16365 pkt.) była oferta dla wspólnoty użytkowników **hiszpańskiego JM**, w ramach której emitowano 15 godz. i 15 min. programów z językiem migowym tygodniowo. 30 min., tj. 3,28% omawianego repertuaru prezentowały osoby głuche w języku migowym. Poza redagowanym przez nie magazynem wszystkie programy były serwisami informacyjnymi. 9 godz. i 25 min. (61,75%) programu emitowano w nisko ocenianych porach dnia (między godz. 06:00 a 15:00), natomiast 5 godz. i 50 min. (38,25%) wyemitowano zaś w wysoko ocenianej porze późnowieczornej (między 21:00 a północą). Wzmiankowane serwisy wyemitowano w słabo ocenianym układzie ekranu 1B (zob. Ilustracja 67), przy równie nisko ocenianej wysokości tłumacza rzędu 3 (zob. Ilustracja 75).

Niewiele mniej punktów (15463 pkt.) uzyskał repertuar skierowany do społeczności **chorwackiego JM**, w obrębie którego nadawano 11 godz. i 59 min. programów z językiem migowym w tygodniu. 50 min. (6,95%) omawianego repertuaru poświęcono sprawom osób z niepełnosprawnością. Na repertuar oprócz 10 godz. i 9 min. serwisów informacyjnych (stanowiących 84,70% całości) złożyły się również trwające 50 min. średnio oceniane magazyny (6,95%) oraz wysoko oceniane programy religijne, które zajmowały dokładnie 1 godz. (8,34%). 1 godz. i 50 min. programu (15,29%) wyemitowano w nisko ocenianych układach ekranu (1A oraz 1B, zob. Ilustracje 66-67) i nisko ocenianych wielkościach sylwetek tłumaczy (2-3, zob. Ilustracje 74-75), natomiast pozostałe wzmiankowane już 10 godz. i 9 min. (84,70%) ukazało się w średnio ocenianym układzie 3A (zob. Ilustracja 70) oraz również średnio ocenianej wysokości tłumacza rzędu 6 (zob. Ilustracja 78).

Ósmym w kolejności repertuarem pod względem kumulatywnej oceny (13838 pkt.) była oferta przeznaczona dla wspólnoty użytkowników **niderlandzkiego JM**, w ramach której emitowano 9 godz. i 11 min. programów z językiem migowym tygodniowo. Całość programu stanowiły tłumaczone na język migowy serwisy informacyjne, z tym że

2 godz. i 20 min. (25,41% czasu) było przeznaczone dla dzieci. 4 godz. i 10 min. (45,37%) wyemitowano w porach nisko ocenianych (rano i przed południem), natomiast pozostałe 5 godz. i 1 min. (54,63%) w wysoko ocenianej porze dnia (wczesnym wieczorem). Wszystkie programy wyemitowano w wysoko ocenianym układzie ekranu 2A (zob. Ilustracja 68) oraz wysoko ocenianej wysokości sylwetek tłumaczy (rzędu 9, zob. Ilustracja 81).

Następną na liście ofertą pod względem całościowej oceny (13188 pkt.) był repertuar dla społeczności **litewskiego JM**, w obrębie którego nadawano 9 godz. i 56 min. programów z językiem migowym w tygodniu. Serwisy informacyjne stanowiły 7 godz. i 38 min. repertuaru (77,01% całości) repertuaru. Odnotowano poza nimi średnio oceniane programy publicystyczne polityczne, których była dokładnie 1 godz. (stanowiąca 10,07% całości oferty) oraz kulturalne (12,92%). Programy podzielono między trzy pory dnia: średnio ocenianym późnym popołudniem wyemitowano 2 godz. i 25 min. programów (24,33%), wczesnym wieczorem ukazało się 5 godz. i 24 min. (54,35%), natomiast późnym wieczorem nadano 2 godz. i 6 min. (21,14% całości). Programy emitowane były w nisko ocenianym układzie ekranu 1A (zob. Ilustracja 81) – wyemitowano tak 3 godz. i 15 min., tj. 32,72% całości). Więcej jednak programów wyemitowano w wysoko ocenianym układzie 2A (6 godz. i 41 min., 67,28%, zob. Ilustracja 68). Te same przedziały procentowe dotyczyły wysokości tłumacza – 32,72% programów wyemitowano przy nisko ocenianej wielkości 4 (zob. Ilustracja 76), natomiast pozostałe 6 godz. i 41 min. (67,28%) przy średnio (6) oraz wysoko (7) ocenianej wysokości tłumacza (zob. Ilustracje 78-79).

Niewiele mniej punktów (12913 pkt.) w łącznej ocenie uzyskała oferta dla wspólnoty użytkowników **szwajcarsko-niemieckiego JM**. W jej ramach emitowano 8 godz. i 5 min. programów z językiem migowym tygodniowo, z czego 5 godz. i 24 min. (66,80% oferty) stanowiły serwisy informacyjne. Poza tym występowały średnio punktowane programy publicystyczne o charakterze politycznym, których było 49 min. (10,10%), oraz wysoko punktowane programy o charakterze poradnikowym, społecznym oraz oświatowym, których było odpowiednio: 1 godz. i 10 min., 5 min., oraz 37 min. (tj. 14,43%, 1,03%, 7,63%). Wspomniane 5 godz. i 24 min. (66,80%) było nadawane w wysoko ocenianej porze dnia (wczesnym wieczorem), a pozostała część w nisko ocenianych (między godz. 06:00 a 12:00). Całość oferty nadawano w wysoko ocenianym układzie ekranu 2A (zob. Ilustracja 68) oraz przy wysoko ocenianych wysokościach sylwetkach tłumaczy (rzędu 8 raz 9, zob. Ilustracja 80-81).

Jedenastą na liście ofertą pod względem kumulatywnej oceny (12350 pkt.) był repertuar przeznaczony dla społeczności **katalońskiego JM**, w obrębie którego nadawano 10 godz. i 50 min. audycji z językiem migowym w tygodniu. Całość repertuaru stanowiły nadawane wyłącznie w dni powszednie tłumaczone na język migowy serwisy informacyjne. 5 godz. i 25 min. (50%) z nich wyemitowano w średnio ocenianej porze dnia (między 15:00 a 18:00), drugą połowę zaś w wysoko ocenianej porze dnia (między 21:00 a północą). Wszystkie serwisy wyemitowano w średnio ocenianym układzie ekranu 3A (zob. Ilustracja 70), przy nisko ocenianych wysokościach sylwetek tłumaczy rzędu 4 (zob. Ilustracja 76).

Następnym w kolejności repertuarem pod względem zbiorczej oceny (12216 pkt.) była oferta skierowana do wspólnoty **brytyjskiego JM**, w ramach której emitowano 10 godz. i 8 min. programów z językiem migowym tygodniowo. Z udziałem głuchych prowadzących zrealizowano 8 min. programu tygodniowo (1,32% całości oferty). Pozostałą część, dokładnie 10 godz., stanowiły nadawane wyłącznie w dni powszednie serwisy informacyjne z tłumaczeniem na język migowy, które pojawiały się w nisko ocenianych godzinach rannych (7 godz. i 38 min., tj. 75,33%) oraz wczesnym przedpołudniem (2 godz. i 30 min., tj. 24,67%). Były one w pełni emitowane w najwyższej ocenionych układach ekranu (2A oraz 2B, zob. Ilustracje 68-69) oraz przy wysoko (6) i bardzo wysoko (7) ocenianych wysokościach sylwetki tłumacza (zob. Ilustracje 78-79).

Trzynastą na liście ofertą programową pod względem kumulatywnej oceny (11858 pkt.) był repertuar dla społeczności użytkowników **cypryjskiego JM**, w obrębie którego nadawano 8 godz. i 59 min. programów z językiem migowym w tygodniu. Repertuar składał się w 100% z serwisów informacyjnych, wyemitowanych w wysoko ocenianej porze dnia (wczesnym wieczorem), w średnio ocenianym układzie ekranu 3A (zob. Ilustracja 70) oraz ze średnio ocenianą wysokością tłumacza języka migowego (rzędu 5, zob. Ilustracja 77).

Na kolejnym miejscu (z liczbą 11675 pkt.) znalazła się oferta skierowana do wspólnoty **słoweńskiego JM**. W jej ramach emitowano 8 godz. i 5 min. programów z językiem migowym tygodniowo. Kwadrans (3,09% oferty) stanowiły programy prowadzone przez osoby głuche, natomiast 12 min. (2,47%) zostało przeznaczone dla dzieci. Oprócz serwisów informacyjnych zajmujących 5 godz. i 58 min. (oraz stanowiących 73,81% repertuaru) emitowano również średnio oceniane programy z zakresu publicystyki politycznej (50 min., 10,31%) oraz programy magazynowe (wspomniany już kwadrans, 3,09%), a poza tym wyemitowano 12 min. wysoko

ocenianych bajek (2,47%) oraz 50 min. publicystyki społecznej (10,31%). 7 godz. i 38 min. (94,43% programu) wyemitowano w wysoko ocenianych porach dnia (między 18:00 a północą), poza tym programy zdarzały się w nisko ocenianych porach między 06:00 rano a 12:00 (27 min., 5,56%). Wszystkie programy tłumaczone wyemitowano w wysoko ocenianym układzie ekranu 2A (zob. Ilustracja 68), przy średnio ocenianej wysokości tłumacza (rzędu 5 lub 6, zob. Ilustracje 77-78).

Bardzo zbliżoną ocenę punktową (11593 pkt.) otrzymał repertuar przeznaczony dla społeczności **szwedzkiego JM**, w obrębie którego nadawano 6 godz. i 51 min. programów z językiem migowym w tygodniu. W ofercie odnotowano programy redagowane bezpośrednio w języku migowym, które zajmowały 1 godz. i 5 min. (oraz stanowiły 15,82% całości oferty). Dla dzieci przeznaczono 48 min. programów, tj. 11,68% całości. Poza serwisami informacyjnymi (które wypełniły wspomnianą 1 godz. i 5 min., tj. 15,82%) odnotowano nisko oceniane programy rozrywkowe oraz seriale (14 min. oraz 7 min. tygodniowo, odpowiednio 3,41% i 1,70%). Poza tym emitowano szereg programów z kategorii średnio ocenianych: publicystyki politycznej (45 min., 10,95%) oraz sportowej (30 min., 7,30%). Zapewniano również programy z kategorii wysoko ocenianych: bajki (5 min., 1,22%), programy poradnikowe (1 godz. i 36 min, tj. 23,36%), z zakresu publicystyki społecznej (1 godz. i 26 min., 20,92%) oraz programy oświatowe (1 godz. i 36 min., tj. 15,33%). Treści emitowano w pięciu porach dnia – dwóch słabo ocenianych (między północą a 06:00 rano oraz 12:00 i 15:00), stanowiących łącznie 1 godz. i 46 min. (25,79% całości); jednej średnio ocenianej (między 15:00 a 18:00, 50 min., 12,17%) oraz dwóch wysoko ocenianych (między 18:00 a północą, 3 godz. i 17 min., 47,93%). Wszystkie programy z tłumaczem nadano w wysoko ocenianym układzie ekranu 2A (zob. Ilustracja 68) oraz przy wysoko ocenianych wysokościach sylwetek tłumacza (rzędu 8 oraz 9, zob. Ilustracje 80-81).

Następnym repertuarem pod względem zbiorczej oceny (11314 pkt.) była oferta dla wspólnoty użytkowników **irlandzkiego JM**, w ramach której emitowano 9 godz. i 26 min. audycji z językiem migowym tygodniowo. 23 min. (4,06% programów) prowadzili bezpośrednio w języku migowym głusi. Do dzieci adresowano z kolei 25 min. (tj. 4,42% wszystkich programów). Oprócz serwisów informacyjnych stanowiących wspomniane 4,06%, w repertuarze znalazły się również nisko oceniane programy rozrywkowe oraz seriale (odpowiednio 2 godz. i 14 min. oraz 41 min., czyli 23,67% i 7,24%), jak również programy z kategorii wysoko ocenianych, np. bajki (25 min., 4,42%), programy poradnikowe (1 godz. i 27 min., czyli 15,37%), publicystyka społeczna (1 godz. i 8 min.

12,01%) oraz filmy dokumentalne, których nadawano 3 godz. i 8 min. (33,22%). Programy zaopatrzone w tłumaczenie wyemitowano 8 godz. i 38 min. (91,52%) w wysoko ocenianym układzie 2A (zob. Ilustracja 68) oraz przy średnio ocenianej wysokości tłumacza 6. Pozostałe nadano natomiast w nisko ocenianym układzie 1A (zob. Ilustracja 66) przy nisko ocenianej wysokości tłumacza rzędu 4 (zob. Ilustracja 76).

Repertuar skierowany do społeczności **lotewskiego JM** uzyskał 9375 pkt. Tygodniowo nadawano 9 godz. i 12 min. programów z językiem migowym. Poza serwisami informacyjnymi, które wypełniły 4 godz. i 14 min. (46,01% repertuaru), emitowano również programy średnio (2 godz. i 33 min., czyli 27,72% publicystyki politycznej) oraz wysoko oceniane – 1 godz. i 25 min. (15,40%) publicystyki społecznej oraz 1 godz. (10,87%) programów religijnych. Programy nadawano w porach słabo ocenianych (między 06:00 a 09:00 nadano 1 godz. i 25 min. (15,40% całości), a między 12:00 i 15:00 – 3 godz. i 33 min., tj. 38,59%). Wspomniane już 4 godz. i 14 min. (46,01%) nadano w porze wysoko ocenianej (między 18:00 a 21:00). Całość repertuaru nadano w nisko ocenianym układzie ekranu 1B (zob. Ilustracja 67) oraz przy równie nisko ocenianej wysokości sylwetki tłumacza rzędu 3 (zob. Ilustracja 75).

Kolejnym repertuarem pod względem kumulatywnej oceny (9197 pkt.) była oferta przeznaczona dla wspólnoty użytkowników **flamandzkiego JM**, w ramach której emitowano 6 godz. i 7 min. programów z językiem migowym tygodniowo. Na repertuar składały się w 100% serwisy informacyjne (acz 13,08% z nich, tj. 48 min. było przeznaczone dla dzieci). 5 godz. i 19 min. (86,92%) wzmiankowanych serwisów wyemitowano w wysoko ocenianej porze dnia (wczesnym wieczorem), natomiast pozostałe nadawano w nisko ocenianych porach: porannej oraz przed południem. Wszystkie programy wyemitowano w wysoko ocenianym układzie ekranu 2A (zob. Ilustracja 68) oraz przy wysoko ocenianych wysokościach tłumacza rzędu 8 oraz 9 (zob. Ilustracje 80-81).

Dziewiętnastą na liście ofertą z 8975 punktami był repertuar dla społeczności **austriackiego JM**, w obrębie którego nadawano 5 godz. i 25 min. programów z językiem migowym w tygodniu. Oprócz serwisów informacyjnych, stanowiących 2 godz. i 55 min. (53,85% całości repertuaru), emitowano programy z trzech wysoko ocenianych kategorii: programów poradnikowych (1 godz. i 20 min. tj. 24,62%), publicystyki społecznej (51 min., 15,83%) oraz programów edukacyjnych (20 min., 6,15%). Całość oferty wyemitowano w wysoko ocenianej wczesno wieczornej porze dnia, poza tym w wysoko

ocenianym układzie ekranu 2A (zob. Ilustracja 68) oraz przy równie wysoko ocenianej tłumacza rzędu wielkości 8 (zob. Ilustracja 80).

Następnym repertuarem pod względem łącznej oceny (8935 pkt.) była oferta dla wspólnoty użytkowników **rumuńskiego JM**, w ramach której emitowano 10 godz. i 5 min. programów z językiem migowym tygodniowo. Programy poświęcone niepełnosprawności zajęły 25 min. (4,13% całości oferty). Poza przeznaczonym dla osób z niepełnosprawnością magazynem w repertuarze mieściły się wyłącznie serwisy informacyjne. 5 godz. programów (49,59%) wyemitowano w średnio ocenianej porze wczesnopopołudniowej, a 4 godz. i 40 min. (46,28%) w wysoko ocenianej porze wczesnego wieczoru. Wzmiankowane już 25 min. (4,13%) nadano w nisko ocenianej porze porannej. Wszystkie programy wyemitowano w nisko ocenianych układach ekranu 1A oraz 1B (zob. Ilustracje 66-67), oraz przy nisko ocenianych wysokościach sylwetki tłumacza rzędu 2 oraz 3 (zob. Ilustracje 74-75).

Repertuar przeznaczony dla społeczności **francuskiego JM w Szwajcarii** uzyskał 8460 punktów. W jego ramach nadawano 5 godz. i 20 min. audycji z językiem migowym w tygodniu. W ofercie znalazły się programy prowadzone przez osoby głuche, które stanowiły 8 min. (2,50% jej całości). 4 min. (1,25% oferty) przeznaczone była dla dzieci. Poza 3 godz. i 30 min. serwisów informacyjnych (65,63% całości), emitowano również średnio oceniane programy magazynowe (wspomniane 8 min. tj. 2,50%), oraz wysoko oceniane programy poradnikowe, społeczne, oraz oświatowe (56 min., 42 min. i 4 min. tj. odp. 17,50%, 13,13% i 1,25%). Wspomniane już 3 godz. i 30 min. (65,63%) programów wyemitowano w wysoko ocenianej porze wczesno wieczornej, natomiast pozostałe programy ukazywały się w nisko ocenianej porze przedpołudniowej. Programy tłumaczone emitowano w całości w wysoko ocenianym układzie ekranu 2A (zob. Ilustracja 68) oraz przy wysoko ocenianych wysokościach tłumacza rzędu 8 oraz 9 (zob. Ilustracje 80-81).

Kolejną pod względem zbiorczej oceny (8258 pkt.) była oferta skierowana do wspólnoty **słowackiego JM**, w ramach której emitowano 6 godz. i 52 min. programów z językiem migowym tygodniowo. W repertuarze występowały programy redagowane bezpośrednio w języku migowym, które zajęły 1 godz. i 2 min. (15,05% czasu całości). Oferta w 96,84% składała się z serwisów informacyjnych, a w 3,16% (13 min.) ze średnio ocenianych magazynów. Wspomniane już 96,84% całego repertuaru wyemitowano w wysoko ocenianej porze między godz. 18:00 a 21:00. Pozostałe 3,16% ukazało się w nisko ocenianej porze wczesnego popołudnia. Programy wyemitowane z tłumaczeniem

na język migowy realizowano w nisko ocenianym układzie ekranu 1A (zob. Ilustracja 66) oraz z nisko ocenianą wysokością tłumaczy rzędu 3 (zob. Ilustracja 75).

Z kolei oferta dla społeczności użytkowników **belgijsko-francuskiego JM**, w obrębie którego nadawano 4 godz. i 35 min. programu z językiem migowym w tygodniu uzyskała 7395 punktów. Na repertuar złożyły się wyłącznie serwisy informacyjne, z czego 30 min. tygodniowo (10,91%) przeznaczano dla dzieci. Programy zostały w 100% wyemitowane w wysoko notowanej porze dnia (między godz. 18:00 a 21:00). Wszystkie programy wyemitowano w wysoko ocenionym układzie ekranu (2A, zob. Ilustracja 68) oraz przy wysoko ocenianych wysokościach sylwetki tłumacza (rzędu 8 oraz 9, zob. Ilustracje 80-81).

Następnym pod względem całościowej oceny (6060 pkt.) repertuarem była oferta skierowana do wspólnoty **niemieckiego JM w Niemczech**, w ramach której emitowano 3 godz. i 50 min. programów z językiem migowym tygodniowo. Programy prowadzone przez osoby głuche stanowiły 25 min. (10,87% repertuaru). Pozostałe programy to serwisy informacyjne emitowane w dobrze ocenianej porze dnia (między 18:00 a 21:00), przy korzystnym układzie ekranu 2A (zob. Ilustracja 68) oraz wysoko ocenianej wysokości sylwetki tłumacza rzędu 8 (zob. Ilustracja 80).

Łączną ocenę wyrażoną w 5511 punktach otrzymał repertuar przeznaczony dla społeczności **francuskiego JM we Francji**, w obrębie którego nadawano 4 godz. i 49 min. audycji z językiem migowym w tygodniu. 27 min. (9,34% oferty) stanowił program prowadzony bezpośrednio w języku migowym przez osobę głuchą. Pozostałą część repertuaru (4 godz. i 22 min., 90,66%) stanowiły serwisy informacyjne. 2 godz. i 19 min. programów (48,10%) emitowano w nisko ocenianych porach dnia (rano oraz przed południem), 1 godz. i 15 min. (25,95%) z nich wyemitowano w średnio ocenianej porze późnego popołudnia, natomiast identyczny odsetek wyemitowano również w wysoko ocenianej porze wczesnego wieczoru. 2 godz. i 30 min. (51,90%) programów zaopatrzonych w tłumaczenie wyemitowano w nisko ocenianym układzie ekranu 1A (zob. Ilustracja 66) i nisko ocenianą wielkością tłumacza rzędu 4 (zob. Ilustracja 76). Pozostałe programy z tłumaczeniem wyemitowano w średnio ocenianym układzie ekranu 3B (zob. Ilustracja 71) oraz również średnio ocenianą wysokością sylwetki tłumacza rzędu 6 (zob. Ilustracja 78).

Zbliżoną ocenę (5112 pkt.) uzyskała oferta dla wspólnoty użytkowników **serbskiego JM**, w ramach której emitowano 3 godz. i 38 min. audycji z językiem migowym tygodniowo. Programów przeznaczonych specjalnie dla osób głuchych w

repertuarze zanotowano 30 min. (13,76%), natomiast te poświęcone niepełnosprawnościom tłumaczone na język migowy zajęły 13 min. (5,96%) całości repertuaru. Poza serwisami informacyjnymi stanowiącymi 2 godz. i 55 min. (80,28%), 42 min. (19,72%) zajęły średnio oceniane programy magazynowe. Wspomniane 19,72% emitowano w porach nisko ocenianych - między godz. 09:00 a 15:00. Pozostałe (80,28%) nadano w wysoko ocenianej porze między godz. 18:00 a 21:00. Wzmiankowane 80,28% tłumaczonych programów wyemitowano w średnio ocenianym układzie ekranu 3B, natomiast pozostałe w nisko ocenianym układzie 1A (zob. Ilustracja 66). Wszystkie programy tłumaczone nadano przy średnio ocenianej wysokości tłumacza rzędu 5 (zob. Ilustracja 77).

Kolejną ofertą pod względem zbiorczej oceny (4895 pkt.) był repertuar skierowany do społeczności **bułgarskiego JM**, w obrębie którego nadawano 4 godz. i 50 min. programów z językiem migowym w tygodniu. W ofercie brak było prowadzonych i redagowanych przez osoby głuche, jednak przez 15 min. tygodniowo (5,17% oferty) tłumacz występował jednocześnie jako prowadzący program poświęcony sprawom osób głuchych. Poza 4 godz. i 35 min. (94,83%) serwisów informacyjnych, wzmiankowany już kwadrans (5,17%) zajmował średnio oceniany program magazynowy. Serwisy informacyjne wyemitowano w wysoko ocenianej porze wczesnego wieczoru, przy nisko ocenianym układzie ekranu 1B (zob. Ilustracja 67) oraz nisko ocenianą wysokością tłumacza (rzędu 2, zob. Ilustracja 74).

Kilkadziesiąt punktów mniej (4830 pkt.) uzyskała oferta przeznaczona dla wspólnoty użytkowników **włoskiego JM w Szwajcarii**, w ramach której emitowano 3 godz. i 30 min. programu z językiem migowym tygodniowo. 100% repertuaru stanowiły powtórki serwisów informacyjnych emitowane w nisko ocenianej porze nocnej. Wyemitowano je w wysoko ocenianym układzie ekranu 2A (zob. Ilustracja 68) oraz z wysoko ocenianą wysokością sylwetki tłumacza (rzędu 9, zob. Ilustracja 81).

Całościową ocenę w wysokości 4393 punktów otrzymał repertuar dla społeczności **islandzkiego JM**, w obrębie którego nadawano 2 godz. i 57 min. audycji z językiem migowym w tygodniu. Na całość repertuaru złożyły się wyłącznie serwisy informacyjne, acz 16 min. (9,04% z nich) było przeznaczone dla dzieci. Wszystkie programy wyemitowano w wysoko ocenianej porze dnia między godz. 18:00 a 21:00. W całości wykorzystano wysoko oceniany układ ekranu 2A (zob. Ilustracja 68) przy średnio ocenianej wysokości tłumacza rzędu 5 i 6 (zob. Ilustracje 77-78).

Następnym w kolejności repertuarem pod względem łącznej oceny (3798 pkt.) była oferta dla wspólnoty użytkowników **włoskiego JM we Włoszech**, w ramach której emitowano 2 godz. i 43 min. programów z językiem migowym tygodniowo. Nie odnotowano w tej ofercie programów prowadzonych przez osoby głuche, natomiast przez 1 godz. i 3 min. (38,65% całości) tłumacz języka migowego występował jako prezenter. Na repertuar złożyły się poza serwisami informacyjnymi (2 godz. i 13 min., tj. 81,60%) również średnio oceniane programy magazynowe (30 min., 18,40%). Programy emitowano w czterech porach dnia – 51 min. (31,28%) nadawano w nisko ocenianych porach dnia (między godz. 06:00 a 12:00), 42 min. (25,77%) wyemitowano w średnio ocenianej porze między godz. 15:00 i 18:00, zaś 1 godz. i 10 min. (42,94%) nadano w wysoko ocenianej porze wczesnego wieczoru. Wzmiankowane 42,94% wyemitowano w średnio ocenianym układzie ekranu 3A (zob. Ilustracja 70) oraz z nisko ocenianą wysokością tłumacza rzędu 4. Pozostałe programy tłumaczone nadano w nisko ocenianym układzie ekranu 1B (zob. Ilustracja 67) oraz z nisko ocenianą wysokością tłumacza rzędu 3.

Na 3300 punktów oceniono repertuar przeznaczony dla społeczności **ukraińskiego JM**, w obrębie którego nadawano 3 godz. i 45 min. programów z językiem migowym w tygodniu. 100% oferty stanowiły tłumaczone serwisy informacyjne. 1 godz. i 15 min. (33,33% całości repertuaru) wyemitowano w nisko ocenianej porze dnia (między godz. 12:00 a 15:00), natomiast pozostałe 2 godz. i 30 min. (66,66%) – w porze ocenianej średnio (między godz. 15:00 a 18:00). Programy były emitowane w nisko ocenianym układzie ekranu (1A, zob. Ilustracja 66) oraz nisko ocenianą wysokością sylwetki tłumacza (rzędu 3, zob. Ilustracja 75).

Niższą ocenę (3045 pkt.) otrzymała oferta skierowana do wspólnoty **maltańskiego JM**, w ramach której emitowano 1 godz. i 45 min. programów z językiem migowym tygodniowo. Nie odnotowano w tym repertuarze programów prowadzonych przez osoby głuche, natomiast jego całość wypełniał serwis informacyjny z tłumaczem języka migowego jako prezenterem, emitowany w wysoko ocenianej porze dnia (między godz. 18:00 a 21:00).

Następną ofertą programową pod względem kumulatywnej oceny (2935 pkt.) był repertuar dla społeczności użytkowników **JM w Bośni i Hercegowinie**, w obrębie którego nadawano 2 godz. i 15 min. audycji z językiem migowym w tygodniu. W ofercie nie odnotowano programów prowadzonych przez osoby głuche, jednak 55 min. (40,74% oferty) oznaczono jako specjalnie przeznaczone dla osób głuchych. 100% repertuaru

stanowiły serwisy informacyjne. Pozostałą część programów wyemitowano w średnio ocenianym układzie ekranu (3A, zob. Ilustracja 70) i przy nisko ocenianej wysokości sylwetki tłumacza (4, zob. Ilustracja 76).

Kolejnym repertuarem pod względem całościowej oceny (2730 pkt.) była oferta skierowana do wspólnoty **JM w Mołdawii**, w ramach której emitowano 3 godz. programów z językiem migowym tygodniowo. Całość oferty stanowił jeden serwis informacyjny emitowany o średnio ocenianej porze dnia (późnym popołudniem), z nisko ocenianym układem ekranu (1A, zob. Ilustracja 66) oraz nisko ocenianą wysokością sylwetki tłumacza (rzędu 3, zob. Ilustracja 75).

Łączną ocenę w wysokości 2110 punktów otrzymał repertuar przeznaczony dla społeczności **JM w Czarnogórze**, w obrębie którego nadawano 2 godz. i 10 min. programu z językiem migowym w tygodniu. Na repertuar składał się jeden serwis informacyjny, emitowany w średnio ocenianej porze dnia (późnym popołudniem). Program emitowano w nisko ocenianym układzie ekranu 1B (zob. Ilustracja 67) oraz z nisko ocenianą wysokością sylwetki tłumacza (rzędu 3, zob. Ilustracja 75).

Dalszym w kolejności repertuarem pod względem zbiorczej oceny (2025 pkt.) była oferta dla wspólnoty użytkowników **albańskiego JM**, w ramach której emitowano 1 godz. i 15 min. programu z językiem migowym tygodniowo. W ofercie nie odnotowano programów prowadzonych przez osoby głuche, natomiast w jedynym serwisie informacyjnym w języku migowym tłumacz występował jako prezenter. Wzmiankowany serwis emitowany był wyłącznie od poniedziałku do piątku.

Ofertą, która uzyskała zbiorczą ocenę w wysokości 1924 punktów był repertuar skierowany do społeczności **kosowskiego JM**, w obrębie którego nadawano 1 godz. i 46 min. programu z językiem migowym w tygodniu. Na całość oferty złożyły się serwisy informacyjne emitowane w średnio ocenianej porze dnia (między 15:00 a 18:00), w średnio ocenianym układzie ekranu (3B, zob. Ilustracja 71) oraz nisko ocenianą sylwetką tłumacza (rzędu 3, zob. Ilustracja 75).

Następnym w kolejności repertuarem (1832 pkt.) była oferta przeznaczona dla wspólnoty użytkowników **macedońskiego JM**, w ramach której emitowano 1 godz. i 48 min. programów z językiem migowym tygodniowo. W ofercie nie odnotowano programów prowadzonych przez osoby głuche, natomiast 8 min. (7,41% oferty) stanowił program poświęcony sprawom osób głuchych z tłumaczem języka migowego w roli prezentera. Pozostałą część repertuaru czynił serwis informacyjny. Emitowano go tylko od poniedziałku do piątku w średnio ocenianej porze dnia (późnym popołudniem),

natomiast w dni wolne – wczesnym popołudniem. Serwis emitowany był w nisko ocenianym układzie ekranu (1B, zob. Ilustracja 67) z nisko ocenianą wysokością sylwetki tłumacza (rzędu 3, zob. Ilustracja 75).

Trzydziestą dziewiątą na liście ofertą pod względem całościowej oceny (1568 pkt.) był repertuar dla społeczności **estońskiego JM**, w obrębie którego nadawano 49 min. programu z językiem migowym w tygodniu. Oferta jest jedną z dwóch, w której występowały wyłącznie programy (serwisy informacyjne) prowadzone przez osoby głuche. Program emitowano wyłącznie w wysoko ocenianej porze dnia między godz. 18:00 a 21:00.

Kolejną (1395 pkt.) była oferta dla wspólnoty użytkowników **fińskiego JM**, w ramach której emitowano 45 min. programu z językiem migowym tygodniowo. Podobnie jak w ofercie estońskiej, w repertuarze tym znalazły się wyłącznie programy prowadzone przez osoby głuche, jednak oprócz serwisu informacyjnego pojawił się też program o charakterze społecznym. 35 min. (77,78% całości) wyemitowano w średnio ocenianej porze dnia (późnym popołudniem), natomiast pozostałe 10 min. (22,22%) – w nisko ocenianej porze przedpołudniowej.

Mniej punktów (1000 pkt.) otrzymał repertuar przeznaczony dla społeczności **greckiego JM**, w obrębie którego nadawano 50 min. programu z językiem migowym w tygodniu. Całość oferty stanowił pojedynczy serwis informacyjny, emitowany wyłącznie w dni powszednie, w średnio ocenianym układzie ekranu (3B, zob. Ilustracja 71) oraz przy nisko ocenianej wysokości sylwetki tłumacza (rzędu 4, zob. Ilustracja 76). Emitowano go w wysoko ocenianej porze dnia między godz. 18:00 a 21:00.

Przedostatnim w kolejności repertuarem pod względem zbiorczej oceny (900 pkt.) była oferta skierowana do wspólnoty **węgierskiego JM**, w ramach której emitowano 50 min. programu z językiem migowym tygodniowo. Na całość repertuaru składała się jedna audycja - serwis informacyjny przeznaczony dla dzieci, emitowany w nisko ocenianym układzie 1B (zob. Ilustracja 67), z nisk ocenianą wysokością tłumacza (4, zob. Ilustracja 76), w średnio notowanej porze dnia (między godz. 15:00 a 18:00).

Najniżej oceniono (325 pkt.) repertuar dla społeczności użytkowników **białoruskiego JM**, w obrębie którego nadawano 25 min. programu z językiem migowym w tygodniu. Repertuar ten składał się z jednego krótkiego serwisu informacyjnego, dostępnego wyłącznie od poniedziałku do piątku, emitowanego o nisko ocenianej porze (rano), w nisko ocenianym układzie ekranu (1B, zob. Ilustracja 67) oraz nisko notowaną wysokością sylwetki tłumacza (3, zob. Ilustracja 75).

6.6. Wnioski

Na wstępie warto przypomnieć, że w Europie w maju 2022 r., zamieszkiwało 51 wspólnot użytkowników języków migowych, z czego dostęp do informacji za pośrednictwem programów telewizyjnych emitowanych w JM przez nadawców publicznych posiadały 43 wspólnoty. Zasadniczym jest zatem fakt, że 16% z nich nie posiadało w programach nadawców publicznych dostępu do informacji w pierwszym języku, którym się komunikują. Poza Rosją większość tych wspólnot zamieszkiwała w małych krajach. Bez względu jednak na wielkość kraju i zgodnie z zasadą równości w dostępie do informacji, dostęp do informacji powinno się zagwarantować wszystkim wspólnotom osób głuchych.

To, że 43 wspólnoty użytkowników języków migowych w Europie posiadały dostęp do informacji w programach telewizyjnych odpowiednich nadawców publicznych nie oznacza bynajmniej, że dostęp do informacji w ich języku w każdym z krajów był na tym samym poziomie. Oferty programowe różniły się między sobą nie tylko liczbą godzin emisji, różnorodnością gatunkową, ale także czasem emisji czy techniką realizacji. Warto przyjrzeć się bliżej podobieństwom i różnicom, którymi cechowały się oferty programów telewizyjnych w językach migowych emitowane na antenach nadawców publicznych w Europie.

Pierwsza zasadnicza różnica w dostępie do informacji pomiędzy istniejącymi repertuarami przejawiała się w aspekcie ich **czasu trwania**. W ramach najbardziej obszernej z ofert (przeznaczonej dla wspólnoty użytkowników portugalskiego języka migowego) emitowano tygodniowo 76 godz. i 12 min. programu dostępnego w tym języku migowym, podczas gdy w najmniej obszernej (dla wspólnoty białoruskiego języka migowego) – zaledwie 25 min. Średni czas emisji jednej oferty wyniósł 8 godz. i 52 min tygodniowo. Repertuarów powyżej tej średniej odnotowano 15, a poniżej – 28. Nawet największa wspomniana w tym aspekcie liczba (76 godz. i 12 min.) daje zaledwie 10 godz. i 53 min. dziennie – co raczej przypomina czas emisji oferowany przez telewizję kilkadziesiąt lat temu. Zatem już w aspekcie zasadniczym (również metodologicznie, wszak długość emisji programów posłużyła jako podstawa do oceny dostępu) można stwierdzić, że postulowana równość w dostępie nie zachodziła – zarówno pomiędzy poszczególnymi repertuarami przeznaczonymi dla osób głuchych, jak i w stosunku do całości oferty programowej.

Nierówność w dostępie miała również miejsce na poziomie cechy **dni emisji** programów – analiza wykazała, że w ośmiu z 43 analizowanych ofert (tj. w 19% z nich)

nie zapewniono dostępu do informacji w języku migowym w soboty i niedziele. Zaplanowana nieobecność programów w wybrane dni tygodnia przypomina czasy jeszcze dawniejsze – te związane jeszcze z „raczkowaniem” telewizji jako środka masowego przekazu.

Nie lepiej rysowała się sytuacja dostępu do informacji w poszczególnych **porach emisji** programów w ramach wyłonionych w niniejszej pracy pór dnia. Warto się szczególnie przyjrzeć typowej porze największej oglądalności, którą w niniejszej pracy odzwierciedlała pora wczesnego wieczoru (tj. między godz. 18:00 a 21:00)¹⁸. W tym przedziale czasowym nie miało dostępu do informacji telewizyjnej w swoim języku 15 z 43 wspólnot osób głuchych (tj. 35%). Należy jednak podkreślić, że chociaż programy emitowane we wzmiankowanej porze dnia nie występowały we wszystkich ofertach, to i tak była to pora dnia najbardziej rozpowszechniona (obecna w 28 repertuarach, tj. w 65% z nich). W świetle tego, że na wielu antenach telewizyjnych emisja odbywa się obecnie 24 godz. na dobę warto było również sprawdzić, w ilu porach dnia zapewniany był dostęp do informacji dla wspólnot osób głuchych w Europie. We wszystkich siedmiu wyodrębnionych porach dnia dostęp do informacji miały zaledwie dwie (5%) wspólnoty osób głuchych w Europie. Tak więc tylko w tych dwóch przypadkach zapewniono namiastkę równości w dostępie (trzeba bowiem podkreślić, że obecność programów we wszystkich porach dnia nie zapewniała ciągłej ich emisji, o czym świadczą też wspomniane już w tym rozdziale objętości czasowe repertuarów). Programy w tylko jednej porze miało do dyspozycji 13 wspólnot.

O nierówności w dostępie do informacji pod względem **rodzajów i gatunków** programów dostępnych w języku migowym w skali Europy świadczy to, że jedyną kategorią pozycji występującą we wszystkich repertuarach były serwisy informacyjne, natomiast w żadnej z ofert nie odnotowano programów należących do wszystkich trzynastu kategorii. Ponadto wzmiankowane serwisy informacyjne w 18 przypadkach ofert (42%) były jedynymi kategoriami programów w całości oferty. Podczas gdy serwisy te występowały w 100% repertuarów, to następną pod względem częstości występowania kategorią były dopiero programy magazynowe (które były dostępne dla tylko 16 wspólnot, tj. dla 37% z nich). Pozostałe kategorie występowały już tylko rzadziej.

Brak równości w dostępie do informacji przejawia się również przy rozpatrywaniu zagadnienia **wiekowych grup docelowych** programów dostępnych w języku migowym,

¹⁸ *Dictionary of Media Studies*, London 2006, s. 96, 183; M. Danesi, *Dictionary of Media and Communication*, Armonk – London 2009, s. 129, 240.

a w zasadzie programów dla dzieci i młodzieży. Dostępne były one tylko dla 13 wspólnot użytkowników języków migowych w Europie (tj. 30%) z nich. Co ciekawe, jedna oferta (dla wspólnoty węgierskiego JM) charakteryzowała się tym, że składała się wyłącznie z programów dla dzieci (nie było w niej programów dla grup o nieokreślonym wieku). Warto dodatkowo położyć w tym miejscu nacisk na różnorodność programów dla dzieci – podczas gdy programy, które nie były określone jako przeznaczone dla dzieci i młodzieży mieściły się w 12 kategoriach rodzaju i gatunku (poza bajkami), to programy dla dzieci mieściły się w sześciu z nich – poza oczywistymi bajkami dla dzieci emitowano również dostępne w języku migowym osobne serwisy informacyjne, programy oświatowe, poradnikowe, seriale oraz programy społeczne.

Interesującym zagadnieniem jest **aspekt niepełnosprawności** badanych programów. Nie dotyczy ono bowiem dostępu do informacji w ramach programów już istniejących, ale wytwarzania programów na rzecz pewnych grup osób z niepełnosprawnością. Programy zrealizowane z myślą o osobach głuchych i/lub poświęcone sprawom osób głuchych dostępne były dla 22 wspólnot języków migowych w Europie (tj. 51% z nich). Programy dla ogółu osób z niepełnosprawnością wystąpiły w 6 repertuarach (14%).

Kwestią powiązaną z aspektem niepełnosprawności jest źródło **języka migowego**. Jak już wspomniano, programy przeznaczone dla osób głuchych lub poświęcone sprawom osób głuchych znalazły się w 22 repertuarach (51% wszystkich z nich), natomiast programy prowadzone przez osoby głuche były dostępne tylko dla 15 społeczności (35% z wszystkich). Oznacza to, że w 7 wspólnotach (16% wszystkich z nich) istniały programy tworzone z myślą o osobach głuchych, ale nie prowadzone przez nie same¹⁹. Obecność głuchych prowadzących na antenie jest kwestią zasadniczą – jak już sugerowano we *Wstępie* do niniejszej dysertacji, wspólnoty użytkowników języków dźwiękowych mają do swojej dyspozycji programy prowadzone przez przedstawicieli własnej społeczności, posługujących się jej językiem jako pierwszym. Jeśli zaś należy udostępnić wspólnocie używającej języka dźwiękowego produkt audiowizualny w innym języku, zaopatruje się go w z wyprzedzeniem wersję lektorską, dubbing, względnie napisy. W przypadku osób głuchych zaledwie 2,8% całości dostępnych w językach migowych programów telewizyjnych nadawców publicznych było prowadzonych przez osoby głuche. Pozostałe 97,2% audycji było wtórnie tłumaczonych na język migowy,

¹⁹ Wynika to z tego, że wszystkie programy prowadzone przez osoby głuche były de facto programami dla nich przeznaczonymi, a każdy z nich był w jakimś zakresie poświęcony ich sprawom.

najczęściej na żywo. Do osiągnięcia ekwiwalentnego dostępu do informacji wydaje się koniecznym wprowadzanie na antenę osób głuchych przekazujących informacje bezpośrednio w języku migowym. Ze względu na to, że dla równości w dostępie osób głuchych do informacji w języku migowym są programy z prezenterem głuchym, warto przyjrzeć się im również pod kątem kategorii rodzajów i gatunków. Spośród 13 kategorii rodzajów i gatunków programów, audycje prowadzone przez osoby głuche były reprezentowane przez cztery z nich – serwisy informacyjne, programy oświatowe, magazyny (poświęcone sprawom osób głuchych), publicystykę społeczną i interwencyjną.

Kolejne dwa aspekty są trudniejsze do osadzenia w koncepcji równości w dostępie do informacji, ponieważ odwołują się do cech charakterystycznych dla programów zaopatrzonych w tłumaczenie na język migowy.

Jeśli chodzi o cechę **układów ekranu**, to jego znaczenie jest zasadnicze w przypadku programów zaopatrzonych w tłumaczenie. Pod względem paradygmatu równości w dostępie do informacji można tę cechę porównać do jakości obrazu i dźwięku w produktach audiowizualnych przeznaczonych dla wspólnot osób słyszących – jeśli któryś z tych parametrów jest niskiej jakości, to przyswajanie informacji jest znacznie utrudnione. Takie same negatywne skutki może wywołać niekomfortowy dla odbiorcy głuchego układ ekranu. W najwyższej ocenianych układach ekranu (2A oraz 2B, zob. Ilustracje 68-69) wyemitowano 30,11% wszystkich programów, w średnio ocenianych (3A oraz 3B, zob. Ilustracje 70-71) – 10,16%, natomiast w nisko ocenianych (1A oraz 1B, zob. Ilustracje 66-67) nadano 54,40% całości programów. Globalny czas nadawania programów nie pokrywa się jednak z częstością występowania poszczególnych układów. Układ 2A lub 2B odnotowano w 16 repertuarach (37%), 3A lub 3B – 9 z nich (21%), natomiast 1A lub 1B – w 21 repertuarach (49%).

Ważnym aspektem dostępności informacji tłumaczonej na język migowy wydaje się konsekwencja w stosowaniu jednego układu ekranu w ramach jednego repertuaru. Podejście takie odnotowano w aż 32 repertuarach (74%). W dziesięciu repertuarach (23%) zauważono używanie dwóch układów, natomiast najwięcej (trzy układy) odnotowano w jednej ofercie (3%).

Podczas gdy układ ekranu stanowi ekwiwalent jakości obrazu i dźwięku, tak pod względem równości w dostępie **wielkość tłumacza** porównać można do głośności w materiałach audiowizualnych. Odnotowano, że z nisko ocenianymi wielkościami (od 0 do 4, zob. Ilustracje 72-76) wyemitowano 59,17% programów, z wielkościami

ocenianymi średnio (5 i 6, zob. Ilustracje 77-78) – 14,32%, natomiast przy wysoko ocenianych wielkościach 7, 8 oraz 9 (zob. Ilustracje 79-81) nadano 22,17% programów.

Również w aspekcie wielkości tłumacza pożądana jest konsekwencja w jego stosowaniu w ramach jednego repertuaru, lecz nie można przyjąć założenia wymagającego tylko jednej wysokości tłumacza jako ideału. Należy podkreślić, że niewiele różniące się wielkości tłumaczy wynikać mogły nie tylko z niedbalstwa nadawcy lub realizatora, lecz chociażby ze wzrostu poszczególnych tłumaczy. Dlatego za optimum przyjęto, że występuje jedna wysokość tłumacza w repertuarze, względnie są to dwie wielkości tłumacza, ale położone na skali obok siebie, tj. 0 i 1, 1 i 2, 2 i 3, 3 i 4, 4 i 5, 5 i 6, 6 i 7, 7 i 8 oraz 8 i 9 (zob. Ilustracje 72-81). Tak postawione warunki spełniało aż 37 repertuarów, tj. 86% z nich. W trzech repertuarach (7%) używano trzech wysokości tłumacza, natomiast w jednym przypadku (2%) wykorzystywano aż cztery różne wielkości.

* * *

W niniejszym rozdziale zaprezentowano wyniki badań z dwóch perspektyw. Pierwsza perspektywa odniosła się do wszystkich badanych programów telewizyjnych z językiem migowym. Zbadano strukturę tygodniowego czasu trwania wszystkich badanych programów pod względem kolejnych odmian cech statystycznych. W drugiej perspektywie dokonano oceny dostępu do informacji w poszczególnych ofertach programowych przeznaczonych dla kolejnych wspólnot użytkowników języków migowych w Europie. W ramach opisu również przyjęto paradygmat struktury czasu, ale dotyczył on w tym ujęciu programów znajdujących się w konkretnej ofercie, czyli przeznaczonych dla określonej wspólnoty użytkowników języka migowego. We wnioskach podjęto próbę uwypuklenia różnorodności repertuarów pod względem wszystkich dotyczących ich kategorii analizy zawartości – tj. cech statystycznych.

Zakończenie

Niniejsza rozprawa doktorska jest pierwszym syntetycznym opracowaniem poświęconym dostępowi do informacji w językach migowych w programach telewizyjnych nadawców publicznych w Europie. Poruszana w niej problematyka jest wieloaspektowa a zrealizowane badania empiryczne objęły swym zasięgiem geograficznym 43 kraje europejskie.

Warto w tym miejscu przypomnieć, że celami niniejszej dysertacji były:

1. Syntetyczny opis przyczyn i wynikających z nich trudności w dostępie do informacji głuchych funkcjonalnie użytkowników informacji oraz sposoby przełamywania tych trudności.
2. Chronologiczne przedstawienie kształtowania się oferty programów w językach migowych na antenach telewizyjnych nadawców publicznych w Europie będących w zasięgu poszczególnych wspólnot użytkowników języków migowych i opis współczesnego stanu tego zjawiska.
3. Poszerzenie instrumentarium badawczego nauk o komunikacji społecznej i mediach, poprzez opracowanie narzędzia metodologicznego do oceny dostępu do informacji w językach migowych prezentowanej w programach telewizyjnych.
4. Ocena i porównanie dostępu do informacji w językach migowych rozpowszechnianej w programach telewizyjnych prezentowanych na antenach nadawców publicznych w Europie.

Zdaniem autora odpowiedzi na pytania badawcze zostały udzielone, a cele zostały zrealizowane w zadowalającym zakresie.

Cele związane z opisem przyczyn i trudności w dostępie do informacji przez osoby głuche oraz sposobów przełamywania tych trudności, jak również z historycznym przedstawieniem kształtowania się ofert programów zrealizowano za pomocą metody analizy i krytyki piśmiennictwa. Trudności w dostępie do informacji zaczynają się od momentu narodzin – dziecko głuche, które rodzi się w rodzinie osób słyszących (a jest

takich, jak wspomiano, 96%) nie przyswaja naturalną drogą większościowego języka dźwiękowego. Jeśli rehabilitacja nie powiedzie się, trafia ono do szkoły dla głuchych, gdzie dopiero w wieku sześciu bądź siedmiu lat opanowuje język migowy. Język migowy nie zawsze jest używany przez nauczycieli, a podręczniki napisane są w niedostatecznie opanowanym przez ucznia języku dźwiękowym. Język dźwiękowy nie jest też często poprawnie wykładany za pośrednictwem metod glottodydaktycznych. Mowa takiej osoby, jeśli się nią w ogóle posługuje, jest najczęściej słabo zrozumiała i budzi niechęć otoczenia. Pomimo stereotypu, równie słabo rozwinięte są umiejętności czytania i pisanie (które są umiejętnościami wtórnymi w stosunku do znajomości języka i opanowania mowy). Co najważniejsze, taka osoba często nie czyta biegle napisów dla niesłyszących.

Wymienione trudności można pokonywać dwojako – poprzez kształcenie lub zapewnienie dostępności informacji. Można kształcić otoczenie osoby głuchej, np. prowadząc szkolenia dla pracowników mających kontakt z osobami głuchymi, jak również ją samą, chociażby poprzez kursy języka dźwiękowego dostosowane do jej percepcji i doświadczeń. Dostępność to natomiast dodanie do danej informacji cech lub zestawu cech pozwalających zrozumieć ją osobie z niepełnosprawnością (tu: osobie głuchej). Dokument, wykład, stronę internetową, a wreszcie program telewizyjny można zaopatrzyć w tłumaczenie na język migowy, natomiast rozmowę telefoniczną można poprowadzić za pośrednictwem tłumacza języka migowego online.

Historia telewizji w językach migowych w Europie rozwija się od 1952 r., kiedy BBC rozpoczęła nadawać tłumaczony na brytyjski język migowy program dla dzieci. W 1970 r. po raz pierwszy w Europie na ekranach ukazał się prezenter głuchy (w Danii, w cyklicznym programie magazynowym). W latach 60. XX w. brytyjska BBC uruchomiła również cotygodniowy serwis informacyjny z tłumaczeniem, pierwszy raz osoba głucha wystąpiła w codziennym serwisie informacyjnym w 1980 r. na Islandii. W tym samym roku rozpoczęto nadawanie pierwszego codziennego serwisu informacyjnego w JM w Portugalii. Ostatnim krajem, który do tej pory wprowadził JM do telewizji wydaje się być Mołdawia – tamtejszy nadawca rozpoczął nadawanie serwisu informacyjnego z JM w 2006 r.

Cele związane z opisem współczesnych ofert programów telewizyjnych w językach migowych na antenach europejskich nadawców publicznych, poszerzeniem instrumentarium badawczego nauk o komunikacji społecznej i mediach oraz oceną i porównaniem dostępu do informacji w językach migowych rozpowszechnianej w

programach telewizyjnych prezentowanych na antenach nadawców publicznych w Europie zrealizowano za pomocą metody analizy treści (ang. *content analysis*).

Obecnie oferty programowe w językach migowych na antenach nadawców publicznych w Europie prezentują się bardzo różnie. Należy przypomnieć, że z 51 wyłonionych wspólnot użytkowników języków migowych w Europie tylko 43 z nich miało dostęp do informacji w języku migowym za pośrednictwem nadawcy publicznego.

Najobszerniejszy repertuar obejmował 76 godz. i 12 min. programu tygodniowo, podczas gdy najkrótszy – zaledwie 25 minut. Średni repertuar obejmował 8 godzin i 52 minuty programu tygodniowo, gdzie powyżej średniej ulokowało się 15 repertuarów (czyli 35% z nich), natomiast poniżej – 28 z nich (65%).

Przykładowe wymienione wyniki ustalono za pomocą metody analizy zawartości. Dzięki sporządzeniu jednolitych, szczegółowych opisów poszczególnych pozycji programowych za pomocą ustalonego wcześniej, rozbudowanego klucza kategoryzacyjnego można było wyciągnąć szereg wniosków przedstawionych w podrozdziale 6.6.

Jak wiadomo, obiektywność analizy zawartości jest raczej postulatem niż rzeczywistością. W rzeczywistości zająć może intersubiektywność zgodna, tj. sytuacja, w której inny badacz posługujący się tym samym materiałem oraz tym samym kluczem kategoryzacyjnym uzyska te same wyniki. Autor niniejszej pracy uznaje zaistnienie tej intersubiektywności za wysoce prawdopodobną, choć, nie uważa, by niniejsza praca była pozbawiona błędów i niedociągnięć. Stąd autor sformułował postulaty badawcze, które należałoby wziąć pod uwagę przy projektowaniu kolejnych badań poświęconych tytułowej problematyce.

Badania tutaj zaprezentowane należy przede wszystkim rozszerzyć geograficznie. Idealną sytuacją byłoby otrzymanie obrazu dostępu do informacji we wszystkich społecznościach osób głuchych całego świata. Zredukować można jednak w takim badaniu aspekt rodzaju i gatunku. Jak wiadomo, na badanym terytorium większość pozycji to serwisy informacyjne (a autor nie ma powodu by sądzić, że w innych częściach świata jest inaczej). Już analiza samych serwisów informacyjnych dałaby szeroką panoramę wiedzy. W kontekście unijnej *Dyrektywy o audiowizualnych usługach medialnych*¹ warto byłoby za kilka lat powtórzyć prezentowane badania, ale przede wszystkim w krajach Unii Europejskiej, by sprawdzić skutki obowiązywania tejże

¹ *Dyrektywa (UE) 2016/2102 w sprawie dostępności stron internetowych i mobilnych aplikacji organów sektora publicznego*, Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej 2016, ser. L, nr 327, bez num. poz.

dyrektywy. Dyrektywa obejmuje również nadawcze podmioty niepubliczne, zatem można badania rozszerzyć i na nie. Dobrze byłoby, gdyby takie badania były prowadzone na poziomie pojedynczych krajów i regionów, przez rodzimych badaczy. W kontekście legislacyjnym ważne jest ciągle monitorowanie nie tylko ustaw medialnych, czego próbę podjęto w niniejszej pracy, ale również towarzyszących im rozporządzeń, postanowień i innych aktów wykonawczych.

W obliczu braku wytycznych dotyczących przygotowywania programów w językach migowych autor sformułował również kilka postulatów, które należałoby adresować do nadawców. Priorytetem wydają się być dni emisji – należy zapewnić informację w języku migowym we wszystkie dni tygodnia, również weekendy i święta. Zdecydowana większość programów (co najmniej 75%) powinna być nadawana w porach największej oglądalności (ang. *prime time*), względnie w porach towarzyszących (ang. *fringe time*). By zapewnić różnorodność rodzajowo–gatunkową, należy w kwestii programów codziennych skupić się na serwisach informacyjnych, natomiast w kwestii programów emitowanych co najmniej co tydzień – nad innymi rodzajami i gatunkami, zwłaszcza programami poradnikowymi, społecznymi i interwencyjnymi oraz oświatowymi. Część oferty muszą stanowić bajki dla dzieci. Układ ekranu nie ma większego znaczenia, jeśli tłumacz jest wysokości co najmniej 5², co niestety zdarza się rzadko. W programach tłumaczonych wykorzystywać należy układy ekranu oznaczone w niniejszej pracy jako 2A i 2B, względnie 3A, 3B (zob. 5.5.2.9.) Należy również zapewnić warunki do produkcji i emisji co najmniej dwudziestominutowego cotygodniowego programu poświęconego sprawom osób głuchych, przynajmniej współprowadzonego i współredagowanego przez osobę głuchą. Ponadto należy zadbać o emisję trwającego minimum siedem minut codziennego serwisu informacyjnego prowadzonego i redagowanego przez osobę głuchą, uwzględniającego również charakterystyczne informacje dotyczące tej społeczności.

Autor wyraża nadzieję, że przynajmniej część postulatów przeznaczonych dla nadawców, znajdzie z czasem odzwierciedlenie na antenach wzmiankowanych nadawców publicznych, do czego przyczynić mogą się również postulowane kierunki badań.

² Zob. podrozdz. 5.5.2.10.

Załączniki

Załącznik 1. Lista państw, wspólnot użytkowników języków migowych oraz nadawców

L.p. kraju	Nazwa kraju	L.p. wsp.	Polska nazwa języka migowego	Lokalna nazwa (wspólnoty użytkowników) migowego języka	L.p. nad.	Skrót nazwy nadawcy
1	Albania	1	Albański JM	Gjuha e Shenjave Shqipe	1	RTSH
2	Andora	2	JM	Llengua de signes / Langue des signes	2	RTVA
3	Austria	3	Austriacki JM	Österreichische Gebärdensprache	3	ORF
4	Belgia	4	Belgijsko-francuski JM	Langue des signes de Belgique francophone	4	RTBF
		5	Flamandzki JM	Vlaamse Gebarentaal	5	VRT
		6	Niemiecki JM	Deutsche Gebärdensprache	6	BRF
5	Białoruś	7	Białoruski JM	Белорусский жестовый язык	7	BT
6	Bośnia i Hercegowina	8	JM	Znakovni jezik / Gestovni jezik	8	BHRT
7	Bułgaria	9	Bułgarski JM	Български жестомимичен език	9	BNT
8	Chorwacja	10	Chorwacki JM	Hrvatski znakovni jezik	10	HRT
9	Cypr	11	Cypryjski JM	Κυπριακή Νοηματική Γλώσσα	11	CYBC
10	Czarnogóra	12	JM	Znakovni jezik / Gestovni jezik	12	RTCG
11	Czechy	13	Czeski JM	Český znakový jazyk	13	ČT
12	Dania	14	Duński JM	Dansk tegnsprog	14	DR
					15	TV2
13	Estonia	15	Estoński JM	Eesti viiipekeel	16	ERR
14	Finlandia	16	Fiński JM	Suomalainen viittomakieli	17	YLE
		17	Fińsko-szwedzki JM	Finlandssvenskt teckenspråk		
15	Francja	18	Francuski JM	Langue des signes français	18	france·tv
16	Grecja	19	Grecki JM	Ελληνική νοηματική γλώσσα	19	ERT
17	Hiszpania	20	Hiszpański JM	Lengua de Signos Española	20	RTVE
		21	Kataloński JM	Llengua de signes catalana	21	CCMA
18	Irlandia	22	Irlandzki JM	Teanga Chomharthaíochta na hÉireann / Irish Sign Language	22	RTÉ
19	Islandia	23	Islandzki JM	Íslenskt táknmál	23	RÚV
20	Kosowo	24	Kosowski JM	Gjuha e Shenjave Kosovare	24	RTK
21	Liechtenstein	25	JM	Gebärdensprache		n/d

22	Litwa	26	Litewski JM	Lietuvių gestų kalba	25	LRT
23	Luksemburg	27	Niemiecki JM	Deutsche Gebärdensprache		n/d
24	Łotwa	28	Łotewski JM	Latviešu zīmju valoda	26	LSM
25	Macedonia	29	Macedoński JM	Македонски знаковен јазик	27	MRT
26	Malta	30	Maltański JM	Lingwa tas-Sinjali Maltija	28	PBS
27	Mołdawia	31	JM	Limbajul mimico-gestual	29	TRM
28	Monako	32	JM	Langue des signes		n/d
29	Niderlandy	33	Niderlandzki JM	Nederlandse gebarentaal	30	NPO
30	Niemcy	34	Niemiecki JM	Deutsche Gebärdensprache	31	ARD
					32	ZDF
31	Norwegia	35	Norweski JM	Norsk tegnspråk	33	NRK
32	Polska	36	Polski JM	n/d	34	TVP
33	Portugalia	37	Portugalski JM	Língua gestual portuguesa	35	RTP
34	Rosja	38	Rosyjski JM	Русский жестовый язык	36	WGTRK
					37	OTR
35	Rumunia	39	Rumuński JM	Limbajul mimico-gestual românesc	38	TVR
36	San Marino	40	Włoski JM	Lingua dei segni italiana	39	Rtv
37	Serbia	41	Serbski JM	Српски знаковни језик	40	RTS
38	Słowacja	42	Słowacki JM	Slovenský posunkový jazyk	41	RTVS
39	Słowenia	43	Słoweński JM	Slovenski znakovni jezik	42	RTV SLO
40	Szwajcaria	44	Szwajcarsko-niemiecki JM	Deutschschweizer Gebärdensprache	43	SRF
					44	RTS
					45	RSI
41	Szwecja	47	Szwedzki JM	Svenskt teckenspråk	46	SVT
42	Ukraina	48	Ukraiński JM	Українська жестова мова	47	UA:PBC
43	Węgry	49	Węgierski JM	Magyar jelnyelv	48	MTVA
44	Wielka Brytania	50	Brytyjski JM	British Sign Language	49	BBC
45	Włochy	51	Włoski JM	Lingua dei segni italiana	50	RAI

Załącznik 2. Katalog programów telewizyjnych¹

Albania

Oferta programów dla wspólnoty użytkowników albańskiego JM

Ilustracja 1. Zrzut ekranowy programu *Lajmet në gjuhen e shenjave* nadawcy RTSH

1.1. *Lajmet në gjuhen e shenjave*

Nadawca / antena: RTSH / RTSH 2

Czas trwania wydania: 0:15

Czas w skali tyg.: 1:15

Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy

Aspekt niepełnosprawności: osoby głuche

Kategoria: serwisy informacyjne

Dni emisji: dzień/dni powszednie

Pora dnia emisji: 12:00-15:00

Źródło JM: tłumacz

Układ ekranu: nie dotyczy

Wysokość tłumacza: nie dotyczy

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$75 \times 1 =$	$75 \times 3 =$	$75 \times 2 =$	$75 \times 1 =$	$75 \times 4 =$	$75 \times 1 =$	$75 \times 6 =$	$75 \times 9 =$	
75	225	150	75	300	75	450	675	2025	

¹ Katalog został uporządkowany alfabetycznie według krajów. W obrębie krajów programy uszeregowano alfabetycznie według nazw wspólnot użytkowników języków migowych zamieszkujących w tych krajach, a następnie według tytułów programów. Porządku alfabetycznego nie zachowano tam, gdzie trzeba było zgrupować wydania tych samych programów (zazwyczaj serwisów informacyjnych), które mogły nosić różne nazwy w zależności od dnia, pory dnia, względnie długości wydania. W obrębie ofert pozycje zostały ponumerowane – pierwszy człon numeru oznacza kolejny numer oferty, natomiast drugi - kolejny numer pozycji programowej w danej ofercie. Numeracja ilustracji jest niezależna od numeracji w całości pracy.

Austria

Oferta programów dla wspólnoty użytkowników austriackiego JM

Ilustracja 2. Zrzut ekranowy programu *Bürgeranwalt* nadawcy ORF

2.1. *Bürgeranwalt*

Nadawca / antena: ORF / ORF 2 Europe
Czas trwania wydania: 0:50
Czas w skali tyg.: 0:50
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: publ. społeczna i interw.
Dni emisji: dzień/dni wolne
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 8

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$50 \times 1 =$	$50 \times 1 =$	$50 \times 5 =$	$50 \times 2 =$	$50 \times 6 =$	$50 \times 1 =$	$50 \times 5 =$	$50 \times 8 =$	
50	50	50	250	100	300	50	250	400	1450

Ilustracja 3. Zrzut ekranowy programu *konkret* nadawcy ORF

2.2. *konkret*

Nadawca / antena: ORF / ORF 2 Europe
Czas trwania wydania: 0:20
Czas w skali tyg.: 1:20
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: poradnikowe
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 8

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$80 \times 1 =$	$80 \times 1 =$	$80 \times 5 =$	$80 \times 1 =$	$80 \times 6 =$	$80 \times 1 =$	$80 \times 5 =$	$80 \times 8 =$	
80	80	80	400	80	480	80	400	640	2240

Ilustracja 4. Zrzut ekranowy programu *Mayrs Magazin - Wissen für alle* nadawcy ORF

2.3. *Mayrs Magazin - Wissen für alle*

Nadawca / antena: ORF / ORF 2 Europe
Czas trwania wydania: 0:20
Czas w skali tyg.: 0:20
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: oświatowe
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 8

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$20 \times 1 =$	$20 \times 1 =$	$20 \times 5 =$	$20 \times 1 =$	$20 \times 6 =$	$20 \times 1 =$	$20 \times 5 =$	$20 \times 8 =$	
20	20	20	100	20	120	20	100	160	560

Ilustracja 5. Zrzut ekranowy programu *Zeit im Bild* nadawcy ORF

2.4. *Zeit im Bild*

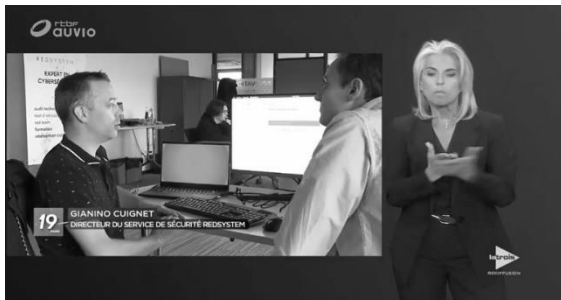
Nadawca / antena: ORF / ORF 2 Europe
Czas trwania wydania: 0:25
Czas w skali tyg.: 2:55
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dni powszednie oraz wolne
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 8

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$175 \times 1 =$	$175 \times 1 =$	$175 \times 2 =$	$175 \times 3 =$	$175 \times 6 =$	$175 \times 1 =$	$175 \times 5 =$	$175 \times 8 =$	
175	175	175	350	525	1050	175	875	1400	4725

Belgia

Oferta programów dla wspólnoty użytkowników belgijsko-francuskiego JM

Ilustracja 6. Zrzut ekranowy programu *19 trente* nadawcy RTBF

3.1. *19 trente*

Nadawca / antena: RTBF / La Trois
Czas trwania wydania: 0:35
Czas w skali tyg.: 4:05
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dni powszednie oraz wolne
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 8

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$245 \times 1 =$	$245 \times 1 =$	$245 \times 2 =$	$245 \times 3 =$	$245 \times 6 =$	$245 \times 1 =$	$245 \times 5 =$	$245 \times 8 =$	
245	245	245	490	735	1470	245	1225	1960	6615

Ilustracja 7. Zrzut ekranowy programu *Les Niouzz* nadawcy RTBF

3.2. *Les Niouzz*

Nadawca / antena: RTBF / La Trois
Czas trwania wydania: 0:06
Czas w skali tyg.: 0:30
Docelowa gr. wiekowa: dzieci
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 8

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$30 \times 2 =$	$30 \times 1 =$	$30 \times 2 =$	$30 \times 1 =$	$30 \times 6 =$	$30 \times 1 =$	$30 \times 5 =$	$30 \times 8 =$	
30	60	30	60	30	180	30	150	240	780

Oferta programów dla wspólnoty użytkowników flamandzkiego JM

Ilustracja 8. Zrzut ekranowy programu *Het journaal 19h* (dni powsz.) nadawcy VRT

4.1. *Het journaal 19h* (dni powsz.)

Nadawca / antena: VRT / Ketnet
Czas trwania wydania: 0:45
Czas w skali tyg.: 3:45
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 8

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$225 \times 1 =$	$225 \times 1 =$	$225 \times 2 =$	$225 \times 1 =$	$225 \times 6 =$	$225 \times 1 =$	$225 \times 5 =$	$225 \times 8 =$	
225	225	225	450	225	1350	225	1125	1800	5625

Układ ekranu identyczny jak w poprzedniej pozycji katalogu (4.1.)

4.2. *Het journaal 19h* (niedz.)

Nadawca / antena: VRT / Ketnet
Czas trwania wydania: 0:57
Czas w skali tyg.: 0:57
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni wolne
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 8

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$57 \times 1 =$	$57 \times 1 =$	$57 \times 2 =$	$57 \times 2 =$	$57 \times 6 =$	$57 \times 1 =$	$57 \times 5 =$	$57 \times 8 =$	
57	57	57	114	114	342	57	285	456	1482

Układ ekranu identyczny
jak w poprzedniej pozycji katalogu (4.2.)

4.3. *Het journaal 19h (sob.)*

Nadawca / antena: VRT / Ketnet
Czas trwania wydania: 0:37
Czas w skali tyg.: 0:37
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni wolne
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 8

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$37 \times 1 =$	$37 \times 1 =$	$37 \times 2 =$	$37 \times 2 =$	$37 \times 6 =$	$37 \times 1 =$	$37 \times 5 =$	$37 \times 8 =$	
37	37	37	74	74	222	37	185	296	962

Ilustracja 9. Zrzut ekranowy programu *De week van Karrewiet* nadawcy VRT

4.4. *De week van Karrewiet*

Nadawca / antena: VRT / Ketnet
Czas trwania wydania: 0:12
Czas w skali tyg.: 0:12
Docelowa gr. wiekowa: dzieci
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni wolne
Pora dnia emisji: 09:00-12:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 9

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$12 \times 2 =$	$12 \times 1 =$	$12 \times 2 =$	$12 \times 2 =$	$12 \times 3 =$	$12 \times 1 =$	$12 \times 5 =$	$12 \times 9 =$	
12	24	12	24	24	36	12	60	108	300

Układ ekranu identyczny
jak w poprzedniej pozycji katalogu (4.4.)

4.5. Karrewiet

Nadawca / antena: VRT / Ketnet
Czas trwania wydania: 0:09
Czas w skali tyg.: 0:36
Docelowa gr. wiekowa: dzieci
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 06:00-09:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 9

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$36 \times 2 =$	$36 \times 1 =$	$36 \times 2 =$	$36 \times 1 =$	$36 \times 2 =$	$36 \times 1 =$	$36 \times 5 =$	$36 \times 9 =$	
36	72	36	72	36	72	36	180	324	828

Białoruś

Oferta programów dla wspólnoty użytkowników białoruskiego JM

Ilustracja 10. Zrzut ekranowy programu *Новости* nadawcy BT

5.1. *Новости*

Nadawca / antena: BT / Belarus 1

Czas trwania wydania: 0:05

Czas w skali tyg.: 0:25

Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy

Aspekt niepełnosprawności: brak

Kategoria: serwisy informacyjne

Dni emisji: dzień/dni powszednie

Pora dnia emisji: 06:00-09:00

Źródło JM: tłumacz

Układ ekranu: 1B

Wysokość tłumacza: 3

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$25 \times 1 =$	$25 \times 1 =$	$25 \times 2 =$	$25 \times 1 =$	$25 \times 2 =$	$25 \times 1 =$	$25 \times 2 =$	$25 \times 3 =$	
25	25	25	50	25	50	25	50	75	325

Bośnia i Hercegowina

Oferta programów dla wspólnoty użytkowników JM w Bośni i Hercegowinie

Ilustracja 11. Zrzut ekranowy programu *Dnevnik 3* nadawcy BHRT

6.1. *Dnevnik 3*

Nadawca / antena: BHRT / BHT 1
Czas trwania wydania: 0:15
Czas w skali tyg.: 0:30
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni wolne
Pora dnia emisji: 21:00-24:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 1B
Wysokość tłumacza: 4

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$30 \times 1 =$	$30 \times 1 =$	$30 \times 2 =$	$30 \times 2 =$	$30 \times 7 =$	$30 \times 1 =$	$30 \times 2 =$	$30 \times 4 =$	
30	30	30	60	60	210	30	60	120	600

Układ ekranu identyczny jak w poprzedniej pozycji katalogu (6.1.)

6.2. *Vijesti*

Nadawca / antena: BHRT / BHT 1
Czas trwania wydania: 0:10
Czas w skali tyg.: 0:50
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 15:00-18:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 1B
Wysokość tłumacza: 4

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$50 \times 1 =$	$50 \times 1 =$	$50 \times 2 =$	$50 \times 1 =$	$50 \times 5 =$	$50 \times 1 =$	$50 \times 2 =$	$50 \times 4 =$	
50	50	50	100	50	250	50	100	200	850

Ilustracija 12. Zrzut ekranowy programu *Govor tišine* nadawcy BHRT

6.3. Govor tišine

Nadawca / antena: BHRT / BHT 1

Czas trwania wydania: 0:55

Czas w skali tyg.: 0:55

Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy

Aspekt niepełnosprawności: osoby głuche

Kategoria: serwisy informacyjne

Dni emisji: dzień/dni wolne

Pora dnia emisji: 09:00-12:00

Źródło JM: tłumacz

Układ ekranu: nie dotyczy

Wysokość tłumacza: nie dotyczy

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$55 \times 1 =$	$55 \times 3 =$	$55 \times 2 =$	$55 \times 2 =$	$55 \times 3 =$	$55 \times 1 =$	$55 \times 6 =$	$55 \times 9 =$	
55	55	165	110	110	165	55	330	495	1485

Bulgaria

Oferta programów dla wspólnoty użytkowników bułgarskiego JM

Ilustracja 13. Zrzut ekranowy programu *По света и у нас (pon.-pt.)* nadawcy BNT

7.1. *По света и у нас (pon.-pt.)*

Nadawca / antena: BNT / BNT 1
Czas trwania wydania: 0:43
Czas w skali tyg.: 3:35
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 1B
Wysokość tłumacza: 2

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$215 \times 1 =$	$215 \times 1 =$	$215 \times 2 =$	$215 \times 1 =$	$215 \times 6 =$	$215 \times 1 =$	$215 \times 2 =$	$215 \times 2 =$	
215	215	215	430	215	1290	215	430	430	3440

Układ ekranu identyczny jak w poprzedniej pozycji katalogu (7.1.)

7.2. *По света и у нас (sob.-nied.)*

Nadawca / antena: BNT / BNT 1
Czas trwania wydania: 0:30
Czas w skali tyg.: 1:00
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni wolne
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 1B
Wysokość tłumacza: 2

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$60 \times 1 =$	$60 \times 1 =$	$60 \times 2 =$	$60 \times 2 =$	$60 \times 6 =$	$60 \times 1 =$	$60 \times 2 =$	$60 \times 2 =$	
60	60	60	120	120	360	60	120	120	1020

Илустрация 14. Зрзут екранову програму *Светът на жестовете* надавцы BNT

7.3. Светът на жестовете

Nadawca / antena: BNT / BNT 1

Час trwania wydania: 0:15

Час w skali tyg.: 0:15

Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy

Aspekt niepełnosprawności: osoby głuche

Kategoria: magazynowe

Dni emisji: dzień/dni powszednie

Pora dnia emisji: 15:00-18:00

Źródło JM: tłumacz

Układ ekranu: nie dotyczy

Wysokość tłumacza: nie dotyczy

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$15 \times 1 =$	$15 \times 3 =$	$15 \times 3 =$	$15 \times 1 =$	$15 \times 5 =$	$15 \times 1 =$	$15 \times 6 =$	$15 \times 9 =$	
15	15	45	45	15	75	15	90	135	435

Chorwacja

Oferta programów dla wspólnoty użytkowników chorwackiego JM

Ilustracja 15. Zrzut ekranowy programu *Dnevnik 1* nadawcy HRT

8.1. *Dnevnik 1*

Nadawca / antena: HRT / HRT 4
Czas trwania wydania: 0:16
Czas w skali tyg.: 1:52
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dni powszednie oraz wolne
Pora dnia emisji: 12:00-15:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 3A
Wysokość tłumacza: 6

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$112 \times 1 =$	$112 \times 1 =$	$112 \times 2 =$	$112 \times 3 =$	$112 \times 4 =$	$112 \times 1 =$	$112 \times 3 =$	$112 \times 6 =$	
112	112	112	224	336	448	112	336	672	2352

Układ ekranu identyczny jak w poprzedniej pozycji katalogu (8.1.)

8.2. *Dnevnik 2*

Nadawca / antena: HRT / HRT 4
Czas trwania wydania: 0:47
Czas w skali tyg.: 5:29
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dni powszednie oraz wolne
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 3A
Wysokość tłumacza: 6

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$329 \times 1 =$	$329 \times 1 =$	$329 \times 2 =$	$329 \times 3 =$	$329 \times 6 =$	$329 \times 1 =$	$329 \times 3 =$	$329 \times 6 =$	
329	329	329	658	987	1974	329	987	1974	7567

8.3. Sport

Nadawca / antena: HRT / HRT 4
Czas trwania wydania: 0:09
Czas w skali tyg.: 1:03
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dni powszednie oraz wolne
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 3A
Wysokość tłumacza: 6

Układ ekranu identyczny
jak w poprzedniej pozycji katalogu (8.2.)

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	63 × 1 =	63 × 1 =	63 × 2 =	63 × 3 =	63 × 6 =	63 × 1 =	63 × 3 =	63 × 6 =	
63	63	63	126	189	378	63	189	378	1449

8.4. Sport

Nadawca / antena: HRT / HRT 4
Czas trwania wydania: 0:03
Czas w skali tyg.: 0:21
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dni powszednie oraz wolne
Pora dnia emisji: 12:00-15:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 3A
Wysokość tłumacza: 6

Układ ekranu identyczny
jak w poprzedniej pozycji katalogu (8.3.)

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	21 × 1 =	21 × 1 =	21 × 2 =	21 × 3 =	21 × 4 =	21 × 1 =	21 × 3 =	21 × 6 =	
21	21	21	42	63	84	21	63	126	441

8.5. *Vijesti u 17*

Nadawca / antena: HRT / HRT 4
Czas trwania wydania: 0:10
Czas w skali tyg.: 1:10
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dni powszednie oraz wolne
Pora dnia emisji: 15:00-18:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 3A
Wysokość tłumacza: 6

Układ ekranu identyczny
jak w poprzedniej pozycji katalogu (8.4.)

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$70 \times 1 =$	$70 \times 1 =$	$70 \times 2 =$	$70 \times 3 =$	$70 \times 5 =$	$70 \times 1 =$	$70 \times 3 =$	$70 \times 6 =$	
70	70	70	140	210	350	70	210	420	1540

8.6. *Vrijeme*

Nadawca / antena: HRT / HRT 4
Czas trwania wydania: 0:02
Czas w skali tyg.: 0:14
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dni powszednie oraz wolne
Pora dnia emisji: 12:00-15:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 3A
Wysokość tłumacza: 6

Układ ekranu identyczny
jak w poprzedniej pozycji katalogu (8.5.)

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$14 \times 1 =$	$14 \times 1 =$	$14 \times 2 =$	$14 \times 3 =$	$14 \times 4 =$	$14 \times 1 =$	$14 \times 3 =$	$14 \times 6 =$	
14	14	14	28	42	56	14	42	84	294

Ilustracja 16. Zrzut ekranowy programu *Misa* nadawcy HRT

8.7. *Misa*

Nadawca / antena: HRT / HRT 1
 Czas trwania wydania: 1:00
 Czas w skali tyg.: 1:00
 Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
 Aspekt niepełnosprawności: brak
 Kategoria: religijne
 Dni emisji: dzień/dni wolne
 Pora dnia emisji: 09:00-12:00
 Źródło JM: tłumacz
 Układ ekranu: 1B
 Wysokość tłumacza: 2

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$60 \times 1 =$	$60 \times 1 =$	$60 \times 5 =$	$60 \times 2 =$	$60 \times 3 =$	$60 \times 1 =$	$60 \times 2 =$	$60 \times 2 =$	
60	60	60	300	120	180	60	120	120	1020

Ilustracja 17. Zrzut ekranowy programu *Normalan život* nadawcy HRT

8.8. *Normalan život*

Nadawca / antena: HRT / HRT 1
 Czas trwania wydania: 0:50
 Czas w skali tyg.: 0:50
 Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
 Aspekt niepełnosprawności: osoby z niepełnosprawnością
 Kategoria: magazynowe
 Dni emisji: dzień/dni powszednie
 Pora dnia emisji: 12:00-15:00
 Źródło JM: tłumacz
 Układ ekranu: 1A
 Wysokość tłumacza: 3

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$50 \times 1 =$	$50 \times 2 =$	$50 \times 3 =$	$50 \times 1 =$	$50 \times 4 =$	$50 \times 1 =$	$50 \times 1 =$	$50 \times 3 =$	
50	50	100	150	50	200	50	50	150	800

Cypr

Oferta programów dla wspólnoty użytkowników cypryjskiego JM

Ilustracja 18. Zrzut ekranowy programu *Ειδήσεις στις 18:00* nadawcy CYBC

9.1. *Ειδήσεις στις 18:00*

Nadawca / antena: CYBC / RIK 1
Czas trwania wydania: 0:20
Czas w skali tyg.: 2:20
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dni powszednie oraz wolne
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 3A
Wysokość tłumacza: 5

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$140 \times 1 =$	$140 \times 1 =$	$140 \times 2 =$	$140 \times 3 =$	$140 \times 6 =$	$140 \times 1 =$	$140 \times 3 =$	$140 \times 5 =$	
140	140	140	280	420	840	140	420	700	3080

Układ ekranu identyczny jak w poprzedniej pozycji katalogu (9.1.)

9.2. *Ειδήσεις στις Οκτώ*

Nadawca / antena: CYBC / RIK 1
Czas trwania wydania: 0:57
Czas w skali tyg.: 6:39
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dni powszednie oraz wolne
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 3A
Wysokość tłumacza: 5

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$399 \times 1 =$	$399 \times 1 =$	$399 \times 2 =$	$399 \times 3 =$	$399 \times 6 =$	$399 \times 1 =$	$399 \times 3 =$	$399 \times 5 =$	
399	399	399	798	1197	2394	399	1197	1995	8778

Czarnogóra

Oferta programów dla wspólnoty użytkowników JM w Czarnogórze

Ilustracja 19. Zrzut ekranowy programu *Dnevnik 1 (pon.-pt.)* nadawcy RTCG

10.1. *Dnevnik 1 (pon.-pt.)*

Nadawca / antena: RTCG / RTCG 1

Czas trwania wydania: 0:20

Czas w skali tyg.: 1:40

Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy

Aspekt niepełnosprawności: brak

Kategoria: serwisy informacyjne

Dni emisji: dzień/dni powszednie

Pora dnia emisji: 15:00-18:00

Źródło JM: tłumacz

Układ ekranu: 1B

Wysokość tłumacza: 3

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$100 \times 1 =$	$100 \times 1 =$	$100 \times 2 =$	$100 \times 1 =$	$100 \times 5 =$	$100 \times 1 =$	$100 \times 2 =$	$100 \times 3 =$	
100	100	100	200	100	500	100	200	300	1600

Układ ekranu identyczny jak w poprzedniej pozycji katalogu (10.1.)

10.2. *Dnevnik 1 (sob.-nied.)*

Nadawca / antena: RTCG / RTCG 1

Czas trwania wydania: 0:15

Czas w skali tyg.: 0:30

Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy

Aspekt niepełnosprawności: brak

Kategoria: serwisy informacyjne

Dni emisji: dzień/dni wolne

Pora dnia emisji: 15:00-18:00

Źródło JM: tłumacz

Układ ekranu: 1B

Wysokość tłumacza: 3

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$30 \times 1 =$	$30 \times 1 =$	$30 \times 2 =$	$30 \times 2 =$	$30 \times 5 =$	$30 \times 1 =$	$30 \times 2 =$	$30 \times 3 =$	
30	30	30	60	60	150	30	60	90	510

Czechy

Oferta programów dla wspólnoty użytkowników czeskiego JM

Ilustracja 20. Zrzut ekranowy programu *Čtení do ouška* nadawcy ČT

11.1. *Čtení do ouška*

Nadawca / antena: ČT / ČT :D
 Czas trwania wydania: 0:10
 Czas w skali tyg.: 0:50
 Docelowa gr. wiekowa: dzieci
 Aspekt niepełnosprawności: brak
 Kategoria: bajki
 Dni emisji: dzień/dni powszednie
 Pora dnia emisji: 18:00-21:00
 Źródło JM: tłumacz
 Układ ekranu: 1A
 Wysokość tłumacza: 3

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$50 \times 2 =$	$50 \times 1 =$	$50 \times 4 =$	$50 \times 1 =$	$50 \times 6 =$	$50 \times 1 =$	$50 \times 1 =$	$50 \times 3 =$	
50	100	50	200	50	300	50	50	150	950

Ilustracja 21. Zrzut ekranowy programu *Fotbal po našem* nadawcy ČT

11.2. *Fotbal po našem*

Nadawca / antena: ČT / ČT sport
 Czas trwania wydania: 0:11
 Czas w skali tyg.: 0:11
 Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
 Aspekt niepełnosprawności: brak
 Kategoria: publ. sportowa
 Dni emisji: dzień/dni powszednie
 Pora dnia emisji: 09:00-12:00
 Źródło JM: tłumacz
 Układ ekranu: 1A
 Wysokość tłumacza: 4

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$11 \times 1 =$	$11 \times 1 =$	$11 \times 3 =$	$11 \times 1 =$	$11 \times 3 =$	$11 \times 1 =$	$11 \times 1 =$	$11 \times 4 =$	
11	11	11	33	11	33	11	11	44	165

Ilustracja 22. Zrzut ekranowy programu *Kouzelná školka* nadawcy ČT

11.3. Kouzelná školka

Nadawca / antena: ČT / ČT :D
Czas trwania wydania: 0:28
Czas w skali tyg.: 2:20
Docelowa gr. wiekowa: dzieci
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: bajki
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 06:00-09:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 1A
Wysokość tłumacza: 4

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$140 \times 2 =$	$140 \times 1 =$	$140 \times 4 =$	$140 \times 1 =$	$140 \times 2 =$	$140 \times 1 =$	$140 \times 1 =$	$140 \times 4 =$	
140	280	140	560	140	280	140	140	560	2240

Ilustracja 23. Zrzut ekranowy programu *Paralympijský magazín* nadawcy ČT

11.4. Paralympijský magazín

Nadawca / antena: ČT / ČT sport
Czas trwania wydania: 0:20
Czas w skali tyg.: 0:05
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: osoby z niepełnosprawnością
Kategoria: publ. sportowa
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 1A
Wysokość tłumacza: 3

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$5 \times 1 =$	$5 \times 2 =$	$5 \times 3 =$	$5 \times 1 =$	$5 \times 6 =$	$5 \times 1 =$	$5 \times 1 =$	$5 \times 3 =$	
5	5	10	15	5	30	5	5	15	90

Ilustracja 24. Zrzut ekranowy programu *Sama doma* nadawcy ČT

11.5. *Sama doma*

Nadawca / antena: ČT / ČT 1
 Czas trwania wydania: 1:30
 Czas w skali tyg.: 7:30
 Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
 Aspekt niepełnosprawności: brak
 Kategoria: magazynowe
 Dni emisji: dzień/dni powszednie
 Pora dnia emisji: 12:00-15:00
 Źródło JM: tłumacz
 Układ ekranu: 1B
 Wysokość tłumacza: 3

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$450 \times 1 =$	$450 \times 1 =$	$450 \times 3 =$	$450 \times 1 =$	$450 \times 4 =$	$450 \times 1 =$	$450 \times 2 =$	$450 \times 3 =$	
450	450	450	1350	450	1800	450	900	1350	7200

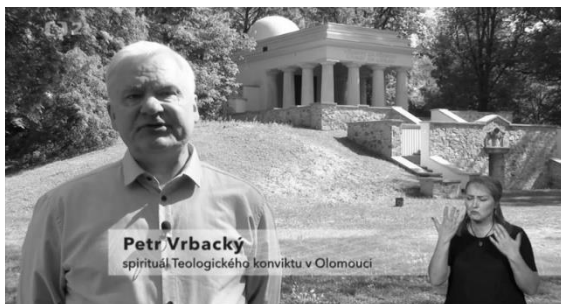
Ilustracja 25. Zrzut ekranowy programu *Sokolský zpravodaj* nadawcy ČT

11.6. *Sokolský zpravodaj*

Nadawca / antena: ČT / ČT sport
 Czas trwania wydania: 0:10
 Czas w skali tyg.: 0:10
 Docelowa gr. wiekowa: dzieci
 Aspekt niepełnosprawności: brak
 Kategoria: publ. społeczna i interw.
 Dni emisji: dzień/dni wolne
 Pora dnia emisji: 09:00-12:00
 Źródło JM: tłumacz
 Układ ekranu: 1A
 Wysokość tłumacza: 4

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$10 \times 2 =$	$10 \times 1 =$	$10 \times 5 =$	$10 \times 2 =$	$10 \times 3 =$	$10 \times 1 =$	$10 \times 1 =$	$10 \times 4 =$	
10	20	10	50	20	30	10	10	40	190

Ilustracja 26. Zrzut ekranowy programu *Sváteční slovo* nadawcy ČT

11.7. Sváteční slovo

Nadawca / antena: ČT / ČT 2
Czas trwania wydania: 0:05
Czas w skali tyg.: 0:05
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: religijne
Dni emisji: dzień/dni wolne
Pora dnia emisji: 12:00-15:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 1A
Wysokość tłumacza: 4

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$5 \times 1 =$	$5 \times 1 =$	$5 \times 5 =$	$5 \times 2 =$	$5 \times 4 =$	$5 \times 1 =$	$5 \times 1 =$	$5 \times 4 =$	
5	5	5	25	10	20	5	5	20	95

Ilustracja 27. Zrzut ekranowy programu *Televizní klub neslyšících* nadawcy ČT

11.8. Televizní klub neslyšících

Nadawca / antena: ČT / ČT 2
Czas trwania wydania: 0:25
Czas w skali tyg.: 0:13
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: osoby głuche
Kategoria: magazynowe
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 15:00-18:00
Źródło JM: prez. g/Głuchy/a
Układ ekranu: nie dotyczy
Wysokość tłumacza: nie dotyczy

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$13 \times 1 =$	$13 \times 3 =$	$13 \times 3 =$	$13 \times 1 =$	$13 \times 5 =$	$13 \times 2 =$	$13 \times 6 =$	$13 \times 9 =$	
13	13	39	39	13	65	26	78	117	390

Ilustracja 28. Zrzut ekranowy programu *Události (pon.-pt.)* nadawcy ČT

11.9. *Události (pon.-pt.)*

Nadawca / antena: ČT / ČT 24
Czas trwania wydania: 0:54
Czas w skali tyg.: 4:30
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 1A
Wysokość tłumacza: 4

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$270 \times 1 =$	$270 \times 1 =$	$270 \times 2 =$	$270 \times 1 =$	$270 \times 6 =$	$270 \times 1 =$	$270 \times 1 =$	$270 \times 4 =$	
270	270	270	540	270	1620	270	270	1080	4590

Układ ekranu identyczny jak w poprzedniej pozycji katalogu (11.9.)

11.10. *Události (sob.-nie.)*

Nadawca / antena: ČT / ČT 24
Czas trwania wydania: 0:50
Czas w skali tyg.: 1:40
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni wolne
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 1A
Wysokość tłumacza: 4

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$100 \times 1 =$	$100 \times 1 =$	$100 \times 2 =$	$100 \times 2 =$	$100 \times 6 =$	$100 \times 1 =$	$100 \times 1 =$	$100 \times 4 =$	
100	100	100	200	200	600	100	100	400	1800

Ilustracja 29. Zrzut ekranowy programu *Události v regionech* nadawcy ČT

11.11. Události v regionech

Nadawca / antena: ČT / ČT 1
 Czas trwania wydania: 0:25
 Czas w skali tyg.: 2:05
 Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
 Aspekt niepełnosprawności: brak
 Kategoria: serwisy informacyjne
 Dni emisji: dzień/dni powszednie
 Pora dnia emisji: 18:00-21:00
 Źródło JM: tłumacz
 Układ ekranu: 1A
 Wysokość tłumacza: 4

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$125 \times 1 =$	$125 \times 1 =$	$125 \times 2 =$	$125 \times 1 =$	$125 \times 6 =$	$125 \times 1 =$	$125 \times 1 =$	$125 \times 4 =$	
125	125	125	250	125	750	125	125	500	2125

Ilustracja 30. Zrzut ekranowy programu *Zprávy (16:00)* nadawcy ČT

11.12. Zprávy (16:00)

Nadawca / antena: ČT / ČT 24
 Czas trwania wydania: 0:20
 Czas w skali tyg.: 1:40
 Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
 Aspekt niepełnosprawności: brak
 Kategoria: serwisy informacyjne
 Dni emisji: dzień/dni powszednie
 Pora dnia emisji: 15:00-18:00
 Źródło JM: tłumacz
 Układ ekranu: 1A
 Wysokość tłumacza: 4

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$100 \times 1 =$	$100 \times 1 =$	$100 \times 2 =$	$100 \times 1 =$	$100 \times 5 =$	$100 \times 1 =$	$100 \times 1 =$	$100 \times 4 =$	
100	100	100	200	100	500	100	100	400	1600

11.13. Zprávy (16:30)

Nadawca / antena: ČT / ČT 24

Czas trwania wydania: 0:03

Czas w skali tyg.: 0:15

Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy

Aspekt niepełnosprawności: brak

Kategoria: serwisy informacyjne

Dni emisji: dzień/dni powszednie

Pora dnia emisji: 15:00-18:00

Źródło JM: tłumacz

Układ ekranu: 1A

Wysokość tłumacza: 4

Układ ekranu identyczny
jak w poprzedniej pozycji katalogu (11.12.)

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	15 × 1 =	15 × 1 =	15 × 2 =	15 × 1 =	15 × 5 =	15 × 1 =	15 × 1 =	15 × 4 =	
15	15	15	30	15	75	15	15	60	240

11.14. Zprávy (17:00)

Nadawca / antena: ČT / ČT 24

Czas trwania wydania: 0:03

Czas w skali tyg.: 0:15

Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy

Aspekt niepełnosprawności: brak

Kategoria: serwisy informacyjne

Dni emisji: dzień/dni powszednie

Pora dnia emisji: 15:00-18:00

Źródło JM: tłumacz

Układ ekranu: 1A

Wysokość tłumacza: 4

Układ ekranu identyczny
jak w poprzedniej pozycji katalogu (11.13.)

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	15 × 1 =	15 × 1 =	15 × 2 =	15 × 1 =	15 × 5 =	15 × 1 =	15 × 1 =	15 × 4 =	
15	15	15	30	15	75	15	15	60	240

Układ ekranu identyczny
jak w poprzedniej pozycji katalogu (11.14.)

11.15. Zprávy (17:30)

Nadawca / antena: ČT / ČT 24
Czas trwania wydania: 0:03
Czas w skali tyg.: 0:15
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 15:00-18:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 1A
Wysokość tłumacza: 4

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	15 × 1 =	15 × 1 =	15 × 2 =	15 × 1 =	15 × 5 =	15 × 1 =	15 × 1 =	15 × 4 =	
15	15	15	30	15	75	15	15	60	240

Ilustracja 31. Zrzut ekranowy programu *Zprávy v českém znakovém jazyce* nadawcy ČT

11.16. Zprávy v českém znakovém jazyce

Nadawca / antena: ČT / ČT 2
Czas trwania wydania: 0:10
Czas w skali tyg.: 1:10
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: osoby głuche
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dni powszednie oraz wolne
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: prez. g/Głuchy/a
Układ ekranu: nie dotyczy
Wysokość tłumacza: nie dotyczy

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	70 × 1 =	70 × 3 =	70 × 2 =	70 × 3 =	70 × 6 =	70 × 2 =	70 × 6 =	70 × 9 =	
70	70	210	140	210	420	140	420	630	2240

Dania

Oferta programów dla wspólnoty użytkowników duńskiego JM

Nie udało się dokonać
adekwatnego zrzutu ekranowego

12.1. *Alene i vildmarken*

Nadawca / antena: DR / Tegnsprogkanalen
Czas trwania wydania: 1:00
Czas w skali tyg.: 0:15
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: dokumentalne
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 9

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$15 \times 1 =$	$15 \times 1 =$	$15 \times 5 =$	$15 \times 1 =$	$15 \times 6 =$	$15 \times 1 =$	$15 \times 5 =$	$15 \times 9 =$	
15	15	15	75	15	90	15	75	135	435

Ilustracja 32. Zrzut ekranowy programu *TV Avisen*
nadawcy DR

12.2. *TV Avisen*

Nadawca / antena: DR / Tegnsprogkanalen
Czas trwania wydania: 0:25
Czas w skali tyg.: 2:55
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dni powszednie oraz wolne
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 9

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$175 \times 1 =$	$175 \times 1 =$	$175 \times 2 =$	$175 \times 3 =$	$175 \times 6 =$	$175 \times 1 =$	$175 \times 5 =$	$175 \times 9 =$	
175	175	175	350	525	1050	175	875	1575	4900

Ilustracja 33. Zrzut ekranowy programu *Dialogen* nadawcy DR

12.3. *Dialogen*

Nadawca / antena: DR / Tegnsprogkanalen
Czas trwania wydania: 0:31
Czas w skali tyg.: 0:08
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: osoby głuche
Kategoria: publ. społeczna i interw.
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: prez. g/Głuchy/a
Układ ekranu: nie dotyczy
Wysokość tłumacza: nie dotyczy

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$8 \times 1 =$	$8 \times 3 =$	$8 \times 5 =$	$8 \times 1 =$	$8 \times 6 =$	$8 \times 2 =$	$8 \times 6 =$	$8 \times 9 =$	
8	8	24	40	8	48	16	48	72	264

Ilustracja 34. Zrzut ekranowy programu *Horisont* nadawcy DR

12.4. *Horisont*

Nadawca / antena: DR / Tegnsprogkanalen
Czas trwania wydania: 0:25
Czas w skali tyg.: 0:13
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 9

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$13 \times 1 =$	$13 \times 1 =$	$13 \times 2 =$	$13 \times 1 =$	$13 \times 6 =$	$13 \times 1 =$	$13 \times 5 =$	$13 \times 9 =$	
13	13	13	26	13	78	13	65	117	338

Nie udało się dokonać
adekwatnego zrzutu ekranowego

12.5. Kongeskibet - I dronningens tjeneste

Nadawca / antena: DR / Tegnsprogkanalen
Czas trwania wydania: 0:29
Czas w skali tyg.: 0:07
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: dokumentalne
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 9

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$7 \times 1 =$	$7 \times 1 =$	$7 \times 5 =$	$7 \times 1 =$	$7 \times 6 =$	$7 \times 1 =$	$7 \times 5 =$	$7 \times 9 =$	
7	7	7	35	7	42	7	35	63	203

Ilustracja 35. Zrzut ekranowy programu *Kontant* nadawcy DR

12.6. Kontant

Nadawca / antena: DR / Tegnsprogkanalen
Czas trwania wydania: 0:43
Czas w skali tyg.: 0:22
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: publ. społeczna i interw.
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 9

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$22 \times 1 =$	$22 \times 1 =$	$22 \times 5 =$	$22 \times 1 =$	$22 \times 6 =$	$22 \times 1 =$	$22 \times 5 =$	$22 \times 9 =$	
22	22	22	110	22	132	22	110	198	638

Nie udało się dokonać
adekwatnego zrzutu ekranowego

12.7. Madnørderne

Nadawca / antena: DR /
Tegnsprogkanalen
Czas trwania wydania: 0:28
Czas w skali tyg.: 0:07
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: poradnikowe
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 9

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$7 \times 1 =$	$7 \times 1 =$	$7 \times 5 =$	$7 \times 1 =$	$7 \times 6 =$	$7 \times 1 =$	$7 \times 5 =$	$7 \times 9 =$	
7	7	7	35	7	42	7	35	63	203

Ilustracja 36. Zrzut ekranowy programu *Min hemmelige familie* nadawcy DR

12.8. Min hemmelige familie

Nadawca / antena: DR / Tegnsprogkanalen
Czas trwania wydania: 0:43
Czas w skali tyg.: 0:32
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: publ. społeczna i interw.
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 8

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$32 \times 1 =$	$32 \times 1 =$	$32 \times 5 =$	$32 \times 1 =$	$32 \times 6 =$	$32 \times 1 =$	$32 \times 5 =$	$32 \times 8 =$	
32	32	32	160	32	192	32	160	256	896

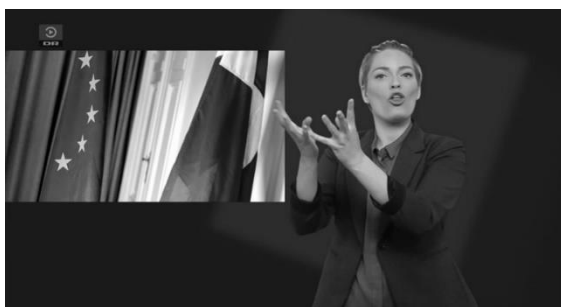
Ilustracja 37. Zrzut ekranowy programu *TegnNyt* nadawcy DR

12.9. *TegnNyt*

Nadawca / antena: DR / Tegnsprogkanalen
Czas trwania wydania: 0:13
Czas w skali tyg.: 1:05
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: osoby głuche
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: prez. g/Głuchy/a
Układ ekranu: nie dotyczy
Wysokość tłumacza: nie dotyczy

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$65 \times 1 =$	$65 \times 3 =$	$65 \times 2 =$	$65 \times 1 =$	$65 \times 6 =$	$65 \times 2 =$	$65 \times 6 =$	$65 \times 9 =$	
65	65	195	130	65	390	130	390	585	1950

Ilustracja 38. Zrzut ekranowy programu *TegnNyt Baggrund* nadawcy DR

12.10. *TegnNyt Baggrund*

Nadawca / antena: DR / Tegnsprogkanalen
Czas trwania wydania: 0:30
Czas w skali tyg.: 0:23
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: osoby głuche
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: prez. g/Głuchy/a
Układ ekranu: nie dotyczy
Wysokość tłumacza: nie dotyczy

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$23 \times 1 =$	$23 \times 3 =$	$23 \times 2 =$	$23 \times 1 =$	$23 \times 6 =$	$23 \times 2 =$	$23 \times 6 =$	$23 \times 9 =$	
23	23	69	46	23	138	46	138	207	690

Ilustracja 39. Zrzut ekranowy programu *Tidens tegn* nadawcy DR

12.11. *Tidens tegn*

Nadawca / antena: DR / DR 2
Czas trwania wydania: 0:30
Czas w skali tyg.: 0:30
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: osoby głuche
Kategoria: magazynowe
Dni emisji: dzień/dni wolne
Pora dnia emisji: 06:00-09:00
Źródło JM: prez. g/Głuchy/a
Układ ekranu: nie dotyczy
Wysokość tłumacza: nie dotyczy

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$30 \times 1 =$	$30 \times 3 =$	$30 \times 3 =$	$30 \times 2 =$	$30 \times 2 =$	$30 \times 2 =$	$30 \times 6 =$	$30 \times 9 =$	
30	30	90	90	60	60	180	270	840	

Ilustracja 40. Zrzut ekranowy programu *Go'aftern live* nadawcy TV 2

12.12. *Go'aftern live*

Nadawca / antena: TV 2 / Tegnsprogkanalen
Czas trwania wydania: 0:25
Czas w skali tyg.: 2:05
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: publ. polityczna
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 15:00-18:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 9

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$125 \times 1 =$	$125 \times 1 =$	$125 \times 3 =$	$125 \times 1 =$	$125 \times 5 =$	$125 \times 1 =$	$125 \times 5 =$	$125 \times 9 =$	
125	125	125	375	125	625	125	625	1125	3250

Ilustracja 41. Zrzut ekranowy programu *18 Nyhederne* nadawcy TV 2

12.13. 18 Nyhederne

Nadawca / antena: TV 2 / Tegnsprogkanalen
Czas trwania wydania: 0:25
Czas w skali tyg.: 0:50
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni wolne
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 8

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$50 \times 1 =$	$50 \times 1 =$	$50 \times 2 =$	$50 \times 2 =$	$50 \times 6 =$	$50 \times 1 =$	$50 \times 5 =$	$50 \times 8 =$	
50	50	50	100	100	300	50	250	400	1300

Układ ekranu identyczny jak w poprzedniej pozycji katalogu (12.13.)

12.14. 19 Nyhederne

Nadawca / antena: TV 2 / Tegnsprogkanalen
Czas trwania wydania: 0:25
Czas w skali tyg.: 2:55
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dni powszednie oraz wolne
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 8

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$175 \times 1 =$	$175 \times 1 =$	$175 \times 2 =$	$175 \times 3 =$	$175 \times 6 =$	$175 \times 1 =$	$175 \times 5 =$	$175 \times 8 =$	
175	175	175	350	525	1050	175	875	1400	4725

Estonia

Oferta programów dla wspólnoty użytkowników estońskiego JM

Ilustracja 42. Zrzut ekranowy programu *Aktuaalne kaamera* nadawcy ERR

13.1. *Aktuaalne kaamera*

Nadawca / antena: ERR / ETV 2

Czas trwania wydania: 0:07

Czas w skali tyg.: 0:49

Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy

Aspekt niepełnosprawności: osoby głuche

Kategoria: serwisy informacyjne

Dni emisji: dni powszednie oraz wolne

Pora dnia emisji: 18:00-21:00

Źródło JM: prez. g/Głuchy/a

Układ ekranu: nie dotyczy

Wysokość tłumacza: nie dotyczy

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$49 \times 1 =$	$49 \times 3 =$	$49 \times 2 =$	$49 \times 3 =$	$49 \times 6 =$	$49 \times 2 =$	$49 \times 6 =$	$49 \times 9 =$	
49	49	147	98	147	294	98	294	441	1568

Finlandia

Oferta programów dla wspólnoty użytkowników fińskiego JM

Ilustracja 43. Zrzut ekranowy programu *Mikaela & Thomas* nadawcy YLE

14.1. *Mikaela & Thomas*

Nadawca / antena: YLE / Yle TV1
Czas trwania wydania: 0:10
Czas w skali tyg.: 0:10
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: osoby głuche
Kategoria: publ. społeczna i interw.
Dni emisji: dzień/dni wolne
Pora dnia emisji: 09:00-12:00
Źródło JM: prez. g/Głuchy/a
Układ ekranu: nie dotyczy
Wysokość tłumacza: nie dotyczy

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$10 \times 1 =$	$10 \times 3 =$	$10 \times 5 =$	$10 \times 2 =$	$10 \times 3 =$	$10 \times 2 =$	$10 \times 6 =$	$10 \times 9 =$	
10	10	30	50	20	30	20	60	90	310

Ilustracja 44. Zrzut ekranowy programu *Utiset viittomakielellä* nadawcy YLE

14.2. *Utiset viittomakielellä*

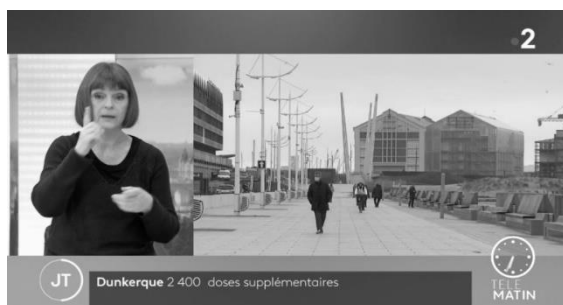
Nadawca / antena: YLE / Yle TV1
Czas trwania wydania: 0:05
Czas w skali tyg.: 0:35
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: osoby głuche
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dni powszednie oraz wolne
Pora dnia emisji: 15:00-18:00
Źródło JM: prez. g/Głuchy/a
Układ ekranu: nie dotyczy
Wysokość tłumacza: nie dotyczy

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$35 \times 1 =$	$35 \times 3 =$	$35 \times 2 =$	$35 \times 3 =$	$35 \times 5 =$	$35 \times 2 =$	$35 \times 6 =$	$35 \times 9 =$	
35	35	105	70	105	175	70	210	315	1085

Francja

Oferta programów dla wspólnoty użytkowników francuskiego JM we Francji

Ilustracja 45. Zrzut ekranowy programu JT (6:30) nadawcy France tv

15.1. JT (6:30)

Nadawca / antena: France tv / France 2
Czas trwania wydania: 0:08
Czas w skali tyg.: 0:56
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dni powszednie oraz wolne
Pora dnia emisji: 06:00-09:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 3B
Wysokość tłumacza: 6

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$56 \times 1 =$	$56 \times 1 =$	$56 \times 2 =$	$56 \times 3 =$	$56 \times 2 =$	$56 \times 1 =$	$56 \times 4 =$	$56 \times 6 =$	
56	56	112	168	112	56	224	336	1120	

Układ ekranu identyczny jak w poprzedniej pozycji katalogu (15.1.)

15.2. JT (8:00)

Nadawca / antena: France tv / France 2
Czas trwania wydania: 0:08
Czas w skali tyg.: 0:08
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni wolne
Pora dnia emisji: 06:00-09:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 3B
Wysokość tłumacza: 6

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$8 \times 1 =$	$8 \times 1 =$	$8 \times 2 =$	$8 \times 2 =$	$8 \times 2 =$	$8 \times 1 =$	$8 \times 4 =$	$8 \times 6 =$	
8	8	16	16	16	8	32	48	152	

Układ ekranu identyczny
jak w poprzedniej pozycji katalogu (15.2.)

15.3. JT (9:00)

Nadawca / antena: France tv / France 2
Czas trwania wydania: 0:08
Czas w skali tyg.: 0:48
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dni powszednie oraz wolne
Pora dnia emisji: 09:00-12:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 3B
Wysokość tłumacza: 6

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$48 \times 1 =$	$48 \times 1 =$	$48 \times 2 =$	$48 \times 3 =$	$48 \times 3 =$	$48 \times 1 =$	$48 \times 4 =$	$48 \times 6 =$	
48	48	48	96	144	144	48	192	288	1008

Ilustracja 46. Zrzut ekranowy programu *L'info* nadawcy France tv

15.4. L'info

Nadawca / antena: France tv / Franceinfo
Czas trwania wydania: 0:15
Czas w skali tyg.: 1:15
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 1A
Wysokość tłumacza: 4

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$75 \times 1 =$	$75 \times 1 =$	$75 \times 2 =$	$75 \times 1 =$	$75 \times 6 =$	$75 \times 1 =$	$75 \times 1 =$	$75 \times 4 =$	
75	75	75	150	75	450	75	75	300	1275

15.5. L'info

Nadawca / antena: France tv / Franceinfo
Czas trwania wydania: 0:15
Czas w skali tyg.: 1:15
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 15:00-18:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 1A
Wysokość tłumacza: 4

Układ ekranu identyczny
 jak w poprzedniej pozycji katalogu (15.4.)

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$75 \times 1 =$	$75 \times 1 =$	$75 \times 2 =$	$75 \times 1 =$	$75 \times 5 =$	$75 \times 1 =$	$75 \times 1 =$	$75 \times 4 =$	
75	75	75	150	75	375	75	75	300	1200

15.6. L'œil et la main

Nadawca / antena: France tv / France 5
Czas trwania wydania: 0:27
Czas w skali tyg.: 0:27
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: osoby głuche
Kategoria: magazynowe
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 09:00-12:00
Źródło JM: prez. g/Głuchy/a
Układ ekranu: nie dotyczy
Wysokość tłumacza: nie dotyczy

Ilustracja 47. Zrzut ekranowy programu *L'œil et la main* nadawcy France tv

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$27 \times 1 =$	$27 \times 3 =$	$27 \times 3 =$	$27 \times 1 =$	$27 \times 3 =$	$27 \times 2 =$	$27 \times 6 =$	$27 \times 9 =$	
27	27	81	81	27	81	54	162	243	756

Grecja

Oferta programów dla wspólnoty użytkowników greckiego JM

Ilustracja 48. Zrzut ekranowy programu *Ειδήσεις 6* nadawcy ERT

16.1. *Ειδήσεις 6*

Nadawca / antena: ERT / ERT 1

Czas trwania wydania: 0:10

Czas w skali tyg.: 0:50

Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy

Aspekt niepełnosprawności: brak

Kategoria: serwisy informacyjne

Dni emisji: dzień/dni powszednie

Pora dnia emisji: 18:00-21:00

Źródło JM: tłumacz

Układ ekranu: 3B

Wysokość tłumacza: 4

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$50 \times 1 =$	$50 \times 1 =$	$50 \times 2 =$	$50 \times 1 =$	$50 \times 6 =$	$50 \times 1 =$	$50 \times 4 =$	$50 \times 4 =$	
50	50	50	100	50	300	50	200	200	1000

Hiszpania

Oferta programów dla wspólnoty użytkowników hiszpańskiego JM

Ilustracja 49. Zrzut ekranowy programu *En lengua de signos* nadawcy RTVE

17.1. *En lengua de signos*

Nadawca / antena: RTVE / La 2
Czas trwania wydania: 0:30
Czas w skali tyg.: 0:30
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: osoby głuche
Kategoria: magazynowe
Dni emisji: dzień/dni wolne
Pora dnia emisji: 09:00-12:00
Źródło JM: prez. g/Głuchy/a
Układ ekranu: nie dotyczy
Wysokość tłumacza: nie dotyczy

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$30 \times 1 =$	$30 \times 3 =$	$30 \times 3 =$	$30 \times 2 =$	$30 \times 3 =$	$30 \times 2 =$	$30 \times 6 =$	$30 \times 9 =$	
30	30	90	90	60	90	60	180	270	870

Ilustracja 50. Zrzut ekranowy programu *Telediario* (08:00) nadawcy RTVE

17.2. *Telediario* (08:00)

Nadawca / antena: RTVE / 24 Horas
Czas trwania wydania: 0:30
Czas w skali tyg.: 2:30
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 06:00-09:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 1B
Wysokość tłumacza: 3

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$150 \times 1 =$	$150 \times 1 =$	$150 \times 2 =$	$150 \times 1 =$	$150 \times 2 =$	$150 \times 1 =$	$150 \times 2 =$	$150 \times 3 =$	
150	150	150	300	150	300	150	300	450	1950

17.3. Telediario (15:00)

Nadawca / antena: RTVE / 24 Horas

Czas trwania wydania: 0:55

Czas w skali tyg.: 6:25

Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy

Aspekt niepełnosprawności: brak

Kategoria: serwisy informacyjne

Dni emisji: dni powszednie oraz wolne

Pora dnia emisji: 12:00-15:00

Źródło JM: tłumacz

Układ ekranu: 1B

Wysokość tłumacza: 3

Układ ekranu identyczny
jak w poprzedniej pozycji katalogu (17.2.)

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$385 \times 1 =$	$385 \times 1 =$	$385 \times 2 =$	$385 \times 3 =$	$385 \times 4 =$	$385 \times 1 =$	$385 \times 2 =$	$385 \times 3 =$	
385	385	385	770	1155	1540	385	770	1155	6545

17.4. Telediario (21:00)

Nadawca / antena: RTVE / 24 Horas

Czas trwania wydania: 0:50

Czas w skali tyg.: 5:50

Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy

Aspekt niepełnosprawności: brak

Kategoria: serwisy informacyjne

Dni emisji: dni powszednie oraz wolne

Pora dnia emisji: 21:00-24:00

Źródło JM: tłumacz

Układ ekranu: 1B

Wysokość tłumacza: 3

Układ ekranu identyczny
jak w poprzedniej pozycji katalogu (17.3.)

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$350 \times 1 =$	$350 \times 1 =$	$350 \times 2 =$	$350 \times 3 =$	$350 \times 7 =$	$350 \times 1 =$	$350 \times 2 =$	$350 \times 3 =$	
350	350	350	700	1050	2450	350	700	1050	7000

Oferta programów dla wspólnoty użytkowników katalońskiego JM

Ilustracja 51. Zrzut ekranowy programu *Telenotícies migdia* nadawcy CCMA

18.1. *Telenotícies migdia*

Nadawca / antena: CCMA / 324
Czas trwania wydania: 1:05
Czas w skali tyg.: 5:25
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 15:00-18:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 3A
Wysokość tłumacza: 4

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$325 \times 1 =$	$325 \times 1 =$	$325 \times 2 =$	$325 \times 1 =$	$325 \times 5 =$	$325 \times 1 =$	$325 \times 3 =$	$325 \times 4 =$	
325	325	325	650	325	1625	325	975	1300	5850

Układ ekranu identyczny jak w poprzedniej pozycji katalogu (18.1.)

18.2. *Telenotícies vespre*

Nadawca / antena: CCMA / 324
Czas trwania wydania: 1:05
Czas w skali tyg.: 5:25
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 21:00-24:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 3A
Wysokość tłumacza: 4

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$325 \times 1 =$	$325 \times 1 =$	$325 \times 2 =$	$325 \times 1 =$	$325 \times 7 =$	$325 \times 1 =$	$325 \times 3 =$	$325 \times 4 =$	
325	325	325	650	325	2275	325	975	1300	6500

Irlandia

Oferta programów dla wspólnoty użytkowników irlandzkiego JM

Nie udało się dokonać adekwatnego zrzutu ekranowego

19.1. *Bernard's Working Comics*

Nadawca / antena: RTÉ / RTÉ 2
Czas trwania wydania: 0:39
Czas w skali tyg.: 0:29
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: rozrywkowe
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 00:00-06:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 6

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$29 \times 1 =$	$29 \times 1 =$	$29 \times 1 =$	$29 \times 1 =$	$29 \times 1 =$	$29 \times 1 =$	$29 \times 1 =$	$29 \times 5 =$	
29	29	29	29	29	29	29	145	174	493

Ilustracja 52. Zrzut ekranowy programu *Big Life Fix* nadawcy RTÉ

19.2. *Big Life Fix*

Nadawca / antena: RTÉ / RTÉ 2
Czas trwania wydania: 0:59
Czas w skali tyg.: 0:44
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: publ. społeczna i interw.
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 00:00-06:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 6

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$44 \times 1 =$	$44 \times 1 =$	$44 \times 5 =$	$44 \times 1 =$	$44 \times 1 =$	$44 \times 1 =$	$44 \times 5 =$	$44 \times 6 =$	
44	44	220	44	44	44	220	264	924	

Nie udało się dokonać
adekwatnego zrzutu ekranowego

19.3. *Clear History*

Nadawca / antena: RTÉ / RTÉ 2
 Czas trwania wydania: 0:29
 Czas w skali tyg.: 0:29
 Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
 Aspekt niepełnosprawności: brak
 Kategoria: rozrywkowe
 Dni emisji: dzień/dni powszednie
 Pora dnia emisji: 00:00-06:00
 Źródło JM: tłumacz
 Układ ekranu: 2A
 Wysokość tłumacza: 6

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$29 \times 1 =$	$29 \times 1 =$	$29 \times 1 =$	$29 \times 1 =$	$29 \times 1 =$	$29 \times 1 =$	$29 \times 5 =$	$29 \times 6 =$	
29	29	29	29	29	29	29	145	174	493

Ilustracja 53. Zrzut ekranowy programu *Ear to the Ground*
nadawcy RTÉ

19.4. *Ear to the Ground*

Nadawca / antena: RTÉ / RTÉ One
 Czas trwania wydania: 0:24
 Czas w skali tyg.: 0:24
 Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
 Aspekt niepełnosprawności: brak
 Kategoria: publ. społeczna i interw.
 Dni emisji: dzień/dni powszednie
 Pora dnia emisji: 00:00-06:00
 Źródło JM: tłumacz
 Układ ekranu: 2A
 Wysokość tłumacza: 6

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$24 \times 1 =$	$24 \times 1 =$	$24 \times 5 =$	$24 \times 1 =$	$24 \times 1 =$	$24 \times 1 =$	$24 \times 5 =$	$24 \times 6 =$	
24	24	24	120	24	24	24	120	144	504

Ilustracja 54. Zrzut ekranowy programu *Getaways* nadawcy RTÉ

19.5. *Getaways*

Nadawca / antena: RTÉ / RTÉ 2
Czas trwania wydania: 0:29
Czas w skali tyg.: 0:22
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: rozrywkowe
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 00:00-06:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 6

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$22 \times 1 =$	$22 \times 1 =$	$22 \times 1 =$	$22 \times 1 =$	$22 \times 1 =$	$22 \times 1 =$	$22 \times 1 =$	$22 \times 5 =$	
22	22	22	22	22	22	22	110	132	374

Nie udało się dokonać adekwatnego zrzutu ekranowego

19.6. *Home Rescue / The Great House Revival*

Nadawca / antena: RTÉ / RTÉ One
Czas trwania wydania: 1:20
Czas w skali tyg.: 0:20
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: poradnikowe
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 00:00-06:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 6

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$20 \times 1 =$	$20 \times 1 =$	$20 \times 5 =$	$20 \times 1 =$	$20 \times 1 =$	$20 \times 1 =$	$20 \times 5 =$	$20 \times 6 =$	
20	20	100	20	20	20	100	120	420	

Nie udało się dokonać adekwatnego zrzutu ekranowego

19.7. *How Ireland Rocked the 70s / Cloch le Carn / The Great House Revival / The Toy Shop...*

Nadawca / antena: RTÉ / RTÉ One

Czas trwania wydania: 1:27

Czas w skali tyg.: 1:27

Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy

Aspekt niepełnosprawności: brak

Kategoria: dokumentalne

Dni emisji: dzień/dni powszednie

Pora dnia emisji: 00:00-06:00

Źródło JM: tłumacz

Układ ekranu: 2A

Wysokość tłumacza: 6

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$87 \times 1 =$	$87 \times 1 =$	$87 \times 5 =$	$87 \times 1 =$	$87 \times 1 =$	$87 \times 1 =$	$87 \times 5 =$	$87 \times 6 =$	
87	87	87	435	87	87	87	435	522	1827

Ilustracja 55. Zrzut ekranowy programu *How to be Good with Money* nadawcy RTÉ

19.8. *How to be Good with Money*

Nadawca / antena: RTÉ / RTÉ 2

Czas trwania wydania: 0:24

Czas w skali tyg.: 0:24

Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy

Aspekt niepełnosprawności: brak

Kategoria: poradnikowe

Dni emisji: dzień/dni powszednie

Pora dnia emisji: 00:00-06:00

Źródło JM: tłumacz

Układ ekranu: 2A

Wysokość tłumacza: 6

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$24 \times 1 =$	$24 \times 1 =$	$24 \times 5 =$	$24 \times 1 =$	$24 \times 1 =$	$24 \times 1 =$	$24 \times 5 =$	$24 \times 6 =$	
24	24	24	120	24	24	24	120	144	504

Ilustracja 56. Zrzut ekranowy programu *Ireland's Dirty Laundry* nadawcy RTÉ

19.9. *Ireland's Dirty Laundry*

Nadawca / antena: RTÉ / RTÉ 2
 Czas trwania wydania: 0:50
 Czas w skali tyg.: 0:25
 Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
 Aspekt niepełnosprawności: brak
 Kategoria: dokumentalne
 Dni emisji: dzień/dni powszednie
 Pora dnia emisji: 00:00-06:00
 Źródło JM: tłumacz
 Układ ekranu: 2A
 Wysokość tłumacza: 6

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$25 \times 1 =$	$25 \times 1 =$	$25 \times 5 =$	$25 \times 1 =$	$25 \times 1 =$	$25 \times 1 =$	$25 \times 5 =$	$25 \times 6 =$	
25	25	25	125	25	25	25	125	150	525

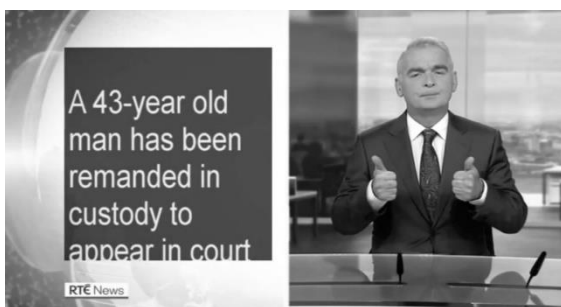
Ilustracja 57. Zrzut ekranowy programu *Ireland's Fittest Family* nadawcy RTÉ

19.10. *Ireland's Fittest Family*

Nadawca / antena: RTÉ / RTÉ One
 Czas trwania wydania: 0:54
 Czas w skali tyg.: 0:54
 Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
 Aspekt niepełnosprawności: brak
 Kategoria: rozrywkowe
 Dni emisji: dzień/dni powszednie
 Pora dnia emisji: 00:00-06:00
 Źródło JM: tłumacz
 Układ ekranu: 2A
 Wysokość tłumacza: 6

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$54 \times 1 =$	$54 \times 1 =$	$54 \times 1 =$	$54 \times 1 =$	$54 \times 1 =$	$54 \times 1 =$	$54 \times 5 =$	$54 \times 6 =$	
54	54	54	54	54	54	54	270	324	918

Ilustracja 58. Zrzut ekranowy programu *RTE News with Signing* nadawcy RTÉ

19.11. *RTE News with Signing*

Nadawca / antena: RTÉ / RTÉ One
Czas trwania wydania: 0:03
Czas w skali tyg.: 0:21
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: osoby głuche
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dni powszednie oraz wolne
Pora dnia emisji: 15:00-18:00
Źródło JM: prez. g/Głuchy/a
Układ ekranu: nie dotyczy
Wysokość tłumacza: nie dotyczy

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$21 \times 1 =$	$21 \times 3 =$	$21 \times 2 =$	$21 \times 3 =$	$21 \times 5 =$	$21 \times 2 =$	$21 \times 6 =$	$21 \times 9 =$	
21	21	63	42	63	105	42	126	189	651

Ilustracja 59. Zrzut ekranowy programu *Storytime* nadawcy RTÉ

19.12. *Storytime*

Nadawca / antena: RTÉ / RTÉjr
Czas trwania wydania: 0:05
Czas w skali tyg.: 0:25
Docelowa gr. wiekowa: dzieci
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: bajki
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 09:00-12:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 1A
Wysokość tłumacza: 4

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$25 \times 2 =$	$25 \times 1 =$	$25 \times 4 =$	$25 \times 1 =$	$25 \times 3 =$	$25 \times 1 =$	$25 \times 1 =$	$25 \times 4 =$	
25	50	25	100	25	75	25	25	100	425

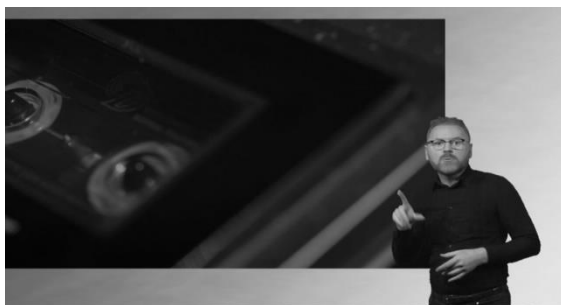
Nie udało się dokonać
adekwatnego zrzutu ekranowego

19.13. *The Big DIY Challenge*

Nadawca / antena: RTÉ / RTÉ 2
 Czas trwania wydania: 0:25
 Czas w skali tyg.: 0:19
 Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
 Aspekt niepełnosprawności: brak
 Kategoria: poradnikowe
 Dni emisji: dzień/dni powszednie
 Pora dnia emisji: 00:00-06:00
 Źródło JM: tłumacz
 Układ ekranu: 2A
 Wysokość tłumacza: 6

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$19 \times 1 =$	$19 \times 1 =$	$19 \times 5 =$	$19 \times 1 =$	$19 \times 1 =$	$19 \times 1 =$	$19 \times 5 =$	$19 \times 6 =$	
19	19	19	95	19	19	19	95	114	399

Ilustracja 60. Zrzut ekranowy programu *The Case I Can't Forget* nadawcy RTÉ

19.14. *The Case I Can't Forget*

Nadawca / antena: RTÉ / RTÉ One
 Czas trwania wydania: 0:50
 Czas w skali tyg.: 0:38
 Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
 Aspekt niepełnosprawności: brak
 Kategoria: dokumentalne
 Dni emisji: dzień/dni powszednie
 Pora dnia emisji: 00:00-06:00
 Źródło JM: tłumacz
 Układ ekranu: 2A
 Wysokość tłumacza: 6

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$38 \times 1 =$	$38 \times 1 =$	$38 \times 5 =$	$38 \times 1 =$	$38 \times 1 =$	$38 \times 1 =$	$38 \times 5 =$	$38 \times 6 =$	
38	38	38	190	38	38	38	190	228	798

Ilustracja 61. Zrzut ekranowy programu *The Style Counsellors* nadawcy RTÉ

19.15. *The Style Counsellors*

Nadawca / antena: RTÉ / RTÉ 2
 Czas trwania wydania: 0:24
 Czas w skali tyg.: 0:24
 Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
 Aspekt niepełnosprawności: brak
 Kategoria: poradnikowe
 Dni emisji: dzień/dni powszednie
 Pora dnia emisji: 00:00-06:00
 Źródło JM: tłumacz
 Układ ekranu: 2A
 Wysokość tłumacza: 6

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$24 \times 1 =$	$24 \times 1 =$	$24 \times 5 =$	$24 \times 1 =$	$24 \times 1 =$	$24 \times 1 =$	$24 \times 5 =$	$24 \times 6 =$	
24	24	24	120	24	24	24	120	144	504

Ilustracja 62. Zrzut ekranowy programu *The Way We Were* nadawcy RTÉ

19.16. *The Way We Were*

Nadawca / antena: RTÉ / RTÉ 2
 Czas trwania wydania: 0:50
 Czas w skali tyg.: 0:38
 Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
 Aspekt niepełnosprawności: brak
 Kategoria: dokumentalne
 Dni emisji: dzień/dni powszednie
 Pora dnia emisji: 00:00-06:00
 Źródło JM: tłumacz
 Układ ekranu: 2A
 Wysokość tłumacza: 6

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$38 \times 1 =$	$38 \times 1 =$	$38 \times 5 =$	$38 \times 1 =$	$38 \times 1 =$	$38 \times 1 =$	$38 \times 5 =$	$38 \times 6 =$	
38	38	38	190	38	38	38	190	228	798

19.17. Time

Nadawca / antena: RTÉ / RTÉ One
Czas trwania wydania: 0:55
Czas w skali tyg.: 0:41
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: seriale
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 00:00-06:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 6

Nie udało się dokonać adekwatnego zrzutu ekranowego

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$41 \times 1 =$	$41 \times 1 =$	$41 \times 1 =$	$41 \times 1 =$	$41 \times 1 =$	$41 \times 1 =$	$41 \times 1 =$	$41 \times 5 =$	
41	41	41	41	41	41	41	205	246	697

19.18. Weather with Signing

Nadawca / antena: RTÉ / RTÉ One
Czas trwania wydania: 0:02
Czas w skali tyg.: 0:02
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: osoby głuche
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni wolne
Pora dnia emisji: 15:00-18:00
Źródło JM: prez. g/Głuchy/a
Układ ekranu: nie dotyczy
Wysokość tłumacza: nie dotyczy

Nie udało się dokonać adekwatnego zrzutu ekranowego

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$2 \times 1 =$	$2 \times 3 =$	$2 \times 2 =$	$2 \times 2 =$	$2 \times 5 =$	$2 \times 2 =$	$2 \times 6 =$	$2 \times 9 =$	
2	6	4	4	10	4	12	18	60	

Islandia

Oferta programów dla wspólnoty użytkowników islandzkiego JM

Ilustracja 63. Zrzut ekranowy programu *Fréttir* nadawcy RÚV

20.1. *Fréttir*

Nadawca / antena: RÚV / RÚV 2
 Czas trwania wydania: 0:23
 Czas w skali tyg.: 2:41
 Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
 Aspekt niepełnosprawności: brak
 Kategoria: serwisy informacyjne
 Dni emisji: dni powszednie oraz wolne
 Pora dnia emisji: 18:00-21:00
 Źródło JM: tłumacz
 Układ ekranu: 2A
 Wysokość tłumacza: 6

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$161 \times 1 =$	$161 \times 1 =$	$161 \times 2 =$	$161 \times 3 =$	$161 \times 6 =$	$161 \times 1 =$	$161 \times 5 =$	$161 \times 6 =$	
161	161	161	322	483	966	161	805	966	4025

Ilustracja 64. Zrzut ekranowy programu *Krakkafréttir* nadawcy RÚV

20.2. *Krakkafréttir*

Nadawca / antena: RÚV / RÚV 2
 Czas trwania wydania: 0:04
 Czas w skali tyg.: 0:16
 Docelowa gr. wiekowa: dzieci
 Aspekt niepełnosprawności: brak
 Kategoria: serwisy informacyjne
 Dni emisji: dzień/dni powszednie
 Pora dnia emisji: 18:00-21:00
 Źródło JM: tłumacz
 Układ ekranu: 2A
 Wysokość tłumacza: 5

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$16 \times 2 =$	$16 \times 1 =$	$16 \times 2 =$	$16 \times 1 =$	$16 \times 6 =$	$16 \times 1 =$	$16 \times 5 =$	$16 \times 5 =$	
16	32	16	32	16	96	16	80	80	368

Kosowo

Oferta programów dla wspólnoty użytkowników kosowskiego JM

Ilustracja 65. Zrzut ekranowy programu *Imazhi i Ditës* nadawcy RTK

21.1. *Imazhi i Ditës*

Nadawca / antena: RTK / RTK 1
 Czas trwania wydania: 0:18
 Czas w skali tyg.: 1:30
 Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
 Aspekt niepełnosprawności: brak
 Kategoria: serwisy informacyjne
 Dni emisji: dzień/dni powszednie
 Pora dnia emisji: 15:00-18:00
 Źródło JM: tłumacz
 Układ ekranu: 3B
 Wysokość tłumacza: 3

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$90 \times 1 =$	$90 \times 1 =$	$90 \times 2 =$	$90 \times 1 =$	$90 \times 5 =$	$90 \times 1 =$	$90 \times 4 =$	$90 \times 3 =$	
90	90	90	180	90	450	90	360	270	1620

Ilustracja 66. Zrzut ekranowy programu *Lajme 17:00* nadawcy RTK

21.2. *Lajme 17:00*

Nadawca / antena: RTK / RTK 1
 Czas trwania wydania: 0:16
 Czas w skali tyg.: 0:16
 Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
 Aspekt niepełnosprawności: brak
 Kategoria: serwisy informacyjne
 Dni emisji: dzień/dni wolne
 Pora dnia emisji: 15:00-18:00
 Źródło JM: tłumacz
 Układ ekranu: 3B
 Wysokość tłumacza: 3

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$16 \times 1 =$	$16 \times 1 =$	$16 \times 2 =$	$16 \times 2 =$	$16 \times 5 =$	$16 \times 1 =$	$16 \times 4 =$	$16 \times 3 =$	
16	16	16	32	32	80	16	64	48	304

Litwa

Oferta programów dla wspólnoty użytkowników litewskiego JM

Ilustracja 67. Zrzut ekranowy programu *Panorama* (pon.-pt.) nadawcy LRT

22.1. *Panorama* (pon.-pt.)

Nadawca / antena: LRT / LRT Plus

Czas trwania wydania: 0:35

Czas w skali tyg.: 2:55

Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy

Aspekt niepełnosprawności: brak

Kategoria: serwisy informacyjne

Dni emisji: dzień/dni powszednie

Pora dnia emisji: 18:00-21:00

Źródło JM: tłumacz

Układ ekranu: 2A

Wysokość tłumacza: 7

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$175 \times 1 =$	$175 \times 1 =$	$175 \times 2 =$	$175 \times 1 =$	$175 \times 6 =$	$175 \times 1 =$	$175 \times 5 =$	$175 \times 7 =$	
175	175	175	350	175	1050	175	875	1225	4200

Układ ekranu identyczny jak w poprzedniej pozycji katalogu (22.1.)

22.2. *Panorama* (sob.-niedz.)

Nadawca / antena: LRT / LRT Plus

Czas trwania wydania: 0:20

Czas w skali tyg.: 0:40

Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy

Aspekt niepełnosprawności: brak

Kategoria: serwisy informacyjne

Dni emisji: dzień/dni wolne

Pora dnia emisji: 18:00-21:00

Źródło JM: tłumacz

Układ ekranu: 2A

Wysokość tłumacza: 7

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$40 \times 1 =$	$40 \times 1 =$	$40 \times 2 =$	$40 \times 2 =$	$40 \times 6 =$	$40 \times 1 =$	$40 \times 5 =$	$40 \times 7 =$	
40	40	40	80	80	240	40	200	280	1000

22.3. *Panorana: Dienes tema*

Nadawca / antena: LRT / LRT Plius
 Czas trwania wydania: 0:12
 Czas w skali tyg.: 1:00
 Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
 Aspekt niepełnosprawności: brak
 Kategoria: publ. polityczna
 Dni emisji: dzień/dni powszednie
 Pora dnia emisji: 18:00-21:00
 Źródło JM: tłumacz
 Układ ekranu: 2A
 Wysokość tłumacza: 7

Układ ekranu identyczny
 jak w poprzedniej pozycji katalogu (22.2.)

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	60 × 1 =	60 × 1 =	60 × 3 =	60 × 1 =	60 × 6 =	60 × 1 =	60 × 5 =	60 × 7 =	
60	60	60	180	60	360	60	300	420	1500

22.4. *Sportas. Orai*

Nadawca / antena: LRT / LRT Plius
 Czas trwania wydania: 0:07
 Czas w skali tyg.: 0:49
 Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
 Aspekt niepełnosprawności: brak
 Kategoria: serwisy informacyjne
 Dni emisji: dni powszednie oraz wolne
 Pora dnia emisji: 21:00-24:00
 Źródło JM: tłumacz
 Układ ekranu: 2A
 Wysokość tłumacza: 7

Układ ekranu identyczny
 jak w poprzedniej pozycji katalogu (22.3.)

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	49 × 1 =	49 × 1 =	49 × 2 =	49 × 3 =	49 × 7 =	49 × 1 =	49 × 5 =	49 × 7 =	
49	49	49	98	147	343	49	245	343	1323

Ilustracja 68. Zrzut ekranowy programu *Ryto suktinis* nadawcy LRT

22.5. *Ryto suktinis*

Nadawca / antena: LRT / LRT TV
Czas trwania wydania: 0:26
Czas w skali tyg.: 0:26
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: publ. kulturalna
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 21:00-24:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 6

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$26 \times 1 =$	$26 \times 1 =$	$26 \times 3 =$	$26 \times 1 =$	$26 \times 7 =$	$26 \times 1 =$	$26 \times 5 =$	$26 \times 6 =$	
26	26	26	78	26	182	26	130	156	650

Ilustracja 69. Zrzut ekranowy programu *Stilius* nadawcy LRT

22.6. *Stilius*

Nadawca / antena: LRT / LRT TV
Czas trwania wydania: 0:51
Czas w skali tyg.: 0:51
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: publ. kulturalna
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 21:00-24:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 6

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$51 \times 1 =$	$51 \times 1 =$	$51 \times 3 =$	$51 \times 1 =$	$51 \times 7 =$	$51 \times 1 =$	$51 \times 5 =$	$51 \times 6 =$	
51	51	51	153	51	357	51	255	306	1275

Ilustracja 70. Zrzut ekranowy programu *Žinios. Orai* (pon.-pt.) nadawcy LRT

22.7. *Žinios. Orai* (pon.-pt.)

Nadawca / antena: LRT / LRT TV
Czas trwania wydania: 0:25
Czas w skali tyg.: 2:05
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 15:00-18:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 1A
Wysokość tłumacza: 4

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$125 \times 1 =$	$125 \times 1 =$	$125 \times 2 =$	$125 \times 1 =$	$125 \times 5 =$	$125 \times 1 =$	$125 \times 1 =$	$125 \times 4 =$	
125	125	125	250	125	625	125	125	500	2000

Układ ekranu identyczny jak w poprzedniej pozycji katalogu (22.7.)

22.8. *Žinios. Orai* (sob.-niedz.)

Nadawca / antena: LRT / LRT TV
Czas trwania wydania: 0:10
Czas w skali tyg.: 0:20
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni wolne
Pora dnia emisji: 15:00-18:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 1A
Wysokość tłumacza: 4

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$20 \times 1 =$	$20 \times 1 =$	$20 \times 2 =$	$20 \times 2 =$	$20 \times 5 =$	$20 \times 1 =$	$20 \times 1 =$	$20 \times 4 =$	
20	20	20	40	40	100	20	20	80	340

Układ ekranu identyczny
jak w poprzedniej pozycji katalogu (22.8.)

22.9. Žinios. Sportas. Orai (sob.-niedz.)

Nadawca / antena: LRT / LRT TV

Czas trwania wydania: 0:25

Czas w skali tyg.: 0:50

Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy

Aspekt niepełnosprawności: brak

Kategoria: serwisy informacyjne

Dni emisji: dzień/dni wolne

Pora dnia emisji: 18:00-21:00

Źródło JM: tłumacz

Układ ekranu: 1A

Wysokość tłumacza: 4

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	50 × 1 =	50 × 1 =	50 × 2 =	50 × 2 =	50 × 6 =	50 × 1 =	50 × 1 =	50 × 4 =	
50	50	50	100	100	300	50	50	200	900

Łotwa

Oferta programów dla wspólnoty użytkowników łotewskiego JM

Ilustracja 71. Zrzut ekranowy programu *1:1. Aktuālā intervijs* nadawcy LSM

23.1. 1:1. Aktuālā intervijs

Nadawca / antena: LSM / LTV 1
 Czas trwania wydania: 0:45
 Czas w skali tyg.: 0:45
 Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
 Aspekt niepełnosprawności: brak
 Kategoria: publ. polityczna
 Dni emisji: dzień/dni powszednie
 Pora dnia emisji: 12:00-15:00
 Źródło JM: tłumacz
 Układ ekranu: 1B
 Wysokość tłumacza: 3

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$45 \times 1 =$	$45 \times 1 =$	$45 \times 3 =$	$45 \times 1 =$	$45 \times 4 =$	$45 \times 1 =$	$45 \times 2 =$	$45 \times 3 =$	
45	45	45	135	45	180	45	90	135	720

Ilustracja 72. Zrzut ekranowy programu *4. studija* nadawcy LSM

23.2. 4. studija

Nadawca / antena: LSM / LTV 1
 Czas trwania wydania: 1:25
 Czas w skali tyg.: 1:25
 Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
 Aspekt niepełnosprawności: brak
 Kategoria: publ. społeczna i interw.
 Dni emisji: dzień/dni wolne
 Pora dnia emisji: 06:00-09:00
 Źródło JM: tłumacz
 Układ ekranu: 1B
 Wysokość tłumacza: 3

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$85 \times 1 =$	$85 \times 1 =$	$85 \times 5 =$	$85 \times 2 =$	$85 \times 2 =$	$85 \times 1 =$	$85 \times 2 =$	$85 \times 3 =$	
85	85	85	425	170	170	85	170	255	1445

Ilustrācija 73. Zrzut ekranowy programu *Dienas ziņas* nadawcy LSM

23.3. *Dienas ziņas*

Nadawca / antena: LSM / LTV 1
 Czas trwania wydania: 0:28
 Czas w skali tyg.: 2:20
 Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
 Aspekt niepełnosprawności: brak
 Kategoria: serwisy informacyjne
 Dni emisji: dzień/dni powszednie
 Pora dnia emisji: 18:00-21:00
 Źródło JM: tłumacz
 Układ ekranu: 1B
 Wysokość tłumacza: 3

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$140 \times 1 =$	$140 \times 1 =$	$140 \times 2 =$	$140 \times 1 =$	$140 \times 6 =$	$140 \times 1 =$	$140 \times 2 =$	$140 \times 3 =$	
140	140	140	280	140	840	140	280	420	2380

Układ ekranu identyczny jak w poprzedniej pozycji katalogu (23.3.)

23.4. *Dienas ziņas*

Nadawca / antena: LSM / LTV 1
 Czas trwania wydania: 0:09
 Czas w skali tyg.: 0:18
 Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
 Aspekt niepełnosprawności: brak
 Kategoria: serwisy informacyjne
 Dni emisji: dzień/dni wolne
 Pora dnia emisji: 18:00-21:00
 Źródło JM: tłumacz
 Układ ekranu: 1B
 Wysokość tłumacza: 3

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$18 \times 1 =$	$18 \times 1 =$	$18 \times 2 =$	$18 \times 2 =$	$18 \times 6 =$	$18 \times 1 =$	$18 \times 2 =$	$18 \times 3 =$	
18	18	18	36	36	108	18	36	54	324

23.5. *Kultūras ziņas*

Nadawca / antena: LSM / LTV 1
Czas trwania wydania: 0:12
Czas w skali tyg.: 1:00
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 1B
Wysokość tłumacza: 3

Układ ekranu identyczny
jak w poprzedniej pozycji katalogu (23.4.)

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	60 × 1 =	60 × 1 =	60 × 2 =	60 × 1 =	60 × 6 =	60 × 1 =	60 × 2 =	60 × 3 =	
60	60	60	120	60	360	60	120	180	1020

23.6. *Sporta ziņas*

Nadawca / antena: LSM / LTV 1
Czas trwania wydania: 0:06
Czas w skali tyg.: 0:30
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 1B
Wysokość tłumacza: 3

Układ ekranu identyczny
jak w poprzedniej pozycji katalogu (23.5.)

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	30 × 1 =	30 × 1 =	30 × 2 =	30 × 1 =	30 × 6 =	30 × 1 =	30 × 2 =	30 × 3 =	
30	30	30	60	30	180	30	60	90	510

Układ ekranu identyczny
jak w poprzedniej pozycji katalogu (23.6.)

23.7. *Sporta ziņas*

Nadawca / antena: LSM / LTV 1
Czas trwania wydania: 0:03
Czas w skali tyg.: 0:06
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni wolne
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 1B
Wysokość tłumacza: 3

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	6 × 1 =	6 × 1 =	6 × 2 =	6 × 2 =	6 × 6 =	6 × 1 =	6 × 2 =	6 × 3 =	
6	6	6	12	12	36	6	12	18	108

Ilustracja 74. Zrzut ekranowy programu *Dievkalpojums* nadawcy LSM

23.8. *Dievkalpojums*

Nadawca / antena: LSM / LTV 1
Czas trwania wydania: 1:00
Czas w skali tyg.: 1:00
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: religijne
Dni emisji: dzień/dni wolne
Pora dnia emisji: 12:00-15:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 1B
Wysokość tłumacza: 3

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	60 × 1 =	60 × 1 =	60 × 5 =	60 × 2 =	60 × 4 =	60 × 1 =	60 × 2 =	60 × 3 =	
60	60	60	300	120	240	60	120	180	1140

Ilustrācija 75. Zrzut ekranowy programu *Pasaules panorāma* nadawcy LSM

23.9. *Pasaules panorāma*

Nadawca / antena: LSM / LTV 1
 Czas trwania wydania: 0:28
 Czas w skali tyg.: 0:28
 Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
 Aspekt niepełnosprawności: brak
 Kategoria: publ. polityczna
 Dni emisji: dzień/dni powszednie
 Pora dnia emisji: 12:00-15:00
 Źródło JM: tłumacz
 Układ ekranu: 1B
 Wysokość tłumacza: 3

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$28 \times 1 =$	$28 \times 1 =$	$28 \times 3 =$	$28 \times 1 =$	$28 \times 4 =$	$28 \times 1 =$	$28 \times 2 =$	$28 \times 3 =$	
28	28	28	84	28	112	28	56	84	448

Ilustrācija 76. Zrzut ekranowy programu *Šodienas jautājums* nadawcy LSM

23.10. *Šodienas jautājums*

Nadawca / antena: LSM / LTV 1
 Czas trwania wydania: 0:20
 Czas w skali tyg.: 1:20
 Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
 Aspekt niepełnosprawności: brak
 Kategoria: publ. polityczna
 Dni emisji: dzień/dni powszednie
 Pora dnia emisji: 12:00-15:00
 Źródło JM: tłumacz
 Układ ekranu: 1B
 Wysokość tłumacza: 3

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$80 \times 1 =$	$80 \times 1 =$	$80 \times 3 =$	$80 \times 1 =$	$80 \times 4 =$	$80 \times 1 =$	$80 \times 2 =$	$80 \times 3 =$	
80	80	80	240	80	320	80	160	240	1280

Macedonia

Oferta programów dla wspólnoty użytkowników macedońskiego JM

Ilustracja 77. Zrzut ekranowy programu *Светот на тишината* nadawcy MRT

24.1. *Светот на тишината*

Nadawca / antena: MRT / MRT 1
Czas trwania wydania: 0:30
Czas w skali tyg.: 0:08
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: osoby głuche
Kategoria: magazynowe
Dni emisji: dzień/dni wolne
Pora dnia emisji: 12:00-15:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: nie dotyczy
Wysokość tłumacza: nie dotyczy

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$8 \times 1 =$	$8 \times 3 =$	$8 \times 3 =$	$8 \times 2 =$	$8 \times 4 =$	$8 \times 1 =$	$8 \times 6 =$	$8 \times 9 =$	
88	24	24	16	32	8	48	72	232	

Nie udało się dokonać adekwatnego zrzutu ekranowego

24.2. *Весту*

Nadawca / antena: MRT / MRT 1
Czas trwania wydania: 0:20
Czas w skali tyg.: 1:40
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 15:00-18:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 1B
Wysokość tłumacza: 3

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$100 \times 1 =$	$100 \times 1 =$	$100 \times 2 =$	$100 \times 1 =$	$100 \times 5 =$	$100 \times 1 =$	$100 \times 2 =$	$100 \times 3 =$	
100	100	200	100	500	100	200	300	1600	

Malta

Oferta programów dla wspólnoty użytkowników maltańskiego JM

Nie udało się dokonać
adekwatnego zrzutu ekranowego

25.1. Ahbarijiet ghal-persuni neqsin is-smiegh

Nadawca / antena: PBS / TVM 2

Czas trwania wydania: 0:15

Czas w skali tyg.: 1:45

Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy

Aspekt niepełnosprawności: osoby głuche

Kategoria: serwisy informacyjne

Dni emisji: dzień/dni powszednie

Pora dnia emisji: 18:00-21:00

Źródło JM: tłumacz

Układ ekranu: nie dotyczy

Wysokość tłumacza: nie dotyczy

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	105 × 1 =	105 × 3 =	105 × 2 =	105 × 1 =	105 × 6 =	105 × 1 =	105 × 6 =	105 × 9 =	
105	105	315	210	105	630	105	630	945	3045

Moldawia

Oferta programów dla wspólnoty użytkowników JM w Moldawii

Ilustracja 78. Zrzut ekranowy programu *Știri (pon.-pt.)* nadawcy TRM

26.1. *Știri (pon.-pt.)*

Nadawca / antena: TRM / Moldova 1
Czas trwania wydania: 0:30
Czas w skali tyg.: 2:30
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 15:00-18:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 1A
Wysokość tłumacza: 3

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$150 \times 1 =$	$150 \times 1 =$	$150 \times 2 =$	$150 \times 1 =$	$150 \times 5 =$	$150 \times 1 =$	$150 \times 1 =$	$150 \times 3 =$	
150	150	150	300	150	750	150	150	450	2250

Układ ekranu identyczny jak w poprzedniej pozycji katalogu (26.1.)

26.2. *Știri (sob.-niedz.)*

Nadawca / antena: TRM / Moldova 1
Czas trwania wydania: 0:15
Czas w skali tyg.: 0:30
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni wolne
Pora dnia emisji: 15:00-18:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 1A
Wysokość tłumacza: 3

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$30 \times 1 =$	$30 \times 1 =$	$30 \times 2 =$	$30 \times 2 =$	$30 \times 5 =$	$30 \times 1 =$	$30 \times 1 =$	$30 \times 3 =$	
30	30	30	60	60	150	30	30	90	480

Niderlandy

Oferta programów dla wspólnoty użytkowników niderlandzkiego JM

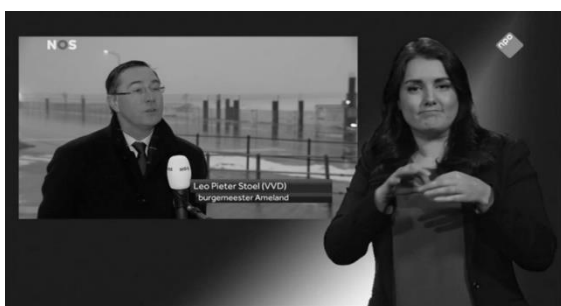
Ilustracja 79. Zrzut ekranowy programu *NOS Jeugdjournaal* nadawcy NPO

27.1. *NOS Jeugdjournaal*

Nadawca / antena: NPO / NPO Politiek
Czas trwania wydania: 0:20
Czas w skali tyg.: 2:20
Docelowa gr. wiekowa: dzieci
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 9

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$140 \times 2 =$	$140 \times 1 =$	$140 \times 2 =$	$140 \times 1 =$	$140 \times 6 =$	$140 \times 1 =$	$140 \times 5 =$	$140 \times 9 =$	
140	280	140	280	140	840	140	700	1260	3780

Ilustracja 80. Zrzut ekranowy programu *NOS Journaal (20:00)* nadawcy NPO

27.2. *NOS Journaal (20:00)*

Nadawca / antena: NPO / NPO Politiek
Czas trwania wydania: 0:23
Czas w skali tyg.: 2:41
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dni powszednie oraz wolne
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 9

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$161 \times 1 =$	$161 \times 1 =$	$161 \times 2 =$	$161 \times 3 =$	$161 \times 6 =$	$161 \times 1 =$	$161 \times 5 =$	$161 \times 9 =$	
161	161	161	322	483	966	161	805	1449	4508

27.3. NOS Journaal (7:00)

Nadawca / antena: NPO / NPO 2
Czas trwania wydania: 0:10
Czas w skali tyg.: 0:50
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 06:00-09:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 9

Układ ekranu identyczny
jak w poprzedniej pozycji katalogu (27.2.)

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	50 × 1 =	50 × 1 =	50 × 2 =	50 × 1 =	50 × 2 =	50 × 1 =	50 × 5 =	50 × 9 =	
50	50	50	100	50	100	50	250	450	1100

27.4. NOS Journaal (7:30)

Nadawca / antena: NPO / NPO 2
Czas trwania wydania: 0:10
Czas w skali tyg.: 0:50
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 06:00-09:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 9

Układ ekranu identyczny
jak w poprzedniej pozycji katalogu (27.3.)

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	50 × 1 =	50 × 1 =	50 × 2 =	50 × 1 =	50 × 2 =	50 × 1 =	50 × 5 =	50 × 9 =	
50	50	50	100	50	100	50	250	450	1100

27.5. NOS Journaal (8:00)

Nadawca / antena: NPO / NPO 2
Czas trwania wydania: 0:10
Czas w skali tyg.: 0:50
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 06:00-09:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 9

Układ ekranu identyczny
jak w poprzedniej pozycji katalogu (27.4.)

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	50 × 1 =	50 × 1 =	50 × 2 =	50 × 1 =	50 × 2 =	50 × 1 =	50 × 5 =	50 × 9 =	
50	50	50	100	50	100	50	250	450	1100

27.6. NOS Journaal (8:30)

Nadawca / antena: NPO / NPO 2
Czas trwania wydania: 0:10
Czas w skali tyg.: 0:50
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 06:00-09:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 9

Układ ekranu identyczny
jak w poprzedniej pozycji katalogu (27.5.)

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	50 × 1 =	50 × 1 =	50 × 2 =	50 × 1 =	50 × 2 =	50 × 1 =	50 × 5 =	50 × 9 =	
50	50	50	100	50	100	50	250	450	1100

27.7. NOS Journaal (9:00)

Nadawca / antena: NPO / NPO 2

Czas trwania wydania: 0:10

Czas w skali tyg.: 0:50

Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy

Aspekt niepełnosprawności: brak

Kategoria: serwisy informacyjne

Dni emisji: dzień/dni powszednie

Pora dnia emisji: 09:00-12:00

Źródło JM: tłumacz

Układ ekranu: 2A

Wysokość tłumacza: 9

Układ ekranu identyczny
jak w poprzedniej pozycji katalogu (27.6.)

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	50 × 1 =	50 × 1 =	50 × 2 =	50 × 1 =	50 × 3 =	50 × 1 =	50 × 5 =	50 × 9 =	
50	50	50	100	50	150	50	250	450	1150

Niemcy

Oferta programów dla wspólnoty użytkowników niemieckiego JM w Niemczech

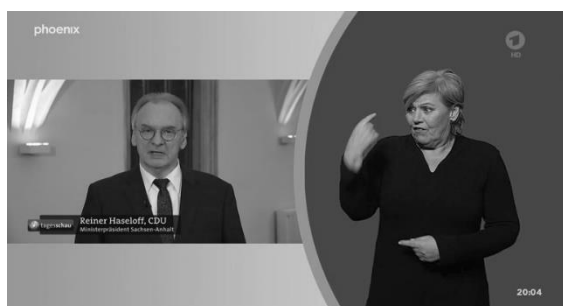
Ilustracja 81. Zrzut ekranowy programu *Sehen statt Hören* nadawcy ARD

28.1. *Sehen statt Hören*

Nadawca / antena: ARD / ARD-alpha
Czas trwania wydania: 0:25
Czas w skali tyg.: 0:25
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: osoby głuche
Kategoria: magazynowe
Dni emisji: dzień/dni wolne
Pora dnia emisji: 09:00-12:00
Źródło JM: prez. g/Głuchy/a
Układ ekranu: nie dotyczy
Wysokość tłumacza: nie dotyczy

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$25 \times 1 =$	$25 \times 3 =$	$25 \times 3 =$	$25 \times 2 =$	$25 \times 3 =$	$25 \times 2 =$	$25 \times 6 =$	$25 \times 9 =$	
25	75	75	50	75	50	150	225	725	

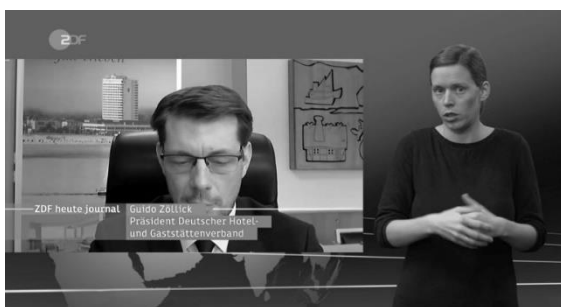
Ilustracja 82. Zrzut ekranowy programu *Tagesschau* nadawcy ARD

28.2. *Tagesschau*

Nadawca / antena: ARD / Phoenix
Czas trwania wydania: 0:15
Czas w skali tyg.: 1:45
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dni powszednie oraz wolne
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 8

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$105 \times 1 =$	$105 \times 1 =$	$105 \times 2 =$	$105 \times 3 =$	$105 \times 6 =$	$105 \times 1 =$	$105 \times 5 =$	$105 \times 8 =$	
105	105	210	315	630	105	525	840	2835	

Ilustracja 83. Zrzut ekranowy programu *Heute Journal* nadawcy ZDF

28.3. *Heute Journal*

Nadawca / antena: ZDF / Phoenix

Czas trwania wydania: 0:25

Czas w skali tyg.: 1:40

Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy

Aspekt niepełnosprawności: brak

Kategoria: serwisy informacyjne

Dni emisji: dzień/dni powszednie

Pora dnia emisji: 18:00-21:00

Źródło JM: tłumacz

Układ ekranu: 2A

Wysokość tłumacza: 8

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$100 \times 1 =$	$100 \times 1 =$	$100 \times 2 =$	$100 \times 1 =$	$100 \times 6 =$	$100 \times 1 =$	$100 \times 5 =$	$100 \times 8 =$	
100	100	100	200	100	600	100	500	800	2500

Norwegia

Oferta programów dla wspólnoty użytkowników norweskiego JM

Ilustracja 84. Zrzut ekranowy programu *Arkitektens hjem* nadawcy NRK

29.1. *Arkitektens hjem*

Nadawca / antena: NRK / NRK Tegnspark
Czas trwania wydania: 0:29
Czas w skali tyg.: 0:29
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: publ. kulturalna
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 6

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$29 \times 1 =$	$29 \times 1 =$	$29 \times 3 =$	$29 \times 1 =$	$29 \times 6 =$	$29 \times 1 =$	$29 \times 5 =$	$29 \times 6 =$	
29	29	29	87	29	174	29	145	174	696

Ilustracja 85. Zrzut ekranowy programu *Bablo* nadawcy NRK

29.2. *Bablo*

Nadawca / antena: NRK / NRK Tegnspark
Czas trwania wydania: 0:08
Czas w skali tyg.: 0:06
Docelowa gr. wiekowa: dzieci
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: oświatowe
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 8

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$6 \times 2 =$	$6 \times 1 =$	$6 \times 5 =$	$6 \times 1 =$	$6 \times 6 =$	$6 \times 1 =$	$6 \times 5 =$	$6 \times 8 =$	
6	12	6	30	6	36	6	30	48	174

Ilustracja 86. Zrzut ekranowy programu *Bamsselegen* nadawcy NRK

29.3. *Bamsselegen*

Nadawca / antena: NRK / NRK Tegnspark
Czas trwania wydania: 0:13
Czas w skali tyg.: 0:23
Docelowa gr. wiekowa: dzieci
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: oświatowe
Dni emisji: dni powszednie oraz wolne
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 8

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$23 \times 2 =$	$23 \times 1 =$	$23 \times 5 =$	$23 \times 3 =$	$23 \times 6 =$	$23 \times 1 =$	$23 \times 5 =$	$23 \times 8 =$	
23	46	23	115	69	138	23	115	184	713

Ilustracja 87. Zrzut ekranowy programu *Brillebjørns Detektivbyrå* nadawcy NRK

29.4. *Brillebjørns Detektivbyrå*

Nadawca / antena: NRK / NRK Tegnspark
Czas trwania wydania: 0:13
Czas w skali tyg.: 0:16
Docelowa gr. wiekowa: dzieci
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: oświatowe
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 7

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$16 \times 2 =$	$16 \times 1 =$	$16 \times 5 =$	$16 \times 1 =$	$16 \times 6 =$	$16 \times 1 =$	$16 \times 5 =$	$16 \times 7 =$	
16	32	16	80	16	96	16	80	112	448

Ilustracja 88. Zrzut ekranowy programu *Dagsrevyen* (od pon. do czw.) nadawcy NRK

29.5. *Dagsrevyen* (od pon. do czw.)

Nadawca / antena: NRK / NRK Tegnspår
Czas trwania wydania: 0:44
Czas w skali tyg.: 2:56
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 7

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$176 \times 1 =$	$176 \times 1 =$	$176 \times 2 =$	$176 \times 1 =$	$176 \times 6 =$	$176 \times 1 =$	$176 \times 5 =$	$176 \times 7 =$	
176	176	176	352	176	1056	176	880	1232	4224

Układ ekranu identyczny jak w poprzedniej pozycji katalogu (29.5.)

29.6. *Dagsrevyen* (w piątek)

Nadawca / antena: NRK / NRK Tegnspår
Czas trwania wydania: 0:30
Czas w skali tyg.: 0:30
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 7

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$30 \times 1 =$	$30 \times 1 =$	$30 \times 2 =$	$30 \times 1 =$	$30 \times 6 =$	$30 \times 1 =$	$30 \times 5 =$	$30 \times 7 =$	
30	30	30	60	30	180	30	150	210	720

29.7. Dagsrevyen 21

Nadawca / antena: NRK / NRK Tegnspråk

Czas trwania wydania: 0:20

Czas w skali tyg.: 1:20

Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy

Aspekt niepełnosprawności: brak

Kategoria: serwisy informacyjne

Dni emisji: dzień/dni powszednie

Pora dnia emisji: 21:00-24:00

Źródło JM: tłumacz

Układ ekranu: 2A

Wysokość tłumacza: 7

Układ ekranu identyczny
jak w poprzedniej pozycji katalogu (29.6.)

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	80 × 1 =	80 × 1 =	80 × 2 =	80 × 1 =	80 × 7 =	80 × 1 =	80 × 5 =	80 × 7 =	
80	80	80	160	80	560	80	400	560	2000

29.8. Dagsrevyen 21

Nadawca / antena: NRK / NRK Tegnspråk

Czas trwania wydania: 0:09

Czas w skali tyg.: 0:27

Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy

Aspekt niepełnosprawności: brak

Kategoria: serwisy informacyjne

Dni emisji: dni powszednie oraz wolne

Pora dnia emisji: 21:00-24:00

Źródło JM: tłumacz

Układ ekranu: 2A

Wysokość tłumacza: 7

Układ ekranu identyczny
jak w poprzedniej pozycji katalogu (29.7.)

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	27 × 1 =	27 × 1 =	27 × 2 =	27 × 3 =	27 × 7 =	27 × 1 =	27 × 5 =	27 × 7 =	
27	27	27	54	81	189	27	135	189	729

29.9. Lørdagsrevyen

Nadawca / antena: NRK / NRK Tegnspråk

Czas trwania wydania: 0:44

Czas w skali tyg.: 0:44

Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy

Aspekt niepełnosprawności: brak

Kategoria: serwisy informacyjne

Dni emisji: dzień/dni wolne

Pora dnia emisji: 18:00-21:00

Źródło JM: tłumacz

Układ ekranu: 2A

Wysokość tłumacza: 7

Układ ekranu identyczny
jak w poprzedniej pozycji katalogu (29.8.)

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	44 × 1 =	44 × 1 =	44 × 2 =	44 × 2 =	44 × 6 =	44 × 1 =	44 × 5 =	44 × 7 =	
44	44	44	88	88	264	44	220	308	1100

29.10. Søndagsrevyen

Nadawca / antena: NRK / NRK Tegnspråk

Czas trwania wydania: 0:44

Czas w skali tyg.: 0:44

Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy

Aspekt niepełnosprawności: brak

Kategoria: serwisy informacyjne

Dni emisji: dzień/dni wolne

Pora dnia emisji: 18:00-21:00

Źródło JM: tłumacz

Układ ekranu: 2A

Wysokość tłumacza: 7

Układ ekranu identyczny
jak w poprzedniej pozycji katalogu (29.9.)

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	44 × 1 =	44 × 1 =	44 × 2 =	44 × 2 =	44 × 6 =	44 × 1 =	44 × 5 =	44 × 7 =	
44	44	44	88	88	264	44	220	308	1100

Nie udało się dokonać
adekwatnego zrzutu ekranowego

29.11. *Eg går på*

Nadawca / antena: NRK / NRK Tegnspark
Czas trwania wydania: 0:09
Czas w skali tyg.: 0:11
Docelowa gr. wiekowa: dzieci
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: oświatowe
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 7

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$11 \times 2 =$	$11 \times 1 =$	$11 \times 5 =$	$11 \times 1 =$	$11 \times 6 =$	$11 \times 1 =$	$11 \times 5 =$	$11 \times 7 =$	
11	22	11	55	11	66	11	55	77	308

Ilustracja 89. Zrzut ekranowy programu *Fantus og maskinene* nadawcy NRK

29.12. *Fantus og maskinene*

Nadawca / antena: NRK / NRK Tegnspark
Czas trwania wydania: 0:07
Czas w skali tyg.: 0:05
Docelowa gr. wiekowa: dzieci
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: oświatowe
Dni emisji: dni powszednie oraz wolne
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 7

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$5 \times 2 =$	$5 \times 1 =$	$5 \times 5 =$	$5 \times 3 =$	$5 \times 6 =$	$5 \times 1 =$	$5 \times 5 =$	$5 \times 7 =$	
5	10	5	25	15	30	5	25	35	150

Ilustracja 90. Zrzut ekranowy programu *Hagen min* nadawcy NRK

29.13. *Hagen min*

Nadawca / antena: NRK / NRK Tegnsprak
Czas trwania wydania: 0:39
Czas w skali tyg.: 3:15
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: poradnikowe
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 7

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$195 \times 1 =$	$195 \times 1 =$	$195 \times 5 =$	$195 \times 1 =$	$195 \times 6 =$	$195 \times 1 =$	$195 \times 5 =$	$195 \times 7 =$	
195	195	195	975	195	1170	195	975	1365	5265

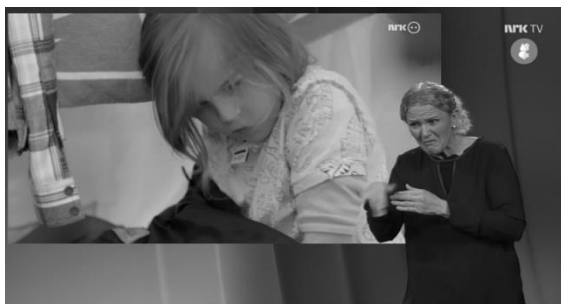
Nie udało się dokonać adekwatnego zrzutu ekranowego

29.14. *Historier fra trehytta*

Nadawca / antena: NRK / NRK Tegnsprak
Czas trwania wydania: 0:07
Czas w skali tyg.: 0:25
Docelowa gr. wiekowa: dzieci
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: bajki
Dni emisji: dni powszednie oraz wolne
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 7

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$25 \times 2 =$	$25 \times 1 =$	$25 \times 4 =$	$25 \times 3 =$	$25 \times 6 =$	$25 \times 1 =$	$25 \times 5 =$	$25 \times 7 =$	
25	50	25	100	75	150	25	125	175	725

Ilustracja 91. Zrzut ekranowy programu *Inni granskaue* nadawcy NRK

29.15. *Inni granskaue*

Nadawca / antena: NRK / NRK Tegnsprak
Czas trwania wydania: 0:07
Czas w skali tyg.: 0:02
Docelowa gr. wiekowa: dzieci
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: seriale
Dni emisji: dni powszednie oraz wolne
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 7

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$2 \times 2 =$	$2 \times 1 =$	$2 \times 1 =$	$2 \times 3 =$	$2 \times 6 =$	$2 \times 1 =$	$2 \times 5 =$	$2 \times 7 =$	
2	4	2	2	6	12	2	10	14	52

Ilustracja 92. Zrzut ekranowy programu *Jonahs dyreverden* nadawcy NRK

29.16. *Jonahs dyreverden*

Nadawca / antena: NRK / NRK Tegnsprak
Czas trwania wydania: 0:11
Czas w skali tyg.: 0:19
Docelowa gr. wiekowa: dzieci
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: oświatowe
Dni emisji: dni powszednie oraz wolne
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 8

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$19 \times 2 =$	$19 \times 1 =$	$19 \times 5 =$	$19 \times 3 =$	$19 \times 6 =$	$19 \times 1 =$	$19 \times 5 =$	$19 \times 8 =$	
19	38	19	95	57	114	19	95	152	589

Ilustracja 93. Zrzut ekranowy programu *Klassequizen* nadawcy NRK

29.17. Klassequizen

Nadawca / antena: NRK / NRK Tegnsprak
Czas trwania wydania: 1:06
Czas w skali tyg.: 0:33
Docelowa gr. wiekowa: dzieci
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: oświatowe
Dni emisji: dzień/dni wolne
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 6

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$33 \times 2 =$	$33 \times 1 =$	$33 \times 5 =$	$33 \times 2 =$	$33 \times 6 =$	$33 \times 1 =$	$33 \times 5 =$	$33 \times 6 =$	
33	66	33	165	66	198	33	165	198	924

Nie udało się dokonać adekwatnego zrzutu ekranowego

29.18. Lotto

Nadawca / antena: NRK / NRK Tegnsprak
Czas trwania wydania: 0:06
Czas w skali tyg.: 0:06
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni wolne
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 6

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$6 \times 1 =$	$6 \times 1 =$	$6 \times 2 =$	$6 \times 2 =$	$6 \times 6 =$	$6 \times 1 =$	$6 \times 5 =$	$6 \times 6 =$	
6	6	6	12	12	36	6	30	36	144

Ilustracja 94. Zrzut ekranowy programu *Norge rundt* nadawcy NRK

29.19. *Norge rundt*

Nadawca / antena: NRK / NRK Tegnspark
 Czas trwania wydania: 0:24
 Czas w skali tyg.: 0:24
 Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
 Aspekt niepełnosprawności: brak
 Kategoria: publ. społeczna i interw.
 Dni emisji: dzień/dni powszednie
 Pora dnia emisji: 18:00-21:00
 Źródło JM: tłumacz
 Układ ekranu: 2A
 Wysokość tłumacza: 7

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$24 \times 1 =$	$24 \times 1 =$	$24 \times 5 =$	$24 \times 1 =$	$24 \times 6 =$	$24 \times 1 =$	$24 \times 5 =$	$24 \times 7 =$	
24	24	24	120	24	144	24	120	168	648

Ilustracja 95. Zrzut ekranowy programu *Planetpatruljen* nadawcy NRK

29.20. *Planetpatruljen*

Nadawca / antena: NRK / NRK Tegnspark
 Czas trwania wydania: 0:12
 Czas w skali tyg.: 0:45
 Docelowa gr. wiekowa: dzieci
 Aspekt niepełnosprawności: brak
 Kategoria: oświatowe
 Dni emisji: dzień/dni powszednie
 Pora dnia emisji: 18:00-21:00
 Źródło JM: tłumacz
 Układ ekranu: 2A
 Wysokość tłumacza: 7

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$45 \times 2 =$	$45 \times 1 =$	$45 \times 5 =$	$45 \times 1 =$	$45 \times 6 =$	$45 \times 1 =$	$45 \times 5 =$	$45 \times 7 =$	
45	90	45	225	45	270	45	225	315	1260

Ilustracja 96. Zrzut ekranowy programu *Redningshunden Bessie* nadawcy NRK

29.21. *Redningshunden Bessie*

Nadawca / antena: NRK / NRK Tegnsprak
Czas trwania wydania: 0:08
Czas w skali tyg.: 0:06
Docelowa gr. wiekowa: dzieci
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: oświatowe
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 6

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$6 \times 2 =$	$6 \times 1 =$	$6 \times 5 =$	$6 \times 1 =$	$6 \times 6 =$	$6 \times 1 =$	$6 \times 5 =$	$6 \times 6 =$	
6	12	6	30	6	36	6	30	36	162

Ilustracja 97. Zrzut ekranowy programu *Søskenjokk* nadawcy NRK

29.22. *Søskenjokk*

Nadawca / antena: NRK / NRK Tegnsprak
Czas trwania wydania: 0:13
Czas w skali tyg.: 0:13
Docelowa gr. wiekowa: dzieci
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: seriale
Dni emisji: dni powszednie oraz wolne
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 7

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$13 \times 2 =$	$13 \times 1 =$	$13 \times 1 =$	$13 \times 3 =$	$13 \times 6 =$	$13 \times 1 =$	$13 \times 5 =$	$13 \times 7 =$	
13	26	13	13	39	78	13	65	91	338

Ilustracja 98. Zrzut ekranowy programu *Sportsrevyen* nadawcy NRK

29.23. *Sportsrevyen*

Nadawca / antena: NRK / NRK Tegnspårk
Czas trwania wydania: 0:25
Czas w skali tyg.: 0:25
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni wolne
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 6

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$25 \times 1 =$	$25 \times 1 =$	$25 \times 2 =$	$25 \times 2 =$	$25 \times 6 =$	$25 \times 1 =$	$25 \times 5 =$	$25 \times 6 =$	
25	25	25	50	50	150	25	125	150	600

Ilustracja 99. Zrzut ekranowy programu *Supernytt* nadawcy NRK

29.24. *Supernytt*

Nadawca / antena: NRK / NRK Tegnspårk
Czas trwania wydania: 0:09
Czas w skali tyg.: 0:45
Docelowa gr. wiekowa: dzieci
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 15:00-18:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 7

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$45 \times 2 =$	$45 \times 1 =$	$45 \times 2 =$	$45 \times 1 =$	$45 \times 5 =$	$45 \times 1 =$	$45 \times 5 =$	$45 \times 7 =$	
45	90	45	90	45	225	45	225	315	1080

Ilustracja 100. Zrzut ekranowy programu *Tegnspråknytt* nadawcy NRK

29.25. *Tegnspråknytt*

Nadawca / antena: NRK / NRK 1
Czas trwania wydania: 0:05
Czas w skali tyg.: 0:25
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: osoby głuche
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 15:00-18:00
Źródło JM: prez. g/Głuchy/a
Układ ekranu: nie dotyczy
Wysokość tłumacza: nie dotyczy

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$25 \times 1 =$	$25 \times 3 =$	$25 \times 2 =$	$25 \times 1 =$	$25 \times 5 =$	$25 \times 2 =$	$25 \times 6 =$	$25 \times 9 =$	
25	25	75	50	25	125	50	150	225	725

Nie udało się dokonać adekwatnego zrzutu ekranowego

29.26. *TV2 hjelper deg*

Nadawca / antena: NRK / NRK Tegnspråk
Czas trwania wydania: 0:43
Czas w skali tyg.: 0:32
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: poradnikowe
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 21:00-24:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 7

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$32 \times 1 =$	$32 \times 1 =$	$32 \times 5 =$	$32 \times 1 =$	$32 \times 7 =$	$32 \times 1 =$	$32 \times 5 =$	$32 \times 7 =$	
32	32	32	160	32	224	32	160	224	896

Ilustracja 101. Zrzut ekranowy programu *Undringstårnet / Undringsskogen* nadawcy NRK

29.27. *Undringstårnet / Undringsskogen*

Nadawca / antena: NRK / NRK Tegnspråk
Czas trwania wydania: 0:14
Czas w skali tyg.: 0:28
Docelowa gr. wiekowa: dzieci
Aspekt niepełnosprawności: osoby głuche
Kategoria: oświatowe
Dni emisji: dzień/dni wolne
Pora dnia emisji: 15:00-18:00
Źródło JM: prez. g/Głuchy/a
Układ ekranu: nie dotyczy
Wysokość tłumacza: nie dotyczy

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$28 \times 2 =$	$28 \times 3 =$	$28 \times 5 =$	$28 \times 2 =$	$28 \times 5 =$	$28 \times 2 =$	$28 \times 6 =$	$28 \times 9 =$	
28	56	84	140	56	140	56	168	252	952

Ilustracja 102. Zrzut ekranowy programu *Urix* nadawcy NRK

29.28. *Urix*

Nadawca / antena: NRK / NRK Tegnspråk
Czas trwania wydania: 0:29
Czas w skali tyg.: 0:29
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: publ. polityczna
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 21:00-24:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 7

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$29 \times 1 =$	$29 \times 1 =$	$29 \times 3 =$	$29 \times 1 =$	$29 \times 7 =$	$29 \times 1 =$	$29 \times 5 =$	$29 \times 7 =$	
29	29	29	87	29	203	29	145	203	754

Ilustracja 103. Zrzut ekranowy programu *Vennene og det grønne lys* nadawcy NRK

29.29. *Vennene og det grønne lys*

Nadawca / antena: NRK / NRK Tegnsprak
 Czas trwania wydania: 0:10
 Czas w skali tyg.: 0:20
 Docelowa gr. wiekowa: dzieci
 Aspekt niepełnosprawności: brak
 Kategoria: seriale
 Dni emisji: dzień/dni wolne
 Pora dnia emisji: 18:00-21:00
 Źródło JM: tłumacz
 Układ ekranu: 2A
 Wysokość tłumacza: 6

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$20 \times 2 =$	$20 \times 1 =$	$20 \times 1 =$	$20 \times 2 =$	$20 \times 6 =$	$20 \times 1 =$	$20 \times 5 =$	$20 \times 6 =$	
20	40	20	20	40	120	20	100	120	480

Nie udało się dokonać adekwatnego zrzutu ekranowego

29.30. *Villydyrhjerte*

Nadawca / antena: NRK / NRK Tegnsprak
 Czas trwania wydania: 0:38
 Czas w skali tyg.: 0:19
 Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
 Aspekt niepełnosprawności: brak
 Kategoria: publ. społeczna i interw.
 Dni emisji: dzień/dni powszednie
 Pora dnia emisji: 18:00-21:00
 Źródło JM: tłumacz
 Układ ekranu: 2A
 Wysokość tłumacza: 6

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$19 \times 1 =$	$19 \times 1 =$	$19 \times 5 =$	$19 \times 1 =$	$19 \times 6 =$	$19 \times 1 =$	$19 \times 5 =$	$19 \times 6 =$	
19	19	19	95	19	114	19	95	114	494

Polska

Oferta programów dla wspólnoty użytkowników polskiego JM

Nie udało się dokonać adekwatnego zrzutu ekranowego

30.1. Przygody Psa Cywila / Janka / Gruby / Samochodzik i Templariusze / Rodzina Lesniewskich... (2 odc.)

Nadawca / antena: TVP / TVP ABC

Czas trwania wydania: 0:56

Czas w skali tyg.: 6:32

Docelowa gr. wiekowa: dzieci

Aspekt niepełnosprawności: brak

Kategoria: seriale

Dni emisji: dzień/dni wolne

Pora dnia emisji: 21:00-24:00

Źródło JM: tłumacz

Układ ekranu: 1A

Wysokość tłumacza: 4

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$392 \times 2 =$	$392 \times 1 =$	$392 \times 1 =$	$392 \times 2 =$	$392 \times 7 =$	$392 \times 1 =$	$392 \times 1 =$	$392 \times 4 =$	
392	784	392	392	784	2744	392	392	1568	7448

Ilustracja 104. Zrzut ekranowy programu *Barwy szczęścia* nadawcy TVP

30.2. Barwy szczęścia

Nadawca / antena: TVP / TVP 2

Czas trwania wydania: 0:25

Czas w skali tyg.: 2:05

Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy

Aspekt niepełnosprawności: brak

Kategoria: seriale

Dni emisji: dzień/dni powszednie

Pora dnia emisji: 09:00-12:00

Źródło JM: tłumacz

Układ ekranu: 1A

Wysokość tłumacza: 4

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$125 \times 1 =$	$125 \times 1 =$	$125 \times 1 =$	$125 \times 1 =$	$125 \times 3 =$	$125 \times 1 =$	$125 \times 1 =$	$125 \times 4 =$	
125	125	125	125	125	375	125	125	500	1625

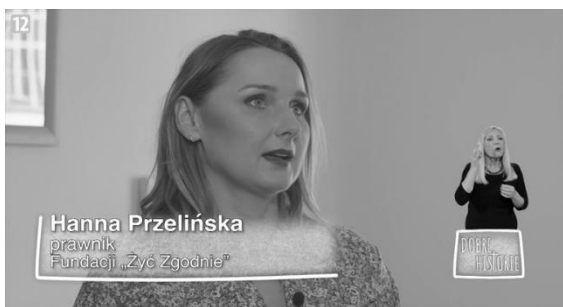
Ilustracja 105. Zrzut ekranowy programu *Cześć, czy mogę cię zjeść?* nadawcy TVP

30.3. *Cześć, czy mogę cię zjeść?*

Nadawca / antena: TVP / TVP ABC
 Czas trwania wydania: 0:10
 Czas w skali tyg.: 0:10
 Docelowa gr. wiekowa: dzieci
 Aspekt niepełnosprawności: brak
 Kategoria: poradnikowe
 Dni emisji: dzień/dni wolne
 Pora dnia emisji: 15:00-18:00
 Źródło JM: tłumacz
 Układ ekranu: 1A
 Wysokość tłumacza: 4

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$10 \times 2 =$	$10 \times 1 =$	$10 \times 5 =$	$10 \times 2 =$	$10 \times 5 =$	$10 \times 1 =$	$10 \times 1 =$	$10 \times 4 =$	
10	20	10	50	20	50	10	10	40	210

Ilustracja 106. Zrzut ekranowy programu *Dobre historie* nadawcy TVP

30.4. *Dobre historie*

Nadawca / antena: TVP / TVP 3
 Czas trwania wydania: 0:25
 Czas w skali tyg.: 0:25
 Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
 Aspekt niepełnosprawności: brak
 Kategoria: publ. społeczna i interw.
 Dni emisji: dzień/dni powszednie
 Pora dnia emisji: 15:00-18:00
 Źródło JM: tłumacz
 Układ ekranu: 1A
 Wysokość tłumacza: 3

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$25 \times 1 =$	$25 \times 1 =$	$25 \times 5 =$	$25 \times 1 =$	$25 \times 5 =$	$25 \times 1 =$	$25 \times 1 =$	$25 \times 3 =$	
25	25	25	125	25	125	25	25	75	450

Ilustracja 107. Zrzut ekranowy programu *Domisie (noc, 2 odc.)* nadawcy TVP

30.5. *Domisie (noc, 2 odc.)*

Nadawca / antena: TVP / TVP ABC

Czas trwania wydania: 0:50

Czas w skali tyg.: 5:50

Docelowa gr. wiekowa: dzieci

Aspekt niepełnosprawności: brak

Kategoria: bajki

Dni emisji: dni powszednie oraz wolne

Pora dnia emisji: 00:00-06:00

Źródło JM: tłumacz

Układ ekranu: 1A

Wysokość tłumacza: 3

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$350 \times 2 =$	$350 \times 1 =$	$350 \times 4 =$	$350 \times 3 =$	$350 \times 1 =$	$350 \times 1 =$	$350 \times 1 =$	$350 \times 3 =$	
350	700	350	1400	1050	350	350	350	1050	5600

30.6. *Domisie (rano, 1 odc.)*

Nadawca / antena: TVP / TVP ABC

Czas trwania wydania: 0:25

Czas w skali tyg.: 2:05

Docelowa gr. wiekowa: dzieci

Aspekt niepełnosprawności: brak

Kategoria: bajki

Dni emisji: dzień/dni powszednie

Pora dnia emisji: 06:00-09:00

Źródło JM: tłumacz

Układ ekranu: 1A

Wysokość tłumacza: 3

Układ ekranu identyczny jak w poprzedniej pozycji katalogu (30.5.)

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$125 \times 2 =$	$125 \times 1 =$	$125 \times 4 =$	$125 \times 1 =$	$125 \times 2 =$	$125 \times 1 =$	$125 \times 1 =$	$125 \times 3 =$	
125	250	125	500	125	250	125	125	375	1875

Ilustracja 108. Zrzut ekranowy programu *Dziennik regionów* nadawcy TVP

30.7. *Dziennik regionów*

Nadawca / antena: TVP / TVP 3
 Czas trwania wydania: 0:15
 Czas w skali tyg.: 1:45
 Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
 Aspekt niepełnosprawności: brak
 Kategoria: serwisy informacyjne
 Dni emisji: dni powszednie oraz wolne
 Pora dnia emisji: 21:00-24:00
 Źródło JM: tłumacz
 Układ ekranu: 1A
 Wysokość tłumacza: 3

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$105 \times 1 =$	$105 \times 1 =$	$105 \times 2 =$	$105 \times 3 =$	$105 \times 7 =$	$105 \times 1 =$	$105 \times 1 =$	$105 \times 3 =$	
105	105	105	210	315	735	105	105	315	1995

Ilustracja 109. Zrzut ekranowy programu *Figu Migu na planecie Czachros* nadawcy TVP

30.8. *Figu Migu na planecie Czachros*

Nadawca / antena: TVP / TVP ABC
 Czas trwania wydania: 0:16
 Czas w skali tyg.: 0:16
 Docelowa gr. wiekowa: dzieci
 Aspekt niepełnosprawności: brak
 Kategoria: oświatowe
 Dni emisji: dzień/dni wolne
 Pora dnia emisji: 12:00-15:00
 Źródło JM: tłumacz
 Układ ekranu: 3A
 Wysokość tłumacza: 8

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$16 \times 2 =$	$16 \times 1 =$	$16 \times 5 =$	$16 \times 2 =$	$16 \times 4 =$	$16 \times 1 =$	$16 \times 3 =$	$16 \times 8 =$	
16	32	16	80	32	64	16	48	128	416

Ilustracja 110. Zrzut ekranowy programu *Gość Wiadomości* nadawcy TVP

30.9. Gość Wiadomości

Nadawca / antena: TVP / TVP Info
 Czas trwania wydania: 0:15
 Czas w skali tyg.: 1:45
 Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
 Aspekt niepełnosprawności: brak
 Kategoria: publ. polityczna
 Dni emisji: dni powszednie oraz wolne
 Pora dnia emisji: 18:00-21:00
 Źródło JM: tłumacz
 Układ ekranu: 1A
 Wysokość tłumacza: 2

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$105 \times 1 =$	$105 \times 1 =$	$105 \times 3 =$	$105 \times 3 =$	$105 \times 6 =$	$105 \times 1 =$	$105 \times 1 =$	$105 \times 2 =$	
105	105	105	315	315	630	105	105	210	1890

Ilustracja 111. Zrzut ekranowy programu *Jak to działa?* nadawcy TVP

30.10. Jak to działa?

Nadawca / antena: TVP / TVP ABC
 Czas trwania wydania: 0:12
 Czas w skali tyg.: 1:24
 Docelowa gr. wiekowa: dzieci
 Aspekt niepełnosprawności: brak
 Kategoria: oświatowe
 Dni emisji: dzień/dni wolne
 Pora dnia emisji: 21:00-24:00
 Źródło JM: tłumacz
 Układ ekranu: 1A
 Wysokość tłumacza: 3

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$84 \times 2 =$	$84 \times 1 =$	$84 \times 5 =$	$84 \times 2 =$	$84 \times 7 =$	$84 \times 1 =$	$84 \times 1 =$	$84 \times 3 =$	
84	168	84	420	168	588	84	84	252	1848

30.11. *M jak Miłość*

Nadawca / antena: TVP / TVP 2
Czas trwania wydania: 0:45
Czas w skali tyg.: 1:30
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: seriale
Dni emisji: dzień/dni wolne
Pora dnia emisji: 06:00-09:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 1A
Wysokość tłumacza: 4

Nie udało się dokonać
adekwatnego zrzutu ekranowego

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	90 × 1 =	90 × 1 =	90 × 1 =	90 × 2 =	90 × 2 =	90 × 1 =	90 × 1 =	90 × 4 =	
90	90	90	90	180	180	90	90	360	1170

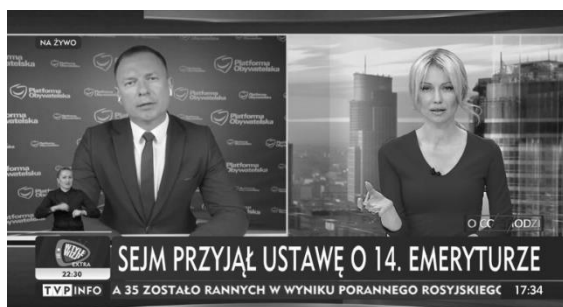
30.12. *Msza święta*

Nadawca / antena: TVP / TVP 1
Czas trwania wydania: 0:55
Czas w skali tyg.: 0:55
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: religijne
Dni emisji: dzień/dni wolne
Pora dnia emisji: 06:00-09:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 1A
Wysokość tłumacza: 3

Nie udało się dokonać
adekwatnego zrzutu ekranowego

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	55 × 1 =	55 × 1 =	55 × 5 =	55 × 2 =	55 × 2 =	55 × 1 =	55 × 1 =	55 × 3 =	
55	55	55	275	110	110	55	55	165	880

Ilustracja 112. Zrzut ekranowy programu *O co chodzi* nadawcy TVP

30.13. *O co chodzi*

Nadawca / antena: TVP / TVP Info
Czas trwania wydania: 0:25
Czas w skali tyg.: 2:05
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: publ. polityczna
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 15:00-18:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 1A
Wysokość tłumacza: 2

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$125 \times 1 =$	$125 \times 1 =$	$125 \times 3 =$	$125 \times 1 =$	$125 \times 5 =$	$125 \times 1 =$	$125 \times 1 =$	$125 \times 2 =$	
125	125	125	375	125	625	125	125	250	1875

Nie udało się dokonać adekwatnego zrzutu ekranowego

30.14. *Panorama*

Nadawca / antena: TVP / TVP Info
Czas trwania wydania: 0:20
Czas w skali tyg.: 2:20
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dni powszednie oraz wolne
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 1A
Wysokość tłumacza: 2

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$140 \times 1 =$	$140 \times 1 =$	$140 \times 2 =$	$140 \times 3 =$	$140 \times 6 =$	$140 \times 1 =$	$140 \times 1 =$	$140 \times 2 =$	
140	140	140	280	420	840	140	140	280	2380

Ilustracja 113. Zrzut ekranowy programu *Pełnosprawni* nadawcy TVP

30.15. *Pełnosprawni*

Nadawca / antena: TVP / TVP 1

Czas trwania wydania: 0:20

Czas w skali tyg.: 0:20

Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy

Aspekt niepełnosprawności: osoby z niepełnosprawnością

Kategoria: publ. sportowa

Dni emisji: dzień/dni wolne

Pora dnia emisji: 06:00-09:00

Źródło JM: tłumacz

Układ ekranu: 1A

Wysokość tłumacza: 3

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$20 \times 1 =$	$20 \times 2 =$	$20 \times 3 =$	$20 \times 2 =$	$20 \times 2 =$	$20 \times 1 =$	$20 \times 1 =$	$20 \times 3 =$	
20	20	40	60	40	40	20	20	60	300

Nie udało się dokonać adekwatnego zrzutu ekranowego

30.16. *Przyjaciele Misia i Margolci*

Nadawca / antena: TVP / TVP ABC

Czas trwania wydania: 0:21

Czas w skali tyg.: 2:27

Docelowa gr. wiekowa: dzieci

Aspekt niepełnosprawności: brak

Kategoria: bajki

Dni emisji: dni powszednie oraz wolne

Pora dnia emisji: 06:00-09:00

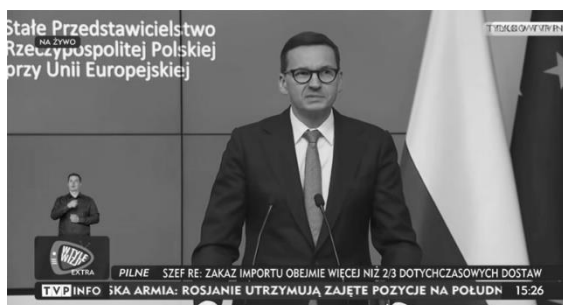
Źródło JM: tłumacz

Układ ekranu: 1A

Wysokość tłumacza: 3

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$147 \times 2 =$	$147 \times 1 =$	$147 \times 4 =$	$147 \times 3 =$	$147 \times 2 =$	$147 \times 1 =$	$147 \times 1 =$	$147 \times 3 =$	
147	294	147	588	441	294	147	147	441	2499

Ilustracja 114. Zrzut ekranowy programu *Serwis Info* nadawcy TVP

30.17. *Serwis Info*

Nadawca / antena: TVP / TVP Info
Czas trwania wydania: 0:25
Czas w skali tyg.: 2:55
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dni powszednie oraz wolne
Pora dnia emisji: 12:00-15:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 1A
Wysokość tłumacza: 2

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$175 \times 1 =$	$175 \times 1 =$	$175 \times 2 =$	$175 \times 3 =$	$175 \times 4 =$	$175 \times 1 =$	$175 \times 1 =$	$175 \times 2 =$	
175	175	175	350	525	700	175	175	350	2625

Ilustracja 115. Zrzut ekranowy programu *Słowo na niedzielę* nadawcy TVP

30.18. *Słowo na niedzielę*

Nadawca / antena: TVP / TVP 2
Czas trwania wydania: 0:05
Czas w skali tyg.: 0:05
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: religijne
Dni emisji: dzień/dni wolne
Pora dnia emisji: 06:00-09:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 1A
Wysokość tłumacza: 3

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$5 \times 1 =$	$5 \times 1 =$	$5 \times 5 =$	$5 \times 2 =$	$5 \times 2 =$	$5 \times 1 =$	$5 \times 1 =$	$5 \times 3 =$	
5	5	5	25	10	10	5	5	15	80

Ilustracja 116. Zrzut ekranowy programu *Sportowy wieczór* nadawcy TVP

30.19. *Sportowy wieczór*

Nadawca / antena: TVP / TVP Sport
Czas trwania wydania: 0:30
Czas w skali tyg.: 3:30
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: publ. sportowa
Dni emisji: dni powszednie oraz wolne
Pora dnia emisji: 21:00-24:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 1A
Wysokość tłumacza: 3

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$210 \times 1 =$	$210 \times 1 =$	$210 \times 3 =$	$210 \times 3 =$	$210 \times 7 =$	$210 \times 1 =$	$210 \times 1 =$	$210 \times 3 =$	
210	210	210	630	630	1470	210	210	630	4200

Ilustracja 117. Zrzut ekranowy programu *Spotkania w świecie cizy* nadawcy TVP

30.20. *Spotkania w świecie cizy*

Nadawca / antena: TVP / TVP 3
Czas trwania wydania: 0:22
Czas w skali tyg.: 0:22
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: osoby głuche
Kategoria: magazynowe
Dni emisji: dzień/dni wolne
Pora dnia emisji: 06:00-09:00
Źródło JM: prez. g/Głuchy/a
Układ ekranu: nie dotyczy
Wysokość tłumacza: nie dotyczy

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$22 \times 1 =$	$22 \times 3 =$	$22 \times 3 =$	$22 \times 2 =$	$22 \times 2 =$	$22 \times 2 =$	$22 \times 6 =$	$22 \times 9 =$	
22	22	66	66	44	44	44	132	198	616

Ilustracja 118. Zrzut ekranowy programu *Tamte lata, tamte dni* nadawcy TVP

30.21. *Tamte lata, tamte dni*

Nadawca / antena: TVP / TVP Kultura
Czas trwania wydania: 0:25
Czas w skali tyg.: 0:25
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: publ. kulturalna
Dni emisji: dzień/dni wolne
Pora dnia emisji: 06:00-09:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 1A
Wysokość tłumacza: 3

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$25 \times 1 =$	$25 \times 1 =$	$25 \times 3 =$	$25 \times 2 =$	$25 \times 2 =$	$25 \times 1 =$	$25 \times 1 =$	$25 \times 3 =$	
25	25	25	75	50	50	25	25	75	350

Ilustracja 119. Zrzut ekranowy programu *Teleexpress* nadawcy TVP

30.22. *Teleexpress*

Nadawca / antena: TVP / TVP Info
Czas trwania wydania: 0:15
Czas w skali tyg.: 1:45
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dni powszednie oraz wolne
Pora dnia emisji: 15:00-18:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 1A
Wysokość tłumacza: 2

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$105 \times 1 =$	$105 \times 1 =$	$105 \times 2 =$	$105 \times 3 =$	$105 \times 5 =$	$105 \times 1 =$	$105 \times 1 =$	$105 \times 2 =$	
105	105	105	210	315	525	105	105	210	1680

30.23. *Teleexpress Extra*

Nadawca / antena: TVP / TVP Info
Czas trwania wydania: 0:15
Czas w skali tyg.: 1:45
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dni powszednie oraz wolne
Pora dnia emisji: 15:00-18:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 1A
Wysokość tłumacza: 2

Układ ekranu identyczny
jak w poprzedniej pozycji katalogu (30.22.)

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	105 × 1 =	105 × 1 =	105 × 2 =	105 × 3 =	105 × 5 =	105 × 1 =	105 × 1 =	105 × 2 =	
105	105	105	210	315	525	105	105	210	1680

30.24. *Teleexpress na deser*

Nadawca / antena: TVP / TVP Info
Czas trwania wydania: 0:15
Czas w skali tyg.: 0:15
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni wolne
Pora dnia emisji: 15:00-18:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 1A
Wysokość tłumacza: 2

Układ ekranu identyczny
jak w poprzedniej pozycji katalogu (30.23.)

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	15 × 1 =	15 × 1 =	15 × 2 =	15 × 2 =	15 × 5 =	15 × 1 =	15 × 1 =	15 × 2 =	
15	15	15	30	30	75	15	15	30	225

Ilustracja 120. Zrzut ekranowy programu *Telekurier* nadawcy TVP

30.25. *Telekurier*

Nadawca / antena: TVP / TVP 3
Czas trwania wydania: 0:20
Czas w skali tyg.: 1:00
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: publ. społeczna i interw.
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 21:00-24:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 1A
Wysokość tłumacza: 3

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$60 \times 1 =$	$60 \times 1 =$	$60 \times 5 =$	$60 \times 1 =$	$60 \times 7 =$	$60 \times 1 =$	$60 \times 1 =$	$60 \times 3 =$	
60	60	60	300	60	420	60	60	180	1200

Nie udało się dokonać adekwatnego zrzutu ekranowego

30.26. *Wiadomości*

Nadawca / antena: TVP / TVP Info
Czas trwania wydania: 0:32
Czas w skali tyg.: 3:44
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dni powszednie oraz wolne
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 1A
Wysokość tłumacza: 2

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$224 \times 1 =$	$224 \times 1 =$	$224 \times 2 =$	$224 \times 3 =$	$224 \times 6 =$	$224 \times 1 =$	$224 \times 1 =$	$224 \times 2 =$	
224	224	224	448	672	1344	224	224	448	3808

Portugalia

Oferta programów dla wspólnoty użytkowników portugalskiego JM

Ilustracja 121. Zrzut ekranowy programu *24 horas* nadawcy RTP

31.1. 24 horas

Nadawca / antena: RTP / RTP 3
Czas trwania wydania: 1:55
Czas w skali tyg.: 9:35
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 00:00-06:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 1B
Wysokość tłumacza: 2

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$575 \times 1 =$	$575 \times 1 =$	$575 \times 2 =$	$575 \times 1 =$	$575 \times 1 =$	$575 \times 1 =$	$575 \times 2 =$	$575 \times 2 =$	
575	575	575	1150	575	575	575	1150	1150	6325

Układ ekranu identyczny jak w poprzedniej pozycji katalogu (31.1.)

31.2. 24 horas (niedz.)

Nadawca / antena: RTP / RTP 3
Czas trwania wydania: 1:25
Czas w skali tyg.: 1:25
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni wolne
Pora dnia emisji: 00:00-06:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 1B
Wysokość tłumacza: 2

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$85 \times 1 =$	$85 \times 1 =$	$85 \times 2 =$	$85 \times 2 =$	$85 \times 1 =$	$85 \times 1 =$	$85 \times 2 =$	$85 \times 2 =$	
85	85	85	170	170	85	85	170	170	1020

Układ ekranu identyczny
jak w poprzedniej pozycji katalogu (31.2.)

31.3. 24 horas (sob.)

Nadawca / antena: RTP / RTP 3
Czas trwania wydania: 1:00
Czas w skali tyg.: 1:00
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni wolne
Pora dnia emisji: 00:00-06:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 1B
Wysokość tłumacza: 2

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$60 \times 1 =$	$60 \times 1 =$	$60 \times 2 =$	$60 \times 2 =$	$60 \times 1 =$	$60 \times 1 =$	$60 \times 2 =$	$60 \times 2 =$	
60	60	60	120	120	60	60	120	120	720

Ilustracja 122. Zrzut ekranowy programu *A Fé dos Homens* nadawcy RTP

31.4. A Fé dos Homens

Nadawca / antena: RTP / RTP 2
Czas trwania wydania: 0:25
Czas w skali tyg.: 2:05
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: religijne
Dni emisji: dni powszednie oraz wolne
Pora dnia emisji: 15:00-18:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 1B
Wysokość tłumacza: 3

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$125 \times 1 =$	$125 \times 1 =$	$125 \times 5 =$	$125 \times 3 =$	$125 \times 5 =$	$125 \times 1 =$	$125 \times 2 =$	$125 \times 3 =$	
125	125	125	625	375	625	125	250	375	2625

Ilustracja 123. Zrzut ekranowy programu *A Nossa Tarde* nadawcy RTP

31.5. *A Nossa Tarde*

Nadawca / antena: RTP / RTP 1
 Czas trwania wydania: 2:05
 Czas w skali tyg.: 10:25
 Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
 Aspekt niepełnosprawności: brak
 Kategoria: rozrywkowe
 Dni emisji: dzień/dni powszednie
 Pora dnia emisji: 15:00-18:00
 Źródło JM: tłumacz
 Układ ekranu: 1A
 Wysokość tłumacza: 3

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$625 \times 1 =$	$625 \times 1 =$	$625 \times 1 =$	$625 \times 1 =$	$625 \times 1 =$	$625 \times 5 =$	$625 \times 1 =$	$625 \times 1 =$	
625	625	625	625	625	3125	625	625	1875	8750

Ilustracja 124. Zrzut ekranowy programu *Bom Dia Portugal* nadawcy RTP

31.6. *Bom Dia Portugal*

Nadawca / antena: RTP / RTP 1
 Czas trwania wydania: 0:50
 Czas w skali tyg.: 4:10
 Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
 Aspekt niepełnosprawności: brak
 Kategoria: serwisy informacyjne
 Dni emisji: dzień/dni powszednie
 Pora dnia emisji: 06:00-09:00
 Źródło JM: tłumacz
 Układ ekranu: 1B
 Wysokość tłumacza: 2

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$250 \times 1 =$	$250 \times 1 =$	$250 \times 2 =$	$250 \times 1 =$	$250 \times 2 =$	$250 \times 1 =$	$250 \times 2 =$	$250 \times 2 =$	
250	250	250	500	250	500	250	500	500	3000

Układ ekranu identyczny
jak w poprzedniej pozycji katalogu (31.6.)

31.7. Bom Dia Portugal Fin de Semana

Nadawca / antena: RTP / RTP 1
Czas trwania wydania: 2:10
Czas w skali tyg.: 4:20
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni wolne
Pora dnia emisji: 06:00-09:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 1B
Wysokość tłumacza: 2

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$260 \times 1 =$	$260 \times 1 =$	$260 \times 2 =$	$260 \times 2 =$	$260 \times 2 =$	$260 \times 1 =$	$260 \times 2 =$	$260 \times 2 =$	
260	260	260	520	520	520	260	520	520	3380

Ilustracja 125. Zrzut ekranowy programu *Portugal em Direito* nadawcy RTP

31.8. Portugal em Direito

Nadawca / antena: RTP / RTP 1
Czas trwania wydania: 1:15
Czas w skali tyg.: 6:15
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 1B
Wysokość tłumacza: 2

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$375 \times 1 =$	$375 \times 1 =$	$375 \times 2 =$	$375 \times 1 =$	$375 \times 6 =$	$375 \times 1 =$	$375 \times 2 =$	$375 \times 2 =$	
375	375	375	750	375	2250	375	750	750	6000

Ilustracja 126. Zrzut ekranowy programu *Jornal 2* nadawcy RTP

31.9. *Jornal 2*

Nadawca / antena: RTP / RTP 2
Czas trwania wydania: 0:36
Czas w skali tyg.: 3:00
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dni powszednie oraz wolne
Pora dnia emisji: 21:00-24:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 1B
Wysokość tłumacza: 2

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$180 \times 1 =$	$180 \times 1 =$	$180 \times 2 =$	$180 \times 3 =$	$180 \times 7 =$	$180 \times 1 =$	$180 \times 2 =$	$180 \times 2 =$	
180	180	180	360	540	1260	180	360	360	3420

Układ ekranu identyczny jak w poprzedniej pozycji katalogu (31.9.)

31.10. *Jornal 2*

Nadawca / antena: RTP / RTP 2
Czas trwania wydania: 0:18
Czas w skali tyg.: 0:18
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni wolne
Pora dnia emisji: 21:00-24:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 1B
Wysokość tłumacza: 2

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$18 \times 1 =$	$18 \times 1 =$	$18 \times 2 =$	$18 \times 2 =$	$18 \times 7 =$	$18 \times 1 =$	$18 \times 2 =$	$18 \times 2 =$	
18	18	18	36	36	126	18	36	36	324

Ilustracja 127. Zrzut ekranowy programu *Jornal da Tarde* nadawcy RTP

31.11. *Jornal da Tarde*

Nadawca / antena: RTP / RTP 1
 Czas trwania wydania: 1:10
 Czas w skali tyg.: 8:10
 Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
 Aspekt niepełnosprawności: brak
 Kategoria: serwisy informacyjne
 Dni emisji: dni powszednie oraz wolne
 Pora dnia emisji: 12:00-15:00
 Źródło JM: tłumacz
 Układ ekranu: 1B
 Wysokość tłumacza: 2

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$490 \times 1 =$	$490 \times 1 =$	$490 \times 2 =$	$490 \times 3 =$	$490 \times 4 =$	$490 \times 1 =$	$490 \times 2 =$	$490 \times 2 =$	
490	490	490	980	1470	1960	490	980	980	7840

Ilustracja 128. Zrzut ekranowy programu *Página 2* nadawcy RTP

31.12. *Página 2*

Nadawca / antena: RTP / RTP 2
 Czas trwania wydania: 0:15
 Czas w skali tyg.: 0:15
 Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
 Aspekt niepełnosprawności: brak
 Kategoria: publ. polityczna
 Dni emisji: dzień/dni wolne
 Pora dnia emisji: 21:00-24:00
 Źródło JM: tłumacz
 Układ ekranu: 1B
 Wysokość tłumacza: 2

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$15 \times 1 =$	$15 \times 1 =$	$15 \times 3 =$	$15 \times 2 =$	$15 \times 7 =$	$15 \times 1 =$	$15 \times 2 =$	$15 \times 2 =$	
15	15	15	45	30	105	15	30	30	285

Ilustracja 129. Zrzut ekranowy programu *Parlamento* nadawcy RTP

31.13. *Parlamento*

Nadawca / antena: RTP / RTP 3
 Czas trwania wydania: 0:50
 Czas w skali tyg.: 0:50
 Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
 Aspekt niepełnosprawności: brak
 Kategoria: publ. polityczna
 Dni emisji: dzień/dni wolne
 Pora dnia emisji: 15:00-18:00
 Źródło JM: tłumacz
 Układ ekranu: 1B
 Wysokość tłumacza: 2

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$50 \times 1 =$	$50 \times 1 =$	$50 \times 3 =$	$50 \times 2 =$	$50 \times 5 =$	$50 \times 1 =$	$50 \times 2 =$	$50 \times 2 =$	
50	50	50	150	100	250	50	100	100	850

Ilustracja 130. Zrzut ekranowy programu *Praça da Alegria* nadawcy RTP

31.14. *Praça da Alegria*

Nadawca / antena: RTP / RTP 1
 Czas trwania wydania: 2:25
 Czas w skali tyg.: 12:05
 Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
 Aspekt niepełnosprawności: brak
 Kategoria: rozrywkowe
 Dni emisji: dzień/dni powszednie
 Pora dnia emisji: 09:00-12:00
 Źródło JM: tłumacz
 Układ ekranu: 1A
 Wysokość tłumacza: 2

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$725 \times 1 =$	$725 \times 1 =$	$725 \times 1 =$	$725 \times 1 =$	$725 \times 3 =$	$725 \times 1 =$	$725 \times 1 =$	$725 \times 2 =$	
725	725	725	725	725	2175	725	725	1450	7975

Ilustracja 131. Zrzut ekranowy programu *Radar XS* nadawcy RTP

31.15. *Radar XS*

Nadawca / antena: RTP / RTP 2
Czas trwania wydania: 0:08
Czas w skali tyg.: 0:24
Docelowa gr. wiekowa: dzieci
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 09:00-12:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 1A
Wysokość tłumacza: 2

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$24 \times 2 =$	$24 \times 1 =$	$24 \times 2 =$	$24 \times 1 =$	$24 \times 3 =$	$24 \times 1 =$	$24 \times 1 =$	$24 \times 2 =$	
24	48	24	48	24	72	24	24	48	312

Ilustracja 132. Zrzut ekranowy programu *Sociedade Civil* nadawcy RTP

31.16. *Sociedade Civil*

Nadawca / antena: RTP / RTP 2
Czas trwania wydania: 1:00
Czas w skali tyg.: 5:00
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: publ. polityczna
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 12:00-15:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 1B
Wysokość tłumacza: 3

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$300 \times 1 =$	$300 \times 1 =$	$300 \times 3 =$	$300 \times 1 =$	$300 \times 4 =$	$300 \times 1 =$	$300 \times 2 =$	$300 \times 3 =$	
300	300	300	900	300	1200	300	600	900	4800

Ilustracja 133. Zrzut ekranowy programu *Telejornal* nadawcy RTP

31.17. *Telejornal*

Nadawca / antena: RTP / RTP 1
 Czas trwania wydania: 0:55
 Czas w skali tyg.: 4:35
 Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
 Aspekt niepełnosprawności: brak
 Kategoria: serwisy informacyjne
 Dni emisji: dzień/dni powszednie
 Pora dnia emisji: 18:00-21:00
 Źródło JM: tłumacz
 Układ ekranu: 1B
 Wysokość tłumacza: 2

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$275 \times 1 =$	$275 \times 1 =$	$275 \times 2 =$	$275 \times 1 =$	$275 \times 6 =$	$275 \times 1 =$	$275 \times 2 =$	$275 \times 2 =$	
275	275	275	550	275	1650	275	550	550	4400

Układ ekranu identyczny jak w poprzedniej pozycji katalogu (31.17.)

31.18. *Telejornal*

Nadawca / antena: RTP / RTP 1
 Czas trwania wydania: 1:10
 Czas w skali tyg.: 2:20
 Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
 Aspekt niepełnosprawności: brak
 Kategoria: serwisy informacyjne
 Dni emisji: dzień/dni wolne
 Pora dnia emisji: 18:00-21:00
 Źródło JM: tłumacz
 Układ ekranu: 1B
 Wysokość tłumacza: 2

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$140 \times 1 =$	$140 \times 1 =$	$140 \times 2 =$	$140 \times 2 =$	$140 \times 6 =$	$140 \times 1 =$	$140 \times 2 =$	$140 \times 2 =$	
140	140	140	280	280	840	140	280	280	2380

Rumunia

Oferta programów dla wspólnoty użytkowników rumuńskiego JM

Ilustracja 134. Zrzut ekranowy programu *Oameni ca noi* nadawcy TVR

32.1. *Oameni ca noi*

Nadawca / antena: TVR / TVR 1
Czas trwania wydania: 0:25
Czas w skali tyg.: 0:25
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: osoby z niepełnosprawnością
Kategoria: magazynowe
Dni emisji: dzień/dni wolne
Pora dnia emisji: 06:00-09:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 1B
Wysokość tłumacza: 3

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$25 \times 1 =$	$25 \times 2 =$	$25 \times 3 =$	$25 \times 2 =$	$25 \times 2 =$	$25 \times 1 =$	$25 \times 2 =$	$25 \times 3 =$	
25	25	50	75	50	50	25	50	75	400

Ilustracja 135. Zrzut ekranowy programu *Telejurnal Moldova* nadawcy TVR

32.2. *Telejurnal Moldova*

Nadawca / antena: TVR / TVR 3
Czas trwania wydania: 0:50
Czas w skali tyg.: 4:10
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 1A
Wysokość tłumacza: 3

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$250 \times 1 =$	$250 \times 1 =$	$250 \times 2 =$	$250 \times 1 =$	$250 \times 6 =$	$250 \times 1 =$	$250 \times 1 =$	$250 \times 3 =$	
250	250	250	500	250	1500	250	250	750	4000

Układ ekranu identyczny
jak w poprzedniej pozycji katalogu (32.2.)

32.3. *Telejurnal Moldova*

Nadawca / antena: TVR / TVR 3
Czas trwania wydania: 0:30
Czas w skali tyg.: 0:30
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni wolne
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 1A
Wysokość tłumacza: 3

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$30 \times 1 =$	$30 \times 1 =$	$30 \times 2 =$	$30 \times 2 =$	$30 \times 6 =$	$30 \times 1 =$	$30 \times 1 =$	$30 \times 3 =$	
30	30	30	60	60	180	30	30	90	510

Ilustracja 136. Zrzut ekranowy programu *Telejurnal* nadawcy TVR

32.4. *Telejurnal*

Nadawca / antena: TVR / TVR 1
Czas trwania wydania: 0:25
Czas w skali tyg.: 2:05
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 12:00-15:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 1B
Wysokość tłumacza: 2

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$125 \times 1 =$	$125 \times 1 =$	$125 \times 2 =$	$125 \times 1 =$	$125 \times 4 =$	$125 \times 1 =$	$125 \times 2 =$	$125 \times 2 =$	
125	125	125	250	125	500	125	250	250	1750

Ilustracja 137. Zrzut ekranowy programu *Telejurnal* nadawcy TVR

32.5. *Telejurnal*

Nadawca / antena: TVR / TVR 2

Czas trwania wydania: 0:35

Czas w skali tyg.: 2:55

Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy

Aspekt niepełnosprawności: brak

Kategoria: serwisy informacyjne

Dni emisji: dzień/dni powszednie

Pora dnia emisji: 12:00-15:00

Źródło JM: tłumacz

Układ ekranu: 1A

Wysokość tłumacza: 2

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$175 \times 1 =$	$175 \times 1 =$	$175 \times 2 =$	$175 \times 1 =$	$175 \times 4 =$	$175 \times 1 =$	$175 \times 1 =$	$175 \times 2 =$	
175	175	175	350	175	700	175	175	350	2275

Serbia

Oferta programów dla wspólnoty użytkowników serbskiego JM

Ilustracja 138. Zrzut ekranowy programu *Dnevnik* nadawcy RTS

33.1. *Dnevnik*

Nadawca / antena: RTS / RTS 3
Czas trwania wydania: 0:25
Czas w skali tyg.: 2:55
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dni powszednie oraz wolne
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 3B
Wysokość tłumacza: 5

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$175 \times 1 =$	$175 \times 1 =$	$175 \times 2 =$	$175 \times 3 =$	$175 \times 6 =$	$175 \times 1 =$	$175 \times 4 =$	$175 \times 5 =$	
175	175	175	350	525	1050	175	700	875	4025

Ilustracja 139. Zrzut ekranowy programu *Mesto za nas* nadawcy RTS

33.2. *Mesto za nas*

Nadawca / antena: RTS / RTS 2
Czas trwania wydania: 0:25
Czas w skali tyg.: 0:13
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: osoby z niepełnosprawnością
Kategoria: magazynowe
Dni emisji: dzień/dni wolne
Pora dnia emisji: 12:00-15:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 1A
Wysokość tłumacza: 5

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$13 \times 1 =$	$13 \times 2 =$	$13 \times 3 =$	$13 \times 2 =$	$13 \times 4 =$	$13 \times 1 =$	$13 \times 1 =$	$13 \times 5 =$	
13	13	26	39	26	52	13	13	65	247

Ilustracja 140. Zrzut ekranowy programu *Pristupačan program* nadawcy RTS

33.3. *Pristupačan program*

Nadawca / antena: RTS / RTS 2

Czas trwania wydania: 0:30

Czas w skali tyg.: 0:30

Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy

Aspekt niepełnosprawności: osoby głuche

Kategoria: magazynowe

Dni emisji: dzień/dni wolne

Pora dnia emisji: 09:00-12:00

Źródło JM: tłumacz

Układ ekranu: nie dotyczy

Wysokość tłumacza: nie dotyczy

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$30 \times 1 =$	$30 \times 3 =$	$30 \times 3 =$	$30 \times 2 =$	$30 \times 3 =$	$30 \times 1 =$	$30 \times 6 =$	$30 \times 9 =$	
30	30	90	90	60	90	30	180	270	840

Słowacja

Oferta programów dla wspólnoty użytkowników słowackiego JM

Ilustracja 141. Zrzut ekranowy programu *Správy* nadawcy RTVS

34.1. *Správy*

Nadawca / antena: RTVS / 24
Czas trwania wydania: 0:50
Czas w skali tyg.: 5:50
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dni powszednie oraz wolne
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 1A
Wysokość tłumacza: 3

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$350 \times 1 =$	$350 \times 1 =$	$350 \times 2 =$	$350 \times 3 =$	$350 \times 6 =$	$350 \times 1 =$	$350 \times 1 =$	$350 \times 3 =$	
350	350	350	700	1050	2100	350	350	1050	6300

Ilustracja 142. Zrzut ekranowy programu *Správy RTVS v slovenskom posunkovom jazyku* nadawcy RTVS

34.2. *Správy RTVS v slovenskom posunkovom jazyku*

Nadawca / antena: RTVS / 2
Czas trwania wydania: 0:07
Czas w skali tyg.: 0:49
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: osoby głuche
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dni powszednie oraz wolne
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: prez. g/Głuchy/a
Układ ekranu: nie dotyczy
Wysokość tłumacza: nie dotyczy

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$49 \times 1 =$	$49 \times 3 =$	$49 \times 2 =$	$49 \times 3 =$	$49 \times 6 =$	$49 \times 2 =$	$49 \times 6 =$	$49 \times 9 =$	
49	49	147	98	147	294	98	294	441	1568

Ilustracja 143. Zrzut ekranowy programu *Televízny klub nepočujúcich* nadawcy RTVS

34.3. *Televízny klub nepočujúcich*

Nadawca / antena: RTVS / 2

Czas trwania wydania: 0:25

Czas w skali tyg.: 0:13

Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy

Aspekt niepełnosprawności: osoby głuche

Kategoria: magazynowe

Dni emisji: dzień/dni wolne

Pora dnia emisji: 12:00-15:00

Źródło JM: prez. g/Głuchy/a

Układ ekranu: nie dotyczy

Wysokość tłumacza: nie dotyczy

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	13 × 1 =	13 × 3 =	13 × 3 =	13 × 2 =	13 × 4 =	13 × 2 =	13 × 6 =	13 × 9 =	
13	13	39	39	26	52	26	78	117	390

Słowenia

Oferta programów dla wspólnoty użytkowników słoweńskiego JM

Ilustracja 144. Zrzut ekranowy programu *Dnevnik* nadawcy RTVSLO

35.1. *Dnevnik*

Nadawca / antena: RTVSLO / TV MB
Czas trwania wydania: 0:21
Czas w skali tyg.: 2:27
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dni powszednie oraz wolne
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 5

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$147 \times 1 =$	$147 \times 1 =$	$147 \times 2 =$	$147 \times 3 =$	$147 \times 6 =$	$147 \times 1 =$	$147 \times 5 =$	$147 \times 5 =$	
147	147	147	294	441	882	147	735	735	3528

Układ ekranu identyczny jak w poprzedniej pozycji katalogu (35.1.)

35.2. *Kultura*

Nadawca / antena: RTVSLO / TV MB
Czas trwania wydania: 0:09
Czas w skali tyg.: 0:45
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 5

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$45 \times 1 =$	$45 \times 1 =$	$45 \times 2 =$	$45 \times 1 =$	$45 \times 6 =$	$45 \times 1 =$	$45 \times 5 =$	$45 \times 5 =$	
45	45	45	90	45	270	45	225	225	990

35.3. Slovenska kronika

Nadawca / antena: RTVSLO / TV MB
Czas trwania wydania: 0:09
Czas w skali tyg.: 1:03
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dni powszednie oraz wolne
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 5

Układ ekranu identyczny
jak w poprzedniej pozycji katalogu (35.2.)

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	63 × 1 =	63 × 1 =	63 × 2 =	63 × 3 =	63 × 6 =	63 × 1 =	63 × 5 =	63 × 5 =	
63	63	63	126	189	378	63	315	315	1512

35.4. Sport

Nadawca / antena: RTVSLO / TV MB
Czas trwania wydania: 0:09
Czas w skali tyg.: 1:03
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dni powszednie oraz wolne
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 5

Układ ekranu identyczny
jak w poprzedniej pozycji katalogu (35.3.)

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	63 × 1 =	63 × 1 =	63 × 2 =	63 × 3 =	63 × 6 =	63 × 1 =	63 × 5 =	63 × 5 =	
63	63	63	126	189	378	63	315	315	1512

35.5. Utrip

Nadawca / antena: RTVSLO / TV MB
Czas trwania wydania: 0:13
Czas w skali tyg.: 0:13
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni wolne
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 5

Układ ekranu identyczny
jak w poprzedniej pozycji katalogu (35.4.)

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	13 × 1 =	13 × 1 =	13 × 2 =	13 × 2 =	13 × 6 =	13 × 1 =	13 × 5 =	13 × 5 =	
13	13	13	26	26	78	13	65	65	299

35.6. Vreme

Nadawca / antena: RTVSLO / TV MB
Czas trwania wydania: 0:02
Czas w skali tyg.: 0:14
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dni powszednie oraz wolne
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 5

Układ ekranu identyczny
jak w poprzedniej pozycji katalogu (35.5.)

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	14 × 1 =	14 × 1 =	14 × 2 =	14 × 3 =	14 × 6 =	14 × 1 =	14 × 5 =	14 × 5 =	
14	14	14	28	42	84	14	70	70	336

Układ ekranu identyczny
jak w poprzedniej pozycji katalogu (35.6.)

35.7. Zrcalo tedna

Nadawca / antena: RTVSLO / TV MB
Czas trwania wydania: 0:13
Czas w skali tyg.: 0:13
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni wolne
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 5

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	13 × 1 =	13 × 1 =	13 × 2 =	13 × 2 =	13 × 6 =	13 × 1 =	13 × 5 =	13 × 5 =	
13	13	13	26	26	78	13	65	65	299

Ilustracja 145. Zrzut ekranowy programu *Prisluhnimo tišini* nadawcy RTVSLO

35.8. Prisluhnimo tišini

Nadawca / antena: RTVSLO / TV SLO 1
Czas trwania wydania: 0:15
Czas w skali tyg.: 0:15
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: osoby głuche
Kategoria: magazynowe
Dni emisji: dzień/dni wolne
Pora dnia emisji: 09:00-12:00
Źródło JM: prez. g/Głuchy/a
Układ ekranu: nie dotyczy
Wysokość tłumacza: nie dotyczy

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	15 × 1 =	15 × 3 =	15 × 3 =	15 × 2 =	15 × 3 =	15 × 2 =	15 × 6 =	15 × 9 =	
15	15	45	45	30	45	30	90	135	435

Ilustracja 146. Zrzut ekranowy programu *Tarča* nadawcy RTVSLO

35.9. *Tarča*

Nadawca / antena: RTVSLO / TV MB
 Czas trwania wydania: 0:50
 Czas w skali tyg.: 0:50
 Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
 Aspekt niepełnosprawności: brak
 Kategoria: publ. polityczna
 Dni emisji: dzień/dni powszednie
 Pora dnia emisji: 18:00-21:00
 Źródło JM: tłumacz
 Układ ekranu: 2A
 Wysokość tłumacza: 5

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$50 \times 1 =$	$50 \times 1 =$	$50 \times 3 =$	$50 \times 1 =$	$50 \times 6 =$	$50 \times 1 =$	$50 \times 5 =$	$50 \times 5 =$	
50	50	50	150	50	300	50	250	250	1150

Ilustracja 147. Zrzut ekranowy programu *Tednik* nadawcy RTVSLO

35.10. *Tednik*

Nadawca / antena: RTVSLO / TV MB
 Czas trwania wydania: 0:50
 Czas w skali tyg.: 0:50
 Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
 Aspekt niepełnosprawności: brak
 Kategoria: publ. społeczna i interw.
 Dni emisji: dzień/dni powszednie
 Pora dnia emisji: 21:00-24:00
 Źródło JM: tłumacz
 Układ ekranu: 2A
 Wysokość tłumacza: 6

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$50 \times 1 =$	$50 \times 1 =$	$50 \times 5 =$	$50 \times 1 =$	$50 \times 7 =$	$50 \times 1 =$	$50 \times 5 =$	$50 \times 6 =$	
50	50	50	250	50	350	50	250	300	1350

35.11. Zgodbe iz školjke

Nadawca / antena: RTVSLO / TV SLO 1

Czas trwania wydania: 0:12

Czas w skali tyg.: 0:12

Docelowa gr. wiekowa: dzieci

Aspekt niepełnosprawności: brak

Kategoria: bajki

Dni emisji: dzień/dni wolne

Pora dnia emisji: 06:00-09:00

Źródło JM: tłumacz

Układ ekranu: 2A

Wysokość tłumacza: 5

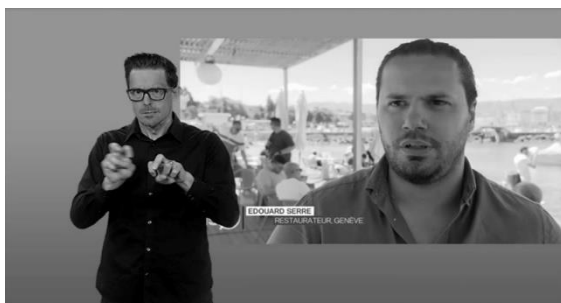
Ilustracja 148. Zrzut ekranowy programu *Zgodbe iz školjke* nadawcy RTVSLO

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$12 \times 2 =$	$12 \times 1 =$	$12 \times 4 =$	$12 \times 2 =$	$12 \times 2 =$	$12 \times 1 =$	$12 \times 5 =$	$12 \times 5 =$	
12	24	12	48	24	24	12	60	60	264

Szwajcaria

Oferta programów dla wspólnoty użytkowników francuskiego JM w Szwajcarii

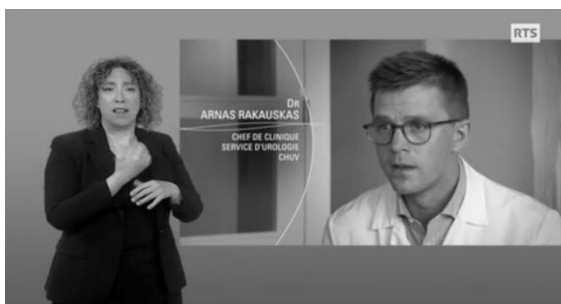
Ilustracja 149. Zrzut ekranowy programu 19h30 nadawcy RTS

36.1. 19h30

Nadawca / antena: RTS / RTS 2
Czas trwania wydania: 0:30
Czas w skali tyg.: 3:30
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dni powszednie oraz wolne
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 8

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$210 \times 1 =$	$210 \times 1 =$	$210 \times 2 =$	$210 \times 3 =$	$210 \times 6 =$	$210 \times 1 =$	$210 \times 5 =$	$210 \times 8 =$	
210	210	210	420	630	1260	210	1050	1680	5670

Ilustracja 150. Zrzut ekranowy programu 36,9° nadawcy RTS

36.2. 36,9°

Nadawca / antena: RTS / RTS 2
Czas trwania wydania: 0:45
Czas w skali tyg.: 0:11
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: poradnikowe
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 09:00-12:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 8

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$11 \times 1 =$	$11 \times 1 =$	$11 \times 5 =$	$11 \times 1 =$	$11 \times 3 =$	$11 \times 1 =$	$11 \times 5 =$	$11 \times 8 =$	
11	11	11	55	11	33	11	55	88	275

Ilustracja 151. Zrzut ekranowy programu *A bon entendeur* nadawcy RTS

36.3. *A bon entendeur*

Nadawca / antena: RTS / RTS 2

Czas trwania wydania: 0:45

Czas w skali tyg.: 0:45

Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy

Aspekt niepełnosprawności: brak

Kategoria: poradnikowe

Dni emisji: dzień/dni powszednie

Pora dnia emisji: 09:00-12:00

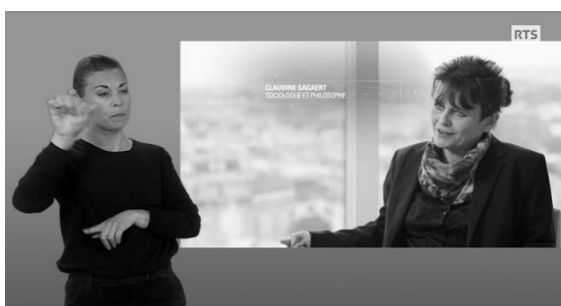
Źródło JM: tłumacz

Układ ekranu: 2A

Wysokość tłumacza: 8

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$45 \times 1 =$	$45 \times 1 =$	$45 \times 5 =$	$45 \times 1 =$	$45 \times 3 =$	$45 \times 1 =$	$45 \times 5 =$	$45 \times 8 =$	
45	45	45	225	45	135	45	225	360	1125

Ilustracja 152. Zrzut ekranowy programu *Dans la tête...* nadawcy RTS

36.4. *Dans la tête...*

Nadawca / antena: RTS / RTS 2

Czas trwania wydania: 0:45

Czas w skali tyg.: 0:23

Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy

Aspekt niepełnosprawności: brak

Kategoria: publ. społeczna i interw.

Dni emisji: dzień/dni powszednie

Pora dnia emisji: 09:00-12:00

Źródło JM: tłumacz

Układ ekranu: 2A

Wysokość tłumacza: 8

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$23 \times 1 =$	$23 \times 1 =$	$23 \times 5 =$	$23 \times 1 =$	$23 \times 3 =$	$23 \times 1 =$	$23 \times 5 =$	$23 \times 8 =$	
23	23	23	115	23	69	23	115	184	575

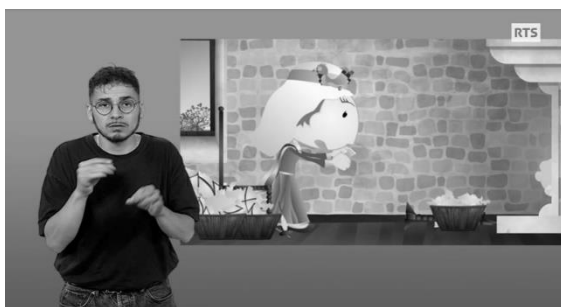
Ilustracja 153. Zrzut ekranowy programu *Ensemble* nadawcy RTS

36.5. Ensemble

Nadawca / antena: RTS / RTS 2
Czas trwania wydania: 0:04
Czas w skali tyg.: 0:04
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: publ. społeczna i interw.
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 09:00-12:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 9

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$4 \times 1 =$	$4 \times 1 =$	$4 \times 5 =$	$4 \times 1 =$	$4 \times 3 =$	$4 \times 1 =$	$4 \times 5 =$	$4 \times 9 =$	
4	4	4	20	4	12	4	20	36	104

Ilustracja 154. Zrzut ekranowy programu *Helveticus* nadawcy RTS

36.6. Helveticus

Nadawca / antena: RTS / RTS 2
Czas trwania wydania: 0:04
Czas w skali tyg.: 0:04
Docelowa gr. wiekowa: dzieci
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: oświatowe
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 09:00-12:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 8

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$4 \times 2 =$	$4 \times 1 =$	$4 \times 5 =$	$4 \times 1 =$	$4 \times 3 =$	$4 \times 1 =$	$4 \times 5 =$	$4 \times 8 =$	
4	8	4	20	4	12	4	20	32	104

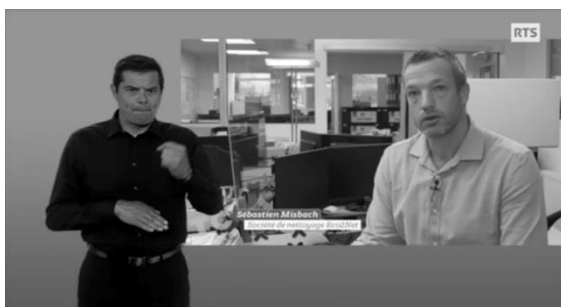
Ilustracja 155. Zrzut ekranowy programu *Signes* nadawcy RTS

36.7. *Signes*

Nadawca / antena: RTS / RTS 2
Czas trwania wydania: 0:30
Czas w skali tyg.: 0:08
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: osoby głuche
Kategoria: magazynowe
Dni emisji: dzień/dni wolne
Pora dnia emisji: 09:00-12:00
Źródło JM: prez. g/Głuchy/a
Układ ekranu: nie dotyczy
Wysokość tłumacza: nie dotyczy

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$8 \times 1 =$	$8 \times 3 =$	$8 \times 3 =$	$8 \times 2 =$	$8 \times 3 =$	$8 \times 2 =$	$8 \times 6 =$	$8 \times 9 =$	
8	8	24	24	16	24	16	48	72	232

Ilustracja 156. Zrzut ekranowy programu *Toutes taxes comprises* nadawcy RTS

36.8. *Toutes taxes comprises*

Nadawca / antena: RTS / RTS 2
Czas trwania wydania: 0:29
Czas w skali tyg.: 0:15
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: publ. społeczna i interw.
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 09:00-12:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 8

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$15 \times 1 =$	$15 \times 1 =$	$15 \times 5 =$	$15 \times 1 =$	$15 \times 3 =$	$15 \times 1 =$	$15 \times 5 =$	$15 \times 8 =$	
15	15	15	75	15	45	15	75	120	375

Oferta programów dla wspólnoty użytkowników szwajcarsko-niemieckiego JM

Ilustracja 157. Zrzut ekranowy programu *Einstein* nadawcy SRF

37.1. *Einstein*

Nadawca / antena: SRF / SRF Info
Czas trwania wydania: 0:37
Czas w skali tyg.: 0:37
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: oświatowe
Dni emisji: dzień/dni wolne
Pora dnia emisji: 09:00-12:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 9

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$37 \times 1 =$	$37 \times 1 =$	$37 \times 5 =$	$37 \times 2 =$	$37 \times 3 =$	$37 \times 1 =$	$37 \times 5 =$	$37 \times 9 =$	
37	37	37	185	74	111	37	185	333	999

Ilustracja 158. Zrzut ekranowy programu *Kassensturz* nadawcy SRF

37.2. *Kassensturz*

Nadawca / antena: SRF / SRF Info
Czas trwania wydania: 0:35
Czas w skali tyg.: 0:35
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: poradnikowe
Dni emisji: dzień/dni wolne
Pora dnia emisji: 09:00-12:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 9

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$35 \times 1 =$	$35 \times 1 =$	$35 \times 5 =$	$35 \times 2 =$	$35 \times 3 =$	$35 \times 1 =$	$35 \times 5 =$	$35 \times 9 =$	
35	35	35	175	70	105	35	175	315	945

Ilustracja 159. Zrzut ekranowy programu *Mitenand* nadawcy SRF

37.3. *Mitenand*

Nadawca / antena: SRF / SRF Info
Czas trwania wydania: 0:05
Czas w skali tyg.: 0:05
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: publ. społeczna i interw.
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 06:00-09:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 9

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$5 \times 1 =$	$5 \times 1 =$	$5 \times 5 =$	$5 \times 1 =$	$5 \times 2 =$	$5 \times 1 =$	$5 \times 5 =$	$5 \times 9 =$	
5	5	5	25	5	10	5	25	45	125

Ilustracja 160. Zrzut ekranowy programu *Puls* nadawcy SRF

37.4. *Puls*

Nadawca / antena: SRF / SRF 1
Czas trwania wydania: 0:35
Czas w skali tyg.: 0:35
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: poradnikowe
Dni emisji: dzień/dni wolne
Pora dnia emisji: 09:00-12:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 9

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$35 \times 1 =$	$35 \times 1 =$	$35 \times 5 =$	$35 \times 2 =$	$35 \times 3 =$	$35 \times 1 =$	$35 \times 5 =$	$35 \times 9 =$	
35	35	35	175	70	105	35	175	315	945

Ilustracja 161. Zrzut ekranowy programu *Rundschau* nadawcy SRF

37.5. *Rundschau*

Nadawca / antena: SRF / SRF Info
Czas trwania wydania: 0:49
Czas w skali tyg.: 0:49
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: publ. polityczna
Dni emisji: dzień/dni wolne
Pora dnia emisji: 06:00-09:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 8

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$49 \times 1 =$	$49 \times 1 =$	$49 \times 3 =$	$49 \times 2 =$	$49 \times 2 =$	$49 \times 1 =$	$49 \times 5 =$	$49 \times 8 =$	
49	49	49	147	98	98	49	245	392	1127

Ilustracja 162. Zrzut ekranowy programu *Schweiz aktuell* nadawcy SRF

37.6. *Schweiz aktuell*

Nadawca / antena: SRF / SRF Info
Czas trwania wydania: 0:20
Czas w skali tyg.: 1:40
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 8

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$100 \times 1 =$	$100 \times 1 =$	$100 \times 2 =$	$100 \times 1 =$	$100 \times 6 =$	$100 \times 1 =$	$100 \times 5 =$	$100 \times 8 =$	
100	100	100	200	100	600	100	500	800	2500

Ilustracja 163. Zrzut ekranowy programu *Tagesschau* nadawcy SRF

37.7. *Tagesschau*

Nadawca / antena: SRF / SRF Info

Czas trwania wydania: 0:32

Czas w skali tyg.: 3:44

Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy

Aspekt niepełnosprawności: brak

Kategoria: serwisy informacyjne

Dni emisji: dni powszednie oraz wolne

Pora dnia emisji: 18:00-21:00

Źródło JM: tłumacz

Układ ekranu: 2A

Wysokość tłumacza: 9

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$224 \times 1 =$	$224 \times 1 =$	$224 \times 2 =$	$224 \times 3 =$	$224 \times 6 =$	$224 \times 1 =$	$224 \times 5 =$	$224 \times 9 =$	
224	224	224	448	672	1344	224	1120	2016	6272

Oferta programów dla wspólnoty użytkowników włoskiego JM w Szwajcarii

Ilustracja 164. Zrzut ekranowy programu *Telegiornale* nadawcy RSI

38.1. *Telegiornale*

Nadawca / antena: RSI / RSI La 1

Czas trwania wydania: 0:30

Czas w skali tyg.: 3:30

Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy

Aspekt niepełnosprawności: brak

Kategoria: serwisy informacyjne

Dni emisji: dni powszednie oraz wolne

Pora dnia emisji: 00:00-06:00

Źródło JM: tłumacz

Układ ekranu: 2A

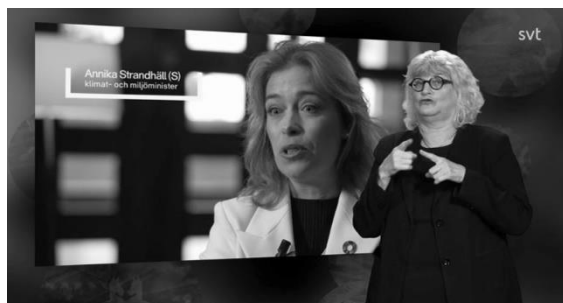
Wysokość tłumacza: 9

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$210 \times 1 =$	$210 \times 1 =$	$210 \times 2 =$	$210 \times 3 =$	$210 \times 1 =$	$210 \times 1 =$	$210 \times 5 =$	$210 \times 9 =$	
210	210	210	420	630	210	210	1050	1890	4830

Szwecja

Oferta programów dla wspólnoty użytkowników szwedzkiego JM

Ilustracja 165. Zrzut ekranowy programu *Agenda* nadawcy SVT

39.1. *Agenda*

Nadawca / antena: SVT / SVT 24
Czas trwania wydania: 0:45
Czas w skali tyg.: 0:45
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: publ. polityczna
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 21:00-24:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 8

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$45 \times 1 =$	$45 \times 1 =$	$45 \times 3 =$	$45 \times 1 =$	$45 \times 7 =$	$45 \times 1 =$	$45 \times 5 =$	$45 \times 8 =$	
45	45	135	45	315	45	225	360	1215	

Nie udało się dokonać adekwatnego zrzutu ekranowego

39.2. *Bilakuten*

Nadawca / antena: SVT / SVT Barn
Czas trwania wydania: 0:05
Czas w skali tyg.: 0:05
Docelowa gr. wiekowa: dzieci
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: bajki
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 12:00-15:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 9

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$5 \times 2 =$	$5 \times 1 =$	$5 \times 4 =$	$5 \times 1 =$	$5 \times 4 =$	$5 \times 1 =$	$5 \times 5 =$	$5 \times 9 =$	
5	10	5	20	5	20	5	25	45	135

Ilustracja 166. Zrzut ekranowy programu *Dolt under ytan* nadawcy SVT

39.3. *Dolt under ytan*

Nadawca / antena: SVT / SVT 24
Czas trwania wydania: 0:28
Czas w skali tyg.: 0:28
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: oświatowe
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 21:00-24:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 9

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$28 \times 1 =$	$28 \times 1 =$	$28 \times 5 =$	$28 \times 1 =$	$28 \times 7 =$	$28 \times 1 =$	$28 \times 5 =$	$28 \times 9 =$	
28	28	28	140	28	196	28	140	252	840

Ilustracja 167. Zrzut ekranowy programu *Dröm om demokrati* nadawcy SVT

39.4. *Dröm om demokrati*

Nadawca / antena: SVT / SVT Barn
Czas trwania wydania: 0:15
Czas w skali tyg.: 0:11
Docelowa gr. wiekowa: dzieci
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: oświatowe
Dni emisji: dzień/dni wolne
Pora dnia emisji: 12:00-15:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 8

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$11 \times 2 =$	$11 \times 1 =$	$11 \times 5 =$	$11 \times 2 =$	$11 \times 4 =$	$11 \times 1 =$	$11 \times 5 =$	$11 \times 8 =$	
11	22	11	55	22	44	11	55	88	308

Ilustracja 168. Zrzut ekranowy programu *En annan sida av historien* nadawcy SVT

39.5. *En annan sida av historien*

Nadawca / antena: SVT / SVT 24
 Czas trwania wydania: 0:14
 Czas w skali tyg.: 0:14
 Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
 Aspekt niepełnosprawności: brak
 Kategoria: oświatowe
 Dni emisji: dzień/dni powszednie
 Pora dnia emisji: 00:00-06:00
 Źródło JM: tłumacz
 Układ ekranu: 2A
 Wysokość tłumacza: 9

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$14 \times 1 =$	$14 \times 1 =$	$14 \times 5 =$	$14 \times 1 =$	$14 \times 1 =$	$14 \times 1 =$	$14 \times 5 =$	$14 \times 9 =$	
14	14	14	70	14	14	14	70	126	336

Ilustracja 169. Zrzut ekranowy programu *Grejen med demokrati* nadawcy SVT

39.6. *Grejen med demokrati*

Nadawca / antena: SVT / SVT Barn
 Czas trwania wydania: 0:05
 Czas w skali tyg.: 0:05
 Docelowa gr. wiekowa: dzieci
 Aspekt niepełnosprawności: brak
 Kategoria: oświatowe
 Dni emisji: dzień/dni wolne
 Pora dnia emisji: 12:00-15:00
 Źródło JM: tłumacz
 Układ ekranu: 2A
 Wysokość tłumacza: 9

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$5 \times 2 =$	$5 \times 1 =$	$5 \times 5 =$	$5 \times 2 =$	$5 \times 4 =$	$5 \times 1 =$	$5 \times 5 =$	$5 \times 9 =$	
5	10	5	25	10	20	5	25	45	145

Nie udało się dokonać
adekwatnego zrzutu ekranowego

39.7. *Idrottens himmel och helvete*

Nadawca / antena: SVT / SVT 24
Czas trwania wydania: 0:28
Czas w skali tyg.: 0:14
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: publ. społeczna i interw.
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 21:00-24:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 8

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	14 × 1 =	14 × 1 =	14 × 5 =	14 × 1 =	14 × 7 =	14 × 1 =	14 × 5 =	14 × 8 =	
14	14	14	70	14	98	14	70	112	406

Ilustracja 170. Zrzut ekranowy programu *Lilla Aktuellt*
nadawcy SVT

39.8. *Lilla Aktuellt*

Nadawca / antena: SVT / SVT Barn
Czas trwania wydania: 0:15
Czas w skali tyg.: 0:15
Docelowa gr. wiekowa: dzieci
Aspekt niepełnosprawności: osoby głuche
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni wolne
Pora dnia emisji: 12:00-15:00
Źródło JM: prez. g/Głuchy/a
Układ ekranu: nie dotyczy
Wysokość tłumacza: nie dotyczy

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	15 × 2 =	15 × 3 =	15 × 2 =	15 × 2 =	15 × 4 =	15 × 2 =	15 × 6 =	15 × 9 =	
15	30	45	30	30	60	30	90	135	450

Ilustracja 171. Zrzut ekranowy programu *Nyhetstecken* nadawcy SVT

39.9. *Nyhetstecken*

Nadawca / antena: SVT / SVT 2
Czas trwania wydania: 0:10
Czas w skali tyg.: 0:50
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: osoby głuche
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 15:00-18:00
Źródło JM: prez. g/Głuchy/a
Układ ekranu: nie dotyczy
Wysokość tłumacza: nie dotyczy

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$50 \times 1 =$	$50 \times 3 =$	$50 \times 2 =$	$50 \times 1 =$	$50 \times 5 =$	$50 \times 2 =$	$50 \times 6 =$	$50 \times 9 =$	
50	50	150	100	50	250	100	300	450	1450

Ilustracja 172. Zrzut ekranowy programu *Rädta världen* nadawcy SVT

39.10. *Rädta världen*

Nadawca / antena: SVT / SVT Barn
Czas trwania wydania: 0:04
Czas w skali tyg.: 0:03
Docelowa gr. wiekowa: dzieci
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: oświatowe
Dni emisji: dzień/dni wolne
Pora dnia emisji: 12:00-15:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 9

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$3 \times 2 =$	$3 \times 1 =$	$3 \times 5 =$	$3 \times 2 =$	$3 \times 4 =$	$3 \times 1 =$	$3 \times 5 =$	$3 \times 9 =$	
3	6	3	15	6	12	3	15	27	87

Ilustracja 173. Zrzut ekranowy programu *Samhällskollaps* nadawcy SVT

39.11. *Samhällskollaps*

Nadawca / antena: SVT / SVT 24

Czas trwania wydania: 0:48

Czas w skali tyg.: 1:36

Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy

Aspekt niepełnosprawności: brak

Kategoria: poradnikowe

Dni emisji: dni powszednie oraz wolne

Pora dnia emisji: 21:00-24:00

Źródło JM: tłumacz

Układ ekranu: 2A

Wysokość tłumacza: 8

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$96 \times 1 =$	$96 \times 1 =$	$96 \times 5 =$	$96 \times 3 =$	$96 \times 7 =$	$96 \times 1 =$	$96 \times 5 =$	$96 \times 8 =$	
96	96	96	480	288	672	96	480	768	2976

Nie udało się dokonać adekwatnego zrzutu ekranowego

39.12. *Sportspegeln*

Nadawca / antena: SVT / SVT 24

Czas trwania wydania: 0:30

Czas w skali tyg.: 0:30

Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy

Aspekt niepełnosprawności: brak

Kategoria: publ. sportowa

Dni emisji: dzień/dni powszednie

Pora dnia emisji: 00:00-06:00

Źródło JM: tłumacz

Układ ekranu: 2A

Wysokość tłumacza: 8

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$30 \times 1 =$	$30 \times 1 =$	$30 \times 3 =$	$30 \times 1 =$	$30 \times 1 =$	$30 \times 1 =$	$30 \times 5 =$	$30 \times 8 =$	
30	30	30	90	30	30	30	150	240	630

Ilustracja 174. Zrzut ekranowy programu *Tack gud jag är homo* nadawcy SVT

39.13. *Tack gud jag är homo*

Nadawca / antena: SVT / SVT 24
 Czas trwania wydania: 0:14
 Czas w skali tyg.: 0:14
 Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
 Aspekt niepełnosprawności: brak
 Kategoria: publ. społeczna i interw.
 Dni emisji: dzień/dni powszednie
 Pora dnia emisji: 00:00-06:00
 Źródło JM: tłumacz
 Układ ekranu: 2A
 Wysokość tłumacza: 9

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$14 \times 1 =$	$14 \times 1 =$	$14 \times 5 =$	$14 \times 1 =$	$14 \times 1 =$	$14 \times 1 =$	$14 \times 5 =$	$14 \times 9 =$	
14	14	14	70	14	14	14	70	126	336

Nie udało się dokonać adekwatnego zrzutu ekranowego

39.14. *Tora og skogen*

Nadawca / antena: SVT / SVT Barn
 Czas trwania wydania: 0:04
 Czas w skali tyg.: 0:02
 Docelowa gr. wiekowa: dzieci
 Aspekt niepełnosprawności: brak
 Kategoria: oświatowe
 Dni emisji: dzień/dni wolne
 Pora dnia emisji: 12:00-15:00
 Źródło JM: tłumacz
 Układ ekranu: 2A
 Wysokość tłumacza: 9

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$2 \times 2 =$	$2 \times 1 =$	$2 \times 5 =$	$2 \times 2 =$	$2 \times 4 =$	$2 \times 1 =$	$2 \times 5 =$	$2 \times 9 =$	
2	4	2	10	4	8	2	10	18	58

39.15. Uppdrag: Håll Sverige vid liv

Nadawca / antena: SVT / SVT 24
 Czas trwania wydania: 0:58
 Czas w skali tyg.: 0:58
 Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
 Aspekt niepełnosprawności: brak
 Kategoria: publ. społeczna i interw.
 Dni emisji: dzień/dni powszednie
 Pora dnia emisji: 18:00-21:00
 Źródło JM: tłumacz
 Układ ekranu: 2A
 Wysokość tłumacza: 9

Nie udało się dokonać
 adekwatnego zrzutu ekranowego

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$58 \times 1 =$	$58 \times 1 =$	$58 \times 5 =$	$58 \times 1 =$	$58 \times 6 =$	$58 \times 1 =$	$58 \times 5 =$	$58 \times 9 =$	
58	58	58	290	58	348	58	290	522	1682

39.16. Vara vänner

Nadawca / antena: SVT / SVT Barn
 Czas trwania wydania: 0:09
 Czas w skali tyg.: 0:07
 Docelowa gr. wiekowa: dzieci
 Aspekt niepełnosprawności: brak
 Kategoria: seriale
 Dni emisji: dzień/dni wolne
 Pora dnia emisji: 12:00-15:00
 Źródło JM: tłumacz
 Układ ekranu: 2A
 Wysokość tłumacza: 9

Ilustracja 175. Zrzut ekranowy programu *Vara vänner*
 nadawcy SVT

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$7 \times 2 =$	$7 \times 1 =$	$7 \times 1 =$	$7 \times 2 =$	$7 \times 4 =$	$7 \times 1 =$	$7 \times 5 =$	$7 \times 9 =$	
7	14	7	7	14	28	7	35	63	175

39.17. *Vem mordade skolan*

Nadawca / antena: SVT / SVT 24

Czas trwania wydania: 0:28

Czas w skali tyg.: 0:14

Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy

Aspekt niepełnosprawności: brak

Kategoria: rozrywkowe

Dni emisji: dzień/dni powszednie

Pora dnia emisji: 21:00-24:00

Źródło JM: tłumacz

Układ ekranu: 2A

Wysokość tłumacza: 9

Nie udało się dokonać
adekwatnego zrzutu ekranowego

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$14 \times 1 =$	$14 \times 1 =$	$14 \times 1 =$	$14 \times 1 =$	$14 \times 7 =$	$14 \times 1 =$	$14 \times 5 =$	$14 \times 9 =$	
14	14	14	14	14	98	14	70	126	364

Ukraina

Oferta programów dla wspólnoty użytkowników ukraińskiego JM

Ilustracja 176. Zrzut ekranowy programu *Новини* nadawcy UA:PBC

40.1. *Новини*

Nadawca / antena: UA:PBC / UA: Pershyi
Czas trwania wydania: 0:15
Czas w skali tyg.: 1:15
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 12:00-15:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 1A
Wysokość tłumacza: 3

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$75 \times 1 =$	$75 \times 1 =$	$75 \times 2 =$	$75 \times 1 =$	$75 \times 4 =$	$75 \times 1 =$	$75 \times 1 =$	$75 \times 3 =$	
75	75	75	150	75	300	75	75	225	1050

Układ ekranu identyczny jak w poprzedniej pozycji katalogu (40.1.)

40.2. *Новини*

Nadawca / antena: UA:PBC / UA: Pershyi
Czas trwania wydania: 0:10
Czas w skali tyg.: 0:50
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 15:00-18:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 1A
Wysokość tłumacza: 3

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$50 \times 1 =$	$50 \times 1 =$	$50 \times 2 =$	$50 \times 1 =$	$50 \times 5 =$	$50 \times 1 =$	$50 \times 1 =$	$50 \times 3 =$	
50	50	50	100	50	250	50	50	150	750

Układ ekranu identyczny
jak w poprzedniej pozycji katalogu (40.2.)

40.3. *Новини*

Nadawca / antena: UA:PBC / UA: Pershyi

Czas trwania wydania: 0:20

Czas w skali tyg.: 1:40

Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy

Aspekt niepełnosprawności: brak

Kategoria: serwisy informacyjne

Dni emisji: dzień/dni powszednie

Pora dnia emisji: 15:00-18:00

Źródło JM: tłumacz

Układ ekranu: 1A

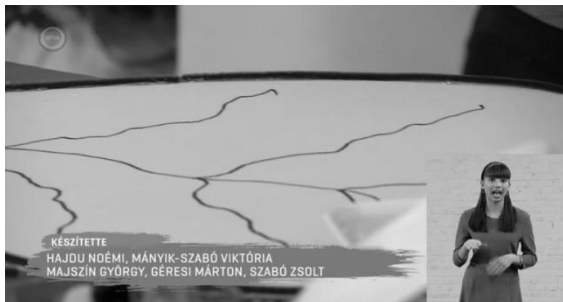
Wysokość tłumacza: 3

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	100 × 1 =	100 × 1 =	100 × 2 =	100 × 1 =	100 × 5 =	100 × 1 =	100 × 1 =	100 × 3 =	
100	100	100	200	100	500	100	100	300	1500

Węgry

Oferta programów dla wspólnoty użytkowników węgierskiego JM

Ilustracja 177. Zrzut ekranowy programu *Hetedhét kaland* nadawcy MTVA

41.1. *Hetedhét kaland*

Nadawca / antena: MTVA / M 2

Czas trwania wydania: 0:10

Czas w skali tyg.: 0:50

Docelowa gr. wiekowa: dzieci

Aspekt niepełnosprawności: brak

Kategoria: serwisy informacyjne

Dni emisji: dzień/dni powszednie

Pora dnia emisji: 15:00-18:00

Źródło JM: tłumacz

Układ ekranu: 1B

Wysokość tłumacza: 4

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$50 \times 2 =$	$50 \times 1 =$	$50 \times 2 =$	$50 \times 1 =$	$50 \times 5 =$	$50 \times 1 =$	$50 \times 2 =$	$50 \times 4 =$	
50	100	50	100	50	250	50	100	200	900

Wielka Brytania

Oferta programów dla wspólnoty użytkowników brytyjskiego JM

Ilustracja 178. Zrzut ekranowy programu *BBC Breakfast News* nadawcy BBC

42.1. *BBC Breakfast News*

Nadawca / antena: BBC / BBC News
Czas trwania wydania: 0:45
Czas w skali tyg.: 3:45
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 06:00-09:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 6

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$225 \times 1 =$	$225 \times 1 =$	$225 \times 2 =$	$225 \times 1 =$	$225 \times 2 =$	$225 \times 1 =$	$225 \times 5 =$	$225 \times 6 =$	
225	225	225	450	225	450	225	1125	1350	4275

Układ ekranu identyczny jak w poprzedniej pozycji katalogu (42.1.)

42.2. *BBC Breakfast News*

Nadawca / antena: BBC / BBC News
Czas trwania wydania: 0:45
Czas w skali tyg.: 3:45
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 06:00-09:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2A
Wysokość tłumacza: 6

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$225 \times 1 =$	$225 \times 1 =$	$225 \times 2 =$	$225 \times 1 =$	$225 \times 2 =$	$225 \times 1 =$	$225 \times 5 =$	$225 \times 6 =$	
225	225	225	450	225	450	225	1125	1350	4275

Ilustracja 179. Zrzut ekranowy programu *BBC News at One* nadawcy BBC

42.3. *BBC News at One*

Nadawca / antena: BBC / BBC News
Czas trwania wydania: 0:30
Czas w skali tyg.: 2:30
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 12:00-15:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 2B
Wysokość tłumacza: 7

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$150 \times 1 =$	$150 \times 1 =$	$150 \times 2 =$	$150 \times 1 =$	$150 \times 4 =$	$150 \times 1 =$	$150 \times 6 =$	$150 \times 7 =$	
150	150	150	300	150	600	150	900	1050	3450

Nie udało się dokonać adekwatnego zrzutu ekranowego

42.4. *See Hear*

Nadawca / antena: BBC / BBC Two
Czas trwania wydania: 0:30
Czas w skali tyg.: 0:08
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: osoby głuche
Kategoria: magazynowe
Dni emisji: dzień/dni powszednie
Pora dnia emisji: 06:00-09:00
Źródło JM: prez. g/Głuchy/a
Układ ekranu: nie dotyczy
Wysokość tłumacza: nie dotyczy

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$8 \times 1 =$	$8 \times 3 =$	$8 \times 3 =$	$8 \times 1 =$	$8 \times 2 =$	$8 \times 2 =$	$8 \times 6 =$	$8 \times 9 =$	
8	8	24	24	8	16	16	48	72	216

Włochy

Oferta programów dla wspólnoty użytkowników włoskiego JM we Włoszech

Ilustracja 180. Zrzut ekranowy programu *News 24* nadawcy Rai

43.1. *News 24*

Nadawca / antena: Rai / Rai News 24
Czas trwania wydania: 0:10
Czas w skali tyg.: 1:10
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: brak
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dni powszednie oraz wolne
Pora dnia emisji: 18:00-21:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 3A
Wysokość tłumacza: 4

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$70 \times 1 =$	$70 \times 1 =$	$70 \times 2 =$	$70 \times 3 =$	$70 \times 6 =$	$70 \times 1 =$	$70 \times 3 =$	$70 \times 4 =$	
70	70	70	140	210	420	70	210	280	1470

Ilustracja 181. Zrzut ekranowy programu *O anche no* nadawcy Rai

43.2. *O anche no*

Nadawca / antena: Rai / Rai 2
Czas trwania wydania: 0:30
Czas w skali tyg.: 0:30
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: osoby z niepełnosprawnością
Kategoria: magazynowe
Dni emisji: dzień/dni wolne
Pora dnia emisji: 06:00-09:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: 1B
Wysokość tłumacza: 3

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$30 \times 1 =$	$30 \times 2 =$	$30 \times 3 =$	$30 \times 2 =$	$30 \times 2 =$	$30 \times 1 =$	$30 \times 2 =$	$30 \times 3 =$	
30	30	60	90	60	60	30	60	90	480

Ilustracja 182. Zrzut ekranowy programu *TG 1 LIS* nadawcy Rai

43.3. *TG 1 LIS*

Nadawca / antena: Rai / Rai 1
Czas trwania wydania: 0:03
Czas w skali tyg.: 0:21
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: osoby głuche
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dni powszednie oraz wolne
Pora dnia emisji: 09:00-12:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: nie dotyczy
Wysokość tłumacza: nie dotyczy

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$21 \times 1 =$	$21 \times 3 =$	$21 \times 2 =$	$21 \times 3 =$	$21 \times 3 =$	$21 \times 1 =$	$21 \times 6 =$	$21 \times 9 =$	
21	21	63	42	63	63	21	126	189	588

Ilustracja 183. Zrzut ekranowy programu *TG 2 Flash LIS* nadawcy Rai

43.4. *TG 2 Flash LIS*

Nadawca / antena: Rai / Rai 2
Czas trwania wydania: 0:03
Czas w skali tyg.: 0:21
Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy
Aspekt niepełnosprawności: osoby głuche
Kategoria: serwisy informacyjne
Dni emisji: dni powszednie oraz wolne
Pora dnia emisji: 15:00-18:00
Źródło JM: tłumacz
Układ ekranu: nie dotyczy
Wysokość tłumacza: nie dotyczy

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$21 \times 1 =$	$21 \times 3 =$	$21 \times 2 =$	$21 \times 3 =$	$21 \times 5 =$	$21 \times 1 =$	$21 \times 6 =$	$21 \times 9 =$	
21	21	63	42	63	105	21	126	189	630

Ilustracja 184. Zrzut ekranowy programu *TG 3 LIS* nadawcy Rai

43.5. *TG 3 LIS*

Nadawca / antena: Rai / Rai 2

Czas trwania wydania: 0:03

Czas w skali tyg.: 0:21

Docelowa gr. wiekowa: ogólni odbiorcy

Aspekt niepełnosprawności: osoby głuche

Kategoria: serwisy informacyjne

Dni emisji: dni powszednie oraz wolne

Pora dnia emisji: 15:00-18:00

Źródło JM: tłumacz

Układ ekranu: nie dotyczy

Wysokość tłumacza: nie dotyczy

Ocena dostępu do informacji w języku migowym

Podst. oceny:	Oceny cech programu								Ocena ogólna:
	wiek. grup. doc.:	aspekt niepełnospr.:	rodzaj i gatunek:	dni emisji:	pora dnia emisji:	źródło JM:	układ ekranu:	wys. tłum.:	
	$21 \times 1 =$	$21 \times 3 =$	$21 \times 2 =$	$21 \times 3 =$	$21 \times 5 =$	$21 \times 1 =$	$21 \times 6 =$	$21 \times 9 =$	
21	21	63	42	63	105	21	126	189	630

Załącznik 3. Tabele danych

Tabela 5. Oferty programowe i ich oceny punktowe oraz czasy trwania uszeregowane wg oceny punktowej

L.p.	Nazwa wspólnoty użytkowników języka migowego, dla której przeznaczona była oferta	Ocena punktowa całej oferty	Łączny tygodniowy czas trwania programów w ofercie (w godz. i min.)
1	Wsp. portugalskiego JM	64406	76:12
2	Wsp. polskiego JM	48925	47:40
3	Wsp. norweskiego JM	28450	18:02
4	Wsp. czeskiego JM	24395	23:14
5	Wsp. duńskiego JM	20632	12:27
6	Wsp. hiszpańskiego JM	16365	15:15
7	Wsp. chorwackiego JM	15463	11:59
8	Wsp. niderlandzkiego JM	13838	09:11
9	Wsp. litewskiego JM	13188	09:56
10	Wsp. szwajcarsko-niemieckiego JM	12913	08:05
11	Wsp. katalońskiego JM	12350	10:50
12	Wsp. brytyjskiego JM	12216	10:08
13	Wsp. cypryjskiego JM	11858	08:59
14	Wsp. słoweńskiego JM	11675	08:05
15	Wsp. szwedzkiego JM	11593	06:51
16	Wsp. irlandzkiego JM	11314	09:26
17	Wsp. łotewskiego JM	9375	09:12
18	Wsp. flamandzkiego JM	9197	06:07
19	Wsp. austriackiego JM	8975	05:25
20	Wsp. rumuńskiego JM	8935	10:05
21	Wsp. francuskiego JM w Szwajcarii	8460	05:20
22	Wsp. słowackiego JM	8258	06:52
23	Wsp. belgijsko-francuskiego JM	7395	04:35
24	Wsp. niemieckiego JM w Niemczech	6060	03:50
25	Wsp. francuskiego JM we Francji	5511	04:49
26	Wsp. serbskiego JM	5112	03:38
27	Wsp. bułgarskiego JM	4895	04:50
28	Wsp. włoskiego JM w Szwajcarii	4830	03:30
29	Wsp. islandzkiego JM	4393	02:57
30	Wsp. włoskiego JM we Włoszech	3798	02:43
31	Wsp. ukraińskiego JM	3300	03:45
32	Wsp. maltańskiego JM	3045	01:45
33	Wsp. JM w Bośni i Hercegowinie	2935	02:15
34	Wsp. JM w Mołdawii	2730	03:00
35	Wsp. JM w Czarnogórze	2110	02:10
36	Wsp. albańskiego JM	2025	01:15
37	Wsp. kosowskiego JM	1924	01:46
38	Wsp. macedońskiego JM	1832	01:48
39	Wsp. estońskiego JM	1568	00:49
40	Wsp. fińskiego JM	1395	00:45
41	Wsp. greckiego JM	1000	00:50
42	Wsp. węgierskiego JM	900	00:50
43	Wsp. białoruskiego JM	325	00:25

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 6. Struktura czasu trwania programów ze względu na cechę pory dnia emisji w poszczególnych ofertach

	00:00-06:00	06:00-09:00	09:00-12:00	12:00-15:00	15:00-18:00	18:00-21:00	21:00-24:00
	5	15	17	14	21	28	9
Wsp. albańskiego JM 1				1:15 100,00%			
Wsp. austrackiego JM 1						5:25 100,00%	
Wsp. belgijsko-francuskiego JM 1						4:35 100,00%	
Wsp. białoruskiego JM 1	0:25 100,00%						
Wsp. brytyjskiego JM 2	7:38 75,33%			2:30 24,67%			
Wsp. bułgarskiego JM 2							
Wsp. chorwackiego JM 4			1:00 8,34%		0:15 5,17%	4:35 94,83%	
Wsp. cypryjskiego JM 1					1:10 9,74%	6:32 54,52%	
Wsp. czeskiego JM 5	2:20 10,04%	0:21 1,51%		7:35 32,64%	2:38 11,33%	10:20 44,48%	
Wsp. duńskiego JM 3	0:30 4,02%				2:05 16,73%	8:59 100,00%	
Wsp. estońskiego JM 1						0:49 100,00%	
Wsp. fińskiego JM 2			0:10 22,22%		0:35 77,78%		
Wsp. flamandzkiego JM 3		0:36 9,81%	0:12 3,27%			5:19 86,92%	
Wsp. francuskiego JM w Szwajcarii 2			1:50 34,38%			3:30 65,63%	
Wsp. francuskiego JM we Francji 4		1:04 22,15%	1:15 25,95%		1:15 25,95%	1:15 25,95%	
Wsp. greckiego JM 1						0:50 100,00%	
Wsp. hiszpańskiego JM 4		2:30 16,39%	0:30 3,28%	6:25 42,08%			5:50 38,23%
Wsp. irlandzkiego JM 3	8:38 91,52%		0:25 4,42%		0:23 4,06%		
Wsp. islandzkiego JM 1							
Wsp. JM w Bośni i Hercegowinie 3			0:55 40,74%		0:50 37,04%	2:57 100,00%	0:30 22,22%
Wsp. JM w Czarnogórze 1					2:10 100,00%		
Wsp. JM w Moldawii 1					3:00 100,00%		
Wsp. katalońskiego JM 2					5:25 50,00%		5:25 50,00%
Wsp. kosowskiego JM 1					1:46 100,00%		
Wsp. litewskiego JM 3					2:25 24,33%	5:25 54,53%	2:06 21,14%
Wsp. łotewskiego JM 3		1:25 15,40%		3:33 38,59%		4:14 46,01%	
Wsp. macedońskiego JM 2				0:08 7,41%	1:40 92,59%		
Wsp. maltańskiego JM 1						1:45 100,00%	
Wsp. niderlandzkiego JM 3		3:20 36,30%	0:50 9,07%			5:01 54,63%	
Wsp. niemieckiego JM w Niemczech 2			0:25 10,87%			3:25 89,13%	
Wsp. norweskiego JM 3					1:38 9,06%	13:36 75,42%	2:48 15,53%
Wsp. polskiego JM 7	5:50 12,24%	8:09 17,10%	2:05 4,37%	3:11 6,68%	6:25 13,46%	7:49 16,40%	14:11 29,76%
Wsp. portugalskiego JM 7	12:00 15,75%	8:30 11,15%	12:29 16,38%	13:10 17,28%	13:20 17,50%	13:10 17,28%	3:33 4,66%
Wsp. rumuńskiego JM 3		0:25 4,13%		5:00 49,59%		4:40 46,28%	
Wsp. serbskiego JM 3			0:30 13,76%	0:13 5,96%		2:55 80,28%	
Wsp. słowackiego JM 2				0:13 3,16%		6:39 96,84%	
Wsp. słoweńskiego JM 4		0:12 2,47%	0:15 3,09%			6:48 84,12%	0:50 10,31%
Wsp. szwajcarsko-niemieckiego JM 3		0:54 11,13%	1:47 22,06%			5:24 66,80%	
Wsp. szwedzkiego JM 5	0:58 14,11%				0:48 11,68%	0:58 14,11%	3:17 47,93%
Wsp. ukraińskiego JM 2					1:15 33,33%	2:30 66,67%	
Wsp. węgierskiego JM 1					0:50 100,00%		
Wsp. włoskiego JM w Szwajcarii 1	3:30 100,00%						
Wsp. włoskiego JM we Włoszech 4		0:30 18,40%	0:21 12,88%		0:42 25,77%	1:10 42,94%	

Źródło: opracowanie własne

Tabela 7. Struktura czasu trwania programów ze względu na cechę rodzaju i gatunku programu w poszczególnych ofertach

	Boj.	Dok.	Eduk.	Inf.	Publ. kult.	Mag.	Porad.	Publ. pol.	Rel. i fil.	Rożr.	Ser.	Publ. społ. / int.	Publ. sport.
Wsp. albańskiego JM	1			1:15 100,00%									
Wsp. austriackiego JM	4		0:20 6,13%	2:55 53,83%			1:20 24,62%					0:50 15,38%	
Wsp. belgijsko-francuskiego JM	1			4:35 100,00%									
Wsp. białoruskiego JM	1			0:25 100,00%									
Wsp. brytyjskiego JM	2			10:00 98,68%		0:08 1,32%							
Wsp. bułgarskiego JM	2			4:35 94,83%		0:15 5,17%							
Wsp. chorwackiego JM	3			10:09 84,70%		0:50 6,93%			1:00 8,34%				
Wsp. cypryjskiego JM	1			8:59 100,00%									
Wsp. czeskiego JM	6	3:10 13,63%		11:50 50,93%		7:43 33,21%			0:05 0,36%			0:10 0,72%	0:16 1,15%
Wsp. duńskiego JM	6	0:22 2,95%		8:21 67,07%		0:30 4,02%	0:07 0,94%	2:05 16,73%				1:02 8,30%	
Wsp. estońskiego JM	1			0:49 100,00%									
Wsp. fińskiego JM	2			0:35 77,78%								0:10 22,22%	
Wsp. flijandzkiego JM	1			6:07 100,00%									
Wsp. francuskiego JM w Szwajcarii	5		0:04 1,23%	3:30 65,63%		0:08 2,50%	0:56 17,50%					0:42 13,13%	
Wsp. francuskiego JM we Francji	2			4:22 90,66%		0:27 9,34%							
Wsp. greckiego JM	1			0:50 100,00%									
Wsp. hiszpańskiego JM	2			14:45 96,72%		0:30 3,28%							
Wsp. irlandzkiego JM	7	0:25 4,42%	3:08 33,22%	0:23 4,06%			1:27 15,37%			2:14 23,67%	0:41 7,24%	1:08 12,01%	
Wsp. islandzkiego JM	1			2:57 100,00%									
Wsp. JM w Bosni i Hercegowinie	1			2:15 100,00%									
Wsp. JM w Czarnogórze	1			2:10 100,00%									
Wsp. JM w Moldawii	1			3:00 100,00%									
Wsp. katalońskiego JM	1			10:50 100,00%									
Wsp. kosowskiego JM	1			1:46 100,00%									
Wsp. litewskiego JM	3			7:39 77,01%	1:17 12,92%			1:00 10,07%					
Wsp. lotewskiego JM	4			4:14 46,01%				2:33 27,72%	1:00 10,87%			1:25 15,40%	
Wsp. macedońskiego JM	2			1:40 92,59%		0:08 7,41%							
Wsp. maltańskiego JM	1			1:45 100,00%									
Wsp. niderlandzkiego JM	1			9:11 100,00%									
Wsp. niemieckiego JM w Niemczech	2			3:25 89,13%		0:25 10,87%							
Wsp. norweskiego JM	8	0:25 2,31%	3:12 17,74%	8:22 46,40%	0:29 2,68%	0:22 0,77%	3:47 20,98%	0:29 2,68%	1:00 2,10%		0:35 3,23%	0:43 3,97%	
Wsp. polskiego JM	11	10:22 21,73%	1:40 3,50%	14:29 30,38%	0:25 0,87%	0:22 0,77%	0:10 0,35%	3:50 8,04%	1:00 2,10%		10:07 21,22%	1:25 2,97%	3:50 8,04%
Wsp. portugalskiego JM	4			45:32 59,76%				6:05 7,98%	2:05 2,73%	22:30 29,53%			
Wsp. rumuńskiego JM	2			9:40 95,87%		0:25 4,13%							
Wsp. serbskiego JM	2			2:55 80,28%		0:43 19,72%							
Wsp. słowackiego JM	2			6:39 96,84%		0:13 3,16%							
Wsp. słoweńskiego JM	5	0:12 2,47%		5:58 73,81%		0:15 3,09%		0:50 10,31%				0:50 10,31%	
Wsp. szwajcarsko-niemieckiego JM	5		0:37 7,63%	5:24 66,80%			1:10 14,43%	0:49 10,10%				0:05 1,03%	
Wsp. szwedzkiego JM	9	0:05 1,22%	1:03 15,33%	1:05 15,82%			1:36 23,36%	0:45 10,95%		0:14 3,41%	0:07 1,70%	1:26 20,92%	0:30 7,30%
Wsp. ukraińskiego JM	1			3:45 100,00%									
Wsp. węgierskiego JM	1			0:50 100,00%									
Wsp. włoskiego JM w Szwajcarii	1			3:30 100,00%									
Wsp. włoskiego JM we Włoszech	2			2:13 81,60%		0:30 18,40%							

Źródło: opracowanie własne

Tabela 8. Struktura czasu trwania programów ze względu na cechę wiekowej grupy docelowej w poszczególnych ofertach

	Prog. dla dz. i ml.	Pozostałe	
		13	42
Wsp. albańskiego JM	1		1:15 100,00%
Wsp. austriackiego JM	1		5:25 100,00%
Wsp. belgijsko-francuskiego JM	2	0:30	10,91%
Wsp. białoruskiego JM	1		0:25 100,00%
Wsp. brytyjskiego JM	1		10:08 100,00%
Wsp. bułgarskiego JM	1		4:50 100,00%
Wsp. chorwackiego JM	1		11:59 100,00%
Wsp. cypryjskiego JM	1		8:59 100,00%
Wsp. czeskiego JM	2	3:20	14,35%
Wsp. duńskiego JM	1		13:27 100,00%
Wsp. estońskiego JM	1		0:49 100,00%
Wsp. fińskiego JM	1		0:45 100,00%
Wsp. flamandzkiego JM	2	0:48	13,08%
Wsp. francuskiego JM w Szwajcarii	2	0:04	1,25%
Wsp. francuskiego JM we Francji	1		4:49 100,00%
Wsp. greckiego JM	1		0:50 100,00%
Wsp. hiszpańskiego JM	1		15:15 100,00%
Wsp. irlandzkiego JM	2	0:25	4,42%
Wsp. islandzkiego JM	2	0:16	9,04%
Wsp. JM w Bośni i Hercegowinie	1		2:15 100,00%
Wsp. JM w Czarnogórze	1		2:10 100,00%
Wsp. JM w Moldawii	1		3:00 100,00%
Wsp. katalońskiego JM	1		10:50 100,00%
Wsp. kosowskiego JM	1		1:46 100,00%
Wsp. litewskiego JM	1		9:56 100,00%
Wsp. łotewskiego JM	1		9:12 100,00%
Wsp. macedońskiego JM	1		1:48 100,00%
Wsp. maltańskiego JM	1		1:45 100,00%
Wsp. niemieckiego JM w Niemczech	1	2:20	25,41%
Wsp. norweskiego JM	2	4:57	27,45%
Wsp. polskiego JM	2	18:44	39,30%
Wsp. portugalskiego JM	2	0:24	0,52%
Wsp. rumuńskiego JM	1		10:05 100,00%
Wsp. serbskiego JM	1		3:38 100,00%
Wsp. słowackiego JM	1		6:52 100,00%
Wsp. słoweńskiego JM	2	0:12	2,47%
Wsp. szwajcarsko-niemieckiego JM	1		7:53 97,53%
Wsp. szwedzkiego JM	2	0:48	11,68%
Wsp. ukraińskiego JM	1		3:45 100,00%
Wsp. węgierskiego JM	1	0:50	100,00%
Wsp. włoskiego JM w Szwajcarii	1		3:30 100,00%
Wsp. włoskiego JM we Włoszech	1		2:43 100,00%

Źródło: opracowanie własne

Tabela 9. Struktura czasu trwania programów ze względu na cechę aspektu niepełnosprawności w poszczególnych ofertach

	Osoby głuche	Os. z niepeł.	Brak aspektu		
				22	6
Wsp. albańskiego JM	1	1:15	100,00%		
Wsp. austriackiego JM	1			5:25	100,00%
Wsp. belgijsko-francuskiego JM	1			4:35	100,00%
Wsp. białoruskiego JM	1			0:25	100,00%
Wsp. brytyjskiego JM	2	0:08	1,32%	10:00	98,68%
Wsp. bułgarskiego JM	2	0:15	5,17%	4:35	94,83%
Wsp. chorwackiego JM	2			0:50	6,95%
Wsp. cypryjskiego JM	1			8:59	100,00%
Wsp. czeskiego JM	3	1:23	5,95%	0:05	0,36%
Wsp. duńskiego JM	2	2:06	16,87%	21:46	93,69%
Wsp. estońskiego JM	1	0:49	100,00%	10:21	83,13%
Wsp. fińskiego JM	1	0:45	100,00%		
Wsp. flamandzkiego JM	1				
Wsp. francuskiego JM w Szwajcarii	2	0:08	2,50%	6:07	100,00%
Wsp. francuskiego JM we Francji	2	0:27	9,34%	5:12	97,50%
Wsp. greckiego JM	1			4:22	90,66%
Wsp. hiszpańskiego JM	2	0:30	3,28%	0:50	100,00%
Wsp. irlandzkiego JM	2	0:23	4,06%	14:45	96,72%
Wsp. islandzkiego JM	1			9:03	95,94%
Wsp. JM w Bośni i Hercegowinie	1			2:57	100,00%
Wsp. JM w Czarnogórze	1	0:55	40,74%	1:20	59,26%
Wsp. JM w Moldawii	1			2:10	100,00%
Wsp. katalońskiego JM	1			3:00	100,00%
Wsp. kosowskiego JM	1			10:50	100,00%
Wsp. litewskiego JM	1			1:46	100,00%
Wsp. łotewskiego JM	1			9:56	100,00%
Wsp. macedońskiego JM	1			9:12	100,00%
Wsp. maltańskiego JM	1	0:08	7,41%	1:40	92,59%
Wsp. niemieckiego JM w Niemczech	1	1:45	100,00%		
Wsp. norweskiego JM	2	0:25	10,87%	9:11	100,00%
Wsp. polskiego JM	2	0:53	4,90%	3:25	89,13%
Wsp. portugalskiego JM	3	0:22	0,77%	17:09	95,10%
Wsp. rumuńskiego JM	1			46:58	98,53%
Wsp. serbskiego JM	3	0:25	13,76%	76:12	100,00%
Wsp. słowackiego JM	2	1:02	15,05%	9:40	95,87%
Wsp. słoweńskiego JM	2	0:15	3,09%	2:55	80,28%
Wsp. szwajcarsko-niemieckiego JM	1			5:50	84,95%
Wsp. szwedzkiego JM	2	1:05	15,82%	7:50	96,91%
Wsp. ukraińskiego JM	1			8:05	100,00%
Wsp. węgierskiego JM	1			5:46	84,18%
Wsp. włoskiego JM w Szwajcarii	1			3:45	100,00%
Wsp. włoskiego JM we Włoszech	3	1:03	38,65%	0:30	18,40%
				1:10	42,94%

Źródło: opracowanie własne

Tabela 10. Struktura czasu trwania programów ze względu na cechę źródła języka migowego w poszczególnych ofertach

	Os. głucha	Tłumacz
Wsp. albańskiego JM 1		1:15 100,00%
Wsp. austriackiego JM 1		5:25 100,00%
Wsp. belgijsko-francuskiego JM 1		4:35 100,00%
Wsp. białoruskiego JM 1		0:25 100,00%
Wsp. brytyjskiego JM 2	0:08	10:00 98,68%
Wsp. bułgarskiego JM 1		4:50 100,00%
Wsp. chorwackiego JM 1		11:59 100,00%
Wsp. cypryjskiego JM 1		8:59 100,00%
Wsp. czeskiego JM 2	1:23	5:95% 21:51 94,05%
Wsp. duńskiego JM 2	2:06	16,87% 10:21 83,13%
Wsp. estońskiego JM 1	0:49	100,00%
Wsp. fińskiego JM 1	0:45	100,00%
Wsp. flamandzkiego JM 1		6:07 100,00%
Wsp. francuskiego JM w Szwajcarii 2	0:08	2,50% 5:12 97,50%
Wsp. francuskiego JM we Francji 2	0:27	9,34% 4:22 90,66%
Wsp. greckiego JM 1		0:50 100,00%
Wsp. hiszpańskiego JM 2	0:30	3,28% 14:45 96,72%
Wsp. irlandzkiego JM 2	0:23	4,06% 9:03 95,94%
Wsp. islandzkiego JM 1		2:57 100,00%
Wsp. JM w Bośni i Hercegowinie 1		2:15 100,00%
Wsp. JM w Czarnogórze 1		2:10 100,00%
Wsp. JM w Moldawii 1		3:00 100,00%
Wsp. katalońskiego JM 1		10:50 100,00%
Wsp. kosowskiego JM 1		1:46 100,00%
Wsp. litewskiego JM 1		9:56 100,00%
Wsp. lotewskiego JM 1		9:12 100,00%
Wsp. macedońskiego JM 1		1:48 100,00%
Wsp. maltańskiego JM 1		1:45 100,00%
Wsp. niderlandzkiego JM 1		9:11 100,00%
Wsp. niemieckiego JM w Niemczech 2	0:25	10,87% 3:25 89,13%
Wsp. norweskiego JM 2	0:53	4,90% 17:09 95,10%
Wsp. portugalskiego JM 1		76:12 100,00%
Wsp. rumuńskiego JM 1		10:05 100,00%
Wsp. serbskiego JM 1		3:38 100,00%
Wsp. słowackiego JM 2	1:02	15,05% 5:50 84,95%
Wsp. słoweńskiego JM 2	0:15	3,09% 7:50 96,91%
Wsp. szwajcarsko-niemieckiego JM 1		8:05 100,00%
Wsp. szwedzkiego JM 2	1:05	15,82% 5:46 84,18%
Wsp. ukraińskiego JM 1		3:45 100,00%
Wsp. węgierskiego JM 1		0:50 100,00%
Wsp. włoskiego JM w Szwajcarii 1		3:30 100,00%
Wsp. włoskiego JM we Włoszech 1		2:43 100,00%

Źródło: opracowanie własne

Tabela 11. Struktura czasu trwania programów ze względu na cechę układu ekranu w poszczególnych ofertach

	Ukł. ekr. 1A	Ukł. ekr. 1B	Ukł. ekr. 2A	Ukł. ekr. 2B	Ukł. ekr. 3A	Ukł. ekr. 3B	Nie dotyczy
	12	13	16	1	5	4	22
Wsp. albańskiego JM 1							1:15 100,00%
Wsp. austriackiego JM 1			5:25 100,00%				
Wsp. belgijsko-francuskiego JM 1			4:35 100,00%				
Wsp. białoruskiego JM 1		0:25 100,00%					
Wsp. brytyjskiego JM 3			7:30 74,01%	2:30 24,67%			0:08 1,32%
Wsp. bułgarskiego JM 2		4:35 94,83%					0:15 5,17%
Wsp. chorwackiego JM 3	0:50 6,95%	1:00 8,34%			10:09 84,70%		
Wsp. cypryjskiego JM 1					8:59 100,00%		
Wsp. czeskiego JM 3	14:21 61,76%	7:30 32,28%					1:23 5,95%
Wsp. duńskiego JM 2			10:21 83,13%				2:06 16,87%
Wsp. estońskiego JM 1							0:49 100,00%
Wsp. fińskiego JM 1							0:45 100,00%
Wsp. flamandzkiego JM 1			6:07 100,00%				
Wsp. francuskiego JM w Szwajcarii 2			5:12 97,50%				0:08 2,50%
Wsp. francuskiego JM we Francji 3	2:30 51,90%					1:52 38,75%	0:27 9,34%
Wsp. greckiego JM 1						0:50 100,00%	
Wsp. hiszpańskiego JM 2		14:45 96,72%					0:30 3,28%
Wsp. irlandzkiego JM 3	0:25 4,42%		8:38 91,52%				0:23 4,06%
Wsp. islandzkiego JM 1			2:57 100,00%				
Wsp. JM w Bośni i Hercegowinie 2		1:20 59,26%					0:55 40,74%
Wsp. JM w Czarnogórze 1		2:10 100,00%					
Wsp. JM w Moldawii 1	3:00 100,00%						
Wsp. katalońskiego JM 1					10:50 100,00%		
Wsp. kosowskiego JM 1						1:46 100,00%	
Wsp. litewskiego JM 2	3:15 32,72%		6:41 67,28%				
Wsp. lotewskiego JM 1		9:12 100,00%					
Wsp. macedońskiego JM 2		1:40 92,59%					0:08 7,41%
Wsp. maltańskiego JM 1							1:45 100,00%
Wsp. niderlandzkiego JM 1			9:11 100,00%				
Wsp. niemieckiego JM w Niemczech 2			3:25 89,13%				0:25 10,87%
Wsp. norweskiego JM 2			17:09 95,10%				0:53 4,90%
Wsp. polskiego JM 3	47:02 98,67%				0:16 0,56%		0:22 0,77%
Wsp. portugalskiego JM 2	22:54 30,05%	53:18 69,95%					
Wsp. rumuńskiego JM 2	7:35 75,21%	2:30 24,79%				2:55 80,28%	0:30 13,76%
Wsp. serbskiego JM 3	0:13 5,96%						1:02 15,05%
Wsp. słowackiego JM 2	5:50 84,95%						0:15 3,09%
Wsp. słoweńskiego JM 2			7:50 96,91%				
Wsp. szwajcarsko-niemieckiego JM 1			8:05 100,00%				
Wsp. szwedzkiego JM 2			5:46 84,18%				1:05 15,82%
Wsp. ukraińskiego JM 1	3:45 100,00%						
Wsp. węgierskiego JM 1		0:50 100,00%					
Wsp. włoskiego JM w Szwajcarii 1			3:30 100,00%				
Wsp. włoskiego JM we Włoszech 3		0:30 18,40%			1:10 42,94%		1:03 38,65%

Źródło: opracowanie własne

Tabela 12. Struktura czasu trwania programów ze względu na cechę wysokości tłumacza w poszczególnych ofertach

	Nie dotyczy	Wielk. 2		Wielk. 3		Wielk. 4		Wielk. 5		Wielk. 6		Wielk. 7		Wielk. 8		Wielk. 9	
		5	15	10	4	8	3	10	10	7	10	10	7				
Wsp. albańskiego JM	1	1:15	100,00%														
Wsp. austriackiego JM	1														5:25	100,00%	
Wsp. belgijsko-francuskiego JM	1														4:35	100,00%	
Wsp. białoruskiego JM	1				0:25	100,00%											
Wsp. brytyjskiego JM	3	0:08	1,32%														
Wsp. bułgarskiego JM	2	0:15	5,17%														
Wsp. chorwackiego JM	3	1:00	8,34%		0:50	6,95%											
Wsp. cypryjskiego JM	1								8:59	100,00%							
Wsp. czeskiego JM	3	1:23	5,95%		8:25	36,23%	13:26	57,82%									
Wsp. duńskiego JM	3	2:06	16,87%												4:17	34,40%	6:04
Wsp. estońskiego JM	1	0:49	100,00%														
Wsp. fińskiego JM	1	0:45	100,00%														
Wsp. flamandzkiego JM	2																
Wsp. francuskiego JM w Szwajcarii	3	0:08	2,50%														
Wsp. francuskiego JM we Francji	3	0:27	9,34%				2:30	51,90%							5:19	86,92%	0:48
Wsp. greckiego JM	1						0:50	100,00%							5:08	96,25%	0:04
Wsp. hiszpańskiego JM	2	0:30	3,28%		14:45	96,72%											
Wsp. irlandzkiego JM	3	0:23	4,06%				0:25	4,42%							8:38	91,52%	
Wsp. islandzkiego JM	2									0:16	9,04%				2:41	90,96%	
Wsp. JM w Bośni i Hercegowinie	2	0:55	40,74%				1:20	59,26%									
Wsp. JM w Czarnogórze	1																
Wsp. JM w Moldawii	1			2:10	100,00%												
Wsp. katalońskiego JM	1			3:00	100,00%												
Wsp. kosowskiego JM	1						10:50	100,00%									
Wsp. litewskiego JM	3			1:46	100,00%												
Wsp. lotewskiego JM	1						3:15	32,72%							1:17	12,92%	5:24
Wsp. macedońskiego JM	2	0:08	7,41%		9:12	100,00%											
Wsp. maltańskiego JM	1	1:45	100,00%		1:40	92,59%											
Wsp. niderlandzkiego JM	1																
Wsp. niemieckiego JM w Niemczech	2	0:25	10,87%														
Wsp. norweskiego JM	4	0:53	4,90%												3:25	89,13%	
Wsp. polskiego JM	5	0:22	0,77%	16:34	34,76%	20:11	42,34%	10:17	21,57%	2:18	12,75%	14:03	77,91%	0:48	4,44%		
Wsp. portugalskiego JM	2			58:42	77,03%	17:30	22,97%							0:16	0,56%		
Wsp. rumuńskiego JM	2			5:00	49,59%	5:05	50,41%										
Wsp. serbskiego JM	2	0:30	13,76%														
Wsp. słowackiego JM	2	1:02	15,05%		5:50	84,95%											
Wsp. słoweńskiego JM	3	0:15	3,09%														
Wsp. szwajcarsko-niemieckiego JM	2																
Wsp. szwedzkiego JM	3	1:05	15,82%														
Wsp. ukraińskiego JM	1																
Wsp. węgierskiego JM	1																
Wsp. włoskiego JM w Szwajcarii	1						0:50	100,00%									
Wsp. włoskiego JM we Włoszech	3	1:03	38,65%				1:10	42,94%									

Źródło: opracowanie własne

Bibliografia¹

Źródła

- 2010 Brussels Declaration on Sign Languages in the European Union* [online] [dostęp 9 listopada 2021]. Dostępny w World Wide Web: https://www.eud.eu/files/8514/5803/7674/brussels_declaration_FINAL.pdf.
- 2010. évi CLXXXV. törvény a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról*, Magyar Közlöny 2010, nr 202, bez num. poz.
- 35 ans, l'histoire continue* [online] [dostęp 4 grudnia 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://pages.rts.ch/emissions/signes/9065588-signes.html>.
- 35 let predvajanja Prisluhnimo tišini* [online] [dostęp 25 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://365.rtv slo.si/arhiv/prisluhnimo-tisini/174367182>.
- Accessibilité aux personnes déficientes sensorielles* [online] [dostęp 29 maja 2022]. Dostępny w World Wide Web: https://www.rtf.be/entreprise/contact-et-question/faq/detail_accessibilite?id=9309319.
- Access services at the BBC* [online] [dostęp 29 maja 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.bbc.com/aboutthebbc/whatwedo/publicservices/accessservices>.
- Acende a Luz Para Eu Te "Ouvir"* [online] [dostęp 1 października 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://showoff.pt/portfolio/acende-a-luz-para-eu-te-ouvir>.
- Ádám Kósa* [online] [dostęp 21 marca 2023]. Dostępny w World Wide Web: https://www.europarl.europa.eu/meps/pl/96829/ADAM_KOSA/home.

¹ Ze względu na wielojęzyczność wykorzystanych źródeł i opracowań przyjęto następujące zasady porządkowania opisów bibliograficznych: 1) pomijano znaki diakrytyczne (wliczając polskie) w opisach zapisanych alfabetem łacińskim (np. á, â, ã, czy ą są traktowane przy szeregowaniu jako a); 2) opisy zapisane cyrylicą bądź alfabetem greckim są włączone w ciąg haseł łacińskich i porządkowane wg transliteracji PWN, z pominięciem znaków diakrytycznych przy znakach transliteracyjnych (zatem np. â, ë, ž, č, š i š szeregowane są odpowiednio jak a, û, e, z, c, s i s). Zob. *Transliteracja i transkrypcja współczesnego alfabetu bułgarskiego* [online] [dostęp 1 kwietnia 2023]. Dostępny w World Wide Web: <https://sjp.pwn.pl/zasady/329-80-A-Transliteracja-i-transkrypcja-wspolczesnego-alfabetu-bulgarskiego;629726.html>; *Transliteracja i transkrypcja współczesnego alfabetu macedońskiego* [online] [dostęp 1 kwietnia 2023]. Dostępny w World Wide Web: <https://sjp.pwn.pl/zasady/Transliteracja-i-transkrypcja-wspolczesnego-alfabetu-macedonskiego;629733.html>; *Transliteracja i transkrypcja współczesnego alfabetu ukraińskiego* [online] [dostęp 1 kwietnia 2023]. Dostępny w World Wide Web: <https://sjp.pwn.pl/zasady/318-78-A-Transliteracja-i-transkrypcja-wspolczesnego-alfabetu-ukrainskiego;629711.html>; *Transliteracja współczesnego alfabetu rosyjskiego* [online] [dostęp 1 kwietnia 2023]. Dostępny w World Wide Web: <https://sjp.pwn.pl/zasady/Transliteracja-wspolczesnego-alfabetu-rosyjskiego;629696.html>; *Pisownia greckich nazw własnych – transliteracja* [online] [dostęp 1 kwietnia 2023]. Dostępny w World Wide Web: <https://sjp.pwn.pl/zasady/Pisownia-greckich-nazw-wlasnych-transliteracja;629674.html>.

- Aðgengisstefna RÚV* [online] [dostęp 29 maja 2022]. Dostępny w World Wide Web: https://www.ruv.is/sites/default/files/adgengisstefna_ruv_-_10_mars_2022_.pdf.
- Adriana Kmotriková - 27.jún 1999 (STV2)* [online] [dostęp 26 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.youtube.com/watch?v=k6JKGyj6cbs>.
- Archivio LIS* [online] [dostęp 29 maja 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.rai.it/dl/easyweb/LIS-e2a267d2-e9a0-4af7-b2ff-baad1f5d060e.html>.
- Are programmes with sign language available?* [online] [dostęp 29 maja 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.bbc.co.uk/iplayer/help/questions/accessibility/sign-language>.
- Att tal-1991 dwar ix-Xandir*, Supplement tal-Gazzetta tal-Gvern ta' Malta 1991, nr 15, poz. 435.
- Audism* [online] [dostęp 1 grudnia 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.britannica.com/topic/audism>.
- Bachelor Gebärdensprachdolmetschen GSD* [online] [dostęp 7 kwietnia 2023]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.youtube.com/watch?v=FTsAvn7ESZ0>.
- Barrierefreie Angebote* [online] [dostęp 29 maja 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.srf.ch/unternehmen/publizistisches-angebot/profil-barrierefreie-angebote>.
- Barrierefreiheit im ORF* [online] [dostęp 29 maja 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://der.orf.at/kundendienst/service/barrierefrei100.html>.
- Bekendtgørelse af lov om radio- og fjernsynsvirksomhed m.v.*, Lovtidende A 2020, nr 1350, bez num. poz.
- BIAP Recommendation 02/1: Audiometric Classification of Hearing Impairments*, 1996. Dostępny w World Wide Web: <https://www.biap.org/en/recommendations/recommendations/tc-02-classification/213-rec-02-1-en-audiometric-classification-of-hearing-impairments/file>.
- Board Members. European Union of the Deaf* [online] [dostęp 21 marca 2023]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.eud.eu/eud/board-members/>.
- Broadcasting Act 2009*, Irish Statute Book 2009, nr 18, bez num. poz.
- Brussels Declaration* [online] [dostęp 9 listopada 2021]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.eud.eu/about-us/history-eud/achievement/brusseles-declaration/>.
- BSL SignBank* [online] [dostęp 6 marca 2023]. Dostępny w World Wide Web: <https://bslsignbank.ucl.ac.uk/>.
- BSL SignBank. Number Signs* [online] [dostęp 6 marca 2023]. Dostępny w World Wide Web: <https://bslsignbank.ucl.ac.uk/regional/numbersigns/>.
- Bundesgesetz über audiovisuelle Mediendienste (Audiovisuelle Mediendienste-Gesetz – AMD-G)*, Bundesgesetzblatt für die Republik Österreich 2001, nr 84, bez num. poz.
- Bundesgesetz über Radio und Fernsehen (RTVG) vom 24. März 2006*, Amtliche Sammlung 2007, nr 737, bez num. poz.
- Čajovna na téma znakový jazyk* [online] [dostęp 9 kwietnia 2023]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.youtube.com/watch?v=WvdAuPD2Qgs>.
- Castigli Milena, Alla scoperta di Maria Luisa Franchi, la pioniera della Lingua dei Segni* [online] [dostęp 1 października 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.interris.it/copertina/alla-scoperta-di-maria-luisa-franchi-la-pioniera-della-lingua-dei-segni-audio-e-video/>.
- Codul serviciilor media audiovizuale al Republicii Moldova*, Monitorul Oficial 2018, nr 462-466, poz. 766.

- Communications Act 2003*, UK Public General Acts 2003, c. 13.
- Danesi Marcel, *Dictionary of Media and Communication*, Armonk – London: Routledge, 2009.
- Decreet betreffende radio-omroep en televisie*, Belgisch Staatsblad 2006, nr 151, poz. 1566.
- Decreet houdende de erkenning van de Vlaamse Gebarentaal*, Belgisch Staatsblad 2006, nr 225, poz. 2746.
- Décret du 4 février 2021 relatif aux services de médias audiovisuels et aux services de partage de vidéos*, Moniteur Belge 2021, nr 88, poz. 20568.
- Decreto legislativo 31 luglio 2005, n. 177. Testo unico della radiotelevisione.*, Supplemento ordinario alla Gazzetta Ufficiale della Repubblica Italiana 2005, nr 208, bez num. poz.
- Décret relatif à la reconnaissance de la langue des signes*, Moniteur Belge 2003, nr 410, poz. 4501.
- Dekret zur Anerkennung der Deutschen Gebärdensprache*, Moniteur Belge | Belgisch Staatsblad 2019, nr 68, poz. 201338.
- Des programmes pour tous* [online] [dostęp 29 maja 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.rts.ch/entreprise/a-propos/8965500-des-programmes-pour-tous.html>.
- Des programmes pour toutes et tous. Offre d'accessibilité des programmes pour les handicapés sensoriels* [online] [dostęp 29 maja 2022]. Dostępny w World Wide Web: https://www.rts.ch/entreprise/11360669.html/BINARY/Brochure_DesProgrammesPourToutesEtTous_Accessibilite.
- Development and Access to Information*, red. M. Garrido, S. Wyber, The Hague: IFLA, 2019.
- Dictionary of Information Science and Technology*, red. M. Khosrow-Pour, Hershey – London – Melbourne – Singapore: IGI Global, 2007.
- Dictionary of Media Studies*, London: A & C Black, 2006.
- Disability-inclusive language guidelines* [online] [dostęp 13 grudnia 2021]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.ungeneva.org/sites/default/files/2021-01/Disability-Inclusive-Language-Guidelines.pdf>.
- Dostępność* [online] [dostęp 29 maja 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.tvp.pl/dostepnosc>.
- DRTV continuity 11. maj 1993* [online] [dostęp 26 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.youtube.com/watch?v=BygEOTkC4Zs>.
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/13/UE z dnia 10 marca 2010 r. w sprawie koordynacji niektórych przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich dotyczących świadczenia audiowizualnych usług medialnych (dyrektywa o audiowizualnych usługach medialnych)*, Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej 2010, ser. L, nr 95, bez num. poz.
- Dyrektywa (UE) 2016/2102 w sprawie dostępności stron internetowych i mobilnych aplikacji organów sektora publicznego*, Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej 2016, ser. L, nr 327, bez num. poz.
- Dziennik telewizyjny 29.04.1984 r.* [online] [dostęp 26 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.youtube.com/watch?v=U5H5qBJF3x8>.
- Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likums*, Latvijas Vēstnesis 2010, nr 118, bez num. poz.
- EN 301 549 V3.2.1. Accessibility requirements for ICT products and services*, Brussels 2021.

- Encyclopedia of Library and Information Sciences. Fourth Edition*, red. J.D. McDonald, M. Levine-Clark, Boca Raton: CRC Press, 2019.
- Encyklopedia językoznawstwa ogólnego*, red. K. Polański, Wrocław: Ossolineum, 1999.
- ETV viipekeelsed uudised* [online] [dostęp 25 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: http://www.ead.ee/haridus_ja_kultuur/etv_v_uudised.
- Federalna Ustawa Konstytucyjna Republiki Austrii*, tłum. P. Czarny i B. Naleziński, [w:] *Konstytucje państw Unii Europejskiej*, red. W. Staśkiewicz, Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 2011, s. 23-83.
- Fragen und Antworten zu den barrierefreien Angeboten im ZDF* [online] [dostęp 29 maja 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.zdf.de/barrierefreiheit-im-zdf/fragen-und-antworten-zur-barrierefreiheit-im-zdf-102.html>.
- Gebärdensprache* [online] [dostęp 29 maja 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.daserste.de/specials/service/barrierefreie-angebote-ard-102.html>.
- Gebärdensprache – die faszinierende Welt der Gehörlosen* [online] [dostęp 8 kwietnia 2023]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.youtube.com/watch?v=6VgfRqsBVRk>.
- Gebärdensprache in Corona: Recht auf barrierefreie Informationen* [online] [dostęp 9 kwietnia 2023]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.youtube.com/watch?v=12dqEjByaaI>.
- Gebarentolken* [online] [dostęp 29 maja 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://over.npo.nl/voor-publiek/toegankelijkheid/gebarentolken>.
- Gehörlose und Gebärdensprache: "Unser Recht auf DGS"* [online] [dostęp 21 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.youtube.com/watch?v=Lwpeurdm0E>.
- Gesetz vom 28. Januar 1880, betreffend die Errichtung einer Unterrichts- und Erziehungsanstalt für Taubstumme / Loi du 28 janvier 1880 concernant la création d'un établissement pour l'instruction et l'éducation des sourds-muets*, Memorial des Großherzogthums Luxemburg / Memorial du Grand-Duché de Luxembourg, Nr. 12, Freitag, 13. Februar 1880 / Vendredi, 13 février 1880.
- Gesetz zum Staatsvertrag zur Modernisierung der Medienordnung in Deutschland*, Gesetz- und Verordnungsblatt für Berlin 2020, nr 42, bez num. poz.
- Grzenia Jan, *Przekład i tłumaczenie* [online] [dostęp 7 kwietnia 2023]. Dostępny w World Wide Web: <https://sjp.pwn.pl/poradnia/haslo/przeklad-i-tlumaczenie;5716.html>.
- Guidelines for Library Services to Deaf People. 2nd Edition*, red. J. M. Day, The Hague: IFLA, 2000.
- Hands On Series 16 Programme 5* [online] [dostęp 22 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.youtube.com/watch?v=ws8Ok7pulyU>.
- Hands On Series 16 Programme 1* [online] [dostęp 9 kwietnia 2023]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.youtube.com/watch?v=GX103--leHc>.
- Helga Stevens* [online] [dostęp 21 marca 2023]. Dostępny w World Wide Web: https://www.europarl.europa.eu/meps/en/125105/HELGA_STEVENS/history/8.
- History of LRT Žinios intros (1988-nowadays)* [online] [dostęp 26 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.youtube.com/watch?v=5Hg0tB2ULII>.
- Information for All Programme. Consolidating Information and Knowledge Societies. Empowering Peoples and Nations*, Paris: UNESCO, 2007.

- Information for All Programme (IFAP)* [online] [dostęp 21 sierpnia 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://en.unesco.org/programme/ifap>.
- Irish Sign Language Act 2017*, Irish Statute Book 2017, nr 40, bez num. poz.
- Karta praw podstawowych Unii Europejskiej* [online] [dostęp 29 sierpnia 2021]. Dostępny w World Wide Web: http://oide.sejm.gov.pl/oide/?option=com_content&view=article&id=14428&Itemid=422.
- Katharina Grosser 2015.03.25* [online] [dostęp 7 kwietnia 2023]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.youtube.com/watch?v=jHwIRIBM7O4>.
- Keenan Stella, Johnson Colin, *Concise Dictionary of Library and Information Science. Second Edition*, München: De Gruyter Saur, 2000.
- Konstytucja Republiki Finlandii z dnia 11 czerwca 1999 r.*, tłum. J. Osiński, [w:] *Konstytucje państw Unii Europejskiej*, red. W. Staśkiewicz, Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 2011, s. 251-270.
- Konstytucja Republiki Portugalskiej z dn. 2 kwietnia 1976 r.*, tłum. A. Wojtyczek-Bonnand, [w:] *Konstytucje państw Unii Europejskiej*, red. W. Staśkiewicz, Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 2011, s. 599-664.
- Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych* [online] [dostęp 29 sierpnia 2021]. Dostępny w World Wide Web: <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/konwencja-onz-o-prawach-osob-niepelnosprawnych>.
- Korpusowy Słownik Polskiego Języka Migowego* [online] [dostęp 4 lipca 2021]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.slownikpjm.uw.edu.pl/>.
- Künstler Izabela, Butkiewicz Urszula, *Napisy dla osób niesłyszących i słabosłyszących – zasady tworzenia*, Warszawa 2019.
- Laki sähköisen viestinnän palveluista*, Finlex 2014, nr 917, bez num. poz.
- Laki televisio- ja radiotoiminnasta*, Virallinen Lehti 1998, nr 122, bez num. poz.
- LEGE nr. 504 din 11 iulie 2002. Legea audiovizualului*, Monitorul Oficial 2002, nr 534, poz. 504.
- Lei da televisão*, Diário da República 2007, nr 145, bez num. poz.
- Ley 27/2007, de 23 de octubre, por la que se reconocen las lenguas de signos españolas y se regulan los medios de apoyo a la comunicación oral de las personas sordas, con discapacidad auditiva y sordociegas*, Boletín Oficial del Estado 2007, nr 255, poz. 18476.
- Ley 7/2010, de 31 de marzo, General de la Comunicación Audiovisual*, Boletín Oficial del Estado 2010, nr 79, poz. 5292.
- Lietuvių gestų kalbos žodynas* [online] [dostęp 4 lipca 2021]. Dostępny w World Wide Web: <http://gestai.ndt.lt/>.
- Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas*, Valstybės žinios 1996, nr 71, poz. 1706.
- Lietuvos respublikos Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos įstatymas* [online] [dostęp 29 maja 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://apie.lrt.lt/valdymas/svarbus-dokumentai/lrt-istatymas>.
- Ligji Nr. 04/L-44 për Komisionin e Pavarur të Mediave dhe Transmetimin*, Gazeta Zyrtare e Republikës së Kosovës 2012, nr 5, bez num. poz.
- Ligj nr. 97/2013 për mediat audiovizive në Republikën e Shqipërisë*, Fletorja Zyrtare e Republikës së Shqipërisë 2013, nr 37, poz. 1.

- Língua Gestual Portuguesa* [online] [dostęp 29 maja 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.rtp.pt/wportal/acessibilidades/gestual/>.
- Llei 17/2010, del 3 de juny, de la llengua de signes catalana*, Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya 2010, nr 5647, bez num. poz.
- Llei de la radiodifusió i televisió pública i de creació de la societat pública Ràdio i Televisió d'Andorra, SA*, Butlletí Oficial del Principat d'Andorra 2000, nr 24, bez num. poz.
- Llengua de signes catalana* [online] [dostęp 29 maja 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.ccma.cat/atencio/llengua-de-signes/>.
- L'œil et la main* [online] [dostęp 26 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: https://www.youtube.com/watch?v=sMxYedysZ_Q.
- Lög um fjölmiðla*, Lagasafn 2011, nr 38, bez num. poz.
- Loi du 27 juillet 1991 sur les médias électroniques*, Memorial. Journal officiel du Grand-Duché de Luxembourg 1991, nr 47, bez num. poz.
- Loi n. 1.122 du 22/12/1988 relative à la distribution des émissions de radiotélévision*, Journal de Monaco 1988, nr 6849, bez num. poz.
- Loi n° 86-1067 du 30 septembre 1986 relative à la liberté de communication*, Journal officiel de la République française 1986, nr 228, poz. 1.
- Lov om kringkasting og audiovisuelle bestillingstjenester (kringkastingsloven)*, Norsk Lovtidend 1992, nr 24, poz. 127.
- Making Audio and Video Media Accessible. Sign Languages* [online] [dostęp 3 sierpnia 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.w3.org/WAI/media/av/sign-languages/>.
- Mediengesetz (MedienG) vom 19. Oktober 2005*, Liechtensteinisches Landesgesetzblatt 2005, nr 250, bez num. poz.
- Meediateenuste seadus*, Riigi Teataja 2011, nr I, poz. 1.
- Mes mains ont la parole* [online] [dostęp 25 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.sourds.net/timeline/mes-mains-ont-la-parole/>.
- Mes mains ont la parole* [online] [dostęp 26 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.youtube.com/watch?v=s-S9osFfvGQ>.
- NDR-RB-SFB Programhinweise & Sehen statt hören mit Elke Grassl (26.03.1977)* [online] [dostęp 26 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.youtube.com/watch?v=czxmxOysxp0>.
- News For The Deaf 1982* [online] [dostęp 22 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.rte.ie/archives/2014/0512/616769-rte-broadcasts-first-news-for-the-deaf/>.
- Νομικό καθεστώς της ιδιωτικής τηλεόρασης και της τοπικής ραδιοφωνίας. Πύθμιση θεμάτων της ραδιοτηλεοπτικής αγοράς και άλλες διατάξεις*, Φύλλα Εφημερίδας της Κυβέρνησης 1995, nr 159, poz. 2328.
- Nos engagements sociétaux* [online] [dostęp 29 maja 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.francetelevisions.fr/groupe/nos-engagements/nos-engagements-societaux-169>.
- Новосту (OPT, 06.07.2001) Фрагмент* [online] [dostęp 27 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.youtube.com/watch?v=zl42qYPjLto>.

- O περί Ραδιοφωνικών και Τηλεοπτικών Οργανισμών Νόμος του 1998*, Κατάλογος Ενοποιημένης Νομοθεσίας 1998, nr I(1), poz. 3217.
- O περί της Αναγνώρισης της Κυπριακής Νοηματικής Γλώσσας Νόμος του 2006*, Κατάλογος Ενοποιημένης Νομοθεσίας 2006, nr 66, poz. 4082.
- O tehniki znakovnega jezika* [online] [dostęp 29 maja 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.rtvsllo.si/dostopno/o-tehniki-znakovnega-jezika/506553>.
- Para disa ditësh/ditëve* [online] [dostęp 21 marca 2023]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.gjshk.org/tema/para-disa-ditesh-diteve/>.
- Pisownia greckich nazw własnych – transliteracja* [online] [dostęp 1 kwietnia 2023]. Dostępny w World Wide Web: <https://sjp.pwn.pl/zasady/Pisownia-greckich-nazw-wlasnych-transliteracja;629674.html>.
- Platon, *Kratylos*, z j. gr. przeł. i komentarzem opatrzył W. Stefański, Wrocław: Ossolineum, 1990.
- Podręczny słownik bibliotekarza*, opr. G. Czapnik, Z. Gruszka przy współpr. H. Tadeusiewicz, Warszawa: SBP, 2011.
- Polska Rada Języka Migowego* [online] [dostęp 1 marca 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://niepelnosprawni.gov.pl/p,91,polska-rada-jezyka-migowego>.
- По оперативным сводкам МВД СССР (1989)* [online] [dostęp 27 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.youtube.com/watch?v=27jixDSZw6U>.
- Posunkový slovník, slovenský posunkový jazyk* [online] [dostęp 12 kwietnia 2023]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.posunky.sk>.
- Powszechna Deklaracja Praw Człowieka* [online] [dostęp 16 sierpnia 2021]. Dostępny w World Wide Web: <http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/onz/1948.html>.
- Preporuka ombudsmena Bosne i Hercegovine. Prilagodjenost informativnih programa osobama oštećenog sluha* [online] [dostęp 1 października 2022]. Dostępny w World Wide Web: https://www.ombudsmen.gov.ba/documents/obmudsmen_doc2016091310312932cro.pdf.
- Prisluhnimo tišini* [online] [dostęp 28 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://365.rtvsllo.si/arhiv/prisluhnimo-tisini/91815842>.
- Proust Dominique, Ortiz Gil Amelia, Garcia Beatriz, *Les Mains dans Les Etoiles. Dictionnaire encyclopédique d'astronomie pour la Langue des Signes Française*, Paris: Buriller, 2015.
- Radio- och tv-lag*, Svensk författningssamling 2010, nr 696, bez num. poz.
- RaiAccessibilità* [online] [dostęp 29 maja 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.facebook.com/RaiAccessibilita/>.
- Reitz Joan M., *Online Dictionary for Library and Information Science*, 2014 [online] [dostęp 1 marca 2022]. Dostępny w World Wide Web: https://products.abc-clio.com/ODLIS/odlis_i.
- Resolution on sign languages, Doc. 51998IP0985*, Official Journal of the European Communities 1998, ser. C, vol. 379, poz. 66.
- Resolution on sign languages for the deaf, Doc. 51987IP0302*, Official Journal of the European Communities 1988, ser. C, vol. 187, poz. 236.
- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 20 września 2018 r. w sprawie dziedzin nauki i dyscyplin naukowych oraz dyscyplin artystycznych*, Dz. U. 2019, poz. 1818.

- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 8 sierpnia 2011 r. w sprawie obszarów wiedzy, dziedzin nauki i sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych*, Dz. U. 2011, nr 179, poz. 1065.
- RSI: un'offerta sempre più ampia per i disabili sensoriali* [online] [dostęp 29 maja 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.rsi.ch/la-rsi/il-nostro-ruolo/RSI-un%E2%80%99offerta-sempre-pi%C3%B9-ampia-per-i-disabili-sensoriali-14977539.html>.
- RTE 1. CONTINUITY 1995. 1* [online] [dostęp 26 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.youtube.com/watch?v=PKa6RkycPHc>.
- RTÉ Access Services* [online] [dostęp 29 maja 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://about.rte.ie/rte-outreach-access/rte-subtitles/>.
- RTS špica vesti 2005* [online] [dostęp 26 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: https://www.youtube.com/watch?v=IN_LbNK_EIA.
- Så arbetar SVT med tillgänglighet* [online] [dostęp 29 maja 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://kontakt.svt.se/guide/tillganglighet>.
- Saavutettavuuden symbolit Ylen palveluissa* [online] [dostęp 29 maja 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://yle.fi/aihe/s/yleisradio/saavutettavuuden-symbolit-ylen-palveluissa>.
- Sendungen in Gebärdensprache* [online] [dostęp 29 maja 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.srf.ch/hilfe/barrierefreiheit/sendungen-in-gebaerdensprache>.
- SF HE See Hear Lesson & Test* [online] [dostęp 3 grudnia 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.youtube.com/watch?v=3XsWJ5xZo8s>.
- SignDict* [online] [dostęp 6 marca 2023]. Dostępny w World Wide Web: <https://signdict.org/>.
- Sign Language Interpreter Guidelines For international/European level meetings*, Brussels: European Union of the Deaf, 2002.
- Sign Of The Times 1988* [online] [dostęp 22 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.rte.ie/archives/2014/0515/617444-irelands-first-television-magazine-programme-for-the-deaf/>.
- SignPuddle* [online] [dostęp 4 lipca 2021]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.signbank.org/signpuddle2.0>.
- Słownik encyklopedyczny informacji, języków i systemów informacyjno-wyszukiwawczych*, opr. B. Bojar, Warszawa: SBP, 2002.
- Słownik języka migowego* [online] [dostęp 19 maja 2023 r.]. Dostępny w World Wide Web: <https://spreadthesign.com/>.
- Słownik terminologii medialnej*, red. W. Pisarek, Kraków: Universitas, 2006.
- Słownik wiedzy o mediach*, red. E. Chudziński, Warszawa – Bielsko-Biała: Wydawnictwo Szkolne PWN, 2007.
- Správý RTVS v slovenskom posunkovom jazyku* [online] [dostęp 27 maja 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.rtvs.sk/televizia/archiv/14009>.
- Statut Polskiego Związku Głuchych* [online] [dostęp 1 marca 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.pzg.org.pl/zarząd/statut/>.

- Stevenson Janet, Collins P. H., *Dictionary of Information and Library Management. Second Edition*, London: A & C Black, 2006.
- SVT Teckenspråk* [online] [dostęp 29 maja 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.facebook.com/svtteckensprak/>.
- Táknmálsfréttir* [online] [dostęp 16 lutego 2021]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.ruv.is/sjonvarp/spila/taknmalsfrettir/27721>.
- Taub, aber nicht stumm! Tagesschau für Gehörlose* [online] [dostęp 9 kwietnia 2023]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.youtube.com/watch?v=hr5OaLX1oEM>.
- Teckenspråkslexikon* [online] [dostęp 4 lipca 2021]. Dostępny w World Wide Web: <https://teckensprakslexikon.su.se/sok/lage>.
- Tegnspråknytt* [online] [dostęp 27 maja 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://tv.nrk.no/serie/tegnsppraaknytt>.
- Tegnsprog* [online] [dostęp 29 maja 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.dr.dk/service/tilgaengelighed/tegnsprog>.
- Televizní klub neslyšících. 1. září 2021* [online] [dostęp 8 kwietnia 2023]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1096066178-televizni-klub-neslysicich/221562221800011/>.
- Televizní klub neslyšících. 31. březen 2008* [online] [dostęp 22 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1096066178-televizni-klub-neslysicich/215562221800018/>.
- Televizní klub neslyšících. 4. červen 2014* [online] [dostęp 22 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1096066178-televizni-klub-neslysicich/214562221800008/>.
- Televizní klub neslyšících. 9. prosinec 2015* [online] [dostęp 22 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1096066178-televizni-klub-neslysicich/215562221800018/>.
- Televízny klub nepočujúcich* [online] [dostęp 26 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.rtvs.sk/televizia/archiv/15249/106300>.
- Televízny klub nepočujúcich* [online] [dostęp 9 kwietnia 2023]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.rtvs.sk/televizia/archiv/15249/27407>.
- Testo unico dei servizi di media audiovisivi*, Supplemento ordinario alla Gazzetta Ufficiale della Repubblica Italiana 2021, nr 44/L, bez num. poz.
- Tezaurus terminologii translatorycznej*, red. J. Lukszyn, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1993.
- Tilgængelighed* [online] [dostęp 29 maja 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://omtv2.tv2.dk/moed-tv-2/tilgaengelighed/>.
- Tilgjengelighet* [online] [dostęp 29 maja 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://info.nrk.no/tilgjengelighet/>.
- Tolkede nyheder på tegnsprogskanalen* [online] [dostęp 29 maja 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.facebook.com/profile.php?id=100063705483869>.
- Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development* [online] [dostęp 8 listopada 2021]. Dostępny w World Wide Web: <https://sdgs.un.org/2030agenda>.

- Transliteracja i transkrypcja współczesnego alfabetu bułgarskiego* [online] [dostęp 1 kwietnia 2023]. Dostępny w World Wide Web: <https://sjp.pwn.pl/zasady/329-80-A-Transliteracja-i-transkrypcja-wspolczesnego-alfabetu-bulgarskiego;629726.html>.
- Transliteracja i transkrypcja współczesnego alfabetu macedońskiego* [online] [dostęp 1 kwietnia 2023]. Dostępny w World Wide Web: <https://sjp.pwn.pl/zasady/Transliteracja-i-transkrypcja-wspolczesnego-alfabetu-macedonskiego;629733.html>.
- Transliteracja i transkrypcja współczesnego alfabetu ukraińskiego* [online] [dostęp 1 kwietnia 2023]. Dostępny w World Wide Web: <https://sjp.pwn.pl/zasady/318-78-A-Transliteracja-i-transkrypcja-wspolczesnego-alfabetu-ukrainskiego;629711.html>.
- Transliteracja współczesnego alfabetu rosyjskiego* [online] [dostęp 1 kwietnia 2023]. Dostępny w World Wide Web: <https://sjp.pwn.pl/zasady/Transliteracja-wspolczesnego-alfabetu-rosyjskiego;629696.html>.
- Trezor* [online] [dostęp 25 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.rts.rs/page/tv/sr/story/22/rts-svet/858200/trezor.html>.
- TVE 1 (En otras palabras) 1-6-03* [online] [dostęp 28 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.youtube.com/watch?v=5vHHAa9ab2Q>.
- TVE Avance informativo (1993)* [online] [dostęp 28 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.youtube.com/watch?v=Q2f41OkKyGE>.
- TV mit Gebärdensprache in der ARD* [online] [dostęp 29 maja 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://programm.ard.de/TV/TV-mit-Gebaerdensprache/Alle-Sendungen/Startseite>.
- Urządowy wykaz polskich nazw geograficznych świata*, opr. red. M. Zych, Warszawa: Komisja Standaryzacji Nazw Geograficznych poza Granicami Rzeczypospolitej Polskiej, 2019.
- Ustavni zakon o dopolnitvi II. poglavja Ustave Republike Slovenije (UZ62a)*, Uradni list Republike Slovenije 2021, nr 92, poz. 1970.
- Ustawa zasadnicza Węgier*, wyd. 2, tłum. J. Snopek, Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 2015.
- Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się*, Dz. U. 2011, nr 209, poz. 1243.
- Ustawa z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji*, Dz.U. 1993, nr 7, poz. 34.
- Vlaamse Gebarentaal* [online] [dostęp 29 maja 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.vrt.be/nl/aanbod/toegankelijkheid/vlaamse-gebarentaal/>.
- Watson James, Hill Anne, *Dictionary of Media and Communication Studies. 8th Edition*, London: Bloomsbury Academic, 2012.
- Web Content Accessibility Guidelines 1.0* [online] [dostęp 2 sierpnia 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.w3.org/TR/WCAG10/>.
- Wet van 16 maart 2021, houdende erkenning van de Nederlandse Gebarentaal*, Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden 2021, nr 165, bez num. poz.
- Wet van 29 december 2008 tot vaststelling van een nieuwe Mediawet (Mediawet 2008)*, Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden 2008, nr 583, bez num. poz.
- Wytyczne dla dostępności treści internetowych (WCAG) 2.1* [online] [dostęp 3 sierpnia 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.w3.org/Translations/WCAG21-pl/>.

- Yle Uutiset viittomakielellä* [online] [dostęp 27 maja 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://areena.yle.fi/1-3253227>.
- Zákon Národnej rady Slovenskej republiky o posunkovej reči nepočujúcich osôb*, Zbierka zákonov Slovenskej republiky 1995, nr 50, poz. 149.
- Zakon o avdiovizualnih medijskih storitvah (ZAVMS)*, Uradni list Republike Slovenije 2011, nr 87, poz. 3715.
- Zakon o elektroničkim medijima*, Narodne Novine 2003, nr 122, poz. 1729.
- Zakon o elektronskim medijima*, Službeni list Crne Gore 2010, nr 46, poz. 10.
- Zakon o hrvatskom znakovnom jeziku i ostalim sustavima komunikacije gluhih i gluhoslijepih osoba u Republici Hrvatskoj*, Narodne novine 2015, nr 15, poz. 1570.
- Zakon o javnom radio-televizijskom sistemu Bosne i Hercegovine*, Službeni Glasnik BiH 2005, nr 78, bez num. poz.
- Zákon o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob*, Sbírka zákonů České republiky 1998, nr 54, poz. 155.
- Zakon o radiodifuziji*, Službeni glasnik Republike Srbije 2002, nr 42, poz. 1.
- Законом за радиодифузната дејност од 21.11.2005*, Службен весник на Република Македонија 2005, nr 100, poz. 1344.
- Zakon o uporabi slovenskega znakovnega jezika*, Uradni list Republike Slovenije 2002, nr 96, poz. 4810.
- Zakon o upotrebi znakovnog jezika*, Службени гласник Републике Србије 2015, nr 38, poz. 3377.
- Zakon o upotrebi znakovnog jezika u Bosni i Hercegovini*, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine 2009, nr 75, bez num. poz.
- Закон Республики Беларусь 17 июля 2008 г. № 427-3 о средствах массовой информации*, Национальный реестр правовых актов Республики Беларусь 2008, nr 196, poz. 2/1524.
- Закон Российской Федерации о средствах массовой информации*, Ведомости Съезда народных депутатов Российской Федерации и Верховного Совета Российской Федерации 1992, nr 7, poz. 300.
- Закон України про телебачення і радіомовлення*, Відомості Верховної Ради України 1994, nr 10, poz. 43.
- Закон за българския жестов език*, Държавен вестник 2021, nr 9, bez num. poz.
- Закон за радиото и телевизията*, Държавен вестник 1998, nr 198, bez num. poz.
- Закон за употреба на знаковниот јазик*, Службен весник на Република Македонија 2009, nr 105, poz. 1976.
- Zákon ze dne 17. května 2001 o provozování rozhlasového a televizního vysílání a o změně dalších zákonů*, Sbírka zákonů České republiky 2001, nr 87, poz. 231.
- Zákon zo 14. septembra 2000 o vysielaní a retransmisii a o zmene zákona č. 195/2000 Z. z. o telekomunikáciách*, Zbierka zákonov Slovenskej republiky 2000, nr 180, poz. 308.
- Zależności między nową klasyfikacją dziedzin i dyscyplin a wcześniej obowiązującym wykazem i systematyką OECD* [online] [dostęp 8 stycznia 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://konstytucjadlanauki.gov.pl/content/uploads/2018/09/nowy-podzia-dyscyplin-tabela.pdf>.

Zprávy v českém znakovém jazyce [online] [dostęp 27 maja 2022]. Dostępny w World Wide Web:
<https://www.ceskatelevize.cz/porady/1097176961-zpravy-v-ceskem-znakovem-jazyce/>.

Opracowania

- 40 години от първото предаване за хора с увреден слух, излъчено по БНТ [online] [dostęp 26 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://bnt.bg/news/40-godini-ot-parvoto-predavane-za-hora-s-uvreden-sluh-izlachen-po-bnt-302215news.html>.
- 40 години в ефир: "Светът на жестовите" с телевизионен юбилей [online] [dostęp 21 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://bnt.bg/news/40-godini-v-efir-svetat-na-zhestovete-s-televizionen-yubilei-v311627-302194news.html>.
- 55 години от вашия живот: 1994 [online] [dostęp 21 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://bnt.bg/a/55-godini-ot-vashiya-zhivot-1994>.
- 80 let organiziranega delovanja odraslih gluhih in naglušnih na Slovenskem, zbr. in ur. A. Redžepovič in M. Juhart, Ljubljana: Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije, 2011.
- Adam Robert, *Language contact and borrowing*, [w:] *Sign Language. An International Handbook*, red. R. Pfau, M. Steinbach, B. Woll, Berlin – Boston: De Gruyter Mouton, 2012, s. 841-861.
- Adapter [online] [dostęp 13 lipca 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://adapter.pl/>.
- Apanowicz Jerzy, *Metodologia ogólna*, Gdynia: Wyższa Szkoła Administracji i Biznesu, 2000.
- À travers l'histoire... De sourd-muet à Sourd, Éditeur responsable: Anne-Charlotte Prévot, Bruxelles 2013.
- Babik Wiesław, *Ekologia informacji*, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2014.
- Baran Janina, *Daktylologia jako forma językowego porozumienia się głuchych*, „Rocznik Naukowo-Dydaktyczny” 1983, Z. 85, s. 111-122.
- Barrère Stéphan, *Rendre l'information télévisée accessible aux sourds (3). Premières apparitions d'interprètes en LSF à la télévision* [online] [dostęp 24 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://interpretelsf.blog/2011/09/08/rendre-linformation-televisee-accessible-aux-sourds-3/>.
- Bartha Csilla, *Language Ideologies, Discriminatory Practices and the Deaf Community in Hungary*, [w:] *ISB4: Proceedings of the 4th International Symposium on Bilingualism*, red. J. Cohen, K.T. McAlister, K. Rolstad, J. MacSwan, Somerville MA: Cascadilla Press, 2005, s. 210-222.
- Bartnikowska Urszula, *Sytuacja społeczna i rodzinna słyszących dzieci niesłyszących rodziców*, Toruń: Wydawnictwo Edukacyjne „Akapit”, 2010.
- Башеска Марија, *20 години информативна емисија за глуви на Македонската Телевизија со жестовен говор*, „Journal of Special Education and Rehabilitation” 2004, vol. 5, iss. 3-4, s. 157-160.
- Bentley-Sassaman Jessica, Dawson Christina, *Deaf-Hearing Interpreter Teams: A Teamwork Approach*, „Journal of Interpretation” 2012, vol. 22, iss. 1, art. 2, s. 1-33.
- Berelson Bernard, *Analiza treści*, [w:] *Teoria i metodologia badań nad prasą za granicą (przekłady). Analiza zawartości*, Kraków: Ośrodek Badań Prasoznawczych RSW „Prasa”, 1970, s. 5-62.
- Berelson Bernard, *Content Analysis in Communication Research*, Glencoe: Hafner Press, 1952.
- Bergman Brita, Engberg-Pedersen Elisabeth, *Transmission of sign languages in the Nordic countries*, [w:] *Sign Languages*, red. D. Brentari, Cambridge: CUP, 2010, s. 74-94.
- Bickford J. Albert, *The Signed Languages of Eastern Europe*, Dallas: SIL International, 2005.
- Borgman Christine L., *From Gutenberg to the Global Information Infrastructure*, London: MIT Press, 2000.

- Bosch-Baliarda Marta, Soler-Vilageliu Olga, Orero Pilar, *Sign language interpreting on TV: a reception study of visual screen exploration in deaf signing users*, „MonTI. Monografías De Traducción E Interpretación” 2020, Núm. 12, s. 108-143.
- Boyes Braem Penny, Rathmann Christian, *Transmission of sign languages in Northern Europe*, [w:] *Sign Languages*, red. D. Brentari, Cambridge: CUP, 2010, s. 19-45.
- Brill Richard G., *International congresses on education of the deaf, an analytical history. 1878-1980*, Washington DC: Gallaudet College Press, 1984.
- Cabral Eduardo, *Para uma Cronologia da Educação dos Surdos*, „Communicare – Revista de Comunicação” 2005, nr 3, s. 35-53.
- Ceran-Pikala Dorota, *Telewizyjne programy informacyjne i publicystyczne*, „Acta Universitatis Lodzensis. Folia Litteraria Polonica” 2005, nr 7, s. 39-48.
- Chronowska Małgorzata, Grabowska-Orządała Monika, Mazurek Ewa, Podgórní Katarzyna, *Pismo migowe. Podręcznik do nauki SignWritingu*, Kraków: Centrum Zespołów Analityczno Strategicznych Sp. z o.o., 2012.
- Числительные, инкорпорация и сложение в РЖЯ* [online] [dostęp 22 marca 2023]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.youtube.com/watch?v=IIavT1DlyH0>.
- Crooks Roderick, *Accesso Libre. Equity of Access to Information through the Lens of Neoliberal Responsibilization*, „Journal of Critical Library and Information Studies” 2019, vol. 2, nr 1, s. 1-25.
- Czajkowska-Kisil Małgorzata, Siepkowska Agnieszka, Sak Mariusz, *Edukacja głuchych w Polsce*, [w:] *Sytuacja osób głuchych w Polsce*, red. M. Świdziński, Warszawa: Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich, 2014, s. 13-27.
- Czajkowska-Kisil Małgorzata, *Wczesna interwencja*, [w:] *Edukacja głuchych*, red. M. Sak, Warszawa: Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich, 2014, s. 35-43.
- Czasowniki kierunkowe w PJM* [online] [dostęp 21 marca 2023]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.youtube.com/watch?v=V3se6sliNTw>.
- Czerwińska Małgorzata, *Osoby z niepełnosprawnością wzroku w świecie kultury – specyfika i uwarunkowania uczestnictwa inkluzywnego*, „Kultura i Edukacja” 2019, nr 1, s. 58-76.
- Deaf People in Albania in 2015. A survey study*, red. I. Lahtinen, P. Rainò, Helsinki: Finnish Association of the Deaf, 2016.
- Deutsch Smith Deborah, *Pedagogika specjalna 1. Podręcznik akademicki*, tłum. T. Hołówka i A. P. Zakrzewski, Warszawa: PWN, 2008.
- Diffusion nationale pour l'émission «Signes»* [online] [dostęp 23 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.sgb-fss.ch/fr/news/diffusion-nationale-pour-lemission-signes/>.
- Do Carmo Sousa Lourenço Vânia, *Intérpretes de Língua Gestual Portuguesa - Origem e Evolução. Motivação, formação, legislação, condições de trabalho, carreira e intervenção* (dostępna w repozytorium Portugalskiego Uniwersytetu Katolickiego praca magisterska), Lisboa 2021 [online] [dostęp 13 lipca 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://repositorio.ucp.pt/bitstream/10400.14/37716/1/202901106.pdf>.
- Dołowy-Rybińska Nicole, *Nikt za nas tego nie robi. Praktyki językowe i kulturowe młodych aktywistów języków mniejszościowych Europy*, Toruń: Wydawnictwo UMK, 2017.

- Domaća zadaća na BHT1 sa titlovima i informativni program na znakovnom jeziku* [online] [dostęp 2 października 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://bhrt.ba/domaca-zadaca-na-bht1-sa-titlovima-i-informativni-program-na-znakovnom-jeziku/>.
- Dotter Franz, Kellett-Bidoli Cynthia J., *The Historical Relationship between Triestine Sign Language and Austrian Sign Language*, „Sign Language Studies” 2017, nr 2, s. 193-221.
- Dunaj Magdalena, *Praktyki epistemiczne głuchych*, „Etnografia. Praktyki, Teorie, Doświadczenia” 2018, nr 4, s. 103-116.
- Eckert Urszula, *Pedagogika niesłyszących i niedosłyszących – surdopedagogika*, [w:] *Pedagogika specjalna*, red. W. Dykcik, Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 2009, s. 167-177.
- Fabisiak Sylwia, *Przejawy imitacyjności w systemie gramatycznym polskiego języka migowego*, „LingVaria” 2010, nr 1, s. 183-192.
- Fedorowicz-Kruszewska Małgorzata, Cyrklaff Magdalena J., *Media w środowisku osób zagrożonych wykluczeniem społecznym*, Toruń: Wyższa Szkoła Bankowa, 2006.
- Fedorowicz Małgorzata, *Specjalne materiały czytelnicze dla osób niepełnosprawnych*, Toruń: Wydawnictwo UMK, 2002.
- Fellinger Johannes, Holzinger Daniel, Pollard Robert, *Mental health of deaf people*, „The Lancet” 2012, vol. 379, nr 9820, s. 1037-1044.
- Fischer Susan D., *Sign languages in their historical context*, [w:] *The Routledge Handbook of Historical Linguistics*, red. C. Bowen, B. Evans, London: Routledge, 2015, s. 442-465.
- FOCUSTALK "Sehen statt Hören" - ehemalige Moderatorinnen im Gespräch* [online] [dostęp 4 grudnia 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.youtube.com/watch?v=W8v9227gqp0>.
- Fordal Jon Annar, *20 år med NRK Tegnspråk* [online] [dostęp 28 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.nrk.no/informasjon/20-ar-med-nrk-tegnsprak-1.15159740>.
- Forrest Margaret E. S., *Communicating with deaf people: deaf awareness for librarians*, „Health Libraries Review” 1997, nr 14, s. 23-31.
- Franosz Barbara, *Program TVP3 „Spotkania w świecie ciszy”* [online] [dostęp 21 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.pzg.org.pl/2018/07/program-tvp3-spotkania-w-swiecie-ciszy/>.
- Fras Janina, *Podstawy identyfikacji i typologii wypowiedzi w mediach masowych*, [w:] *Komunikologia. Teoria i praktyka komunikacji*, red. E. Kulczycki, M. Wendland, Poznań: Wydawnictwo Naukowe Instytutu Filozofii UAM, 2012, s. 13-29.
- Gałkowski Tadeusz, Jastrzębowska Grażyna, Kukuła Maria, Łukaszewicz Agata, *Mowa dzieci niedosłyszących i głuchych*, [w:] *Logopedia – pytania i odpowiedzi. Podręcznik akademicki. Tom 2. Zaburzenia komunikacji językowej u dzieci i osób dorosłych*, red. T. Gałkowski, G. Jastrzębowska, Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, 2003, s. 210-267.
- Gałkowski Tadeusz, *Niektóre psychologiczne i społeczne problemy osób głuchych*, „Kosmos. Problemy Nauk Biologicznych” 1998, t. 47, nr 3, s. 237-242.
- García-Prieto Victoria, Ponte Cristina, *Pluralismo mediático e inclusión social: la accesibilidad de la programación infantil y juvenil de RTP para menores con discapacidad*, „Observatorio” 2020, vol. 14, nr 4, s. 21-41.
- Garncarek Michał, *Nauczanie słyszących polskiego języka migowego*, praca doktorska wyk. pod kier. prof. dr. hab. G. Majkowskiego na Wydz. Humanistycznym AHE w Łodzi, Łódź 2017.

- Garncarek Piotr, *Nauczanie dzieci języków obcych w kontekście akwizycji pierwszego języka*, „Postscriptum Polonistyczne” 2018, nr 2, s. 13-24.
- Ghid metodologic pentru învățarea limbajului mimico-gestual în Republica Moldova, red. R. Lopatiuc, Chișinău: Asoc. Surzilor din Rep. Moldova, 2016.
- Goban-Klas Tomasz, *Analiza zawartości przekazów masowych*, [w:] *Wybrane zagadnienia teoretyczno-metodologiczne badań socjologicznych*, red. J. Wasilewski, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1984, s. 75-106.
- Goban-Klas Tomasz, *Media i medioznawstwo* [w:] *Słownik wiedzy o mediach*, red. E. Chudziński, Warszawa – Bielsko-Biała: Wydawnictwo Szkolne PWN, 2007, s. 9-20.
- Goldin-Meadow Susan, Mayberry Rachel I., *How Do Profoundly Deaf Children Learn to Read?*, „Learning Disabilities Research & Practice” 2002, vol. 16, iss. 4, s. 222–229.
- Gonet Isabelle, *Le téléjournal en langue des signes fête ses 10 ans* [online] [dostęp 23 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.rts.ch/info/suisse/9213721-le-telejournal-en-langue-des-signes-fete-ses-10-ans.html>.
- Góralówna Maria, *Ocena utraty słuchu różnymi metodami pomiarowymi*, [w:] *Wybrane zagadnienia z surdopedagogiki*, red. U. Eckert, Warszawa: Wyższa Szkoła Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej, 1998, s. 9-30.
- Góral-Półrola Jolanta, Romaniec Monika, *Zaburzenia mowy u osób z uszkodzonym narządem słuchu*, [w:] *Patologia mowy*, red. nauk. Z. Tarkowski, Gdańsk: Harmonia Universalis, 2017, s. 315-340.
- Góralaska Małgorzata, *Piśmienność i rewolucja cyfrowa*, Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2012.
- Grenoble Lenore, *An Overview of Russian Sign Language*, „Sign Language Studies” 1992, vol. 77, s. 321-338.
- Grošelj Tina, *40 let oddaje Prisluhniko tišini* [online] [dostęp 25 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.rtvsllo.si/rtv/za-medije/sporocila-za-javnost/40-let-oddaje-prisluhniko-tisini/540043>.
- Gunia Grażyna, *Terapia logopedyczna dzieci z zaburzeniami słuchu i mowy. Wybrane problemy teorii i praktyki surdologopedycznej*, Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls” , 2006.
- Guzek Mariusz, *Polski system telewizji publicznej a rozwiązania europejskie* [w:] *Współczesne oblicza mediów*, red. J. Marszałek-Kawa, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 2005, s. 299-310.
- Hall Whyatte C., Levin Leonard L., Anderson Melissa L., *Language deprivation syndrome: a possible neurodevelopmental disorder with sociocultural origins*, „Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology” 2017, vol. 52, iss. 6, s. 761-776.
- Hall Whyatte C., Smith Scott R., Sutter Erika J., DeWindt Lori A., Dye Timothy D.V., *Considering parental hearing status as a social determinant of deaf population health: Insights from experiences of the dinner table syndrome*, „PLoS ONE” 2021, vol. 13, nr 9, s. 1-8.
- Hanke Thomas, *HamNoSys – Representing Sign Language Data in Language Resources and Language Processing Contexts*, Hamburg: Institute of German Sign Language and Communication of the Deaf, 2004.
- Харламова Надежда, *Почему отечественное ТВ лишилось сурдоперевода* [online] [dostęp 21 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://kino.rambler.ru/tv/43212252/>.

- Harrington Tom, *Earliest Known Deaf People (to 1700 AD)* [online] [dostęp 12 grudnia 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://web.archive.org/web/20071012084125/http://library.gallaudet.edu/deaf-faq-earliest-deaf.shtml>.
- Herreweghe Mieke van, Vermeerbergen Myriam, *Flemish Sign Language Standardisation*, „Current Issues in Language Planning” 2009, vol. 10, iss. 3, s. 308-326.
- Hintergrundinformationen zur Fachtagung „Barrierefreie Medien“ am 12.09.2017* [online] [dostęp 21 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: https://www.gehoerlosenbund.de/browser/2582/Hintergrundinformationen_Fachtagung_BarrierefreieMedien.pdf.
- Historie* [online] [dostęp 21 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.deaftv.dk/om-dovefilm/historie>.
- Historijat centra* [online] [dostęp 24 czerwca 2021]. Dostępny w World Wide Web: <https://cersig.edu.ba/cs/historijat-centra/>.
- Historique* [online] [dostęp 23 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.ffsb.be/identite/historique/>.
- Hoffmann Bogdan, *Surdopedagogika w teorii i praktyce*, Warszawa: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Janusza Korczaka, 2001.
- Hulst Harry van der, Channon Rachel, *Notation systems*, [w:] *Sign Languages*, red. D. Brentari, Cambridge: CUP, 2010, s. 151-172.
- Ísleifsson Atli, *Kvöldfréttir RÚV framvegis táknmálstúlkaðar og Táknmálsfréttir líða undir lok* [online] [dostęp 21 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.visir.is/g/20212149034d>.
- История Белорусского общества глухих. Часть 1*, Сост. и от. ред.: С. К. Ганеева, Минск 2016.
- Istoria Valentinei Popescu – traducător în limbajul mimico-gestual* [online] [dostęp 1 października 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://agora.md/stiri/42012/video--60plus-md-istoria-valentinei-popescu-%E2%80%93-traducator-in-limbajul-mimico-gestual>.
- Иваницкий Александр И., *Развитие обучения и общественное положение глухих Молдавии. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата педагогических наук*, Москва: АПН СССР. Науч.-исслед. ин-т дефектологии, 1972.
- Jankowska Maria, *Prawa osób niepełnosprawnych w międzynarodowych aktach prawnych*, „Niepełnosprawność - Zagadnienia, Problemy, Rozwiązania” 2011/2012, nr 1, s. 24-45.
- Januszewicz Małgorzata, *Język polski jako obcy dla Głuchych – w poszukiwaniu dobrego terminu*, „Acta Universitatis Lodzianensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców” 2019, nr 1, s. 301-310.
- Januszewicz Małgorzata, *Rola sprawności czytania i pisania w nauczaniu głuchych języka polskiego jako obcego*, [w:] *Edukacja niesłyszących. Publikacja konferencyjna*, red. E. Twardowska i M. Kowalska, Łódź: Polski Związek Głuchych Oddział Łódzki, 2011, s. 111-122.
- Jednoróg Katarzyna, Bola Łukasz, Mostowski Piotr, Szwed Marcin, Boguszewski Paweł M., Marchewka Artur, Rutkowski Paweł, *Three-dimensional grammar in the brain: Dissociating the neural correlates of natural sign language and manually coded spoken language*, „Neuropsychologia” 2015, vol. 71, s. 191-200.
- Język migowy w telewizji – historia* [online] [dostęp 21 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://swiatgluchych.pl/video/jezyk-migowy-w-telewizji-historia/>.

- Jonk Erik, *Irma Sluis verdwijnt niet meer van tv (en haar collega's ook niet)* [online] [dostęp 25 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.metronieuws.nl/in-het-nieuws/binnenland/2021/08/gebarentolk-vaker-op-tv-corona-irma-sluis/>.
- Juras Zvonko, *Prilog povijesti školstva i surdopedagogije u Hrvatskoj (1836-1918). Odgoj i obrazovanje gluhoonijeme djece u Hrvatskoj*, „Defektologija” 1978, vol. 15, br. 2, s. 197-202.
- Kalendárium neslyšících* [online] [dostęp 23 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <http://ruce.cz/clanky/628/6-kalendarium-neslysicich>.
- Kavčić Dorijana, *Hrvatski znakovni jezik: pregled opisanih jezičnih elemenata. Diplomski rad* (dostępna w repozytorium Uniwersytetu w Zagrzebiu praca licenjacka), Zagreb 2012 [online] [dostęp 13 lipca 2022 r.]. Dostępny w World Wide Web: http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/4454/1/Hrvatski%20znakovni%20jezik_dipl_Dorijana_Kav%C4%8Di%C4%87.pdf.
- Kellett-Bidoli Cynthia J., *Interpreting from speech to sign: Italian television news reports*, „The interpreter's newsletter” 2010, nr 15, p. 173-191.
- Kłoskowska Antonina, *Modele społeczne i kultura masowa*, „Przegląd Socjologiczny” 1959, nr 2, s. 46-71.
- Kołodziejska Anna, *Surdopedagogika polska – oblicza przemian*, „Niepełnosprawność. Dyskursy pedagogiki specjalnej” 2015, nr 17, s. 9-13.
- Koredczuk Bożena, Woźniak-Kasperek Jadwiga, *Bibliologia i informatologia w naukach o komunikacji społecznej i mediach – odrębność czy komplementarność?*, „Medioznawstwo” 2019, nr 3, s. 212-224.
- Kotowicz Justyna, *Dwujęzyczność migowo-pisana dzieci głuchych. Komunikacja i procesy poznawcze*, Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, 2018.
- Kotowicz Justyna, *Proces czytania głuchych*, „Rocznik Komisji Nauk Pedagogicznych” 2013, t. 56, s. 173-184.
- Kowal Justyna, *Język polski jako obcy a edukacja niesłyszących*, [w:] *Edukacja niesłyszących. Publikacja konferencyjna*, red. E. Twardowska, M. Kowalska, Łódź: Polski Związek Głuchych Oddział Łódzki, 2011, s. 93-110.
- Kowal Krzysztof, Stadnicki Wojciech, *Raport na temat barier występujących na styku osoba Głucha – potencjalny pracodawca*, Wrocław: Dobre Kadry, 2013.
- Krakowiak Kazimiera, *Typologia uszkodzeń słuchu i osób nimi dotkniętych*, [w:] *Logopedia. Teoria zaburzeń mowy*, red. nauk. S. Grabias, M. Kurkowski, Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2012, s. 215-248.
- Krakowiak Kazimiera, *Typologia zaburzeń mowy u osób z uszkodzonym słuchem*, [w:] *Surdologopedia. Teoria i praktyka*, red. nauk. E. Muzyka-Furtak, Gdańsk: Harmonia Universalis, 2015, s. 114-133.
- Krakowiak Kazimiera, *Wychowanie językowe i terapia logopedyczna w programie wczesnego wspomaganie rozwoju dzieci z głębokimi uszkodzeniami słuchu*, „Logopedia” 2016, vol. 45, s. 245-268.
- Krakowiak Kazimiera, *Zaburzenia mowy u dzieci z uszkodzeniami słuchu*, [w:] *też, Studia i szkice o wychowaniu dzieci z uszkodzeniami słuchu*, Stalowa Wola: Oficyna Wydawnicza Fundacji Uniwersyteckiej KUL, 2003, s. 25-56.

- Krausneker Verena, Becker Claudia, Audeoud Mireille, Tarciová Darina, *Bilingual school education with spoken and signed languages in Europe*, „International Journal of Bilingual Education and Bilingualism” 2022, vol. 25, nr 5, s. 1794-1810.
- Krmpotić Željka, *Pala sam u nesvijest dok sam uživo prevodila znakovni jezik* [online] [dostęp 25 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.24sata.hr/news/pala-sam-u-nesvijest-dok-sam-uzivo-prevodila-znakovni-jezik-497407>.
- Kuczkowski Jerzy, *Fizjologia i patologia narządu słuchu*, [w:] *Surdologopedia. Teoria i praktyka*, red. nauk. E. Muzyka-Furtak, Gdańsk: Harmonia Universalis, 2015, s. 26-31.
- Kuczkowski Jerzy, Olszewski Łukasz, *Protezy słuchowe: urządzenia tradycyjne i implanty*, [w:] *Surdologopedia. Teoria i praktyka*, red. nauk. E. Muzyka-Furtak, Gdańsk: Harmonia Universalis, 2015, s. 32-43.
- Kurkowski Zdzisław Marek, *Centralne zaburzenia przetwarzania słuchowego*, [w:] *Surdologopedia. Teoria i praktyka*, red. nauk. E. Muzyka-Furtak, Gdańsk: Harmonia Universalis, 2015, s. 54-64.
- Kurz Ingrid, Mikulasek Brigitta, *Television as a Source of Information for the Deaf and Hearing Impaired. Captions and Sign Language on Austrian TV*, „Meta : journal des traducteurs / Meta: Translators’ Journal” 2004, vol. 49, nr 1, s. 81-88.
- Кузнецова Дарья, *На ОТР стартовало регулярное вещание с сурдопереводом* [online] [dostęp 20 lutego 2023]. Dostępny w World Wide Web: <https://otr-online.ru/news/na-otr-startovalo-efirmoe-veshchanie-s-surdoperevodom-202653.html>.
- Ladd Paddy, *Signs of Change: Sign Language and Televisual Media in the UK* [w:] *Minority Language Media. Concepts, Critiques and Case Studies*, red. M. Cormack, N. Hourigan, Bristol: Multilingual Matters Ltd., 2007, s. 229-247.
- Ladstätter Martin, *Nachrichten mit Gebärdensprache* [online] [dostęp 29 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.bizeps.or.at/nachrichten-mit-gebaerdensprache/>.
- Ladstätter Martin, *ORF-Wochenschau endgültig eingestellt* [online] [dostęp 29 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.bizeps.or.at/orf-wochenschau-endgueltig-eingestellt/>.
- Lakat a televíziós stúdiókon II. rész* [online] [dostęp 2 października 2022]. Dostępny w World Wide Web: https://dunavolgyipeter.hu/televizio_tortenet/esemenyek_emlekek_dokumentumok_a_hazai_televiziozas_tortenetebol/lakat_a_televizio_studiokon_ii_resz.
- La lengua de signos española hoy*, Madrid: Centro de Normalización Lingüística de la Lengua de Signos Española, 2014.
- Lampropoulou Venetta, Hadjikakou Kika, *An examination of the history of deaf education in Greece and in Cyprus: Determining factors for its development*, „L1 – Educational Studies in Language and Literature” 2010, nr 1, s. 41-56.
- Lampropoulou Venetta, *The History of Deaf Education in Greece*, [w:] *The Deaf Way: Perspectives from the International Conference on Deaf Culture*, red. C. Erting, R. C. Johnson, B. C. Snider, D. L. Smith, Washington: Gallaudet University Press, 1994, s. 239-249.
- Lane Harlan, *Maska dobroczynności. Deprecjacja społeczności głuchych*, tłum. T. Gałkowski i J. Kobosko, Warszawa: WSIP, 1996.
- Laura Ioana, *Încerc să sintetizez informațiile prezentate în jurnal* [online] [dostęp 25 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://adevarul.ro/showbiz/vedete/laura-ioana-incerc-sa-sintetizez-informatiile-702386.html>.

- Leeson Lorraine, *Signed Languages in Education in Europe – a preliminary exploration*, Strasbourg: Council of Europe, 2006.
- LeMaster Barbara, Monaghan Leila, *Variation in Sign Languages*, [w:] *A Companion To Linguistic Anthropology*, red. A. Duranti, Hoboken: Blackwell Publishing, 2005, s. 141-164.
- Leonard Cormac, Conama John Bosco, *In Search of ISL's Pre-History: The complex origins of Irish Sign Language(s?)*, „TEANGA” 2020, vol. 11, s. 1-17.
- Lievrouw Leah A., Farb Sharon E., *Information and equity*, „Annual Review of Information Science and Technology” 2003, vol. 37, iss. 1, s. 499-540.
- Lisowska-Magdziarz Małgorzata, *Analiza zawartości mediów: przewodnik dla studentów*, Kraków: Uniwersytet Jagielloński, 2004.
- Lis-Zaldivar Anna, *Uszkodzenie słuchu jako problem społeczny*, „Niepełnosprawność. Dyskursy Pedagogiki Specjalnej” 2017, nr 26, s. 119-130.
- Löwe Armin, *Gehörlosenpädagogik*, [w:] *Geschichte der Sonderpädagogik*, hrsg. von S. Solarová, Stuttgart – Berlin – Köln – Mainz: Verlag W. Kohlhammer, 1983, s. 12-48.
- Łozińska Sylwia, Rutkowski Paweł, *Ikoniczność w polskim języku migowym*, [w:] *Lingwistyka przestrzeni i ruchu. Komunikacja migowa a metody korpusowe*, red. P. Rutkowski, S.Łozińska, Warszawa: Wydział Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego, 2014, s. 131-144.
- Lyxell Tommy, *Se språket: Barns tillgång till svenskt teckenspråk*, Stockholm: Institutet för språk och folkminnen, 2014.
- Materska Katarzyna, *Pozyskiwanie informacji gospodarczych*, [w:] *Społeczeństwo informacyjne i jego technologie*, red. B. Sosińska-Kalata, K. Materska, W. Gliński, Warszawa: SBP, 2004, s. 109-130.
- Matthews Patrick A., *Extending the Lexicon of Irish Sign Language (ISL)*, „TEANGA” 1996, nr 16, s. 135-67.
- Mayberry Rachel I., *Early Language Acquisition and Adult Language Ability: What Sign Language Reveals About the Critical Period for Language*, [w:] *The Oxford Handbook of Deaf Studies, Language, and Education, Vol. 2*, red. M. Marschark, P. E. Spencer, Oxford: OUP, 2010, s. 281–291.
- McBurney Susan, *History of sign languages and sign language linguistics*, [w:] *Sign Language. An International Handbook*, red. R. Pfau, M. Steinbach, B. Woll, Berlin – Boston: De Gruyter Mouton, 2012, s. 909-948.
- McDonald Alex, *The In-vision Sign Language Interpreter in British Television Drama* [w:] *Audiovisual Translation and Media Accessibility at the Crossroads*, red. A. Remael, P. Orero, M. Carroll, Amsterdam – New York: Editions Rodopi, 2012, s. 189-205.
- Meffre Benjamin, *"L'oeil et la main", l'émission pour sourds et entendants de France 5, fête ses 25 ans lundi 27 janvier* [online] [dostęp 24 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.ozap.com/actu/-l-oeil-et-la-main-l-emission-pour-sourds-et-entendants-de-france-5-fete-ses-25-ans-lundi-27-janvier/588589>.
- Meulder Maartje de, Heyerick Isabelle, *(Deaf) Interpreters on television: Challenging power and responsibility* [w:] *Sign Language Research, Uses and Practices. Crossing Views on Theoretical and Applied Sign Language Linguistics*, red. L. Meurant, A. Sinté, M. van Herreweghe, M. Vermeerbergen, Boston – Berlin: De Gruyter Mouton, 2013, s. 111-137.
- Michalczyk Stanisław, *Uwagi o analizie zawartości mediów*, „Rocznik Prasoznawczy” 2009, nr 3, s. 95-109.

- Miller Christopher, *Some reflections on the need for a common sign notation*, „Sign Language & Linguistics” 2001, vol. 4, iss. 1-2, s. 11–28.
- Millet Agnès, Niederberger Nathalie, Blondel Marion, *French Sign Language*, [w:] *Sign Languages of the World. A Comparative Handbook*, red. J. Bakken Jepsen, G. De Clerck, S. Lutalo-Kiingi, W.B. McGregor, Berlin-Boston: De Gruyter Mouton, 2015, s. 273-316.
- Minow Martha, *Equality vs. Equity*, „American Journal of Law and Equality” 2021, iss. 1, s. 167–193.
- Mitchell Rose E., Karchmer Michael A., *Chasing the Mythical Ten Percent: Parental Hearing Status of Deaf and Hard of Hearing Students in the United States*, „Sign Language Studies” 2004, vol. 4, nr 2, s. 138-163.
- Moore Donald F., *Partners in Progress: The 21st International Congress on Education of the Deaf and the Reputiation of the 1880 Congress of Milan*, „American Annals of the Deaf” 2010, vol. 155, nr 3, s. 309-310.
- Moore Donald F., *The History of Language and Communication Issues in Deaf Education*, [w:] *The Oxford Handbook of Deaf Studies, Language, and Education. Vol. 2*, red. M. Marschark, P. E. Spencer, Oxford: OUP, 2010, s. 18-30.
- Mroczek Dominika, *Wpływ głuchoty całkowitej na język pisany*, [w:] *Stan Badań nad Polskim Językiem Migowym*, red. E. Twardowska, Łódź: Polski Związek Głuchych Oddział Łódzki, 2008, s. 209–226.
- Müldner-Nieckowski Piotr, *Najpierw tłumaczenie, potem przekład* [online] [dostęp 7 kwietnia 2023]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.lpj.pl/przeklad.htm>.
- Napier Jemina, Cameron Audrey, Leeson Lorraine, Rathmann Christian, Peters Chris, Sheikh Haaris, Conama John Bosco, Moisselle Rachel, *Employment for Deaf Signers in Europe*, Dublin 2020.
- Neves Joselia, *Of Pride and Prejudice. The Divide between Subtitling and Sign Language Interpreting on Television*, „The Sign Language Translator and Interpreter” 2007, nr 1, s. 251-274.
- Nierenberg Bogusław, *Przedsiębiorstwo medialne* [w:] *Słownik wiedzy o mediach*, red. E. Chudziński, Warszawa – Bielsko-Biała: Wydawnictwo Szkolne PWN, 2007, s. 431-440.
- Nierenberg Bogusław, *Publiczne przedsiębiorstwo medialne. Determinanty, systemy, modele*, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2007.
- Nordstrom, Brian H., *The history of the education of the blind and deaf*, Prescott: Embry-Riddle Aeronautical University, 1986.
- Nový spravodajský formát RTVS pre nepočujúcich* [online] [dostęp 24 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: https://www.rtvs.org/aktualne-oznamy-tlacove-spravy-pr/11183_novy-spravodajsky-format-rtvs-pre-nepocujucich.
- Nurowski Eugeniusz, *Surdopedagogika polska: zarys historyczny*, Warszawa: PWN, 1984.
- Nydahl Kjell, *Nyhetstecken firade 25 år* [online] [dostęp 28 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.svt.se/nyheter/nyhetstecken/nyhetstecken-firade-25-ar-i-rutan>.
- O'Connell Noel, *Girl in the Looking Glass: A Historical Study of the Life of a Deaf Teacher in 19th-Century Ireland*, „American Annals of the Deaf” 2017, nr 2, s. 63-68.
- Okrouhliková Lenka, *Český znakový jazyk - pohled do historie*, „Speciální pedagogika” 2005, vol. 25, nr 3, s. 278-298.
- Osoby głuche w Polsce. Wyzwania i rekomendacje. Raport komisji ekspertów ds. osób głuchych*, red. B. Imińczuk, Warszawa: Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich, 2010.

- OTR покажет трансляцию Парада Победы с сурдопереводом [online] [dostęp 21 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: https://otr-online.ru/o-telekanale/press_relizy/otr-pokazhet-translyaciyu-parada-pobedy-s-surdoperevodom-83.html.
- Padden Carol A., Clark Gunsauls Darline, *How the Alphabet Came to Be Used in a Sign Language*, „Sign Language Studies” 2003, vol. 4, nr 1, s. 10-33.
- Padden Carol A., *Sign Language Geography*, [w:] *Deaf around the World. The Impact of Language*, red. G. Mathur, D. J. Napoli, Oxford: OUP, 2010, s. 22.
- Pamuła-Cieślak Natalia, *Otwarty model publikowania naukowego – przegląd dobrych praktyk*, „e-mentor” 2019, nr 8, s. 6-13.
- Перанов Олег, *Тишина в студии: как работали сурдопереводчики на ТВ* [online] [dostęp 21 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://russianteleweek.ru/tv/tishina-v-studii-kak-rabotali-surdoperevodchiki-na-tv/>.
- Périer Olivier, *Dziecko z uszkodzonym narządem słuchu*, tłum. T. Gałkowski, Warszawa: WSIP, 1992.
- Perošević Nenad, *Obrazovanje i vaspitanje djece sa invalidnošću u Crnoj Gori 1945-1955*, „Vaspitanje i obrazovanje. Časopis za pedagošku teoriju i praksu” 2014, br. 4, s. 231-240.
- Peterson Paal Richard, *Tegnspråknytt 30 år!* [online] [dostęp 28 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.nrk.no/tilgjengelighet/robert-stoltenberg-parodierer-de-faste-programlederne-1.14407082>.
- Pisarek Walery, *Analiza zawartości prasy*, Kraków: Ośrodek Badań Prasoznawczych RSW „Prasa”, 1983.
- Pisarek Walery, *Typologia programów telewizyjnych*, „Zeszyty Prasoznawcze” 1974, nr 1, s. 23-32.
- Plann Susan, *A Silent Minority. Deaf Education in Spain 1550–1835*, Berkeley – Los Angeles – Oxford: University of California Press, 1997.
- Plutecka Katarzyna, *Nurty rozwojowe w polskiej surdologopedii*, „Logopedia” 2017, t. 47, s. 93-103.
- Podgórska-Jachnik Dorota, *Otwarcie na integrację w systemie edukacji – co powinien wiedzieć każdy pedagog o psychologicznych aspektach uszkodzenia słuchu?*, „Studia Edukacyjne” 2009, nr 9, s. 135-154.
- Power Justin M., *Historical Linguistics of Sign Languages: Progress and Problems*, “Frontiers in Psychology” 2022, vol. 13, s. 1-17.
- Прямая линия с В. Путиным впервые будет транслироваться на ТВ с сурдопереводом [online] [dostęp 21 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://gluxix.net/deafnews/tv-and-we/4674-2014-04-16-15-53-24>.
- Prepáčte, nerozumiem! Nepočujúcich by mohol ochrániť zmenený zákon [online] [dostęp 24 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://zivot.pluska.sk/reportaze/prepacte-nerozumiem-nepocujucich-mohol-ochranit-zmeneny-zakon>.
- Productions - Mind The Gap Films [online] [dostęp 22 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://mindthegapfilms.com/productions/>.
- Pruszewicz Antoni, *Diagnostyka ogólna zaburzeń słuchu*, [w:] *Audiologia kliniczna. Zarys*, red. tenże, A. Obrębowski, Poznań: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego, 2010, s. 329-343.

- Pruszewicz Antoni, *Etiologia zaburzeń słuchu u dzieci*, [w:] *Audiologia kliniczna. Zarys*, red. tenże, A. Obrębowski, Poznań: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego, 2010, s. 355-365.
- Przybysz Piotr, *Prawa człowieka a prawa niepełnosprawnych* [online] [dostęp 16 sierpnia 2021]. Dostępny w World Wide Web: http://idn.org.pl/sonnszz/prawa_niepelnosprawn1.htm.
- Psycholingwistyka*, red. J. B. Gleason i N. Berstein Ratner, tłum. J. Bobryk, Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2005.
- Quer Josep, Mazzoni Laura, Sapountzaki Galini, *Transmission of sign languages in Mediterranean Europe*, [w:] *Sign Languages*, red. D. Brentari, Cambridge: CUP, 2010, s. 95-112.
- Raber Douglas, *The Problem of Information. An Introduction to Information Science*, Lanham, MD: Scarecrow Press, 2003.
- Ramsden Richard T., *Strains that might create a soul*, „The Journal of Laryngology & Otology” 1997, nr 10, s. 907-912.
- Rice Ronald E., McCreddie Maureen, Chang Shan-Ju L., *Accessing and Browsing Information and Communication*, London: MIT Press, 2001.
- Ristić Ivana, Kovačević Jasmina, *Institucionalizacija vaspitanja i obrazovanja gluvih i nagluvih*, [w:] *Tematski zbornik radova međunarodnog značaja. Socijalna politika u Srbiji na raskršću vekova*, ur. M. Miljević, Beograd: Visoka škola socijalnog rada, 2019, s. 392-400.
- Rovira-Esteva Sara, Tor-Carroggio Irene, *Television in Catalan for All: a study on sensory accessibility services in Catalan-language broadcasters*, „Communication & Society” 2019, nr 4, s. 29-45.
- Sacha Anna, *Czy będzie telefonía dla Głuchych i słabosłyszących?*, „Krakowski Semestralnik Studentów Niepełnosprawnych” 2013, nr 2, s. 18.
- Sacks Oliver, *Zobaczyć głos*, tłum. A. Małaczyński, Poznań: Wydawnictwo Zysk i S-ka, 1998.
- Sagara Keiko, Zeshan Ulrike, *Typology of Cardinal Numerals and Numeral Incorporation in Sign Languages*, [w:] *11th Conference on Theoretical Issues in Sign Language Research*, London: University College London, 2016.
- Šarac Kuhn Ninoslava, Alibašić Cicaliani Tamara, Wilbur Ronnie, *Phonological parameters in Croatian Sign Language*, „Sign Language and Linguistics” 2006, vol. 9, nr 1-2, s. 56.
- Saul Marc, *Vision On* [online] [dostęp 3 grudnia 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://televisionheaven.co.uk/reviews/vision-on>.
- Савиќ Љубомир, *Неколку прилози за историјата на сурдологијата во Македонија*, „Journal of Special Education and Rehabilitation” 2006, iss. 3-4, s. 5-20.
- See Hear's new monthly schedule* [online] [dostęp 2 października 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.bbc.co.uk/programmes/p02qby57>.
- Se mitt språk* [online] [dostęp 5 grudnia 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.statped.no/tjenester/tjenester-i-form-av-kurs/kurs-etter-soknad/kurs-for-foreldre-og-barnelever/se-mitt-sprak/>.
- Senghas Ann, *Children's Contribution to the Birth of Nicaraguan Sign Language*, Cambridge: Massachusetts Institute of Technology, 1995.
- Senghas Richard J., Senghas Ann, Pyers Jennie E., *The Emergence of Nicaraguan Sign Language: Questions of Development, Acquisition, and Evolution*, [w:] *Biology and Knowledge Revisited*.

- From Neurogenesis to Psychogenesis*, red. S. T. Parker, J. Langer, C. Milbrath, New York: Routledge, 2005, s. 287-306.
- Sign Languages in Village Communities. Anthropological and Linguistic Insights*, red. U. Zeshan, C. de Vos, Boston – Berlin: De Gruyter Mouton, 2012.
- Sign Language Slot On RTE 2013* [online] [dostęp 22 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.rte.ie/archives/2014/0516/617732-new-irish-sign-language-slot-on-rte/>.
- Sigurðardóttur Sigurlín Margréti, *Í TÍLEFNI þess að RÚV-Sjónvarp fagnar nú 40 ára starfsafmælinu sínu senda Táknmálsfréttir stofnuninni innilegar hamingjuóskir á tímamótum* [online] [dostęp 21 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.mbl.is/greinasafn/grein/1107961/>.
- Sinu Raluca, *Audiovisual Translation in Romanian TV News Programmes*, „Linguaculture” 2018, vol. 9, nr 2, s. 129-145.
- Sipowicz Magdalena, Kalata-Zawłocka Aleksandra, *Nieprawda, że jeśli tłumacz zna język, nie musi się przygotowywać do tłumaczenia* [online] [dostęp 7 kwietnia 2023]. Dostępny w World Wide Web: <https://stpjm.org.pl/pl/dla-tlumaczy/mity-na-temat-tlumaczenia/nieprawda-ze-jesli-tlumacz-zna-jezyk-nie-musi-sie-przygotowywac-do-tlumaczenia/>.
- Skarżyński Henryk, Mueller-Malesińska Małgorzata, Wojnarowska Wanda, *Klasyfikacje zaburzeń słuchu*, „Audiofonologia” 1997, tom 10, s. 46-60.
- Slavici Ioan, *Asilul Elena Doamna*, Sibiu: Editura și Tiparul Institutului Tipografic, 1884.
- Sosnowski Tytus, *Doceńmy badania eksploracyjne*, „Roczniki Psychologiczne” 2012, nr 3, s. 51-55.
- Staber Eva, *Gehörlosigkeit und Gebärdensprache in der Öffentlichkeit*, Klagenfurt: Zentrum für Gebärdensprache und Hörbehindertenkommunikation an der Universität Klagenfurt, 2015.
- Стадник Оксана, *Ретроспективний огляд інституцій соціального захисту в Галичині*, „Український вісник медико-соціальної експертизи” 2014, nr 3, s. 47-67.
- Stankevičius Rimvydas, *Kalėdų sveikinimas tyliausiaja kalba* [online] [dostęp 25 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: https://www.respublika.lt/lt/naujienos/kultura/kulturos_naujienos/kaledu_sveikinimas_tyliausiaja_kalba/.
- Steiner Ben, *Signs from the void: The comprehension and production of sign language on television*, „Interpreting” 1998, vol. 3, iss. 2, s. 99-146.
- Stępski Sławomir, *Architektura informacji a treści w językach migowych w serwisach internetowych*, [w:] *Architektura informacji istotą projektu*, red. W. Kortas, P. Rudera, P. Chmielewski, Toruń: Instytut Badań Informacji i Komunikacji UMK, 2021, s. 74-93.
- Stępski Sławomir, *Dostęp do informacji w językach migowych w programach telewizyjnych publicznych nadawców usług medialnych w UE – przyczynek do badań*, „Toruńskie Studia Bibliologiczne” 2019, nr 2, s. 69-90.
- Stępski Sławomir, *Sign Language Television for the Deaf* [online] [dostęp 8 stycznia 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://signlangtv.org/>.
- Stokoe William C., *An Enlarged Perspective*, „Sign Language Studies” 1983, nr 38, s. 85-93.
- Stokoe William C., *Sign Language Structure: An Outline of the Visual Communication System of the American Deaf*, Buffalo: University of Buffalo, 1960.

- Stone Christopher, *Deaf access for Deaf people: the translation of the television news from English into British Sign Language* [w:] *Media for All. Subtitling for the Deaf, Audio Description, and Sign Language*, red. J. Díaz Cintos, P. Orero, A. Remael, Amsterdam – New York: Rodopi, 2007, s. 71-88.
- Supalla Samuel J., *Manually coded English: The modality question in signed language development*, [w:] *Theoretical Issues in Sign Language Research. Vol 2*, red. P. Siple, S. Fischer, Chicago: The University of Chicago Press, 1991, s. 143-166.
- Surdologopedia. Teoria i praktyka*, red. nauk. E. Muzyka-Furtak, Gdańsk: Harmonia Universalis, 2015.
- Sutton-Spence Rachel, *Where Can You See Language Contact between English and British Sign Language? The Use of the Manual Alphabet in Place-Names and BSL*, Bristol: Centre for Deaf Studies, 1994.
- Sutton Valerie, *Lessons in SignWriting. Fourth Edition*, La Jolla: The SignWriting Press, 2014.
- Švachula Zdeněk, Bernas Martin, Zatloukal Petr, Klabanová Lucie, *Investigation of Regions of Interest for Deaf in Czech Sign Language Content*, „International Journal of Software and Web Sciences” 2013, vol. 1, nr 3, s. 44-49.
- Świdziński Marek, Czajkowska-Kisil Małgorzata, *Czy głuchoniemy jest naprawdę niemy?*, „Kosmos. Problemy Nauk Biologicznych” 1998, nr 3, s. 243–250.
- Świdziński Marek, *Jak Głusi przyswajają język: o językach migowych i miganych*, [w:] *Materiały konferencyjne. Sympozjum Naukowe w Malborku, 31.03.2007 r. „Język migowy we współczesnym szkolnictwie na świecie i w Polsce”*, red. nac. I. Grzesiak, Malbork: Wydawnictwo Stanisław Sumowski, 2007, s. 15-23.
- Świdziński Marek, *Języki migowe*, [w:] *Podstawy neurologopedii. Podręcznik akademicki*, red. T. Gałkowski, E. Szelań, G. Jastrzębowska, Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, 2005, s. 679-692.
- Świdziński Marek, *O trzech aspektach naturalności języków migowych*, „Poradnik Językowy” 2018, nr 3, s. 7-24.
- Świdziński Marek, Rutkowski Paweł, *Ikoniczność nieleksykalna: reprezentacja referencjalna jako składnik tekstu w językach wizualno-przestrzennych*, [w:] *Lingwistyka przestrzeni i ruchu. Komunikacja migowa a metody korpusowe*, red. P. Rutkowski i S. Łozińska, Warszawa: Wydział Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego, 2014, s. 145-154.
- Świgoń Marzena, *Bariery informacyjne* [w:] *Nauka o informacji*, red. W. Babik, Warszawa: SBP, 2016, s. 457-468.
- Świgoń Marzena, *Bariery informacyjne. Podstawy teoretyczne i próba badań w środowisku naukowym*, Warszawa: SBP, 2006.
- Szarkowska Agnieszka, Laskowska Monika, *Jakie powinny być napisy? Raport z badania preferencji widzów na temat napisów telewizyjnych*, Warszawa: Instytut Lingwistyki Stosowanej Uniwersytetu Warszawskiego, 2014.
- Szarkowska Agnieszka, *Przekład audiowizualny w Polsce – perspektywy i wyzwania*, „Przekładaniec” 2008, nr 20, s. 8-25.
- Szczepankowski Bogdan, *Niesłyszący – głusi – głuchoniemi. Wyrównywanie szans*, Warszawa: WSIP, 1999.

- Szczepankowski Bogdan, *Z historii polskiej surdopedagogiki – trudne początki*, „Studia Edukacyjne” 2017, nr 45, s. 95-106.
- Szczygielska Monika, Kalata-Zawłocka Aleksandra, *Wytyczne na czas kryzysu w sprawie sposobu realizacji i jakości tłumaczeń na język migowy w utworach audiowizualnych*, Warszawa: Instytut Lingwistyki Stosowanej Uniwersytetu Warszawskiego, 2020.
- Szczygielska Monika, Trzeciakiewicz Mariusz, Kasperkowiak Maciej, *Dostępne wydarzenia w praktyce*, Warszawa: Fundacja Instytut Rozwoju Regionalnego, 2015.
- Takkinen Ritva, Jantunen Tommi, Ahonen Outi, *Finnish Sign Language*, [w:] *Sign Languages of the World. A Comparative Handbook*, red. J. Bakken Jepsen, G. De Clerck, S. Lutalo-Kiingi, W.B. McGregor, Berlin – Boston: De Gruyter Mouton, 2015, s. 253-272.
- Tegnspråknytt er 30 år i dag...* [online] [dostęp 26 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.instagram.com/p/BtQhB1vHrf9/>.
- Tetelowska Irena, *Analiza i ocena treści dzienników (Szkic metodyczny)*, „Zeszyty Prasoznawcze” 1960, nr 1, s. 7-22.
- The Beginnings* [online] [dostęp 12 grudnia 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.ucl.ac.uk/british-sign-language-history/beginnings>.
- Timmermans Nina, *The status of sign languages in Europe*, Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2005.
- Tomaszewski Piotr, Farris Michael, *Not by the Hands Alone: Functions of Non-Manual Features in Polish Sign Language*, [w:] *Studies in the Psychology of Language and Communication*, red. B. Bokus, Warszawa: Matrix, 2010, s. 289-320.
- Tomaszewski Piotr, *Fonologia wizualna polskiego języka migowego*, Warszawa: Matrix, 2010.
- Tomaszewski Piotr, Kotowska Katarzyna, Krzysztofiak Piotr, *Paradygmaty tożsamości u g/Głuchych: przegląd wybranych koncepcji* [w:] *Edukacja niesłyszących – wczoraj, dziś i jutro*, red. E. Woźnicka, Łódź: Wydawnictwo AHE, 2017, s. 111-155.
- Tomaszewski Piotr, *Lingwistyczny opis struktury polskiego języka migowego*, [w:] *Język jako przedmiot badań psychologicznych. Psycholingwistyka i neurolingwistyka*, red. I. Kurcz, H. Okuniewska, Warszawa: Wydawnictwo SWPS Academica, 2011, s. 184-238.
- Tomaszewski Piotr, Moroń Ewelina, Sak Mariusz, *Kultura tudzież rehabilitacja: ku zmianie paradygmatu w edukacji głuchych i słabosłyszących w Polsce*, „Kultura i Edukacja” 2018, nr 1, s. 99-114.
- Tomaszewski Piotr, Niedźwiecka Alicja, Majewska Marta, *Kompetencje dzieci głuchych w posługiwaniu się językiem migowym - metody oceny i jej kliniczne znaczenie*, „Edukacja” 2018, nr 4, s. 136-137, s. 136-148.
- Tomaszewski Piotr, *O niektórych elementach morfologii polskiego języka migowego. Zapożyczenia*, „Poradnik Językowy” 2005, nr 3, s. 44-62.
- Tomaszewski Piotr, Piekot Tomasz, *Język migowy w perspektywie socjolingwistycznej*, „Socjolingwistyka” 2015, t. 29, s. 63-87.
- Tomaszewski Piotr, *Polski język migowy w wychowaniu dwujęzycznym dzieci głuchych*, [w:] *Komunikacja i tekst w perspektywie rozwojowej i dydaktycznej. Studia pragmalingwistyczne 4*, red. J. Porayski-Pomsta, Warszawa: Dom Wydawniczy Elipsa, 2005, s. 33-58.

- Tomaszewski Piotr, Rosik Paweł, *Czy polski język migowy jest prawdziwym językiem?*, [w:] *Człowiek wobec ograniczeń. Niepełnosprawność - Komunikacja - Terapia*, red. G. Jastrzębowska, Z. Tarkowski, Lublin: Wydawnictwo Fundacji „Orator”, 2002, s. 133-165.
- Tomaszewski Piotr, Wieczorek Radosław, Moroń Ewelina, *Audyzm a opresja społeczna*, [w:] *Kultura a zdrowie i niepełnosprawność*, red. J. Kowalska, R. Dziurla, K. Bargiel-Matuszewicz, Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2018, s. 161-189.
- To Σωματείο Διερμηνέων Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας (Σ.Δ.Ε.Ν.Γ.) στο πλευρό της ΕΡΤ* [online] [dostęp 2 października 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.ertopen.com/show/item/550-to-swmateio-diermhnewn-ellhnikhs-nohmatikhsglwssas-s-d-e-n-g-sto-pleyro-ths-ert>.
- Trębicka-Postrzygacz Beata, Antas Alicja, *Wokół zagadnień terminologicznych w surdopedagogice*, „Rozprawy Społeczne” 2012, nr 1, s. 32.
- Turner Graham H., *How many people use British Sign Language? Scotland’s 2011 Census and the demographic politics of disability and linguistic identity* [w:] *Language on the Move Across Domains and Communities: Selected Papers from the 12th Triennial Forum for Research on the Languages of Scotland and Ulster*, red. J. Kopaczyk, R. McColl Millar, Aberdeen: Forum for Research on the Languages of Scotland and Ulster, 2020, s. 37-70.
- TVP Dziennik telewizyjny* [online] [dostęp 21 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://tv.signlangtv.org/shows/tvp-dziennik-telewizyjny/>.
- Uhma Marek, *Telewizja. Technologia i technika produkcji*, Kraków: Oficyna Wydawnicza AFM, 2020.
- Ulli Daniel, *Schweizer TV: Gehörlose stossen auf taube Ohren* [online] [dostęp 23 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.beobachter.ch/burger-verwaltung/schweizer-tv-gehorlose-stossen-auf-taube-ohren-0>.
- Utray Francisco, Gil Sabroso Esther, *Diversidad cultural, lengua de signos y televisión en España*, „Fonseca. Journal of Communication” 2014, nr 9, s. 118-143.
- Vahva asiantuntija* [online] [dostęp 25 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.kuurojenmuseo.fi/?p=956&lang=fi>.
- ΒΑΣΙΛΗΣ ΠΟΥΛΑΚΗΣ - ΕΙΛΗΣΕΙΣ ΕΡΤ 2 - (1984)* [online] [dostęp 26 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.youtube.com/watch?v=GQsDQ6eOQ7I>.
- Vojtechovský Roman, *Vývoj posunkového jazyka na Slovensku mal svoje opodstatnenie? Príspevok bol referovaný na konferencii v rámci Deafdays 2008* [online] [dostęp 19 czerwca 2021]. Dostępny w World Wide Web: http://ruce.cz/clanky/_704.pdf.
- Wawer Monika, *Gatunki, formaty w pejzażu telewizyjnym. Jak badać współczesną telewizję?*, Kraków: Instytut Dziennikarstwa, Mediów i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2020.
- Whyte Aimee K., Aubrecht Alison L., McCullough Candace A., Lewis Jeffrey W., Thompson-Ochoa Danielle, *Understanding Deaf people in counseling contexts* [online] [dostęp 7 grudnia 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://ct.counseling.org/2013/10/understanding-deaf-people-in-counseling-contexts/>.
- Wieczorek Paula, *Przekaz telewizyjny dla osób niesłyszących i niedosłyszących: studium analityczne wybranych kanałów telewizyjnych w Polsce*, Kraków: Wydawnictwo Attyka, 2016.
- Wilson Thomas D., *Information behaviour: an interdisciplinary perspective*, „Information Processing & Management” 1997, vol. 33, nr 4, s. 551-572.

- Winter Bodo, Perlman Marcus, Perry Lynn K., Lupyan Gary, *Which words are most iconic? Iconicity in English sensory words*, „Interaction Studies. Social Behaviour and Communication in Biological and Artificial Systems” 2017, vol. 17, iss. 3, s. 443–464.
- Wiśniewska Dominika, *Psychologiczne i etyczne konteksty diagnozy słyszących dzieci niesłyszących rodziców*, „Psychologia Wychowawcza” 2019, nr 15, s. 242-251.
- Wiśniewska Dominika, *Zdrowie psychiczne głuchych Polaków a organizacja pomocy psychiatryczno-psychologicznej*, [w:] *Osoby głuche w Polsce. Wyzwania i rekomendacje. Raport komisji ekspertów ds. osób głuchych*, red. B. Imiołczyk, Warszawa: Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich, 2010, s. 63-68.
- Wojciechowski Jacek, *W kręgu informacji i nieinformacji*, „Bibliotekarz” 1998, nr 4, s. 2-5.
- Wojda Piotr, *Sztuczne i mieszane języki migowe* [w:] *Surdologopedia. Teoria i praktyka*, red. nauk. E. Muzyka-Furtak, Gdańsk: Harmonia Universalis, 2015, s. 392-412.
- Woźniak-Kasperek Jadwiga, *Kryzys wartości wiedzy?*, „Zagadnienia Informatyki Naukowej. Studia Informacyjne” 2010, t. 48, nr 2, s. 3-20.
- Woźniak-Kasperek Jadwiga, *Terminologia informacji naukowej*, [w:] *Nauka o informacji*, red. W. Babik, Warszawa: SBP, 2016, s. 41-60.
- Woźniczka-Paruzel Bronisława, *Biblioterapeuta w świecie ciszy (o specyfice pracy z niesłyszącymi użytkownikami biblioteki)* [online] [dostęp 1 listopada 2021]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.ebib.pl/publikacje/matkonf/wroclaw/paruzel.php>.
- Woźniczka-Paruzel Bronisława, *Multimedia w komunikacji, czytelnictwie i życiu kulturalnym osób z dysfunkcją słuchu*, Toruń: Wydawnictwo UMK, 2016
- Yeni-Komshian Grace Helen, *Percepcja mowy*, [w:] *Psycholingwistyka*, red. J. B. Gleason i N. Berstein Ratner, tłum. J. Bobryk, Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2005, s. 158.
- Yleläiset kertovat: Mikaela Tillander, Yle Uutiset viittoen* [online] [dostęp 25 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.facebook.com/yleisradio/videos/648663639204520/>.
- Yle Uutiset viittomakielellä 25 vuotta* [online] [dostęp 26 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://areena.yle.fi/1-4601748>.
- Zatloukal Petr, Švachula Zdeněk, Bernas Martin, *Relationship between Intelligibility and Visual Quality in Czech Sign Language as a Supplement to Television Broadcasting*, „International Journal of Software and Web Sciences (IJSWS)” 2013, vol. 1, iss.5, s. 1-6.
- Zduniak Agnieszka, *Przyczyny popularności religijnych eventów w perspektywie teorii potrzeb ludzkich Abrahama Masłowa*, „Colloquium. Czasopismo Wydziału Nauk Humanistycznych i Społecznych Akademii Marynarki Wojennej”, 2015, nr 3, s. 251-267.
- Zehn Jahre «Tagesschau in Gebärdensprache»* [online] [dostęp 23 września 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.srgd.ch/de/aktuelles/news/2017/12/30/zehn-jahre-tagesschau-gebardensprache/>.
- ZG PZG [online] [dostęp 13 lipca 2022]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.youtube.com/@zgpzg5385/videos>.
- Ziarkowska-Kubiak Beata, *O potrzebie zmian w programach i metodach nauczania Głuchych Polaków języka polskiego*, [w:] *Edukacja niesłyszących. Publikacja konferencyjna*, red. E. Twardowska i M. Kowalska, Łódź: Polski Związek Głuchych Oddział Łódzki, 2011, s. 77-92.
- Zieliński Jarosław, *Metodologia pracy naukowej*, Warszawa: Oficyna Wydawnicza ASPRA, 2012.

Zybert Elżbieta B., „*Pracujmy dla przyszłości. Odkrywaj-Dyskutuj-Prezentuj-Prowokuj-Rozwiąż*”.
Światowy Kongres Bibliotek i Informacji i 86. Konferencja Generalna IFLA (17-19 sierpnia 2021),
„Przegląd Biblioteczny” 2021, nr 4, s. 545-560.

Indeks przedmiotowy

- akwizycja języka, 40
- albański język migowy, 82
- alfabety palcowe, 87
- alfabetyzacja informacyjna, 65
- analfabetyzm, 83
- audyzm, 57
- Austria, 100, 114
- austriacki język migowy, 76
- bariera fonologiczna, 55
- bariery informacyjne, 53
- bariery informacyjne związane z czynnikami indywidualnymi, 54
- bariery informacyjne związane ze źródłem informacji, 54, 55, 56
- Belgia, 112
- belgijski język migowy, 76, 82
- Berger Karel, 78
- białoruski język migowy, 81
- bierny dostęp, 51
- Blumauer Izidor, 79
- Borg Per Aron, 77
- Bośnia i Hercegowina, 101, 120
- Braidwood Thomas, 76
- Brukselska deklaracja o językach migowych, 71
- brytyjski język migowy, 75, 76
- Bulwer, John, 74
- Bułgaria, 101, 113
- Castberg Peter Atke, 77
- Chazar Andras, 78
- chiremy, 85
- Chomel Isaac Etienne, 77
- Chorwacja, 101, 116
- chorwacki język migowy, 79
- Cypr, 101
- cypryjski język migowy, 82
- czasowniki kierunkowe, 90
- Czechosłowacja, 109, 117
- Czechy, 101
- czeski język migowy, 78
- daktylografia, 87, 89
- dane, 44, 47
- Dania, 106
- De l'Épée Charles-Michel, 75, 82, 83
- Deaf awareness, 59
- Deaf Community Sign Language, 75
- depesza agencyjna, 134
- dinner table syndrome, 57
- dostęp, 48
- dostęp do informacji, 13, 15, 24, 43, 48, 49, 50, 66, 67
- dostęp do informacji publicznej, 49, 50
- dostęp do programów telewizyjnych, 13
- dostępność, 24, 60, 65, 66
- dostosowanie, 60
- duński język migowy, 77
- Dyrektywa o audiowizualnych usługach medialnych, 69, 123
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady UE w sprawie wymogów dostępności produktów i usług, 69
- edukacja dwujęzyczna, 59
- Estonia, 120
- estoński język migowy, 81
- etiologia wad słuchu, 31
- Finlandia, 100, 119
- fiński język migowy, 78
- flamandzki język migowy, 82
- fonemy, 85
- forma informacji, 50
- Francja, 106
- francuski język migowy, 76, 77
- francusko-belgijski język migowy, 82
- funkcjonalnie słyszący, 37
- gadające głowy, 137
- glottodydaktyka, 59
- głuchoniemota, 42
- głuchoniemy, 42
- głuchota, 41
- głuchota starcza, 42
- głuchy, 41, 42
- głuchy tłumacz języka migowego, 132
- głusi, 12, 23, 38, 52

Goos Antoine, 76
 Grecja, 114
 grecki język migowy, 81
 Guyot Henri Daniel, 76
 HamNoSys, 95
 Heinicke Samuel, 77
 Hiszpania, 101, 108
 hiszpański język migowy, 78
 home sign, 73, 75
 idiomy, 98
 II Międzynarodowy Kongres Edukacji
 Głuchych, 82
 I'll tell you later, 58
 informacja, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 64, 65
 informacja audiowizualna, 46
 informacja filmowa, 134
 Instytut Głuchoniemych, 79
 interpersonalne bariery informacyjne, 54, 56, 57
 Irlandia, 101, 116
 irlandzki język migowy, 76
 Islandia, 111
 islandzki język migowy, 77
 język, 38
 język docelowy, 128
 język dźwiękowy, 39, 40, 43, 55, 59, 72, 83
 język migowy, 12, 22, 40, 43, 62
 język migowy w Bośni i Hercegowinie, 80
 język migowy w Czarnogórze, 80
 język migowy w Republice Mołdawii, 81
 język naturalny, 46
 język pisany, 39
 język wejściowy, 128
 język wizualno-przestrzenny, 72
 Jugosławia, 111, 116
 kanał, 47
 Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej,
 64
 Katalonia, 101
 kataloński język migowy, 78
 Kategorie „identyfikacyjne”, 144
 Kategorie „operacyjne”, 145
 Keller Heinrich, 76
 kierunek ruchu, 93
 klasyfikacja wad słuchu Międzynarodowego
 Biura Audiofonologii (BIAP), 32
 klasyfikatory, 92
 kluczowanie, 131
 komponent niemanualny, 86
 komunikacja, 39, 52, 66
 konfiguracja ręki, 85
 konstytucja, 100
 konsultant językowy, 129
 kontrola, 52
 Konwencja ONZ o prawach osób
 niepełnosprawnych, 66
 Kurz Ingrid, 19
 Lampe Adalbert, 79
 liczebniki inkorporowane, 91
 litewski język migowy, 80
 Litwa, 118
 logopedia, 38, 39
 logopedyczna typologia uszkodzeń słuchu
 (LTUS), 37
 łotewski język migowy, 80
 Macedonia Północna, 101, 114
 macedoński język migowy, 80
 Malm Carl Oscar, 78
 May Joseph, 76
 metoda francuska, 83
 metoda niemiecka, 83
 metody kombinowane, 83
 miejsce artykulacji, 85
 Mikulasek Brigitta, 19
 Møller Andreas Christian, 77
 montaż, 137
 mowa, 38
 nabyte wady słuchu, 31
 nadawca publiczny, 23
 Niderlandy, 101, 120
 niderlandzki język migowy, 76
 niedosłuch, 41
 niedosłuch starczy, 31
 niedosłyszący, 38, 41
 Niemcy, 107
 niemiecki język migowy, 77
 niesłyszący, 38, 42
 Norwegia, 118
 norweski język migowy, 77
 nośnik, 47
 nośnik audiowizualny, 46
 oferta programowa, 23
 ogłuchły, 42
 okres zdjęciowy, 133
 Old Kentish Sign Language, 75
 osoby z niepełnosprawnościami, 63
 Oświecenie, 12
 otwarty dostęp, 65
 Pagon Anton, 80
 Pepys Samuel, 74
 perilingwalne późne uszkodzenia słuchu, 34
 perilingwalne wczesne uszkodzenia słuchu, 34
 pidżyn migowy, 97
 pierwszy język, 40
 polisemia, 98
 Polska, 101, 110
 polski język migowy, 79

Popović Radivoje, 79
 Portugalia, 100, 112
 portugalski język migowy, 78
 postlingwalne późne uszkodzenia słuchu, 34
 postlingwalne wczesne uszkodzenia słuchu, 34
 postprodukcja, 133
 pośredni dostęp, 51
 Powszechna Deklaracja Praw Człowieka, 64
 późnoogłuchły, 42
 prelingwalne nabyte uszkodzenia słuchu, 34
 prelingwalne wrodzone uszkodzenia słuchu, 34
 preprodukcja, 133
 program telewizyjny, 23
 programy telewizyjne, 61
 prompter, 130
 przekład, 128
 przekład audiowizualny, 128
 realizacja praw, 52, 63
 repertuar, 23
 rewolucja przemysłowa, 74
 Romanowa Maria Fiodorowna, 79
 Rosja, 115
 rosyjski język migowy, 79
 Rovira-Esteva Sara, 19
 równość w dostępie do informacji, 16, 49
 Rumunia, 119
 rumuński język migowy, 77
 Serbia, 101, 116
 serbski język migowy, 79
 serwis informacyjny, 129, 134
 SignWriting, 96
 Silvestri Tomasso, 76, 78
 słabosłyszący, 38, 41
 Słowacja, 101, 117
 słowacki język migowy, 79
 Słowenia, 100, 101, 111
 słoweński język migowy, 80
 słuch normalny, 32
 słuch poniżej normy, 32
 społeczność użytkowników języka migowego,
 23
 stopień uszkodzenia słuchu, 31
 Stork Friedrich Johann, 76
 Sutton Movement Writing, 96
 systemy językowo-migowe, 98
 szkoły dla głuchych, 73, 74
 Szwajcaria, 112
 szwajcarsko-niemiecki język migowy, 76
 Szwecja, 117
 szwedzki język migowy, 77
 szwedzko-fiński język migowy, 78
 środowiskowe bariery informacyjne, 54, 57
 tekst, 46, 128
 telewizja, 11, 64, 70
 tłumacze języka migowego, 51, 62, 64, 71
 tłumaczenie, 128
 tłumaczenie literackie, 128
 tłumaczenie na język migowy, 61, 68, 70
 tłumaczenie pisemne, 128
 tłumaczenie symultaniczne, 128
 Toman Anton, 80
 Tor-Carroggio Irene, 19
 treść informacyjna, 50
 typologie wad słuchu, 30
 Uchwała w sprawie języków migowych, 70
 Uchwała w sprawie języków migowych osób
 głuchych, 70
 ukraiński język migowy, 80
 umiejscowienie w przestrzeni, 93
 usługa informacyjna, 50
 ustawa o języku migowym, 101
 uszkodzenia słuchu o charakterze mieszanym,
 36
 uszkodzenia słuchu o charakterze odbiorczym,
 35
 uszkodzenia słuchu o charakterze
 przewodzeniowym, 35
 uszkodzenie słuchu w stopniu bardzo
 znacznym, 33
 uszkodzenie słuchu w stopniu całkowitym, 33
 uszkodzenie słuchu w stopniu lekkim, 32
 uszkodzenie słuchu w stopniu umiarkowanym,
 32
 uszkodzenie słuchu w stopniu znacznym, 33
 użyteczność, 50
 village sign languages, 75
 wady słuchu o charakterze genetycznym, 31
 WCAG – wytyczne dla dostępności treści
 internetowych, 67
 węgierski język migowy, 79
 Węgry, 100, 113
 Wieczorek Paula, 17
 wiedza, 44, 51, 65
 Wielka Brytania, 105
 wolny dostęp, 51
 wrodzone wady słuchu, 31
 Wspólnota Flamandzka Belgii, 101
 Wspólnota Francuska Belgii, 101
 Wspólnota Niemieckojęzyczna Belgii, 101
 wspólnota użytkowników języka migowego, 23
 Wyspy Brytyjskie, 74
 XV Międzynarodowy Kongres Edukacji
 Głuchych, 83
 XXI Międzynarodowy Kongres Edukacji
 Głuchych, 84
 zamknięty dostęp, 51

Związek Radziecki, 115

Zygmunt Anzelm, 79

Wykaz ilustracji¹

Ilustracja 1. Podstawowe konfiguracje (możliwe układy) dłoni w litewskim JM.....	86
Ilustracja 2. Możliwe lokalizacje (miejsca artykulacji) w szwedzkim JM	87
Ilustracja 3. Przykłady par minimalnych w polskim języku migowym różniących się kształtem dłoni, rodzajem ruchu oraz lokalizacją	87
Ilustracja 4. Francuski (jednoręczny) alfabet palcowy	88
Ilustracja 5. Polski (jednoręczny) alfabet palcowy	88
Ilustracja 6. Chorwacki (dwuręczny) alfabet palcowy	89
Ilustracja 7. Brytyjski (dwuręczny) alfabet palcowy.....	89
Ilustracja 8. Liczebniki 1-10 w brytyjskim języku migowym	90
Ilustracja 9. Liczebnik 1234 w niemieckim języku migowym	90
Ilustracja 10. Zdania z czasownikiem kierunkowym w polskim JM. „Ja pomagam tobie”, „Ty pomagasz mi”, „Ja pomagam jemu/jej”, „Ja pomagam wam”, „Wy pomagacie mi”	91
Ilustracja 11. Liczebniki inkorporowane w rosyjskim języku migowym określające liczbę godzin (jedna godzina; dwie, trzy, cztery, pięć, sześć, siedem, osiem, dziewięć godzin)	92
Ilustracja 12. Liczebniki inkorporowane w kosowskim języku migowym określające minione dni (wczoraj; przedwczoraj; trzy, cztery, pięć, sześć, siedem, osiem i dziewięć dni temu).....	92
Ilustracja 13. Klasyfikator osoby w PJM	93
Ilustracja 14. Klasyfikator osoby siedzącej w PJM.....	93
Ilustracja 15. Klasyfikator budynku w PJM	93
Ilustracja 16. Klasyfikator pojazdu czterokołowego w PJM	93
Ilustracja 17. Zdanie „Kobieta podeszła do mnie z prawej strony” w PJM.....	93
Ilustracja 18. Zdanie „Mężczyzna podszedł do mnie z lewej strony” w PJM	93
Ilustracja 19. Zdanie „Mężczyzna usiadł na lewo ode mnie twarzą do mnie.” w PJM	94
Ilustracja 20. Zdanie „Dziecko usiadło naprzeciwko mnie bokiem.” w PJM.....	94
Ilustracja 21. Zdanie „Kobieta usiadła na prawo ode mnie plecami do mnie” w PJM.....	94
Ilustracja 22. Zdanie w PJM, które można przetłumaczyć m.in. „Po obu stronach budynku urzędu stoją po dwa samochody”	94
Ilustracja 23. Wyrażenie „okrągły stół” w PJM.....	95

¹ Z powodów technicznych (konieczności połączenia wyników pracy różnych programów komputerowych) nie udało się włączyć do spisu ilustracji zawartych w katalogu programów telewizyjnych (Załącznik 2).

Ilustracja 24. Wyrażenie „prostokątny plac” w PJM	95
Ilustracja 25. Wyrażenie „telewizor z małym ekranem” w PJM	95
Ilustracja 26. Wyrażenie „telewizor z dużym ekranem” w PJM.....	95
Ilustracja 27. Po lewej: słowo „Polska” w polskim JM. Po prawej: u góry – zapis tego samego słowa migowego w HamNoSys, na dole – zapis w SignWriting.....	97
Ilustracja 28. Satyrycy uczą się języka migowego w programie „See Hear” (BBC) w 1989 r.	106
Ilustracja 29. Pierwsza oprawa graficzna programu „Nyheder på tegnsprog” w duńskiej DR w 1993 r.	106
Ilustracja 30. Marie-Thérèse L'Huillier interpretuje bajkę pt. „Tiger runs” autorstwa D. Halla i J. Butlera w ramach cyklu „Mes mains ont la parole”	107
Ilustracja 31. Poezja w bożonarodzeniowym wydaniu programu „L'œil et la main” w 1994 r.	107
Ilustracja 32. Pierwsza, słyszcząca prowadząca niemieckiego programu „Sehen statt hören” (surdopedagog Elke Grassl) w 1979 r.	108
Ilustracja 33. Głuchy prowadzący Jürgen Stachlewitz prowadzi dyskusję nt. uznania niemieckiego JM w ramach rubryki „Unser Recht” niemieckiego programu „Sehen statt Hören”	108
Ilustracja 34. Tłumaczka Maria José de Aristizabal współprowadzi skrót informacji „Avance informativo” w TVE1 w 1993 r.	109
Ilustracja 35. Tłumaczony na JM fragment programu „En otras palabras” w 2003 r.....	109
Ilustracja 36. Tłumacz JM Emílie Mrzilková prowadzi rozmowę w pierwszym wydaniu programu „Televizní klub neslyšících”.....	110
Ilustracja 37. Głucha prowadząca Daniela Knotková prowadzi „Zprávy v českém znakovém jazyce” w 2000 r.....	110
Ilustracja 38. Artykuł nt. programu „W świecie ciszy” z czasopisma PZG pokazany podczas wywiadu Tomasza Smakowskiego z Bogdanem Szczepankowskim. Na zdjęciu od lewej: Zbigniew Grzegorzewski, B. Szczepankowski i Józef Hendzel.....	111
Ilustracja 39. „Dziennik telewizyjny” TVP z 1984 r. tłumaczony na JM przez Zbigniewa Grzegorzewskiego	111
Ilustracja 40. Słyszcząca prowadząca Neva Lazar w pierwszym wydaniu programu „Prisluhnimo tišini” .	112
Ilustracja 41. Ostatni wygląd programu „Táknmálsfréttir” przed jego zlikwidowaniem w 2021 r.	112
Ilustracja 42. Głuchy prowadzący Stéphane Faustinelli w pierwszym wydaniu programu „Ecoutez voir” w 1982 r.	113
Ilustracja 43. Głuchy prezenter Toni Koller w bloku wiadomości bieżących szwajcarskiego programu „Sehen statt Hören”	113
Ilustracja 44. Tłumacz prowadzący Christo Semerdžijew otwierający pierwsze wydanie „Специализирано предаване за хора с увреден слух” w 1982 r.	114
Ilustracja 45. Tłumacz Wasilis Pulakis tłumaczy skrót informacji greckiej ERT w 1982 r.....	114
Ilustracja 46. Ludmiła Liowina w 1989 r. tłumaczy rubrykę programu „Время” dotyczącą przestępczości	116
Ilustracja 47. Ludmiła Owsiannikowa tłumaczy serwis informacyjny ORT w 2001 r.....	116
Ilustracja 48. Głucha prowadząca Eileen Coffey współprowadzi „News for the Deaf” w 1995 r.	117
Ilustracja 49. Serwis informacyjny serbskiej RTS w 2005 r. tłumaczony na JM przez Svetlanę Pešić....	117

Ilustracja 50. Tłumacz JM Darina Tarcsiová wita w pierwszym wydaniu programu „Televízny klub nepočujúcich”.....	118
Ilustracja 51. Darina Tarcsiová tłumacząca wiadomości STV w 1999 r.	118
Ilustracja 52. Pierwsza oprawa programu „Tegnspråknytt”	119
Ilustracja 53. Serwis informacyjny litewskiej LTV z 1995 r. tłumaczony przez Rimę Kiesenie	119
Ilustracja 54. Tłumaczka Maria Luisa Franchi podczas pierwszego wydania „TG1” z JM w 1994 r.	120
Ilustracja 55. Głucha prowadząca Mikaela Tillander prowadzi prowadzi „Uutiset viittomakielellä” ok. 1995 r.	120
Ilustracja 56. Tłumaczka Katharina Grösser w siedzibie walońskiej RTBF zapoznaje się z treścią wieczornego serwisu informacyjnego.....	129
Ilustracja 57. Tłumaczka Gabriela Hauswirth uzyskuje informacje od konsultanta w siedzibie szwajcarskiej SRF przed wieczornym serwisem informacyjnym	130
Ilustracja 58. Z lewej: tłumaczka Naďa Hynková Dingová w trakcie tłumaczenia głównego wydania wiadomości Czeskiej Telewizji. Obok widoczna od przodu zapasowa kamera z prompterem oraz monitorem z podglądem. Z prawej: tłumaczka Dana Prelová opowiada o pracy tłumacza telewizyjnego stojąc obok kamery z aktywnym prompterem.....	130
Ilustracja 59. Sposób działania green screenu. Tłumaczka Monika Beyeler podczas konferencji prasowej rządu szwajcarskiego w studiu. Efekt końcowy widziany na monitorze oczami realizatora w pokoju kontrolnym	131
Ilustracja 60. Z lewej: Rafael-Evitan Grombelka opowiada dziennikarce Aminacie Belli o pracy głuchego tłumacza w serwisie informacyjnym niemieckiej ARD, tłumaczy słysząca Sandra Wolfien. Z prawej: Sandra Wolfien widoczna na prompterze zamiast tekstu prezentera	132
Ilustracja 61. Z lewej: redaktor tworzący napisy dla niesłyszących. W środku: tekst napisów na ekranie promptera, na prompterze podwieszono również notatki tłumacza. Z prawej: głuchy tłumacz Mathias Schäfer tłumaczący na język migowy serwis informacyjny niemieckiej ZDF	133
Ilustracja 62. Tłumacz Egisto Zanca w trzech podsumowaniach informacji dnia emitowanych odpowiednio na antenach Rai 1, Rai 2 i Rai 3.....	134
Ilustracja 63. Serwisy prowadzone przez osoby głuche: „Zprávy v českém znakovém jazyce” (CT, Czechy), „Správy RTVS v slovenskom posunkovom jazyku” (RTVS, Słowacja), „Uutiset viittomakielellä” (YLE, Finlandia) oraz „Tegnspråknytt” (NRK, Norwegia).....	135
Ilustracja 64. Głucha prezenterka Wendy Murray młodsza przygotowuje się do wydania irlandzkiego „RTE News with Signing”. Powiększenie widoku systemu zarządzania newsroomem	136
Ilustracja 65. Program „Čajovna” Czeskiego Radia Wełtawa poświęcony językowi migowemu wyemitowanego z towarzyszącym wideo. Mnogość perspektyw oraz przebitek uniemożliwia pełne zrozumienie komunikatu przez osobę głuchą.....	137
Ilustracja 66. Schemat graficzny układu ekranu 1A.....	152
Ilustracja 67. Schemat graficzny układu ekranu 1B.....	152
Ilustracja 68. Schemat graficzny układu ekranu 2A.....	152
Ilustracja 69. Schemat graficzny układu ekranu 2B.....	152
Ilustracja 70. Schemat graficzny układu ekranu 3A.....	152
Ilustracja 71. Schemat graficzny układu ekranu 3B.....	152

Ilustracja 72. Maksymalna wysokość tłumacza rzędu 0.....	154
Ilustracja 73. Maksymalna wysokość tłumacza rzędu 1.....	154
Ilustracja 74. Maksymalna wysokość tłumacza rzędu 2.....	154
Ilustracja 75. Maksymalna wysokość tłumacza rzędu 3.....	154
Ilustracja 76. Maksymalna wysokość tłumacza rzędu 4.....	154
Ilustracja 77. Maksymalna wysokość tłumacza rzędu 5.....	154
Ilustracja 78. Maksymalna wysokość tłumacza rzędu 6.....	155
Ilustracja 79. Maksymalna wysokość tłumacza rzędu 7.....	155
Ilustracja 80. Maksymalna wysokość tłumacza rzędu 8.....	155
Ilustracja 81. Maksymalna wysokość tłumacza rzędu 9.....	155

Wykaz tabel

Tabela 1. Propozycja podziału języków.....	72
Tabela 2. Obszary regulowane w ustawach o języku migowym	102
Tabela 3. Odniesienia do zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami prawa dostępu do programów telewizyjnych, w ustawach medialnych w Europie	126
Tabela 4. Przedstawienie graficzne klucza kategoryzacyjnego	144
Tabela 5. Oferty programowe i ich oceny punktowe oraz czasy trwania uszeregowane wg oceny punktowej	344
Tabela 6. Struktura czasu trwania programów ze względu na cechę pory dnia emisji w poszczególnych ofertach	345
Tabela 7. Struktura czasu trwania programów ze względu na cechę rodzaju i gatunku programu w poszczególnych ofertach	346
Tabela 8. Struktura czasu trwania programów ze względu na cechę wiekowej grupy docelowej w poszczególnych ofertach	347
Tabela 9. Struktura czasu trwania programów ze względu na cechę aspektu niepełnosprawności w poszczególnych ofertach	347
Tabela 10. Struktura czasu trwania programów ze względu na cechę źródła języka migowego w poszczególnych ofertach	348
Tabela 11. Struktura czasu trwania programów ze względu na cechę układu ekranu w poszczególnych ofertach	349
Tabela 12. Struktura czasu trwania programów ze względu na cechę wysokości tłumacza w poszczególnych ofertach	350

Wykaz wykresów

Wykres 1. Struktura czasu trwania programów ze względu na cechę pory dnia emisji	167
Wykres 2. Struktura czasu trwania programów ze względu na cechę rodzaju i gatunku	168
Wykres 3. Struktura czasu trwania programów ze względu na cechę wiekowej grupy docelowej.....	169
Wykres 4. Struktura czasu trwania programów ze względu na cechę aspektu niepełnosprawności	169
Wykres 5. Struktura czasu trwania programów ze względu na cechę źródła języka migowego.....	170
Wykres 6. Struktura czasu trwania programów ze względu na cechę układu ekranu	170
Wykres 7. Struktura czasu trwania programów ze względu na cechę wysokości tłumacza	171

Streszczenie

Przedmiotem dysertacji są osoby głuche posługujące się językami migowymi jako pierwszymi i adresowane do nich programy telewizyjne tłumaczone na języki migowe i produkowane w językach migowych używanych przez 51 wspólnot osób głuchych zamieszkujących 45 krajów Europy, będących w zasięgu 50 nadawców publicznych.

Celami pracy są: syntetyczny opis przyczyn i wynikających z nich trudności w dostępie do informacji głuchych użytkowników informacji oraz sposoby przełamywania tych trudności; chronologiczne przedstawienie kształtowania się oferty programów w językach migowych na antenach telewizyjnych nadawców publicznych w Europie będących w zasięgu poszczególnych wspólnot użytkowników języków migowych i opis współczesnego stanu tego zjawiska; poszerzenie instrumentarium badawczego nauk o komunikacji społecznej i mediach, poprzez opracowanie narzędzia metodologicznego do oceny dostępu do informacji w językach migowych prezentowanej w programach telewizyjnych oraz ocena i porównanie dostępu do informacji w językach migowych rozpowszechnianej w programach telewizyjnych prezentowanych na antenach nadawców publicznych w Europie.

Głównym kontekstem rozważań zawartych w dysertacji jest dostęp do informacji oraz podporządkowane mu zagadnienie wyrównywania dostępu do informacji osób z niepełnosprawnościami, co sytuuje przedmiot dysertacji w ramach dyscypliny nauki o komunikacji, w szczególności jej subdyscypliny jaką jest bibliologia i informatologia.

Do realizacji wskazanych wcześniej celów wykorzystano metodę analizy i krytyki piśmiennictwa, metodę analizy zawartości (ang. *content analysis*), a ponadto metodę statystyczną oraz porównawczą.

W rozdziale pierwszym scharakteryzowano niepełnosprawność słuchu - etiologię, stopnie, możliwe czasy nastania oraz umiejscowienia uszkodzeń słuchu. Przedstawiono również podział osób z wadą słuchu oraz ujednoznaczono terminologię dotyczącą wad słuchu, jak i osób nimi dotkniętych.

W rozdziale drugim omówiono relację osób głuchych z szeroko rozumianą informacją. Zdefiniowano teoretyczne i praktyczne zagadnienia dostępu do informacji oraz omówiono bariery informacyjne na które napotykają osoby głuche, jak również zaproponowano szereg rozwiązań w celu pokonywania tych barier. Dokonano również przeglądu międzynarodowych i europejskich dokumentów dotyczących dostępu do informacji i przeciwdziałania barierom informacyjnym.

W rozdziale trzecim podjęto próbę rekonstrukcji historii współczesnych wspólnot osób głuchych na terenie Europy, opisano językoznawczą istotę (kierunkowość, inkorporację, klasyfikatory) języków migowych, jak również wybrane sposoby ich zapisu. Ponadto opisano wpływ języków dźwiękowych na języki migowe oraz przeanalizowano wzmianki konstytucyjne oraz ustawy poświęcone językom migowym obowiązujące w krajach Europy.

W rozdziale czwartym przedsięwzięto próbę opisanie kształtowania się oferty programów telewizyjnych w językach migowych na antenach nadawców publicznych w poszczególnych krajach Europy. Następnie scharakteryzowano obowiązki nadawców europejskich w zakresie zapewniania osobom głuchym programów z niezbędnymi dla nich udogodnieniami, wynikające z obowiązujących w tych krajach ustaw regulujących działalność podmiotów medialnych. Ponadto przedstawiono niektóre zagadnienia realizacyjne tłumaczeń telewizyjnych na języki migowe oraz tworzenia programów bezpośrednio w tych językach.

W rozdziale piątym, mającym charakter metodologiczny, przedstawiono przedmiot badań, pytania oraz cele badawcze, jak również organizację i przebieg badań. Opisano główną metodę badawczą – analizę zawartości. Sporządzono również opis narzędzia badawczego (klucza kategoryzacyjnego) dla poszczególnych programów telewizyjnych, w ramach którego wydzielono następujące kategorie: dzień / dni emisji, pora dnia emisji, rodzaj i gatunek, wiekowa grupa docelowa, aspekt niepełnosprawności, źródło języka migowego, układ ekranu oraz wysokość tłumacza.

W rozdziale szóstym zaprezentowano wyniki badań. Ustalono, jaki odsetek oraz ile czasu w skali Europy zajmowały programy opatrzone poszczególnymi odmianami cech statystycznych oraz ile czasu i jaki odsetek zajmowały programy opatrzone poszczególnymi odmianami cech statystycznych w ramach kolejnych ofert przeznaczonych dla poszczególnych wspólnot użytkowników języków migowych w Europie. Następnie dokonano opisu oraz oceny dostępu do informacji w językach migowych w kolejnych ofertach programowych przeznaczonych dla poszczególnych

wspólnot użytkowników języków migowych w Europie. Ustalono, że 16% wspólnot w ogóle nie miało dostępu do informacji w swoim języku migowym na antenie nadawcy publicznego, a 19% z nich nie miało dostępu do takiej informacji w weekendy. Repertuary znacznie różniły się od siebie pod względem czasu emisji – od 76 godz. i 12 min. tygodniowo do 25 min. tygodniowo. 35% wspólnot nie miało dostępu do informacji w programach nadawców publicznych w czasie największej oglądalności. Na 42% ofert złożyły się wyłącznie serwisy informacyjne. 70% wspólnot nie dysponowało programami dla dzieci. W 65% ofert brakowało programów prowadzonych przez osoby głuche. 70% całości programów wyemitowano w niekorzystnym układzie ekranu, a 60% z tłumaczem języka migowego o niewystarczającym rozmiarze.

Streszczenie w polskim języku migowym

Tłumaczenie streszczenia niniejszej dysertacji na polski język migowy (w wykonaniu Kamili Skalskiej) jest dostępne na stronie internetowej <https://s.step.ski/phd/>, na którą można dostać się również poprzez zeskanowanie poniższego kodu QR za pomocą urządzenia mobilnego.

Summary

The subject of the dissertation is deaf people who use sign languages as the first and television programs addressed to them interpreted into sign languages and produced in sign languages, used by 51 communities of deaf people living in 45 European countries, within the reach of 50 public broadcasters.

The aims of the dissertation are: a synthetic description of the causes and resulting difficulties in accessing information for functionally deaf information users and ways of overcoming these difficulties; a chronological presentation of the development of the sign language TV offerings of public broadcasters in Europe; and a description of the current state of this phenomenon; expanding the research instrumentation of social communication and media sciences by developing a methodological tool for assessing access to information in sign languages presented in television programs and assessing and comparing access to information in sign languages distributed in television programs presented on public broadcasters in Europe.

The main context of the dissertation is access to information and the related issue of equity of access to information for people with disabilities, which places the subject of the dissertation within the discipline of communication science, in particular its sub-discipline which is book studies and information science.

To achieve the goals indicated earlier, the method of analysis and criticism of the literature, the method of content analysis, as well as the statistical and comparative methods were used.

The main part of the dissertation consists of six chapters, four of which constitute the exploratory and descriptive part.

In Chapter 1, hearing disability is characterized - etiology, degrees, possible times of appearance and location of hearing impairment. The classification of people with hearing impairments was also presented, and the terminology concerning hearing impairments and the people affected by them was disambiguated.

Chapter 2 discusses the relationship of deaf people with widely understood information. Theoretical and practical issues of access to information were defined and information barriers faced by deaf people were discussed, as well as a number of solutions were proposed to overcome these barriers. International and European documents on access to information and removing information barriers were also reviewed.

Chapter 3 attempts to reconstruct the history of contemporary communities of deaf people in Europe, describes the linguistic essence (directionality, incorporation, classifiers) of sign languages, as well as selected ways of writing them. In addition, the influence of spoken languages on sign languages is described and constitutional references and laws on sign languages in European countries are analysed.

Chapter 4 attempts to describe the chronology of the beginnings of television programs in individual European countries. Then, the obligations of broadcasters in the field of sign language in individual European countries, resulting from the media laws in force in these countries, are characterized. In addition, some issues related to the implementation of television translations into sign language and the creation of programs directly in these languages were presented.

Chapter 5, which is of a methodological nature, contains the subject of research, research questions and research aims, as well as details of the organization and course of research. The main research method (content analysis) is described. A description of the research tool (categorization key) for individual TV programs was also prepared, which distinguished such aspects as the day or days of broadcasting, time of broadcasting, type and genre, age target group, aspect of disability, source of sign language, screen layout and height of the interpreter.

Chapter 6 presents the results of the research: concerning both all programs and individual offers (i.e. groups of programs for each of the communities of sign language users in Europe) and conclusions. They show, among others, that in May 2022, 16% of communities had no access to information in their sign language from their public broadcaster at all, and another 19% of them did not have access to such information on weekends. The offers differed significantly from one another - the largest one was 76 hours and 12 minutes long (per week), and the shortest was 25 min./week (average length was 8 hours and 52 minutes). 35% of communities did not have access to information on public service broadcasting during prime time. 42% of the offers consisted solely of news. 70% of the communities did not have programs for children. 65% of them lacked

programs presented by deaf people. 70% of all programs were broadcast in an unfavorable screen layout and 60% with an insufficiently large sign language interpreter.